

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1935 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1934 till och med den 9 januari 1935 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementensärenden från och med den 11 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

justitieärenden från och med den 26 januari 1934 till och med den 31 december samma år;

utrikesdepartementensärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 4 januari 1935;

försvarsärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

socialärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

kommunikationsärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

finansärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

eklesiastikärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935;

jordbruksärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935; samt

handelsärenden från och med den 12 januari 1934 till och med den 9 januari 1935.

Därjämte hava på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats

dels de över socialärenden den 8 och den 22 februari 1935 förda protokoll i vad de avse besvär av I. Samzelius och Å. Hassler, var för sig, i frågan om utsättande av dag för stadsfullmäktige- och elektorsval i Stockholm,

dels och utdrag av det över socialärenden den 8 mars 1935 förda protokoll i vad det avser ansökan om lån av Gustaf G. Folcker, aktiebolag.

Slutligen har från utskottet den 4 april 1935 framställning gjorts även om överlämnande av det eller de protokoll över utrikesdepartementensärenden — däri inbegripet sådant särskilt protokoll som avses i § 9 regeringsformen — som under innevarande år må hava förts angående den konferens, som den

2 april 1935 hållits i Köpenhamn mellan de tre nordiska ländernas utrikesministrar, men har upplysning vunnits, att något annat protokoll rörande omförmälda ärende icke finnes än protokollet över utrikesdepartementsärenden den 5 april 1935 i vad det avser sammankallande av utrikesnämnden.

Därjämte har utskottet i samband med granskningen av de över socialärenden den 8 och den 22 februari 1935 förda protokoll i vad de avse frågan om utsättande av dag för stadsfullmäktige- och elektorsval i Stockholm till behandling förehaft en jämlikt § 57 riksdagsordningen från andra kammaren till utskottet remitterad, av herr *Lindman* gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet i anledning av socialärendet den 22 februari 1935 angående besvär av I. Samzelius och Å. Hassler, var för sig, i frågan om utsättande av dag för stadsfullmäktige- och elektorsval i Stockholm, vilken anmärkningsanledning blivit närmare omförmäld uti ett till utskottet tillika överlämnat av herr Lindman undertecknat skriftligt anförande.

Vid den granskning av ovan omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits,

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen;

varemot utskottet

funnit nedan under punkterna 1:0—7:0 omförmälda ärenden jämlikt § 107 regeringsformen föranleda anmärkning.

Innan utskottet övergår till dessa ärenden, finner utskottet sig föranlåtet meddela följande förhållande. Vid granskningen av statsrådsprotokollen och till dessa anknutna handlingar har utskottet i visst socialärende funnit, att handlingar till detta, ehuru de otvivelaktigt enligt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen varit »allmänna ärenden rörande handlingar» av betydelse för ärendets avgörande i statsrådet samt för den efterföljande konstitutionella granskningen, inom socialdepartementet betraktats och behandlats såsom enskilda. Anledningen härtill har uppgivits vara, att handlingarna lämnats befattningshavare i departementet med förklaring att de vore konfidentiella eller under förbehåll, att de icke bragtes till offentligheten. Utskottet inser till fullo, att det i vissa särskilda slag av ärenden kan förekomma, att uppgifter lämnas av enskilda om sådana enskilda personers eller företags förhållanden, som ej utan men för dessa kunna bringas till offentligheten. Men denna omständighet får ej medföra, att garantierna för att konstitutionsutskottet erhåller alla till ett ärende hörande handlingar äventyras eller att tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingar icke iakttagas. Äro handlingar av nyss nämnda ömtåliga beskaffenhet, bör den möjligheten be-

gagnas, som tryckfrihetsförordningen själv erbjuder, nämligen att göra dem till »statsrådets handlingar» (§ 2 mom. 4) genom att föga dem till vederbörande statsrådsprotokoll, varigenom de undandragas offentligheten men ej konstitutionsutskottet. Då utskottet emellertid efter särskild anmaning erhållit de handlingar, varom i förevarande fall är fråga, och då för utskottet uppgivits, att anledningen till att desamma ej redan från början överlämnats till utskottet jämte övriga handlingar i akten vore ett missförstånd å vederbörande byrå inom departementet, samt då utskottet förväntar, att den av utskottet anvisade vägen i särskilda fall anlitas, har utskottet ansett sig böra låta bero med det gjorda uttalandet samt med att bringa till riksdagens kännedom vad sålunda förekommit.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Stendahl, Bergman, Sandegård, David Pettersson, Källman, Mellén, Karl August Johanson, Hagström, Anders Andersson*, Andersson i Igelboda, Lindskog, Olsson i Mora, Vougt, Nordström, Petersson i Broaryd, Björck i Kristianstad, Ossbahr och Svensson i Landskrona.*

* Ej närvarande vid justeringen.

1:o.

Yppa sig förbrytelser enligt tryckfrihetsförordningens bestämmelser, åligger det chefen för justitiedepartementet, i egenskap av övervakare av tryckta skrifers allmängörande, jämlikt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen att — med undantag som här ej komma i betraktande — antingen han funnit kvarstad böra äga rum eller endast åtal vid laga domstol, skriften ofördröjligen och omedelbart till justitiekanslerns laga åtgärd överlämna.

Konstitutionsutskottet har vid 1926 och 1927 års riksdagar beslutat anmärkningar jämlikt § 107 regeringsformen mot vederbörande chefer för justitiedepartementet för underlåtenhet att vidtaga åtgärder enligt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen i anledning av missbruk av tryckfriheten, innebärande fara för manstuktens upprätthållande inom krigsmakten.

Vid den undersökning, som utskottet nu företagit av huru chefen för justitiedepartementet under förevarande granskningsår fullgjort honom enligt tryckfrihetsförordningen ålagd övervakning av tryckta skrifers allmängörande, har utskottet funnit, att, ehuru under denna tid i justitiedepartementets diarium över tryckfrihetsärenden varit angivna flera skrifter, som otvetydigt innefattat straffbar försvarsfientlig propaganda, chefen för justitiedepartementet dock regelbundet synes hava underlåtit att till justitiekanslerns laga åtgärd överlämna dylika skrifter. Utskottet finner denna underlåtenhet desto mera märklig, som chefen för justitiedepartementet — otvivelaktigt sin plikt likmätigt — i två andra fall vidtagit åtgärder enligt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen i anledning av innehållet i tryckta skrifter, som innefattat smädelse mot landets regering, och som härrört från en annan statsfientlig ytterlighetsriktning än den, från vilken den otillåtna försvarsfientliga propagandan plägar leda sitt ursprung.

Följande i justitiedepartementets ifrågavarande diarium upptagna ärenden utgöra anmärkningsvärda exempel på dylik underlåtenhet att vidtaga åtgärd enligt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen.

Nr 110 i justitiedepartementets diarium. Chefens för justitiedepartementet ombud i Morastrand har med skrivelse den 20 februari 1934 insänt en affisch med underrättelse om att densamma funnes anslagen på olika platser i Älvdalen och Vansbro, där inskrivning av värnpliktige skulle ske den 8—10 mars samma år.

Affischen har följande lydelse:

»Krossa Sveriges militärväsende!

Vägra bli broderdråpare!

Slå ned knektväldet!

Utrym omedelbart regementena!

Vägra värnpliktstjänstgöring!

Vägra krigstjänst!

Revolt mot militarismen!»

De använda ordalagen visa uppenbarligen, att avsikten här icke är att giva uttryck åt en ideell, pacifistisk åskådning på helt annat plan än den rörelse, från vilken den egentliga försvarsfientliga propagandan härrör. Uppmaningarna i affischen: »Krossa Sveriges militärväsende», »Utrym omedelbart regementena», »Vägra värnpliktstjänstgöring», »Vägra krigstjänst», syfta omedelbart till att undergräva krigslydnaden och innefatta uppenbarligen förbrytelser jämlikt § 3 mom. 7 tryckfrihetsförordningen. Chefen för justitiedepartementet hade haft desto större anledning att fatta beslut om kvarstad och om skriftens överlämnande till justitiekanslerns laga åtgärd, som skriften hade karaktären av en affisch, avsedd att falla under värnpliktigas ögon och varit anslagen å olika ställen vid tiden för en förestående inskrivningsförrättning.

Nr 357 i justitiedepartementets diarium. En så lydande anmälan har inkommit från chefen för marinstaben:

»Till Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Följande utdrag ur ett upprop infört i tidningen *Stormklockan* nr 35/34 den 1 september och *Ny Dag* nr 200/34 den 29 augusti innevarande år får jag härmed fästa Chefens för Justitiedepartementet uppmärksamhet på till den åtgärd, som befinnes påkallad.

'I Thälmanns anda!

Ungdomsinternationalens paroller till Internationella ungdomsdagen 1 september.

Soldater och flottister! Om ni inte vill ett brodermördande imperialistiskt krig, så kämpa mot de fascistiska krigshetsarna.

Soldater! Marschera inte mot era egna bröder, arbetarna och bönderna. Kämpa gemensamt med vapen i hand mot ert eget lands borgarklass!

Flottister. Följ det hjältemodiga exemplet från pansarkryssaren Potemkin och De Zeven Provinzien.'

Det synes mig fullständigt uppenbart att detta upprop innehåller sådan uppmaning till brott och försök att förleda till ohörsamhet mot lag och laga myndighet, som omförmäles i Tryckfrihetsförordningen 3 § 7 mom. och Allmänna Strafflagen 10 kap. 14 §.

Stockholm den 1 september 1934.

Otto Lybeck.»

De båda meningarna i skriften: »Flottister, Följ det hjältemodiga exemplet från pansarkryssaren Potemkin och De Zeven Provinzien» och »Soldater — — Kämpa gemensamt med vapen i hand mot ert eget lands borgarklass», innefatta uppenbara uppmaningar till uppror och till våld å person, straffbara enligt § 3 mom. 7 tryckfrihetsförordningen. Vederbörande departementschef hade alltså haft grundad anledning att jämlikt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen överlämna skriften till justitiekanslerns laga åtgärd.

Nr 230 och 231 i justitiedepartementets diarium. Anmälan har inkommit i anledning av en artikel i tidningen Stormklockan nr 19 den 12 maj 1934 dels från ett av chefens för justitiedepartementet ombud dels ock från chefen för marininstaben. Den senares skrivelse är av följande lydelse:

»Till Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Följande utdrag ur en artikel i tidningen Stormklockan nr 19 den 12 maj innevarande år får jag härmed fästa Chefens för Justitiedepartementet uppmärksamhet på till den åtgärd, som befinnes påkallad.

'Kustis'manskap i Karlskrona vägrade äta rutten potatis. Strejkunge, som omedelbart gav resultat. — Upprepade gånger har Stormklockan kunnat meddela hur viljan till kamp och nya aktioner befinner sig på stadig tillväxt bland härens och isynnerhet flottans manskap. Missnöjet har framför allt koncentrerats till Karlskrona, där ju de allra värsta manskapsplågarna till befäl finnes. — — — Med den minsta omsorg från befälets sida ifråga om den mat manskapet erhåller, skulle detta förhållande självklart inte existera. Men officerarna bryr sig inte ett dyft om huruvida manskapet utspisas med ordentlig mat, svinföda eller om de överhuvud taget får någon mat alls. — — — Ett sextiototal mannar reste sig från bordet och förklarade samstämmigt att de vägrade äta, förrän annan potatis anskaffades. — — — Men manskapet var herrn vuxen — — —.

Så skall det gå till, då motsträviga myndigheter och befäl skall tvingas på knä för manskapets rättmätiga krav. Exemplet från 'Kustis' bör tas till intäkt för aktioner på alla förläggningar och båtar, varest officerarnas nonchalans och godtycke medför försämrade matförhållanden för manskapet.'

Det synes mig uppenbart att denna artikel innehåller sådan uppmaning till brott och försök att förleda till ohörsamhet mot lag och laga myndighet, som omförmäles i Tryckfrihetsförordningen 3 § 7 mom. och Allmänna Strafflagen 10 Kap. 14 §.

Stockholm den 14 maj 1934.

Otto Lybeck.»

Vederbörande ombud har förordnat om indragning jämlikt § 4 mom. 12 tryckfrihetsförordningen beträffande detta nummer av »Stormklockan», och efter prövning har tryckfrihetskommittén funnit förordnandet skola äga bestånd.

Missbruk av tryckfriheten föreligger enligt § 3 mom. 12 tryckfrihetsförordningen vid meddelandet av lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande.

Då i förevarande skrift — med uppenbart syfte att uppväcka hat mot befälet — officerarna vid krigsmakten beskyllas för »nonchalans och godtycke» mot manskapet samt för att ej bry sig »ett dyft om huruvida manskapet utspisas med ordentlig mat, svinföda eller om de överhuvud taget får någon mat alls», innefattas häri förbrytelser jämlikt § 3 mom. 12 tryckfrihetsförordningen.

Nr 463, 483 och 514 i justitiedepartementets diarium. Chefens för justitiedepartementet ombud i Karlskrona, Östersund och Skövde hava i skrivelser respektive den 5, 12 och 28 november 1934 anmält, att de på hemställen av respektive befälhavande amiralen i Karlskrona, chefen för Kungl. Jämtlands fältjägareregemente och chefen för Kungl. Skaraborgs regemente jämlikt § 4 12:o tryckfrihetsförordningen förordnat om indragning av en så lydande skrift:

»Blint verktyg — eller vaken klasskämpe?

Du övas i militärmakten för att den svenska borgarklassen vill få soldaterna lydiga och säkra i tjänsten, då den behöver dem till sina rövarkrig och mord på arbetare. Endast i kapitalisternas intresse excerseras du.

Därför de ständiga åtalerna mot arbetartidningar, då dessa talat för manskapets intressen. Därför åtgärderna från regeringens sida för att hindra Kommunistiska Partiet och Ungdomsförbundet att föra en upplysningspropaganda bland manskapet. Därför den ökade nationalpatriotiska agitationen för försvar av 'folkhemmet', fosterlandet Sverige.

Fosterlandets härskare har gett er fattigdom. Lant- och skogsarbetarungdomen har de dömt till ohygglig utsugning. Småjordbrukarnas söner har de gett slit och släp på en gård, där banken äger allt och ni själva intet. De arbetslösa har de bara skänkt en tröstlös tillvaro med ändlöst spring på AK-byråer för att få ett knappt understöd.

Fosterlandet är kapitalisternas egendom!

Slut dig enigt samman med dina kamrater, för att tillkämpa bättre och mer människovärdiga förhållanden! Kräv höjning av dagavlöningen till 1 krona! Fordra sund och närande mat överallt! Kämpa för de stamanställdas intressen och för enhet mellan värnpliktigt och stamanställt manskap mot officersgodtycket och kadaverdisciplinen!

För aktionsenhet mellan arbetare, soldater och flottister!

Ned med kapitalisternas rövarkrig och militarism, för försvar av arbetarklassens enda fosterland, Sovjetunionen!

För ett socialistiskt Sverige!

Sveriges Kommunistiska Parti. Sveriges Kommunistiska Ungdomsförbund.»

Tryckfrihetskommittén har funnit de meddelade förordnandena om indragning böra äga bestånd.

Förevarande skrift innefattar i flera hänseenden, men främst genom uppgiften om att de värnpliktiga övas i militärmakten för borgarklassens »rövarkrig och mord på arbetare», förbrytelser enligt § 3 mom. 12 tryckfrihetsförordningen. Med hänsyn härtill och då skriften synes hava nått avsevärd spridning hade chefen för justitiedepartementet bort belägga den med kvarstad och överlämna den till justitiekanslerns laga åtgärd.

Av de nu ifrågavarande ärendena hava ärendena nr 357 samt 230 och 231 handlagts av statsrådet Undén, nr 463 av statsrådet Levinson, de övriga av statsrådet Schlyter, vilken såsom ordinarie departementschef torde få anses ansvarig för den praxis att icke till justitiekanslerns laga åtgärd överlämnas starkt förgripliga s. k. antimilitaristiska propagandaskrifter, vilken praxis utskottet sålunda funnit sig kunna konstatera. I anledning härav har utskottet ansett sig böra mot sagda departementschef besluta anmärkning, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: a) vid behandlingen av nr 110, 357, 230, 231 samt vid det slutliga beslutet: herrar *Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson*, Stendahl, Bergman, Sandegård, Mellén, Karl Bodin*, Nils Andersson*, Borg, Pehrsson* i Göteborg, *Andersson* i Igelboda, *Fast, Olsson* i Mora, *Petersson* i Broaryd, *Björck* i Kristianstad, *Ossbahr* samt *Svensson* i Landskrona;

b) vid behandlingen av nr 463, 483, 514: desamma, dock att herr *Johnsson* i Norrahammar deltagit i stället för herr *Fast*.

* Ej närvarande vid justeringen.

2:o.

(Protokoll över socialärenden den 9 mars 1934.)

a) I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 december 1933 anförde Storkyrkoförsamlingens i Stockholm kyrkoråd huvudsakligen följande:

Den utvändiga putsen på Storkyrkan hade under flera år varit bristfällig och företett mycket vanprydande avflagningar. Kopparbeslagen å tornets nedre altan och över urtavlor samt över och intill murpartierna på tornet och kyrkans gavlar erfordrade reparationer och delvis omtäckning. De stora »urnorna» samt urtavlor erfordrade likaledes reparationer. Utredning och förslag rörande ifrågavarande reparationsarbeten hade på uppdrag utarbetats av assistenten hos byggnadsstyrelsen Simon Brådhe och bifogades ansökningen. Kostnaderna hade approximativt beräknats till 172,000 kronor. Behovet av de ifrågasatta åtgärderna hade ingående motiverats i förslaget. Det hade även efter riksantikvariens tillstyrkan fastställts av byggnadsstyrelsen den 24 november 1933. Ehuru arbetena sålunda otvivelaktigt vore synnerligen önskvärda och därjämte skulle kunna avsevärt bidra till arbetslöshetens bekämpande inom kommunen, men ett uppskjutande av desamma icke syntes äventyra kyrkobyggnadens bestånd, hade fråga om anstånd under ytterligare någon tid uppstått med hänsyn därtill, att uttaxeringen år 1933 till följd av riksdagens beslut måst avsevärt höjas och skatteunderlaget på

grund av ökad utflyttning försvagats. Inför denna situation hade det framkommit, att de medel, som 1933 års riksdag ställt till förfogande för kommunala beredskapsarbeten, kunde ifrågakomma för sådana kommunala arbeten, som eljest skulle få anstå i avbidan på bättre konjunkturen, då åsyftade ändamål icke ansåges trängande. Med anledning härav hade förslag väckts rörande framställning om att få de för reparationerna i fråga erforderliga medlen täckta genom ovanberörda anslag till kommunala beredskapsarbeten. Kyrkorådet hemställde därför, att Kungl. Maj:t ville av sagda anslag tilldela församlingen ett belopp av 172,000 kronor till bestridande av kostnaderna för de föreslagna arbetena på Storkyrkan. Därest sådant direkt bidrag icke kunde tilldelas, hemställde kyrkorådet, att församlingen till gäldande av kostnaderna för ändamålet måtte erhålla ett lån på längsta medgivna tid och med räntefrihet under fem år.

Genom beslut den 9 mars 1934 beviljade Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen, statsråden Wigforss och Engberg, Storkyrkoförsamlingen lån å styrkta verkliga kostnaden för utförande såsom kommunalt beredskapsarbete av restaurering av Storkyrkan, dock högst 172,000 kronor, under förutsättning att, därest jämlikt bestämmelserna i 69 § i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm så erfordrades, församlingen erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. Lånet skulle, sedan det innehafts under fem år från första lyftningsdagen, under därpå följande femton år återbetalas med lika kapitalbelopp årligen, församlingen dock obetaget att före lånetidens utgång på en gång inbetala ogulden del av lånet. Å lyftat lånebelopp skulle under fem år från första lyftningsdagen icke beräknas någon ränta. För tiden därefter skulle å ogulden del av lånebeloppet gäldas ränta efter fyra och en halv procent om året — sedermera nedsatt till fyra procent. Bland villkoren för lånets lyftande och åtnjutande märkes i övrigt, att det skulle åligga församlingen att senast den 1 juni 1934 hava påbörjat och senast den 31 december samma år hava slutfört arbetet.

En av Storkyrkoförsamlingen sedermera gjord framställning om tillstånd att upptaga det beviljade lånet bifölls av Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juni 1934. Över denna församlingens framställning hade överståthållarämbetet yttrat sig och därvid anfört bland annat följande:

»Enligt vad ämbetet inhämtat har församlingen inga skulder men äger, utom fast egendom, obligationer och in-tecknade skuldebrev, allt av lättrealiserbar beskaffenhet, till sammanlagt värde av 334,897 kronor 44 öre. Som den ifrågasatta restaureringen beräknas icke draga högre kostnad än i varje fall 172,000 kronor, kan församlingen icke anses hava behov av att upptaga något lån för utförande av restaureringen. Ämbetet saknar därför anledning tillstyrka bifall till framställningen.»

Av revisionsberättelsen över kyrkorådets förvaltning och räkenskaper för år 1933 inhämtas, att kyrkokassans tillgångar bland annat utgjordes av en

kapitalfond, som förvaltades tillsammans med prästlönekassans kapitalfond och kyrkorådets övriga fonder, att fonderna upptagits till ett sammanlagt värde av 1,566,768 kronor 4 öre, varav 300,983 kronor 5 öre belöpte å kyrkokassans kapitalfond, samt att fonderna redovisades sålunda:

I. Obligationer:

c) Tillhörande samtliga fonder:				Nom. värde	Bokf. värde
Sv. allm. hyp.-bank	4	%	1830	47,500:—	46,297:75
» » »	5	»	1924	20,000:—	20,000:—
» » »	5	»	1926	50,000:—	50,000:—
» » »	4 $\frac{1}{2}$	»	1927	5,000:—	5,000:—
» » »	4 $\frac{1}{2}$	»	1929	61,000:—	61,000:—
» » »	4	»	1931	20,000:—	19,300:—
Svenska staten	3 $\frac{1}{2}$	%	1899	529,920:—	348,861:94
» »	4	»	1933	7,000:—	6,790:—
» »	4 $\frac{1}{2}$	»	1929	6,000:—	6,025:—
» »	4 $\frac{1}{2}$	»	1930	23,000:—	23,100:—
Göteborgs stad	5	»	1918	95,000:—	95,000:—
Norrköpings stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1912	31,000:—	30,900:—
Stockholms stad	4	»	1885	2,800:—	2,610:60
» »	4 $\frac{1}{2}$	»	1913	55,902:—	45,229:80
Kon.-r. Sveriges stadshyp.-kassa	3 $\frac{1}{2}$	»	1910	28,800:—	16,560:—
» » »	4 $\frac{1}{2}$	»	1914	64,000:—	61,750:—
» » »	4 $\frac{1}{2}$	»	1930	120,000:—	116,250:—
» » »	4 $\frac{1}{2}$	»	1933	35,000:—	35,262:50
Kristianstads stad	4	»	1894	2,000:—	1,050:—
Alingsås stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1910	35,000:—	34,750:—
Allm. hyp.-kassan för sv. städer	4	»	1902	16,000:—	15,440:—
Sundsvalls stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1892	4,000:—	4,000:—
Västerås stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1910	25,000:—	24,250:—
Ängelholms stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1911	20,000:—	20,000:—
Varbergs stad	4 $\frac{1}{2}$	»	1909	1,000:—	915:—
					<u>1,091,442:59</u>

II. Aktier:

III. Inteckningar:

d) Tillhörande samtliga fonder:					
Fastigh. Trivia n:r 3	6 $\frac{1}{2}$	%		11,000:—	
Fastigh. Pomona 1 större	5	resp.	5 $\frac{1}{2}$	»	115,000:—
Fastigh. Andromeda n:r 9	5	»		»	22,500:—
Fastigh. Phoebus n:r 5, 6, 7	5	»		»	25,000:—
Fastigh. Lammet n:r 14	5	»		»	36,000:—
Fastigh. Uppvaktaren n:r 13	5	»		»	60,000:—
Fastigh. Trasten n:r 16	5	»		»	20,000:—
Fastigh. Bootes n:r 3	6	»		»	25,000:—
Fastigh. Rönnen n:r 11	5	»		»	15,000:—
Fastigh. Vattuormen n:r 28	5	»		»	70,000:—
					<u>449,500:—</u>

IV. Räntefordringar:

	Bokf. värde	
c) Tillhörande samtliga fonder:		
Å omst. obligationer	9,487: 80	9,638: 04
<i>V. Banktillgodohavanden och kontanter:</i>		
Checkräkning med Sk. Kredit A.-B.	11,039: 18	
Kontant i kassan ^{31/12} 1933	4,748: 23	15,787: 41
	Kronor	1,566,768: 04

*

b) I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 november 1933 anförde kyrkorådet i Katarina församling i Stockholm huvudsakligen följande:

Sedan flera år tillbaka hade Katarina kyrka varit i stort behov av restaurering utvändigt. Arbetet hade emellertid hittills fått anstå, beroende på att församlingen med ett svagt skatteunderlag och höga uttaxeringsbelopp ej måktat vidkännas de stora kostnader, en dylik restaurering skulle medföra. Vid sammanträde med kyrkofullmäktige den 29 maj 1933 hade församlingen beslutat avsätta till en fond för kyrkans reparation ett belopp av 30,200 kronor 43 öre. Som förslag väckts om framställning att få de resterande kostnaderna för en dylik yttre restaurering täckta genom anslag från de medel, som 1933 års riksdag ställt till förfogande för kommunala beredskapsarbeten, såvitt möjligt i form av direkt bidrag men i annat fall i form av lån på längsta medgivna tid, hemställde kyrkorådet, att Kungl. Maj:t ville av ifrågavarande anslag tilldela församlingen ett belopp av 102,000 kronor för utförande av nämnda restaureringsarbete. Skulle sådant direkt bidrag icke kunna vara att påräkna, anhölle kyrkorådet, att församlingen måtte för ändamålet erhålla ett lån på längsta medgivna tid och med räntefrihet under fem år. Kyrkorådet åberopade den utredning och kostnadsberäkning, som i ärendet verkstälts av assistenten i byggnadsstyrelsen Simon Brådhe. Kostnaden för restaureringen hade beräknats till 132,000 kronor.

Restaureringsförslaget hade fastställts av byggnadsstyrelsen den 10 november 1933.

Genom beslut den 9 mars 1934 beviljade Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen, statsråden Wigforss och Engberg, Katarina församling för utförande av ifrågavarande restaurering såsom kommunalt beredskapsarbete ett lån å 100,000 kronor under förutsättning och på villkor i övrigt, som angivits beträffande förut omförmälda lån till Storkyrkoförsamlingen.

En av församlingen sedermera gjord framställning om tillstånd att upptaga det beviljade lånet bifölls av Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1934. Framställningen hade tillstyrkts av överståthållarämbetet och svenska stadsförbundets finansråd.

I skrivelse den 28 augusti 1934 anhöll församlingens kyrkoråd om ytterligare lån å 30,000 kronor för täckande av merkostnader, som uppstått under restaureringsarbetets gång.

Framställningen tillstyrktes av byggnadsstyrelsen och genom beslut den 19 oktober 1934 biföll Kungl. Maj:t densamma under förutsättning och på villkor, som angivits beträffande huvudlånet å 100,000 kronor.

Revisionsberättelsen för Katarina församlings kyrkoråds förvaltning och räkenskaper för år 1933 utvisar följande ställning för kyrkokassan per den 31 december 1933:

Tillgångar.

Katarina kyrka,	brandf.-värde kr. 1,150,000:—	
Egend. nr 20 kv. Häckelfjäll	» » 40,000:—	
» » 6 » Ritaren	» » 520,000:—	kr. 370,000:—
» » 9 » Pelarbacken mindre	» » 130,000:—	» 110,000:—
	Kronor 1,840,000:—	

Inventarier	kr.	1:—
Föreningen »Hem för gamla i Katarina u. p. a.»	»	1:—
Obligationer för »Fonder för gravars underhåll»	»	19,461: 52
» » »Kamrer Tengströms testamentsfond»	»	15,000:—
Innestående i bank	»	208,432: 21
Kassabehållning	»	42: 26
		Kronor 722,937: 99

Skulder.

Lån mot inteckningar i eg. nr 6 kv. Ritaren	kr.	205,000:—
Amorteringslån hos Sthlms stads Brandförsäkringskontor	»	783: 17
Fonder för gravars underhåll	»	20,026: 62
Kamrer Tengströms testamentsfond	»	15,000:—
Donationsräntor	»	4,249: 95
Reserverade medel för reparation av Katarina kyrka	»	30,200: 43
Kapitalbehållning	»	447,677: 82
		Kronor 722,937: 99

Den år 1933 beslutade totala uttaxeringen till kommunalskatt utgjorde inom Storkyrkoförsamlingen 8 kronor 77 öre och inom Katarina församling 8 kronor 72 öre per skattekrona.

Antalet till statens arbetslöshetskommission rapporterade arbetslösa i Stockholm vid utgången av januari 1934 utgjorde 15,617, motsvarande omkring 3 procent av befolkningen. Av dessa voro 130 sysselsatta i statliga reservarbeten och 400 i statskommunala.

1933 års riksdag anvisade på förslag av särskilda utskottet ett reservationsanslag till kommunala beredskapsarbeten på 8.5 miljoner kronor. I motiveringen till sin hemställan anförde särskilda utskottet följande:

»Anledningen till att utskottet förordar införande av denna form av arbeten till motverkande av arbetslösheten är närmast den, att ett ej oväsentligt antal kommunala arbetsföretag torde finnas, vilkas utförande visserligen är ur kommunal synpunkt önskvärt och för arbetslöshetens bekämpande angeläget, men som få anstå i avbidan på bättre konjunkturen, när behovet att tillgodose de med arbetena åsyftade ändamålen icke är trängande samt arbetena icke lämpa sig som reservarbeten. I vissa sådana fall är den nu föreslagna formen för arbeten avsedd att komma till användning.

Iakttagas bör, att ifrågavarande arbeten skola avse ett rent kommunalt ändamål. Förutom att arbetena icke böra kunna ifrågakomma som statskommunala reservarbeten, bör i regel gälla, att de icke heller eljest kunna komma till utförande med statligt understöd. Arbetena böra givetvis utföras å öppna marknaden.

Kommunerna skola äga att hos Kungl. Maj:t ansöka om erhållande av medel för ifrågavarande ändamål, därvid förslag till arbetsobjekt skall lämnas. Vid avvägningen av förslagen bör Kungl. Maj:t taga hänsyn till såväl angelägenheten och nyttan för kommunerna att få arbetena utförda som ock arbetenas betydelse för motverkande av arbetslösheten. Ur sistnämnda synpunkt torde arbetslöshetskommissionen böra höras över förslagen, varvid dock bör tillses, att onödig tidsutdräkt undvikas.

Beträffande frågan om den form, i vilken statens stöd för utförande av nu ifrågavarande arbeten bör lämnas, får utskottet föreslå, att såväl lån som i särskilt trängande fall bidrag utan återbetalningsskyldighet må kunna förekomma. Vid avgörandet av frågan, huruvida stödet bör lämnas i den ena eller andra av nämnda former eller eventuellt i bådadera, bör hänsyn tagas till skattebördan inom kommunen, dennas tillgångar och skulder, kommunens utgifter i allmänhet för arbetslöshetens bekämpande och dylikt. Givetvis bör härvid jämväl beaktas omfattningen i och för sig av arbetslösheten inom kommunen. I enlighet med de synpunkter, som nu anförts, bör även avgöras frågan om storleken av det lån eller bidrag, som må utgå.

Beträffande de villkor, som böra föreskrivas vid utlämnandet av lånen, får utskottet föreslå, att Kungl. Maj:t må äga bevilja räntefrihet under högst 5 år. För tid därefter bör å utestående lånebelopp erläggas skäligt ränta. Amorteringstidens längd torde få bestämmas av Kungl. Maj:t allteftersom med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall provas skäligt och lämpligt. Någon säkerhet för lånen synes med hänsyn till förhållandena icke böra avfordras kommunerna.

Närmare bestämmelser angående utlämnandet av ifrågavarande lån och bidrag torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.»

I propositionen den 9 mars 1934 (nr 234) angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m. lämnade socialministern en redogörelse för ifrågavarande anslags användning, vari bland annat anfördes:

»De två faktorer, som ansetts böra tillmätas den största betydelsen vid fördelningen av medel från anslaget till kommunala beredskapsarbeten, hava varit:

1) antalet anmälda arbetslösa i procent av invånarantalet i vederbörande kommun samt

2) skattetrycket inom kommunen.

Det procentuella antalet arbetslösa har i första hand varit avgörande för huruvida statshjälp till en kommun överhuvud ansetts böra ifrågakomma. De tillgängliga medlen skulle nämligen icke på långt när förslå för tillgodose-

ende av samtliga de inkomna ansökningarna. Med hänsyn härtill har i främsta rummet ansetts böra tillgodoses de kommuner, där arbetslösheten varit mera påfallande. Hitintills har därför statshjälp endast undantagsvis beviljats kommuner med mindre än 3 procent arbetslösa.

Beträffande frågan om den form, i vilken statshjälpen borde lämnas, uttalade — — — förra årets riksdag, att såväl lån som i särskilt trängande fall bidrag utan återbetalningsskyldighet finge ifrågakomma. Största vikten vid avgörandet av formen för statens stöd har ansetts böra tillmätas skattetrycket inom kommunen. Sålunda har statsbidrag i regel endast ansetts böra ifrågakomma, därest den sammanlagda uttaxeringen till kommunalskatt samt väg- och landstingsskatt överstigit 15 kronor per skattekrona. Vid lägre uttaxering har statshjälp alltså som regel utgått i form av lån. Dessa hava beviljats antingen till hela kostnaden för det ifrågavarande arbetet eller ock till en större eller mindre del därav. Om den ekonomiska ställningen inom en kommun varit förhållandevis god, har lån endast beviljats å halva kostnaden. För lånen har i samtliga hittills förekommande fall medgivits ränte- och amorteringsfrihet i 5 år. För tiden därefter har föreskrivits ränta med $4\frac{1}{2}$ procent. Amorteringstiderna hava i regel bestämts enligt samma principer, som tillämpas för andra kommunala lån.»

Med hänsyn till den konkurrens, som enligt föredragande departementschefens eget uttalande rått om de till kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1933/34 anvisade medlen, och då arbetslösheten i Stockholm vid tiden för Kungl. Maj:ts förevarande båda beslut den 9 mars 1934 om lån till Storkyrkoförsamlingen och till Katarina församling icke uppgick till mer än den av departementschefen angivna minimiprocenten för erhållande av lån eller bidrag från dessa medel, hade vid beslutens fattande särskild vikt bort fästas vid församlingarnas ekonomiska ställning. Jämfört med den övervägande delen av rikets kommuner måste Stockholms stads och de två förevarande församlingarnas ekonomiska ställning anses mycket god. I trots av den sedan länge rådande arbetslösheten i Stockholm var sålunda den totala uttaxeringen till kommunalskatt inom vederbörande församlingar vid förevarande tid icke högre än 8.77 resp. 8.72 kronor per skattekrona, vilket, i betraktande av att varken vägs katt eller landstingsskatt tillkommer, måste anses såsom ringa jämfört med förhållandena i flertalet av rikets övriga kommuner. Församlingarna hade därför utan större svårighet själva helt kunnat bära kostnaden för restaureringarna. Vid sådant förhållande hade de medel, som genom förevarande beslut ställts till församlingarnas förfogande, i stället bort anvisas till kommuner, vilkas ekonomiska förhållanden varit dåliga eller i varje fall mindre goda, även om de till äventyrs haft ett procentuellt något mindre antal arbetslösa än Stockholms stad. Härigenom hade tillfällen att anordna beredskapsarbeten beretts kommuner, som haft mindre möjligheter att göra detta utan särskilda ekonomiska förmåner från statens sida.

Även om man emellertid i likhet med föredragande departementschefen ansett, att lån bort kunna ifrågakomma, hade sådana enligt de av riksdagen antagna direktiven dock icke kunnat beviljas, såsom skett, till täckande av kostnaderna i deras helhet (Storkyrkoförsamlingen) eller för den väsentliga

delen därav (Katarina församling). Enligt direktiven skall nämligen vid bestämmandet av lånesummans storlek hänsyn tagas till bland annat skattebördan i kommunen; och enligt departementschefens eget uttalande har denna princip tillämpats så, att lån endast beviljats till halva kostnaden, om den ekonomiska ställningen inom en kommun varit förhållandevis god.

Härtill kommer emellertid, att Storkyrkoförsamlingen icke hade några skulder men ägde obligationer och intecknade skuldebrev av lätt realiserbar beskaffenhet till ett effektivt värde betydligt överstigande det bokförda värdet 334,897 kronor 44 öre. De inom församlingen tillgängliga medlen överstego sålunda väsentligen kostnaderna för restaureringen, och församlingen hade därför, såsom också överståhållarämbetet anförde, icke något behov av lån för arbetets utförande. Mot bakgrunden härav framstår föredragande departementschefens tillstyrkande av Kungl. Maj:ts beslut om lån till Storkyrkoförsamlingen såsom särskilt anmärkningsvärt. Jämväl Katarina församling hade tillgängliga medel till avsevärt belopp, varför det vill synas, som om knappast heller denna församling haft något verkligt behov av lån ens till någon nämnvärd del av restaureringskostnaden.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, samt mot de två övriga i ärendenas beredning deltagande departementscheferna, statsråden Wigforss och Engberg, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg*, Oscar Gottfrid Karlsson*, Stendahl, Bergman, Sandegård*, David Pettersson, Källman, Mellén, Hagström, Andersson i Igelboda*, Lindskog, Fast*, Olsson i Mora, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Petersson i Broaryd, Ossbahr och Svensson i Landskrona*.*

* Ej närvarande vid justeringen.

3:0.

(Protokoll över socialärenden.)

Utskottet har vid granskningen av regeringsärenden angående lån eller bidrag för utförande av kommunala beredskapsarbeten uppmärksammat, att dylika ärenden i vissa fall avgjorts av Kungl. Maj:t i statsrådet utan att någon myndighets yttrande dessförinnan inhämtats. Såsom exempel å två dylika fall får utskottet hänvisa till den föregående punkten 2:0 i detta memorial.

Enligt § 10 regeringsformen skola regeringsärendena, innan de hos Konungen i statsrådet föredragas, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas.

Regeln i § 10 regeringsformen kan icke lida inskränkning genom det kungl. cirkuläret den 5 juni 1931 (nr 213) angående remisser; detta syftar i första hand endast till att fästa vederbörandes uppmärksamhet på att sådana remisser böra undvikas, som äro obehövlige för ett ärendes utredning. Å andra sidan

kan icke heller någon utvidgning av remisskyldigheten hava införts genom 1933 års riksdagsuttalande i frågan om handläggning av ärenden angående kommunala beredskapsarbeten, nämligen att statens arbetslöshetskommission, ur synpunkten av arbetenas betydelse för motverkande av arbetslösheten, bör höras över ansökningar och förslag i ämnet.

Remiss till arbetslöshetskommissionen bör oberoende av detta riksdagsuttalande ske i ärenden angående kommunala beredskapsarbeten, då det för ett ärendes bedömande hos Kungl. Maj:t är av vikt att äga kännedom om alla faktorer, som inverka på spörsmålet, huruvida det särskilda arbete, varom är fråga, kan vara ägnat att motverka arbetslösheten inom viss kommun och härom torde upplysning bäst erhållas genom den statliga myndighet, arbetslöshetskommissionen, som har till särskild uppgift att handlägga ärenden angående arbetslösheten.

I ärenden angående statligt understöd för utförande av kommunala beredskapsarbeten är det vidare av vikt, att vederbörande länsstyrelse respektive överståthållarämbetet beredes tillfälle avgiva yttrande över gjorda ansökningar för lämnande av upplysningar om relevanta lokala förhållanden, oavsett arbetslösheten.

Då någon remiss i de ärenden, varom nu särskilt är fråga, icke beslutats vare sig till statens arbetslöshetskommission eller till vederbörande länsstyrelse respektive överståthållarämbetet, har utskottet i anledning av ärendenas bristande beredning beslutat anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Bergman, Sandegård*, Mellén, Karl August Johanson*, Karl Bodin*, Hagström, Anders Andersson**, Andersson i Igelboda*, Lindskog, Olsson i Mora, Vougt*, Lundqvist, Nordström*, Petersson i Broaryd, Johnsson i Norrahammar*, Ossbahr och Svensson i Landskrona*.*

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

4:o.

(Protokoll över socialärenden.)

Under år 1934 har Kungl. Maj:t från anslagen till främjande av enskild företagsamhet beviljat lån till ett sammanlagt belopp av 5,819,000 kronor och subventioner till ett belopp av tillhoppa 308,800 kronor.

Utskottet har vid granskning av dessa ärenden funnit följande vara av beskaffenhet att bära särskilt uppmärksammas.

a) *Rörledningsentreprenören Nils Sjöström i Jönköping* anhöll i ansökningar dels den 15 november 1933 om lån å 35,000 kronor och om subvention med 15,000 kronor, dels ock den 24 februari 1934, med återkallande av förstnämnda ansökan, om lån å 60,000 kronor. I sistnämnda ansökan anfördes, att i rörelsen sysselsattes 47 män över 18 år, att vid bifall till ansökningen nyan-

ställning efter hand beräknades kunna beredas för 30 män, därav 10 under 18 år, att ett avslag å ansökningen komme att äventyra rörelsen och möjligen medföra personalens avskedande, att antalet arbetslösa inom kommunen vore 722, att orsaken till kapitalbristen i rörelsen berodde på att det egna rörelsekapitalet vore för litet i förhållande till rörelsens omfattning samt förluster på kunder under 1933 till ett belopp av 22,300 kronor samt att utbetalda löner under 1933 uppginge för ritare, verkmästare m. m. till 17,045 kronor och för arbetare till 149,161 kronor 51 öre.

Härjämte åberopades ett av ordföranden i Jönköpings hantverks- & industriidkareförening J. W. Lindahl den 15 november 1933 utfärdat intyg, däri anfördes, att orsaken till sökandens svåra ekonomiska belägenhet härledde sig från en större förlust å en byggnadsfirma, samt vidare följande:

»Vad sökanden beträffar skulle hans rörelse och ekonomiska ställning vara tryggad om hans ansökan beviljas, då han ostörd helt kunde ägna sig åt sin rörelse, som annars står i fara att äventyras, och som helt säkert kommer att öka arbetslösheten om hans likviditetsförmåga omöjliggöres.

Vad sökandens framtida förutsättningar beträffar synes den mig vara väl tryggad, då han var den förste och är alltså den äldsta firman, som erhöll stadens behörighet och installationsrättighet, och några anmärkningar från stadens affärsverk emot firman i fråga har ej förekommit.

Till sist får jag meddela att sökanden är en redbar person och åtnjuter gott anseende, är flerårig styrelseledamot i Jönköpings Hantverksförening och under de senaste 4 åren dess vice ordf.

Och med vad jag här ovan anfört, kan jag giva honom min bästa rekommendation.»

I anledning av förstnämnda ansökning upprättades av en av de för ifrågasvarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna en den 28 november 1933 dagtecknad promemoria, så lydande:

»Firman grundades 1919 och gör anläggningar för värme, vatten och övriga installationsarbeten. I företaget äro 54 personer sysselsatta.

Årsomsättning och nettovinst för de senaste fem åren utvisar följande siffror:

År 1928	kr. 342,208	Nettovinst 8,249
1929	» 478,394	» 11,787
1930	» 586,996	» 16,174
1931	» 742,527	» 17,896
1932	» 691,940	» 10,250

Den betydande omsättningen ger förhållandevis ringa avkastning; avskrivningarna för år 1932 t. ex. uppgå till cirka 2,000 kronor.

Företagets ekonomiska ställning är mycket svag. Varuskulderna uppgå till ett belopp av 156,000 kronor, mot vilket svarar utestående fordringar till cirka 50,000 kronor. Bankskulderna belöpa sig till 125,000 kronor mot vilket svarar ineliggande lager för 80,000 kronor. Fastigheten är bokförd till 127,000 kronor, taxeringsvärderad till 100,000 kronor och intecknad till 110,000 kronor.

Ställningen är alltså mycket ansträngd och en nyligen uppkommen förlust på kronor 23,000 har bragt företaget i allvarliga svårigheter. Den rådande byggnadskonflikten försvårar situationen.

Sjöström själv åtnjuter stort anseende och hans firma har en viss betydelse därigenom att den är den enda entreprenörfirman på orten, som kan åtaga sig större arbeten och därigenom att den sysselsätter så många personer.

På grund av den dåliga ekonomiska ställningen ser jag mig dock nödsakad hemställa om avslag på låneframställningen.»

Det bör här anmärkas, att i de i promemorian angivna nettovinsterna ingå Sjöströms personliga levnadskostnader. Under 1932 utgjorde dessa senare 9,374:36 kr., varefter som behållen nettovinst återstod 875:94 kr.

Kommerskollegium avgav utlåtande den 4 december 1933 över sökandens första ansökan. Kollegium anförde:

»Sökandeföretaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser böra föreligga vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får kommerskollegium erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Kollegium finner sig därför icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.»

Samtidigt med den av Sjöström sist ingivna ansöknings, dagtecknad den 24 februari 1934, framlade Sjöström förslag till ackordsuppgörelse med sina oprioriterade fordringsägare. I skrivelse till dessa anförde Sjöström:

»På grund av rådande depression samt den långvariga byggnadskonflikten tillika med förluster på insolventa beställare, har för undertecknad uppstått en svårartad likvidationskris, enär jag, trots alla ansträngningar, under de gångna åren icke lyckats uppnå så stor vinst på rörelsen att jag därigenom erhållit tillräckligt rörelsekapital i förhållande till rörelsens omfattning.

Bilagd balansräkning pr ³¹/₁₂ 1933 utvisar en kapitalbehållning å kr. 15,560:54, men är det ju otänkbart att i fortsättningen på ett tillfredsställande sätt bedriva min omfattande rörelse med denna ringa kapitaltillgång.

Ehuru de belopp, som balansräkningen upptager, under normala förhållanden måste anses försvarliga, torde det för var och en stå självklart, att en sanering av bokslutet måste äga rum och därigenom få fram realvärden till grund för rörelsens framtida bestånd, om den skall kunna bedrivas i hittillsvarande omfattning.

I samråd med föredraganden i ärendet inom kungl. socialdepartementet får jag därför vördsamt erbjuda mina oprioriterade fordringsägare femtio (50) procents ackord såsom full likvid. Till likviderande av ackordsbeloppet har nyssnämnde föredragande ställt i utsikt lån från anslag för främjande av enskild företagsamhet till ett belopp av kronor 50,000 eller eventuellt 60,000 kronor, som mot säkerhet av förlagsinteckning skulle erhållas på cirka 12 års löpande amorteringstid. Under sådana förhållanden skulle min ekonomiska ställning bliva betryggande och likviditeten förbättrad.

Betalningen av ackordsumman skulle alltså komma att ske omedelbart efter det ifrågavarande lån beviljats, och har jag förvissat mig om ärendets forcering så snart borgenärerna gått med på föreslagen reducering av sin fordran.

Ifrågavarande lån kan dock icke beviljas med mindre än fordringsägarna gå med på föreslagen reducering av sin fordran, vilket ställts som oestergivligt villkor vid underhandlingar med vederbörande inom kungl. socialdepartementet.

I ömsesidigt intresse får jag därför, på anförda skäl, vördsamt hemställa om välvilligt godkännande av detta mitt förslag till uppgörelse.»

Sjöström åberopade vidare följande utdrag ur räkenskaperna:

»Ing. Balans Konto

den 1 januari 1933.

An Låns K:o	125,343: —	Per Kassa K:o	31: 11
Kreditorers K:o	156,079: 98	Bank K:o	7,200: —
Kapital K:o	25,964: 20	Aktiers K:o	5,900: —
		Inventariers K:o	19,520: 10
		Varu K:o	83,302: 62
		Debitorers K:o	64,028: 07
		Fastighets K:o	127,405: 28
	Kr. 307,387: 18		Kr. 307,387: 18

Utg. Balans Konto

den 31 december 1933.

An Kassa K:o	680: 25	Per Låns K:o	141,884: 67
Bank K:o	1,750: —	Kreditorers K:o	121,743: 31
Aktiers K:o	15,650: —	Kapital K:o	15,560: 54
Inventariers K:o	25,548: —		
Varu K:o	75,073: 89		
Debitorers K:o	33,081: 10		
Fastighets K:o	127,405: 28		
	Kr. 279,188: 52		Kr. 279,188: 52

Vinst- & Förlust Konto

den 31 december 1933.

An Aktiers K:o	1,750: —	Per Varu K:o	219,583: 35
Debitorers K:o	22,300: —	Kapital K:o	10,403: 66
Fastighets K:o	397: 62		
Omkostnads K:o	25,956: 89		
Intresse K:o	6,137: 38		
Avlöningars K:o	166,206: 51		
Hushållets K:o	7,238: 61		
	Kr. 229,987: 01		Kr. 229,987: 01

Det begärda ackordet antogs av de oprioriterade fordringsägarna, representerande fordringar till ett belopp av 133,366: 14 kr.

Bland de till styrkande av ackordets antagande insända handlingarna märkes följande skrivelse:

»Jönköpings Hantverks- och Industriidkareförening.

Då firman Vilh. Sonesson & Co. Malmö, vägrat antaga det av Fabrikör Nils Sjöström erbjudna ackordsförslaget förklara vi oss villiga övertaga betalningsansvaret av de resterande 50 % kr. 1,677.07 som firman Sonesson vägrat sanera.

Jönköping den 7 april 1934.

J. W. Lindahl.

Fabrikör, Jönköping.

John Zackrisson.

Juvelerare, Jönköping.

Hrr. Fabrikör J. W. Lindahls och juvelerare John Zackrissons egenhändiga namnteckningar, bevittna:

G. Johansen.

Elias Henriksson.»

Genom beslut den 20 april 1934 beviljade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, Sjöström till förstärkning av rörelsekapitalet för hans under firma Nils Sjöström bedrivna industriella rörelse ett lån å 60,000 kr. mot säkerhet av in-teckningar i den till låntagarens ifrågavarande rörelse hörande förlagsegen-dom å 60,000 kr. med sex procent ränta, gällande med bästa förmånsrätt, eller ock de andra säkerhets-handlingar, som av statskontoret befunnes likvärdiga med eller bättre än nyss-nämnda in-teckningar. Därjämte föreskrevs bland annat, att lånet skulle, sedan det innehafts under två år från första lyftningsdagen, under därpå följande tio år återbetalas med en tiondel årligen, att å lånebeloppet icke skulle beräknas ränta under två år från första lyftningsdagen samt att för tiden därefter å ogulden del av lånebeloppet skulle gäldas ränta efter fem procent om året.

*

b) I en den 28 mars 1934 dagtecknad ansökning anhöllo *C. W. Grundel*, *J. A. Sjöblom* och *I. Hagelberg* om ett lån å 7,000 kr. att efter två amorterings-fria år amorteras på fem år. Sökandena hade för avsikt att under firma bog-seringsbolaget Nestor driva rederirörelse med bogserångaren »Husum», vilken sökandena blivit erbjudna att inköpa av Mo och Domsjö A.B. för 8,000 kr. Förutom sökandena beräknades 3 personer bliva sysselsatta i företaget. Enligt ett samma dag ingånget avtal hade sökandena bildat partrederi med Grundel såsom ägare till hälften och en var av de övriga till en fjärdedel i fartyget. Grundel skulle tillskjuta 1,000 kr. av köpeskillingen, medan återstoden skulle täckas genom statslånet.

»Husum» var byggd 1867 och hade en bruttodräktighet av 67.35 registerton.

Av ansökningen bifogade betyg inhämtas, att Grundel och Hagelberg tjänst-gjort bl. a. såsom styrmän å olika ångfartyg.

Kommerskollegium hänvisade i ett den 27 april 1934 avgivet utlåtande i ärendet till ett av kollegium samma dag avgivet utlåtande över en ansökning av Rudell & Co., kommanditbolag, vilket sistnämnda utlåtande, däri kollegium avstyrkte bifall till sistnämnda ansökning, hade följande lydelse:

»Såvitt Kommerskollegium kunnat finna, synas anslagen till främjande av enskild verksamhet icke hava förutsatts komma till användning för lån till trafikföretag av nu ifrågavarande art.

Oavsett huru härmed må förhålla sig, innebära otvivelaktigt de angående anslagens användning för närvarande gällande direktiven hinder för lån till igångsättande av nytt företag.

Ser man till den sakliga sidan av det föreliggande spörsmålet, kan Kollegi-um icke finna annat än att starka betänkligheter måste göra sig gällande emot att staten på sätt som här ifrågasatts medverkar till uppkomsten av ett med under affärsmässiga former bedriven sjöfart konkurrerande nytt företag.

På sätt framgår av härvid fogade sammanställning rörande vid vissa tid-punkter upplagt svenskt tonnage, faller den vida övervägande delen av det upplagda tonnaget inom storleksgruppen 1,000—2,000 tons bruttodräktighet eller just den storleksgrupp, till vilken samtliga av sökandena till inköp ifrå-gasatta fartyg, utom ett, äro att hänföra. Det framstår för Kollegium såsom ganska självfallet, att ett direkt understödjande från statens sida av driften av visst fartyg särskilt inom denna storleksgrupp och inom de åldersklasser,

varom här är fråga, ej minst under nu rådande förhållanden kan befaras medföra motsvarande uppläggning av fartyg, som hittills kunnat hållas i drift utan statligt stöd. Kollegium beaktar härvid även de vittgående konsekvenser i avseende å säkerligen i icke oväsentligt antal inkommande liknande ansökningar, som skulle bliva följden av ett bifall till framställningen. Någon reell vinst ur arbetslöshetssynpunkt kan sålunda genom ett bifall till densamma icke förväntas. Uppmärksammas bör i detta sammanhang, att såsom förutsättning för de föreslagna jämkningarna i direktiven för användningen av ovan omnämnda anslag angivits, att lån eller subvention till utvidgning eller igångsättande av företag endast borde lämnas, därest företaget ej kunde befaras konkurrera ut eller medföra menliga verkningar för äldre företag, samt att Kungl. Maj:t torde härutinnan komma att förfara med stor försiktighet.

Kollegium vill slutligen ock erinra om att, i den mån förevarande framställning kunde anses förtjänt av understöd i form av lån utan subventionskaraktär, utväg för tillgodoseende av behörigt intresse härutinnan redan finnes i annan ordning tillskapad, nämligen genom tillämpningen av kungörelsen den 18 maj 1928 (nr 129) angående villkor och bestämmelser för lån från fonden för rederinäringens understödjande (rederilånefonden). I detta sistnämnda avseende vill Kollegium emellertid redan här framhålla, att Kollegium icke funnit sådana förhållanden i nu förevarande fall föreligga, som kunna motivera lån ur rederilånefonden enligt de vid denna fonds användning tillämpade grunder.»

Kungl. Maj:t lämnade Rudell & Co:s ansökan utan bifall.

Kommerskollegium anförde angående nu ifrågasvarande ansökning, att den väl skilde sig från Rudell & Co:s ansökning däri att ren subvention icke syntes ifrågasättas vare sig i avseende å kapital eller ränta. Vidare anförde kollegium:

»Det torde emellertid under alla förhållanden icke kunna anses sunt och riktigt, att det allmänna med så stor anpart av erforderligt kapital, som här ifrågasättes, medverkar till igångsättandet av ett nytt trafikföretag av förevarande art, så mycket mindre som, ehuru belysande siffermaterial icke föreligger, konkurrensförhållandena inom den sjöfartsgren, varom här är fråga, dock vederligen äro väl så ömtåliga som inom någon annan gren av kommunikationsväsendet. Kollegium finner för övrigt överhuvud taget förutsättningar icke föreligga för att statens mellankomst på föreslaget sätt skall kunna skapa möjligheter att trygga det nu åsyftade företagens framtida existens.

Ej heller i förevarande fall har kollegium funnit sådana förhållanden föreligga, som kunna motivera lån ur rederilånefonden enligt de vid denna fonds användning tillämpade grunder.»

Med hänsyn till vad sålunda anförts avstyrkte kollegium bifall till framställningen.

Kommerskollegium överlämnade tillika ett av styrelsen för Sveriges allmänna sjöfartsförening till kollegium avgivet yttrande över framställningen, vari nämnda styrelse bestämt avstyrkte bifall till densamma. Styrelsen anförde bland annat, att det knappast kunde anses lämpligt att genom särskild statlig åtgärd medverka till att ifrågasvarande år 1867 byggda och, enligt vad styrelsen inhämtat, i mindre gott stånd varande fartyg åter komme i trafik, helst som även efter norrlandskusten liksom i Stockholm och annorstädes i Sverige uppläggningar av bogserfartyg i stor omfattning förekomme.

Sökandena Grundel och Sjöblom inkommo sedermera med en skrivelse, vari de meddelade, att köpeskillingen för fartyget sänkts till 6,000 kr. samt att de i anledning härav ändrade sin låneansökan till att avse nämnda belopp, varjämte de förbundo sig att till rörelsen bidra med ytterligare 2,000 kr. eller sålunda sammanlagt 3,000 kr.

Genom beslut den 31 maj 1934 beviljade Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, sökandena för ifrågavarande företag ett lån å 6,000 kr. Såsom villkor för lånets lyftande och åtnjutande föreskrevs bland annat, att lånet, sedan det under ett år innehafts ränte- och amorteringsfritt, under därpå följande tio år skulle återbetalas med en tiondel årligen, att å ogulden del av lånet efter första året skulle gäldas fem procent ränta samt att såsom säkerhet för lånet skulle avlämnas in-teckning uti ifrågavarande fartyg å 6,000 kr. med sex procent ränta, gällande med bästa förmånsrätt, eller ock de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befundes likvärdiga med eller bättre än nyssnämnda säkerhetshandling.

*

c) *Elin Dahlstrands aktiebolag, académie scientifique de beauté, Stockholm*, anhöll i ansökan den 7 maj 1934 om lån å 25,000 kr. Lånet skulle enligt framställningen användas till betalande av bolagets främmande skulder, kr. 21,476:33, samt i övrigt till reklam. I en ansökningen bilagd promemoria anförde bolaget:

»*Historik.*

När Gymnastikdirektör Elin Dahlstrand, efter grundlig utbildning vid Professor de Lamottes Académie Scientifique de Beauté, i januari 1926 startade sin affärsverksamhet i Stockholm, dels institut för behandlingar i skönhetsvård, dels skola för undervisning av elever i skönhetsvård, hade skönhetsvården i utlandet nått stor spridning men var i Sverige ännu ganska okänd. Några fackkunniga utövare av skönhetsvård i Sverige funnos icke och icke heller någon utbildningsanstalt för elever.

Med egen personlig erfarenhet av de svenska kvinnliga gymnastikdirektörernas genom kriget oerhört försämrade utkomstmöjligheter i utlandet och deras även i Sverige betryckande försörjningsmöjligheter, syftade Dahlstrand ursprungligen åt att i synnerhet åt denna högt kvalificerade yrkesgrupp bereda en ny förvärvsmöjlighet såväl i Sverige som utlandet, när hon 1926 startade sin *undervisningsanstalt i skönhetsvård* i Stockholm. Hon lyckades till skolan anknäta såsom tentator och lärare såväl professor Carl Hesser som med. doktorerna Erik Karlmark och Ture Petrén vid Karolinska institutet, och hon utbildade gymnastikdirektörer till såväl lärarinnor som assistenter i skönhetsvård.

Men även andra än gymnastikdirektörer ha utbildats och förutom från Sverige har Dahlstrands skola tagits i anspråk av elever från Ryssland, Finland, Norge, Danmark, Tyskland, U. S. A., Sydamerika, Island och Färöarna. Under tiden från 1926 till 1 maj 1934 ha c:a 400 skönhetsexperter utbildats. För närvarande är efterfrågan på vid Dahlstrands skola utbildade elever så stor, att behovet ej kan tillfredsställas.

Dahlstrands *institut i skönhetsvård* för behandling av patienter har från 1926 utvecklats i högre grad än utbildningen av elever, vilket förutom ovan-

berörda stora efterfrågan på fullt utbildade elever tydligen visar, att allmänhetens behov av skönhetsvård är i starkt stigande. — — — — —

För skönhetsvårdens utövande fordras emellertid icke blott ingående kunskaper i människans anatomi, fysiologi och sjukdomslära samt gymnastisk-teknisk färdighet. Härtill fordras även lämpliga *skönhetspreparat*.

År 1927 lyckades Dahlstrand erhålla Academiens i Paris generalagentur för Sverige för deras skönhetspreparat, som av professor de Lamotte i Paris lyckats fulländas så, att preparaten erhållit guldmedaljer och hedersdiplom å alla världsutställningar, där de deltagit i tävlan med andra preparat.

Försäljningen av dessa preparat har gått ännu mer framåt än elevutbildningen och patientbehandlingen å egna institut.

Dahlstrands här i korthet skisserade verksamhet tog så småningom så stor omfattning, att rörelsen från den 1 januari 1933 drives i form av aktiebolag med ovannämnda firmanamn. Av bolagets aktier, 25,000 kronor, ägas samtliga med undantag av 4 stycken av Dahlstrand.

Den 22 november 1933 träffade bolaget nytt avtal med Academiens i Paris innefattande bl. a., att generalagenturen för Skandinavien d. v. s. Sverige, Norge och Finland, uppläts åt bolaget, att alla Academiens preparater få av bolaget tillverkas i Sverige mot en royalty av 5 % på varuomsättningen, dock lägst 2,700 kronor årligen, att förutom 58 % rabatt å alla varuinköp från Paris alla fakturor få betalas efter en francskurs av högst 15 öre per franc, vilket innebär å nuvarande francskurs en ytterligare rabatt av 40 %, samt att bolagets direktör årligen får studera å Academiens laboratorium i Paris för att lära tillverkningen av alla nyheter. Vad detta innebär torde man förstå, om man vet, att Academiens preparater äro spridda över hela kulturvärlden och sedan årtionden erkända såsom de förnämsta produkter inom sin bransch.

Ovannämnda av Dahlstrand till Frankrike årligen garanterade 2,700 kronor har Dahlstrand lyckats täcka genom att den 22 jan. 1934 träffa skriftligt avtal med Fru Margit Grönroos, Salong Paris, Helsingfors, enligt vilket hon med Academiens medgivande erhållit ensamförsäljningsrätten för Finland för Academiens preparater, som skola levereras från bolagets fabrik i Stockholm mot garanti av inköp, 1:a året för 5,000 kronor, 2:a året för 6,250 kronor och följande år för lägst 7,000 kronor. Betalningen till Frankrike är härmed mer än väl täckt genom betalningen från Finland. Alla finska leveranser ske mot bankgaranti enligt kontraktet.

Beträffande Norge ligger Dahlstrand f. n. i underhandlingar efter liknande basis.

Totalomsättningen uppgick år 1927 till 26,000 kronor, år 1928 till 58,000 kronor, år 1929 till 98,000 kronor, år 1930 till 176,000 kronor, och år 1931 till 178,000 kronor då kulmen nåddes. Härefter avspeglas depressionen tydligt. Omsättningen år 1932 gick ned till 153,000 kronor och år 1933 till 136,000 kronor.

Vid ett i dagarna uppgjort bokslut för de fyra första månaderna 1934 utvisar omslutningens helhet en vacker förhöjning till 56,000 kronor (motsvarande per år 168,000 kronor i stället för 136,000 kronor), inkomsten av varor en förhöjning till 27,000 kronor (motsvarande per år 81,000 kronor i stället för 49,000 kronor) och inkomsten av elevavgifter en förhöjning till 11,000 kronor (motsvarande per år 33,000 kronor i stället för 16,000 kronor). Botten har sålunda tydligen passerats och utvecklingen går ånyo uppåt.

Anledning till bolagets illikviditet.

Allt skulle sålunda tetta sig ljust och glädjande, om icke de två långa årens, 1932 och 1933, depression inträffat. Varken Dahlstrand eller bolaget ha ar-

betat med något större löst rörelsekapital. Allt vad Dahlstrand under de goda åren intjänat har, förutom till egen försörjning, nedlagts i affärsrörelsen, som ständigt och hastigt utvecklats och ökats. Dahlstrand har emellertid åtnjutit stort förtroende, såväl i Paris som hos leverantörer här i landet, och erhållit all önskad kredit.

Emellertid har Dahlstrand och sedermera bolaget varit bundna vid 5-åriga hyreskontrakt med hyror som ej kunnat anpassas efter nedgången i omsättningen. Först i år har det varit möjligt uppsäga dessa höga hyreskontrakt till den 1 oktober d. å. och ha nya lokaler förhyrts å Stureplan 6, varigenom hyresutgifterna minskas med 10,600 kronor per år, eller från 39,200 kr. till 28,600 kr. per år.

Närmaste anledning till bolagets prekära ekonomiska ställning är den, att fastighetsägaren N. J. Komstedt, som på 5 år till den $\frac{1}{10}$ 1934 uthyrt lokaler till vår skola å Drottninggatan 57 för en årlig hyra av 10,600 kronor, uttagit stämning å förfallen hyra för tiden till den 1 juli 1934 å 9,900 kronor jämte ränta. Komstedt, som visat sig vara oemottaglig för alla skäl, har icke kunnat förmås trots långa underhandlingar att bevilja vare sig moratorium eller avbetalningar. Alla försök att erhålla sänkning i hyran, som, med hänsyn till att lokalerna äro omoderna, i nuvarande tidsläge är uppenbart oskälig, ha tillbakavisats. Bolaget hotas sålunda av utmätning, konkurs och hela affärens omstörtning, varigenom bolagets hela personal hotas med arbetslöshet.

Bolaget sysselsätter för närvarande 27 st. personer i arbetande ställning och sysselsatte föregående år 37 stycken.

Lånets storlek.

Bolagets främmande skulder uppgingo $\frac{31}{12}$ 1933 till 23,542: 23 kronor. Den $\frac{1}{5}$ 1934 uppgå de till 21,476: 33 kronor, en minskning sålunda på cirka 2,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts är bolaget i behov av ett lån av 25,000 kronor. Härigenom skulle alla främmande skulder kunna inlösas och ett mindre kapital användas till reklam, vilket är absolut nödvändigt för bolagets framgång. Amorteringstiden får bolaget föreslå till 10 år med rätt att tidigare inlösa lånet.

Ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande är lånets erhållande avgörande för om de 27 personer, som nu sysselsättas, fortfarande skola få arbete. Erhålles lånet bör personalen snabbt kunna utökas till över 37 st. som bolaget sysselsatte föregående år. Påpekas bör att alla materialer, som erfordras för tillverkningen och kunna erhållas i Sverige, inköpas här, varigenom arbete tillföres glasbruk, papp- och kartongfabriker, tryckerier, kemikalie- och drogaffärer m. fl.

Ur nationalekonomisk synpunkt medför bolagets verksamhet avsevärda fördelar. Den förmögna och mera kräsna publiken kommer alltid att köpa franska skönhetsmedel och icke svenska. Genom att bolaget är det enda företag i Sverige, som fått tillstånd att här tillverka dessa franska och i kvalité överträffade preparat, kommer penningarna för dessa svensk industri och svensk arbetskraft till godo. Royaltyn till Frankrike betalas av Finland.

Någon *konkurrens* med andra liknande svenska industrier medför icke bolagets tillverkning, enär de franska preparaten tillhöra en annan prisklass än de svenska. Med bolaget konkurrerande preparat äro endast utländska, såsom Marinello, Elizabeth Arden, Helena Rubenstein, doktor Dys m. fl. direkt importerade och i utlandet tillverkade preparat. De svenska preparaten såsom Gahns, Paulis, Barnängens m. fl. tillhöra en annan och lägre prisklass och stå således utom konkurrens.

Genom ökad spridning av bolagets preparat minskas inköp av andra konkurrerande utländska preparat, varigenom pengarna stanna i landet och ej exporteras till utlandet.»

Bolaget återopade vidare följande vid ansökningen fogade utdrag ur bolagets räkenskaper:

»*Inventarium och Balansräkning den 1 januari 1933.*

Tillgångar.

Maskiner, apparater, inredningar och inventarier enligt särskild förteckning och värderingsinstrument	60,000:—
Lager (förpackade varor, tillverkningsvärde)	7,738: 10
Essenser och droger	3,000:—
Emballage.	1,000:—
Firmanamn, varumärke och generalagenturen för Skandinavien för Académie Scientifique de Beauté i Paris	30,000:—
Fabrikationshemligheter för Académie Scientifique de Beautés preparater	40,000:—
Fordringar	5,995: 34
	<hr/>
	Kronor 147,733: 34

Skulder.

Aktiekapitalet	25,000:—
Reservfond	25,000:—
Diverse personer	21,188: 65
Dispositionsfond	76,544: 79
	<hr/>
	Kronor 147,733: 34

Utgående Balansräkning den 31 dec. 1933.

Maskiner m. m.	60,000:—	Aktiekapitalet	25,000:—
Lager	13,046:—	Reservfond	25,000:—
Firmanamn, varumärke	30,000:—	Div. personer	22,855: 30
Fabrikationshemligheter	40,000:—	Elin Dahlstrand f. Göteborgsfilialen	686: 93
Diverse personer	7,538: 39	Dispositionsfond	76,544: 79
Kassa	734: 31	Vinst	1,231: 78
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 151,318: 80		Kronor 151,318: 80

Vinst- & Förlusträkning 1933.

Ingående varor	11,738: 10	Varulager	13,046:—
Utg. i Stockholm	127,762: 87	Ink. i Stockholm	128,497: 28
Ökning av skulder	1,666: 65	Ökning av fordringar	1,543: 05
Utgifter i Göteborg	2,356: 99	Inkomst i Göteborg	1,670: 06
Årets vinst	1,231: 78		
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 144,756: 39		Kronor 144,756: 39»

Sedermera ingav bolaget följande av revisor bestyrkta bokslut med i vissa avseenden ändrat innehåll:

»Balansräkning den 31 december 1933.

Tillgångar:		Skulder:	
Inventarier & Inredning	54,000: —	Aktiekapital	25,000: —
Lager	13,046: —	Reservfond	25,000: —
Firmanamn, varumärken	30,000: —	Div. personer	22.855: 30
Fabrikationshemligheter	40,000: —	Dispositionsfond	76,544: 79
Diverse personer	7,538: 39		
Kassa	734: 31		
Förlust	4,081: 39		
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 149,400: 09		Kronor 149,400: 09

Vinst- & Förlusträkning den ³¹/₁₂ 1933.

Utgifter:		Inkomster:	
Löner	45,746: 82	Varuvinst	35,372: 88
Hyra	30,449: 99	Behandling	62,826: 62
Div. omkostnader	25,697: 56	Eleavgifter	16,470: —
Reklam	8,173: 80	Förlust	4,081: 39
Ljus	1,454: 94		
Skatter	1,227: 78		
Avskrivning	6,000: —		
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 118,750: 89		Kronor 118,750: 89

Ingående värdet å inventarier och inredning överensstämmer med mig företett värderingsinstrument. Jag har ansett avskrivning nödvändig enligt Aktiebolagslagens föreskrift.

Göteborgsfilialens siffror hava av mig uteslutits, då filialen köptes i september 1933.

Jag har gjort regelrätt bokslut på grundval av förda dagböcker varvid ovanstående Vinst- & Förlust konto framkommit. Jag bestyrker riktigheten av densamma, under förutsättning att dagboksnoteringarna äro riktiga, vilket jag icke undersökt.

Stockholm den 9 juni 1934.

Sv. J. Sanders,

Revisor, auktoriserad av
Stockholms Handelskammare.»

Kommerskollegium hemställde i yttrande den 21 juni 1934, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd, under anförande, att bolaget icke syntes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser syntes böra vara för handen vid utlämnande av ifrågasatt lån.

I promemoria den 14 juli 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget startade 1926 som enskild firma och ombildades från och med 1933 till aktiebolag med 25,000 kronor aktiekapital och 25,000 kronor reservfond. Aktiemajoriteten innehas av gymnastikdirektör Elin Dahlstrand.

Bolaget driver dels en undervisningsanstalt för utbildning av assistenter i skönhetsvård, *dels ett institut i skönhetsvård* för behandling av patienter och *dels en fabrik eller laboratorium* för tillverkning av skönhetsmedel.

Bolagets omsättning har i medeltal under de 5 sista åren uppgått till kr. 148,200, varav varor för kr. 54,120.

Anställda f. n. i hela företaget 28 personer, alla kvinnor, varav å laboratoriet 6. Sommarmånaderna, särskilt juli, äro alltid en död tid och år 1933 var totala antalet anställda 38 personer.

Bolaget innehar generalagenturen för den kända franska firman Académie Scientifique de Beauté och äger alla denna firmas *recept och tillverkningsmetoder* både nuvarande och blivande för skönhetsmedel ävensom ensamrätt att i Sverige, Norge och Finland tillverka och försälja dessa medel, tilllämpa den franska firmans metoder samt att meddela Academiens diplom i skönhetsvård åt elever, som genomgått fullständig kurs vid bolagets undervisningsanstalt. Detta avtal, som gäller i 99 år, är för bolaget synnerligen förmånligt och torde däri och det inregistrerade varumärket och namnet ligga ett ej obetydligt värde.

Genom ifrågavarande lån skulle bolaget bliva i tillfälle bedriva tillverkningen av skönhetsmedel mera kontinuerligt året runt och därigenom öka försäljningen och antalet anställda å laboratoriet, vilket ju har en viss betydelse i motverkan av importen av alla dessa utländska preparat, som nu förekomma. Firman använder huvudsakligen inom landet inköpta droger och tager numera endast en del specialessenser från den franska moderfirman.

Orsaken till kapitalbristen är den vanliga, start med för litet kapital och affärens hastiga utveckling, vartill kommit synnerligen betungande hyreskontrakt, vilka dock utgå den 1 oktober i år, då bolaget inflyttar i nya tidsenliga lokaler vid Stureplan med betydligt reducerade hyror.

Företaget och särskilt ledarinnan Fru Elin Dahlstrand är banbrytande inom branschen och har genom sin verksamhet skapat arbetsmöjligheter för 100-tals personer, särskilt utbildade gymnastikdirektörer och gymnaster, vilka genom utbildning hos Fru Dahlstrand fått sina förvärvsmöjligheter betydligt öka i dessa hårda tider.

Då emellertid bolaget ej kan bjuda annan säkerhet än förlagsinteckningar i sådan bolagets egendom som tillhör fabriksverksamheten, har jag särskilt undersökt denna del av rörelsen. Hela *laboratoriet eller fabriken* är förlagd till Regeringsgatan 89, Stockholm.

Tillgångar:		Skulder:	
Utestående fordringar för levererade varor	7,538: 39	Varuaccepter	5,603: 80
Lager av varor	13,046: —	Div. kreditorer	10,651: 50
Div. laboratorieutrustning	550: —	Summa skulder	16,255: 30
Invent. i fabrik och kontor	2,770: —		
Maskiner	6,000: —		
Transportmedel	3,000: —	Eget kapital	86,649: 09
Summa tillgångar kronor	32,904: 39		
Firmanamn, varumärke och fabriktionshemligheter	70,000: —		
	Kronor 102,904: 39		Kronor 102,904: 39

Utestående fordringarna lära vara säkra.

Lager av varor är upptaget till ingrediensernas inköpspris och utbetald arbetslön för därå eventuellt nedlagt arbete.

Inventarier och laboratorieutrustning kr. 3,320:— enligt företett värderingsinstrument av Karl Sjöbergs möbleringsfirma.

Maskinerna bestå av en med elektromotor driven dubbel blandnings- och knådningsmaskin, så gott som alldeles ny, vilken kostat kr. 6,000 i inköp.

Transportmedel: 1 personautomobil, av märket Oakland, syntes vara i mycket gott skick och torde motsvara det upptagna värdet.

Vid en eventuell realisation och affärens nedläggande torde dock tillgångarna: varor, laboratorieutrustning, inventarier och maskiner, upptagna till kr. 25,366:—, knappast giva mer än högst 50 %. Däremot kan receiptsamlingen och fabriktionsmetoderna hava ett ej obetydligt värde, enär de anses vara bland de förnämsta i världen.

Ur företagens förlagsegendom skulle därför *möjligen* kunna utfås in-tecknade kronor 25,000:—.

Dessutom äger ju bolaget inventarier och maskiner i skönhetsinstitutet värderade till kr. 47,680:— men denna egendom kan ej bliva föremål för förlagsinteckning. Däremot kan den i någon mån öka värdet av Fru E. Dahlstrands borgen.

Ehuru den ifrågavarande verksamheten har större hygienisk betydelse, än man i allmänhet tror, och fru Dahlstrand nedlagt en oerhörd energi och mindre vanlig affärsblick och smartnesshet i att tillföra företaget ekonomiskt fördelaktiga avtal med den franska Académie Scientifique de Beauté i Paris samt höja hela verksamheten upp på ett högre plan, och därför otvivelaktigt är värd en eloge, synes mig dock företaget icke *genom konjunkturerna* hava försatts i sådant läge, att det nödgas nedlägga sin verksamhet, om hjälp ej erhålles i någon form, och ej heller hava *'en verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt'* och således *ej uppfylla de förutsättningar*, som enligt gällande bestämmelser torde böra förefinnas för utlämnande av lån ur anslaget till främjande av enskild företagsamhet.

Förslag avslag å ansökan.»

I en den 25 september 1934 dagtecknad skrift anhöll bolaget — samtidigt som den föregående framställningen återkallades — om ett 5-årigt amorteringslån å 10,000 kr. att användas till utveckling av bolagets kemisk-tekniska tillverkningar.

Genom beslut den 26 oktober 1934 beviljade Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, bolaget för uppehållande av dess fabriksrörelse ett lån å 10,000 kr. mot säkerhet av dels inteckningar med bästa förmånsrätt i bolagets förlagsegendom å 10,000 kr. med sex procent ränta, dels ock borgen av fru Elin Dahlstrand, eller ock de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befunnes likvärdiga med eller bättre än nyssnämnda säkerhetshandlingar. Tillika föreskrevs bland annat, att lånet, å vilket skulle erläggas ränta med fem procent om året, skulle återbetalas under en tid av fem år med en femtedel årligen.

*

I propositionen nr 211 till 1933 års riksdag begärde Kungl. Maj:t såsom ett led i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande anslag för främjande av företagsamhet och industriell verksamhet. Föredragande departementschefen anförde i detta avseende bland annat:

»Under den gångna vintern hade redan gjorda erfarenheter visat, att staten med jämförelsevis små subventioner kunde hålla i gång betydande industri-företag, som försörjde ett mycket stort antal människor. Självfallet vore, att både då det gällde utlämnandet av lån, och då det gällde subventioner till

enskilda företag, all hänsyn måste tagas till att icke dessa företags fortsatta drift förorsakade arbetslöshet på andra håll inom samma industrier, men med en försiktig subventionspolitik, som toge allsidig hänsyn till alla befogade synpunkter, torde det kunna i vissa fall lyckas icke blott att hålla en industri i gång utan också att ernå en arbetslöshetsbekämpande effekt med mycket mindre medel än på något annat sätt, samtidigt som man kunde rädda hela kommuner från en hotande ruin. I en genomtänkt arbetslöshetspolitik borde därför också denna möjlighet stå öppen för statsmakterna.»

Sammanfattningsvis meddelade departementschefen följande huvudregler, som ansåges böra gälla för ifrågavarande medels användning:

»1. Vid lån till främjande av enskild företagsamhet skall

- a) utgå ränta efter Kungl. Maj:ts beslut,
- b) amortering ske enligt beslut av Kungl. Maj:t,
- c) ställas säkerhet, som kan av Kungl. Maj:t godtagas.

2. Vid subventioner till främjande av enskild företagsamhet och uppmuntran av industriell verksamhet skola följande synpunkter vara vägledande:

- a) Genom subvention åt visst företag bör minskning av produktionen icke få framkallas vid annat företag med därav följande arbetslöshet.
- b) Vid subvention bör tillses, att desamma per dagsverke, som beräknas därigenom kunna åstadkommas, understiger eller högst svarar mot statsbidraget till kontant understöd för motsvarande antal hjälpta dagar.
- c) Subvention bör vara av tillfällig natur och skapa möjligheter att trygga vederbörande företags framtida existens.
- d) Subvention bör skapa lättnader för den eller de kommuner, som äro ekonomiskt beroende av det subventionerade företagens existens.»

I anledning av propositionen beviljade riksdagen på hemställan av särskilda utskottet anslag till främjande av enskild företagsamhet med 10 miljoner kronor till lån och 3.5 miljoner kronor till subventioner. Utskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande bland annat:

»Mot de villkor för lån eller subvention, som Kungl. Maj:t förutsatt skola gälla och som ovan återgivits, har utskottet icke funnit anledning till erinran. Utskottet vill betona angelägenheten därav, att endast sådana företag komma i åtnjutande av stöd, vilka på grund av konjunkturerna tvingats eller, såvitt kan bedömas, inom en icke avlägsen framtid bliva tvungna, därest hjälp i någon form icke erhålles, att nedlägga sin verksamhet. En ytterligare förutsättning för statligt stöd bör vara, att företagen icke på annan väg kunna erhålla hjälp till sin verksamhet. Att vidare företagen böra hava en verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt torde vara givet.

Slutligen får utskottet framhålla vikten därav, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke blir ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

I propositionen nr 234 till 1934 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t om ett anslag å 5 miljoner kronor till lån till främjande av enskild företagsamhet för budgetåret 1934/1935. Därvid hemställde Kungl. Maj:t tillika om viss jämkning av grunderna för anslaget användning. I detta avseende anförde socialministern följande:

»Användningen av anslagen har enligt de av riksdagen fastställda grunderna begränsats till att avse lån eller bidrag till redan befintliga företag till uppehållande av deras förutvarande omfattning. Däremot uteslutes enligt

direktiven möjligheten att giva understöd till eventuella utvidgningar samt till igångsättande av nya företag, även då det gäller påbörjande av ett helt nytt slags verksamhet. Den arbetseffekt, som erhålles genom anslagen, skulle säkerligen ytterligare ökas, om möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att understödja utvidgningar eller startande av företag. I ett par fall har det visat sig, att man, därest sådan möjlighet funnits, skulle hava kunnat verksamt stärka den svenska industriens ställning på hemmamarknaden eller medverka till skapandet av en ny industri med utsikt att konkurrera på världsmarknaden.

Givet är, att lån eller subvention till utvidgning eller igångsättande av företag endast bör lämnas, därest företaget ej kan befaras konkurrera ut eller medföra menliga verkningar för äldre företag. Kungl. Maj:t torde härutinnan komma att förfara med stor försiktighet. Liksom hittills bör i främsta rummet understöd lämnas åt företag, som eljest komme att nedläggas eller avsevärt inskränka driften.»

I anledning av propositionen anförde statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 166:

»Utskottet tillstyrker, att jämväl för nästkommande budgetår anslag anvisas för att möjliggöra lån till främjande av enskild företagsamhet. En förutsättning härför är emellertid, att de av särskilda utskottet vid 1933 års riksdag angivna direktiven för användning av det för innevarande budgetår anvisade anslaget noga följas. Den sorgfälliga prövning av olika på varje fråga inverkan omständigheter, som 1933 års riksdag förutsatte, är ofrånkomlig, om påtagliga olägenheter skola kunna undvikas. I detta sammanhang anser sig utskottet böra framhålla önskvärdheten av att här förevarande gren av den statliga hjälpverksamheten snart må kunna avvecklas.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet framhållit, att den arbetseffekt, som erhålles genom här förevarande anslag, säkerligen skulle ytterligare ökas, om möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att understödja utvidgningar eller startande av företag. Den sålunda föreslagna jämkningen av gällande direktiv anser sig utskottet böra tillstyrka. Givetvis är, såsom jämväl i statsrådsprotokollet antytts, stor försiktighet av nöden vid utdelande av dylika lån. Det belopp, som må tagas i anspråk för låneunderstöd av nu angiven art, torde emellertid, icke minst med hänsyn till vad nyss anförts, böra begränsas till högst 500,000 kronor.»

I enlighet med utskottets hemställan anvisade riksdagen för ifrågavarande ändamål ett anslag av 3 miljoner kronor.

a) Det här omförmälda företaget borde icke hava erhållit statslån redan på den grund, att det icke kan anses hava varit baserat på sunda ekonomiska principer. Av dess räkenskaper kan nämligen utläsas, att det icke föfogat över något i rörelsen insatt eget kapital. Balansräkningen per den 31 december 1933 utvisade visserligen sådant kapital till ett mindre belopp, 15,560 kronor 54 öre utav i rörelsen investerade tillhoppa 279,188 kronor 52 öre. Men med hänsyn till att avskrivningar icke synas hava verkställts i erforderlig omfattning, torde man böra bortse även från detta relativt obetydliga belopp. Rörelsen har emellertid uppdrivits till en avsevärd omfattning. Årsomsättningarna under åren 1930, 1931 och 1932 uppgingo sålunda till i runda tal 580,000, 740,000 och 690,000 kronor. Att utan eget kapital driva en rörelse av denna omfattning, måste anses vara förkastligt. An-

märkningsvärt är jämväl, att rörelsen trots denna omsättning icke inbringat någon verklig nettovinst eller i varje fall endast en högst obetydlig sådan. En på angivna sätt uppbyggd affärsrörelse blir med nödvändighet abnormt känslig för även i och för sig ganska obetydliga oförutsedda händelser. Av handlingarna framgår också, att vad som i detta fall kom ställningen att bliva prekär, var en i förhållande till företagets totala omsättning så ringa förlust som å 22,300 kronor. Genom det ackord, som sedermera erhöles, har visserligen företagets ekonomiska ställning förbättrats, men det trängande behovet av rörelsekapital torde även härefter i huvudsak hava kvarstått. Det av Kungl. Maj:t beviljade lånet har nämligen helt gått till borgenärerna, vilka genom statens ingripande på ett förmånligt sätt erhållit likvid för ackordet. Men ett statligt lån av förevarande slag, som i sin helhet användes för en dylik ackordsuppgörelse och icke tillförsäkrar företaget det för dess fortsatta bestånd oundgängligen erforderliga rörelsekapitalet, fyller icke sitt egentliga syftemål att skapa möjlighet för tryggande av företagets framtida existens. Lånet hade därför även på denna grund icke bort beviljas.

b) Det här omförmälda rederiföretaget beräknades endast kunna sysselsätta tre personer utom låntagarna själva. Startandet av företaget har därför icke kunnat hava någon betydelse för minskning av arbetslösheten. Enligt direktiven var emellertid en av förutsättningarna för att stöd skulle kunna lämnas, att företaget ägde »verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt». Denna förutsättning är desto väsentligare, som till grund för densamma får anses ligga uppfattningen, att statliga stödåtgärder av här föreliggande slag normalt icke borde förekomma men i rådande krissituation kunde vara motiveerade, därest verkliga fördelar ur arbetslöshetssynpunkt därigenom kunde vinnas. Jämväl i andra hänseenden kunna vägande erinringar framställas mot ett bifall till låneansökningen, något som ock framhållits i de i ärendet avgivna yttrandena. Sålunda har kommerskollegium till stöd för sitt avstyrkande bland annat åberopat de ömtåliga konkurrensförhållandena inom ifrågavarande sjöfartsgren. Startandet av företaget synes alltså kunna hava menliga verkningar för annat företag. Men att så ej skulle få bliva följden av ett statligt stöd, följer omedelbart av direktiven. I likhet med styrelsen för allmänna sjöfartsföreningen anser också utskottet det vara olämpligt, att staten medverkar till att ett fartyg av denna ålder och beskaffenhet — fartyget byggdes år 1867 och torde av handlingarna att döma bäst lämpat sig för nedskrotning — åter kommer i trafik.

c) Beträffande lånet till det här omförmälda bolaget föreligger samma åsidosättande av direktivens krav på att företaget skall äga verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt som med avseende å det under punkten b) angivna företaget. Av den inom socialdepartementet upprättade promemorian framgår nämligen, att endast 6 kvinnor sysselsattes inom den del av bolagets verksamhetsområde — tillverkningen av skönhetsmedel — för vars uppehållande lånet beviljats. Detta fick vidare enligt beslutet icke tagas i anspråk för bolagets »undervisningsanstalt» eller »institut i skönhetsvård». Men uppenbarligen är det knappast möjligt att på sådant sätt, som skulle erfordras,

skilja bolagets olika rörelsegrenar åt. Dessutom har något lånebehov för laboratorierörelsens del icke påvisats. Tvärtom vill det av bolagets första ansökan synas, som om dess svårigheter uppkommit därigenom, att det icke kunnat betala förfallen hyra för undervisningslokalerna, 9,900 kronor. Dessa omständigheter tillhoppa visa, att lånet sannolikt till väsentlig del skulle komma sådana verksamhetsgrenar till godo, för vilka statligt stöd av föreliggande slag icke varit avsett. Den i ärendet verkställda utredningen utvisar dessutom, att bolagets svårigheter icke haft sin grund i konjunkturerna, något som enligt direktiven var en förutsättning för att statslån skulle kunna ifrågakomma. Härtill kommer, att bolaget genom användande av etiketter på franska språket med påskriften »Dépôt» bedrivit en reklamverksamhet, som, med hänsyn till det slags preparat (skönhetsmedel), varom här är fråga, vilka jämväl i betydande omfattning tillverkas vid andra tekniska fabriker inom landet, i varje fall tangerar gränsen för illojal konkurrens. Lämnandet av statligt stöd åt ett dylikt företag är principiellt förkastligt, alldeles oavsett om företaget har någon betydelse ur arbetslöshetssynpunkt.

På grund av vad sålunda anförts, har utskottet funnit sig icke kunna undgå att med hänsyn till rådslagen i förevarande tre ärenden besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Bergman, Carl Lindmark, Rydberg, Karl August Johanson*, Anders Andersson*, Anton Pettersson, Rahmn*, Pehrsson i Göteborg, Andersson i Igelboda, Lindskog, Fast, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Eriksson i Toftered samt Svensson i Landskrona.*

* Ej närvarande vid justeringen.

5:0.

(Protokoll över socialärenden den 22 februari 1935.)

Val av stadsfullmäktige i Stockholm skall enligt kommunala vallagen (13 §) jämförd med förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm (§ 6) förrättas inför magistraten i mars månad vart fjärde år å dagar, vilka magistraten särskilt för varje valkrets utsätter. Val av elektorer för utseende av ledamöter i riksdagens första kammare skall enligt lagen om val till riksdagen (4 §) äga rum i varje stadsfullmäktigvalkrets å samma dag som val av stadsfullmäktige.

Vid sammanträde den 11 januari 1935 beslöt Stockholms magistrat utsätta stadsfullmäktige- och elektorsval i Stockholm att inom samtliga valkretsar äga rum torsdagen den 14 mars 1935.

Härover anförde Stockholms arbetarkommuns styrelse, redaktören Fredrik Ström jämte andra, besvär hos överståthållarämbetet, under yrkande att ämbe-

tet måtte med ändring av magistratens beslut fastställa berörda val att äga rum på en söndag, förslagsvis söndagen den 17 mars 1935.

I utslag den 24 januari 1935 fann överståthållarämbetet skäligt att, med undanröjande av magistratens klandrade beslut, visa målet åter till magistraten för förnyad handläggning.

Över överståthållarämbetets utslag anfördes besvär hos Konungen, vilka inkommo till socialdepartementet den 26 januari 1935.

Den 8 februari 1935 föreskrev Kungl. Maj:t, att regeringsrättens utlåtande skulle inhämtas över besvären.

I anledning av remissen avgav regeringsrätten den 12 februari 1935 det utlåtandet, att den ansåg målet vara av beskaffenhet att tillhöra dess upptagande och avgörande. Till närmare utveckling av denna mening anförde regeringsrådet Söderwall, med vilken regeringsrättens övriga ledamöter instämde, följande:

»Enligt den ursprungliga lydelsen av § 49 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm kunde beslut av magistraten rörande fråga, varom förmäldes i dåvarande § 6, överklagas hos överståthållarämbetet; i övrigt gavs ingen rätt till talan mot åtgärd av magistraten. Nämda § 6 handlade om stadens indelning i valkretsar, upprättandet av röstlängder och avgörandet av anmärkningar mot dessa. Sedan indelning i valkretsar uppdragits åt stadsfullmäktige och bestämmelserna om anmärkningar mot röstlängder överflyttats till lagen om val till riksdagen, uteslöts sagda fullföljdsbestämmelse ur § 49. I fråga om ordningen för bestämmandet av valdag och vad därmed äger sammanhang innehöll förordningen tidigare (i §§ 7 och 8) likasom nu (i § 6) dels att kallelse till valförrättningen utfärdas av magistraten samt kungöres inom tid och på sätt, som närmare angives, dels ock att valet verkställs å dagar, vilka magistraten för varje valkrets utsätter.

Av denna redogörelse lär följande, att så länge nämnda fullföljdsbestämmelse i § 49 kvarstod, tvekan knappast kunde råda om att särskild klagan över bestämmandet av valdag ej var medgiven. Ej heller förordningens nuvarande lydelse synes giva anledning till annan tolkning.

Överståthållarämbetet har också i överklagade utslaget till stöd för sin åtgärd att till prövning upptaga besvären över magistratens klandrade beslut åberopat, att magistratsbeslutet innefattade sådant bestämmande av dag för val av stadsfullmäktige som i gällande *kommunala vallag* förutsattes skola föregå vals kungörande och förrättande. I sitt utlåtande över de hos Kungl. Maj:t anförda besvären hänvisar överståthållarämbetet till vallagens 12 §, vilken likväl avser blott kommunal- och municipalfullmäktigval. Motsvarande stadgande om stadsfullmäktigval innehålls i 13 §, som emellertid enligt uttrycklig bestämmelse ej gäller beträffande Stockholm, men överensstämmer med kommunalförordningen för Stockholm så till vida, att det är magistraten som bestämmer dagen för valet. För bedömandet huruvida särskild klagan må anses medgiven över beslut, som avses i 13 § kommunala vallagen, erbjuder sig jämförelse med 12 och 63 §§ samma lag.

Enligt 12 §, som gäller val på landet, är det vederbörande kommunala representation (fullmäktige eller stämman), som fattar beslut om bestämmandet av valdag. Såsom varande ett beslut av en kommunalrepresentation kan beslutet överklagas enligt kommunalstyrelselagen, men således endast på de i denna lag angivna besvärsgrunderna (beslutet ej tillkommet i laga ordning eller stridande mot lag eller författning); frågan om beslutets *lämplighet* — den enda i förevarande mål anförda besvärsgrund — kan följaktligen ej

komma under prövning. Besvären komma vidare att i sista hand avgöras av den domstol, regeringsrätten, som har att pröva besvär över valet. Under sådana förhållanden torde för den föreliggande tolkningsfrågan intet kunna byggas därå, att i 12 § överlämnandet till den kommunala representationen att bestämma valdag medför möjlighet att överklaga valdagsbeslutet: missnöje med sådant beslut i annat hänseende än i fråga om dagens lämplighet kan alltid göras gällande genom besvär över valet.

I motsats till vad sålunda gäller om beslut av kommunal representation finnes ingen begränsning stadgad för omfattningen av besvär över beslut av magistrat. Medgäves därför i princip rätt till särskild klagan över magistrats enligt 13 § fattade beslut, följer därav, att även fråga om beslutets lämplighet skulle kunna dragas under besvärinstansens prövning. Men intet tyder på att lagstiftaren velat åstadkomma en så betydande skillnad mellan land och stad härutinnan. Dessutom saknas ett till synes nödvändigt komplement till den obegränsade besvärsrätten, nämligen ett stadgande, som förebygger att, i händelse magistratens beslut överklagas, slutgiltigt beslut i anledning av besvären ej hinner föreligga före kungörelseterminens inträde (jämför bestämmelserna om valnämnd i 33 och 36 §§ lagen om val till riksdagen). Att märka är vidare, att därest särskild talan under angivande av formella besvärsgrunder skulle få föras mot magistratsbeslutet, och denna talan i sista hand fölle under Kungl. Maj:ts i statsrådet prövning, ett konfliktläge kunde uppkomma däriigenom att på enahanda grunder anförda besvär över valet avgöras av regeringsrätten, som är obunden av utgången av besvären över magistratsbeslutet. De anförda omständigheterna torde var i sin mån tala mot antagandet, att det skulle överensstämma med grunderna för kommunala vallagen, att särskild talan finge föras mot magistrats beslut enligt 13 § nämnda lag.

Mot dylikt antagande kan även åberopas, att det i vissa städer utan magistrat är valnämnden, som fyller magistrats ifrågavarande plikter (63 §), och att, eftersom valnämnden icke är infogad i något instanssystem (frånsett dess befattning med anmärkningar mot röstlängd), rätt till särskild talan mot dess beslut om utsättande av valdag är helt utesluten.

Enligt min mening är alltså särskild klagan över magistrats beslut om bestämmande av valdag icke medgiven vare sig enligt förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm eller enligt kommunala vallagen, utan kan anmärkning mot bestämmandet av valdag göras gällande endast genom besvär över valet. Anföras ändock särskilda besvär över magistrats beslut om valdag, bliva de således att hänföra till den i 2 § 1:o av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt upptagna kategorien mål om val.»

Regeringsrättens utlåtande anmäldes i statsrådet den 22 februari 1935 av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller. Härvid beslöt Kungl. Maj:t på hemställan av föredragande departementschefen lämna de över överståthållarämbetets utslag den 24 januari 1935 anförda besvären utan bifall. Till stöd för sin hemställan anförde statsrådet Möller bl. a. följande:

»Gentemot vad sålunda från regeringsrättens sida anförts vill jag först framhålla, att det torde kunna ifrågasättas, om kommunalförordningen i Stockholm ens i sin ursprungliga lydelse uttömmande reglerade de fall där klagan skulle få föras över magistratens beslut i ärenden rörande förordningens tillämpning. Jag erinrar med avseende härå, att ett av magistraten på givna anledning meddelat beslut i fråga som avsågs i § 16 andra stycket enligt ursprungliga lydelsen rimligen borde kunna överklagas. För rätt till dylikt klagan torde stöd få hämtas i den av överståthållarämbetet åberopade kungl. förklaringen den 20 december 1773. I vart fall innehåller nämnda kommu-

nalförordning numera intet stadgande som utesluter rätt till särskild klagan över sådant beslut, varom i förevarande mål är fråga. Icke heller i kommunala vallagen, vilken reglerar motsvarande ämne beträffande stadsfullmäktigval i andra städer än Stockholm, förekommer något förbud i angivna avseende. Med hänsyn härtill och då i allmänhet den principen lärers gälla, att varje underordnad myndighets beslut får överklagas, såframt icke annat uttryckligen stadgats, håller jag för min del före, att särskild klagan över beslut om bestämmande av dag för stadsfullmäktigval måste anses medgiven.

En lagtillämpning innebärande att särskild klagan icke skulle få föras över ett magistratsbeslut om bestämmande av valdag skulle också leda till egendomliga konsekvenser. Jag tänker härvid närmast på det fall, att valet skulle utsättas till annan tid av året än i lag föreskrives. För att bevaka sina intressen skulle väljarna i detta fall nödgas inställa sig på den felaktigt utsatta valdagen och avlämna sina valsedlar. Undanröjes valet sedermera i anledning av klagan på grund av det förelupna felet, måste val ånyo äga rum. Att fallet icke saknar praktisk betydelse framgår av ett av regeringsrätten så nyligen som den 8 november 1934 meddelat utslag i besvärsmål rörande kommunalfullmäktigval.

Såsom i regeringsrådet Söderwalls yttrande påpekats, kan särskild klagan över beslut om utsättande av valdag, såvitt gäller kommunal- och municipalfullmäktigval, föras enligt kommunalstyrelselagen på däri angivna besvärsgrunder. Dessa äro, att beslutet icke tillkommit i laga ordning eller står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller kränker vederbörandes enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Då sålunda enligt min mening ett magistratsbeslut rörande bestämmande av valdag bör kunna få särskilt överklagas, återstår frågan om klagerätten jämväl avser *lämpligheten* av den utsatta valdagen. Såsom av den föregående redogörelsen framgår, anser regeringsrätten att, därest rätt till särskild talan över huvud medges, därav följer att även frågan om beslutets lämplighet skall kunna dragas under besvärinstansens prövning. Uti ett av Kungl. Maj:t genom beslut den 21 april 1933 avgjort mål rörande besvär över länsstyrelsens i Västmanlands län resolution angående vakansförordnande å assessorsbefattningen vid rådhusrätten och magistraten i Västerås har justitiekanslersämbetet hävdadt samma mening angående omfattningen av besvärsprövningen i magistratsärenden. Vid meddelande av nyssnämnda beslut utgick Kungl. Maj:t från enahanda uppfattning.

I regeringsrådet Söderwalls yttrande uttalas nu bland annat, till stöd för den meningen att särskild klagan över magistratsbeslut om valdags bestämmande över huvud icke må föras, att genom besvärsprövningens olika omfattning vid kommunal representations beslut och magistrats beslut en betydande skillnad härutinnan skulle föreligga mellan land och stad. Häremot vill jag utan att närmare ingå på frågan om denna skillnads förhandenvaro och betydelse framhålla, att skillnaden mellan land och stad i förevarande hänseende åtminstone icke bleve mindre betydande, därest särskild talan icke tillätes mot magistrats beslut i det ämne, det här gäller.

Anser man i likhet med regeringsrätten, att ett av kommunal representation enligt kommunala vallagen meddelat beslut om valdag får särskilt överklagas enligt de bestämmelser, som reglera klagerätten beträffande sådan representations beslut i allmänhet, skulle det för rättsmedvetandet te sig stötande, om icke ett *enligt samma lag* av magistrat meddelat liknande beslut finge överklagas enligt de för talan mot magistratsbeslut i allmänhet gällande regler.

Av den ståndpunkt jag sålunda intagit följer, att jag icke kan tillmäta de i det föregående icke särskilt berörda omständigheter, som i regeringsrådet

Söderwalls yttrande åberopas, någon avgörande betydelse för det föreliggande spörsmålet.

Då de över Stockholms magistrats beslut i förevarande mål anförda besvären icke vare sig jämlikt kommunala vallagen eller annan författning tillhöra Kungl. Maj:ts omedelbara upptagande, läser det enligt förenämnda kungl. förklaring, som i denna del fortfarande torde äga giltighet, hava ankommit på överståthållarämbetet att, på sätt skett, upptaga besvären.

Jag övergår härefter till frågan om de över överståthållarämbetets utslag anförda besvären tillhöra Kungl. Maj:ts i statsrådet eller regeringsrättens upptagande och avgörande.

Lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt angiver vilka mål skola av regeringsrätten upptagas. Jämlikt 2 § 1:o) av nämnda lag skola bland annat mål om riksdagsmannaval och val av ombud till kyrkomöte och annat val till befattning eller uppdrag upptagas och avgöras av regeringsrätten. De ofta grannliga frågorna angående förmenta oriktigheter i samband med valförrättning hava därmed lagts under nämnda administrativa domstols prövning. Även anmärkningar mot fastställd valdag kunna sålunda i sammanhang med besvär över val bliva föremål för prövning av regeringsrätten.

Huruvida härav följer, att uttrycket mål om val i 2 § 1:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall anses innefatta även mål som avse utsättande av valdag, då beslut härom överklagas före valet, är en annan fråga. Efter ordalagen är ett dylikt besvärsmål icke ett mål om val. Sammanställes nämnda uttryck med föreskriften i 56 § kommunala vallagen att den som är missnöjd med val äger hos Konungen anföras besvär, som i regeringsrätten föredragas och avgöras, synes det ock ligga närmast till att besvara berörda fråga nekande. Av regeringsrådet Söderwalls yttrande synes framgå, att enligt hans mening missnöje med valdagsbeslut, såvitt avser dagens lämplighet, icke skulle kunna göras gällande genom besvär över valet. Denna ståndpunkt i förening med vad i yttrandet uttalas om det konfliktläge som kunde uppkomma, därest särskild talan på formella besvärsgrunder finge föras över magistratsbeslut och i sista hand fölle under Kungl. Maj:ts i statsrådet prövning, skulle måhända föranleda, att endast lämplighetsprövning finge äga rum i sistnämnda ordning. Även med denna ståndpunkt skulle de nu föreliggande besvären prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Anmärkas må till sist, att besvär som enligt kommunalstyrelselagen anföras över kommunal representations beslut rörande valdag visserligen skola i sista hand upptagas av regeringsrätten. Men detta grundas på 2 § 2:o) i regeringsrättslagen, som avser mål om beslut av kommun, annan menighet eller deras representationer.»

Konstitutionsutskottet ansluter sig till den av regeringsrätten i utlåtandet den 12 februari 1935 angivna meningen, att ifrågavarande besvärsmål är av beskaffenhet att tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande. Utskottet anser alltså, att Kungl. Maj:t i statsrådet vid avgörande av frågan, huruvida målet tillhörde Kungl. Maj:ts i statsrådet eller regeringsrättens upptagande och avgörande, hade bort meddela beslut av innehåll, att ärendet skulle överlämnas till regeringsrätten, som sålunda sedermera haft att taga under övervägande, huruvida besvären, såsom särskilt anförda över beslut om utsättande av valdag, kunde till prövning upptagas, och, därest så befundes vara förhållandet, vidare pröva målet.

Till utveckling av denna sin uppfattning, att besvärsmålet är av beskaffen-

het att tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande, får utskottet anföra följande:

I lagen om regeringsrätten angivas de mål, som skola av regeringsrätten upptagas. Jämlikt 2 § 1:o) i denna lag skola bl. a. mål om riksdagsmannaval och val av ombud till kyrkomöte och annat val till befattning eller uppdrag upptagas och avgöras av regeringsrätten. Detta överensstämmer med principen för representativa val, nämligen, att Kungl. Maj:t i statsrådet, vars sammansättning oftast är politiskt betonad, icke bör pröva och avgöra besvär i frågor, som beröra val. Denna princip har även kommit till klart och otvetydigt uttryck i besvärshästämmelserna i gällande vallagstiftning, där Kungl. Maj:t i statsrådet icke i något enda fall men däremot väl regeringsrätten tillerkänts behörighet att i sista hand upptaga och avgöra besvär i dylika frågor. Under uttrycket mål om (allmänna) val i lagen om regeringsrätten bör därför inbegripas något annat och mera än blott besvär över val, som jämlikt §§ 11 och 22 i riksdagsordningen, 8 § lagen om val till riksdagen, 56 § kommunala vallagen eller § 7 förordningen angående allmänt kyrkomöte anföras över visst val sist viss tid efter valet. Att så redan från början var meningen framgår också därav, att enligt 1909 års lag om val till riksdagen (39 §), vilken antogs samtidigt med att regeringsrätten inrättades — på samma sätt som enligt gällande lag i samma ämne (51 §) ävensom enligt kommunala vallagen (9 § jämförd med nyssnämnda lag) — besvär över Konungens befallningshavandes beslut i fråga om röstlängd, vilket icke kunde särskilt överklagas, dock fick fullföljas i sammanhang med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse; regeringsrätten var — och är fortfarande — obestriddigen behörig att avgöra besvärfrågan i dess helhet, alltså även i vad den angår röstlängden, ehuru besvären i denna del enligt lagbudets egen formulering icke voro besvär över val i inskränkt mening, utan endast i sammanhang med besvär över viss valförrättning för d klagan. Magistrats eller valnämnds beslut angående röstlängd är för övrigt icke ens en förberedande åtgärd för ett enda bestämt val utan för ett flertal förestående eller möjliga allmänna val. Utsättandet av valdag däremot hänför sig till bestämt val, är därför närmare förenat med det egentliga valets förrättande än beslutet om röstlängden och kan för övrigt till tiden följa efter sistnämnda beslut. Besvär över beslut av sådan förberedande åtgärd för visst val som utsättande av valdag böra därför anses hänförliga till de mål om val som avses i 2 § 1:o) lagen om regeringsrätten och alltså tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande.

Konstitutionsutskottet finner sig härjämte böra framhålla, att i förarbetena till regeringsrättslagen uttalades den meningen, att det låge i sakens natur, att kompetenskonflikter mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten lätt skulle lösas sig. Någon sådan konflikt har ej heller förr än i det nu föreliggande fallet uppstått, då tidigare den mening städse synes hava följts, till vilken regeringsrätten anslutit sig.

Då föredragande departementschefen, statsrådet Möller, emellertid tillstyrkt Kungl. Maj:t i statsrådet att tillerkänna sig behörighet i ett besvärsmål, som

rätteligen tillhört regeringsrättens upptagande och avgörande, har utskottet med hänsyn till kompetensfrågans principiella betydelse funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar *Reuterskiöld, Strömberg, Björkman, Stendahl, Bergman, Sandegård, David Pettersson, Källman, Carl Lindmark, Nils Andersson*, Andersson* i Igelboda, *Fast, Olsson* i Mora, *Andersson* i Malmö*, *Lundqvist, Nordström, Petersson* i Broaryd, *Björck* i Kristianstad, *Ossbahr* och *Svensson* i Landskrona.

* Ej närvarande vid justeringen.

6:0.

(Protokoll över finansärenden.)

Vid granskningen av statsrådsprotokollen över finansärenden har konstitutionsutskottet uppmärksammat, att statsrådet Levinson vid flera tillfällen anmält jäv vid behandlingen i statsrådet av ärenden angående Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet. Orsaken härtill har visat sig vara, att statsrådet Levinson, vilken redan före tillträdet av statsrådsämbetet år 1932 av Kungl. Maj:t förordnades till ledamot av tobaksmonopolets styrelse för tiden till och med ordinarie bolagsstämman år 1934, på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, av Kungl. Maj:t den 11 maj 1934 dels erhöll förnyat förordnande på ytterligare två år, dels ock utsågs att vara vice ordförande i bolagets styrelse, samt att statsrådet Levinson även efter utnämningen till ledamot av statsrådet fortsatt att utöva ledamotskapet av styrelsen. Statsrådet Levinson har sålunda under år 1934 deltagit i samtliga sammanträden med tobaksmonopolets styrelse, har därjämte tjänstgjort som ersättare för ledamot i dess direktörsråd och har i båda dessa egenskaper uppburit arvode.

Enligt § 34 regeringsformen får ledamot av statsrådet icke tillika annat ämbete utöva eller några inkomster därav uppbära. Under hänvisning till de principer, som lett till utformningen av detta grundlagsstadgande, anmärkte konstitutionsutskottet år 1931 på att en dåvarande ledamot av statsrådet efter tillträddande av statsrådsämbetet fortfarande att utöva ledamotskapet av styrelsen för Svenska bostadskreditkassan, vartill han före utnämningen till statsråd förordnats av Kungl. Maj:t. Om denna anmärkning erinrade konstitutionsutskottet dessutom inledningsvis i dechargememorialet till 1932 års riksdag.

Den omständigheten, att statsrådet Levinson efter utnämningen till statsråd fortsatt att utöva ledamotskapet av tobaksmonopolets styrelse, är jämförlig med förhållandet i det av utskottet år 1931 anmärkta fallet. Av Kungl. Maj:t förordnad ledamot i bolagets styrelse har till uppgift att tillvarataga statens intressen. Genom förordnandet skapas ett ansvar för den sålunda utsedde styrelseledamoten inför den statliga uppdragsgivaren. Men det åligger styrelsens ledamöter att bevaka också bolagets intressen. Härvid kunna me-

ningsskiljaktigheter av olika slag tänkas uppkomma mellan bolaget och staten, något som också förutsetts i kontraktet dem emellan. Medlem av statsrådet, som samtidigt utövar ledamotskap av tobaksmonopolets styrelse, försätter sig sålunda i belägenhet att antingen under statsrådsansvar nödgas bedöma åtgärder, som han möjligen i egenskap av styrelseledamot och med ansvar som sådan redan tidigare handlagt, eller att anmäla jäv vid sådana ärendens behandling i statsrådet. Det är emellertid ägnat att väcka samma betänkligheter antingen en ledamot av statsrådet samtidigt intager ställningen som kontrollerande myndighet och kontrollerande instans eller anmäler jäv, då ärenden angående ett halvstatligt affärsföretag av så betydande statsfinansiell vikt som tobaksmonopolet handläggas i statsrådet. Efter utnämningen till statsråd hade statsrådet Levinson därför, om han ej velat avsäga sig ledamotskapet i bolagets styrelse, i varje fall, i likhet med en tidigare medlem av den nuvarande regeringen, som vid utnämningen till statsråd var styrelseledamot i ett affärsföretag, i vilket staten innehade aktier, bort förklara, att han, efter tillträdet av statsrådsämbetet och under den tid han utövade detta, vore förhindrad deltaga i styrelsens förhandlingar.

Även om den omständigheten, att statsrådet Levinson efter utnämningen till statsråd fortsatt att utöva ledamotskapet av tobaksmonopolets styrelse, icke i och för sig kan ådraga chefen för finansdepartementet konstitutionellt ansvar, hade denne likvisst före tillstyrkandet av nämnda förordnandes förnyande bort förvissa sig om att statsrådet Levinson efter tillträdet av statsrådsämbetet icke fortfarit att utöva ledamotskapet av styrelsen samt att statsrådet Levinson även i fortsättningen, så länge han innehade statsrådsämbete, hade för avsikt att icke deltaga i styrelsens förhandlingar. Statsrådet Wigforss har underlåtit detta och har härjämte tillstyrkt Kungl. Maj:t att förordna statsrådet Levinson till vice ordförande i tobaksmonopolets styrelse. Kungl. Maj:ts beslut måste sålunda anses vila på förutsättningen, att statsrådet Levinson utövar ledamotskapet av tobaksmonopolets styrelse även under den tid han bekläder statsrådsämbete.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning dels mot statsrådet Levinson, dels ock mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Strömberg, Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Bergman, Sandegård, Källman, Hagström, Rahmn, Persson i Trången, Fast, Olsson i Mora, Vougt, Ewald Lindmark*, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Nordström, Björck i Kristianstad* samt Johnsson i Norrahammar.*

* Ej närvarande vid justeringen.

7:0.

(Protokoll över finansärenden.)

I 79 § lagen om kommunalstyrelse på landet och 74 § lagen om kommunalstyrelse i stad stadgas, att kommunalstämmas och kommunalfullmäktiges re-

spektive stadsfullmäktiges och allmän rådstugas beslut skola för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse, då de angå, bland annat, upptagande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen. Enligt samma lagrum äga dock kommunerna en underställningsfri lånerätt beräknad så, att sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning icke får överstiga visst belopp beräknat med hänsyn till antalet skattekronor samt uttaxeringen i vederbörande kommun. Motsvarande bestämmelser beträffande kyrkostämmas och kyrkofullmäktiges beslut återfinnas i 66 § lagen om församlingsstyrelse.

Svårigheter föreligga otvivelaktigt att noggrant bestämma gränserna för den kommunala upplåningen, och därför måste i många fall tveksamhet råda om lämpligheten av att med lånemedel, avsedda att amorteras under flera år, täcka viss utgift. I allmänhet torde böra fordras, att sådan upplåning endast sker för utgifter till anläggningar, som kunna sägas vara av mera varaktig beskaffenhet. Beträffande åtskilliga utgifter kan emellertid ingen tvekan råda därom, att de icke böra få täckas av lånemedel. Hit höra bland annat utgifter för anskaffande av inventarier, vilka icke kunna anses besitta varaktigare värde, utgifter för täckande av brist i utgifts- och inkomststaten, alla löpande utgifter, således även utgifter för fattigvård, arbetslöshet m. m. Det kan dock icke förnekas, att undantag från denna regel i flera fall kan vara befogat, då en kommun — exempelvis genom nedläggandet av inom kommunen bedriven industri — kommit i en svår situation beträffande arbetslöshet, fattigvård m. m. I sådana fall, där de kommunala skattebördorna skulle bliva olidliga, kan det anses skäligt att genom ett amorteringslån fördela även en dylik löpande utgift på flera år. Utskottet har sålunda vid granskning av Kungl. Maj:ts beslut om lånetillstånd särskilt uppmärksammat fall, däri beslutet, ehuru efter utskottets uppfattning principiellt felaktiga, kunnat motiveras av de svåra tiderna och de särskilda omständigheter, som förelegat.

Utskottet har emellertid också uppmärksammat fall, där en större återhållsamhet i avseende å tillstånd för kommun att upptaga lån borde hava iakttagits. I dessa fall hava lånen företrädesvis avsett täckande av utgift av löpande beskaffenhet, täckande av underskott från föregående år samt täckande av utgifter för anskaffande av inventarier. De fall, utskottet ansett sig böra exempelvis anföra, äro följande.

a.) Genom kungl. brev den 14 juli 1865 meddelades stadfästelse å en efter beslut av Stockholms stadsfullmäktige och Stockholms borgerskap mellan Stockholms stads invånare träffad överenskommelse om likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter. Enligt denna överenskommelse skulle bland annat såsom ersättning till borgerskapets kassa för den utgift, densamma fått vidkännas för underhåll av militärkompaniet, separationsvakten samt ved och ljus i vakterna under år 1864, till borgerskapets bemedlingskommission avlämnas Stockholms stads å långivarens sida ouppsägbara obligationer å ett belopp av 46,000 riksdaler riksmünt med 5 % årlig ränta, vilka obligationer skulle till kommunen återställas, om och när borgerskapets äldstes och bemedlingskommissionens verksamhet upphörde.

Till verkställande härav utfärdade stadens drätselnämnd till bemedlingskommissionen en den 16 november 1866 dagtecknad förbindelse jämte ränta. I skrivelse den 19 december 1933 hemställde drätselnämnden, att stadsfullmäktige i och för inlösen av förbindelsen måtte anvisa ett anslag å 46,000 kronor, att utgå av lånemedel med en återbetalningstid på trettio år. I skrivelsen anförde drätselnämnden bland annat, att staden ägde rätt uppsäga förbindelsen till omedelbar inlösen men att, om och när bemedlingskommissionens verksamhet upphörde, staden måste anses äga rätt återbekomma förbindelsen utan betalning av kapitalbeloppet. Vidare anfördes:

»Med hänsyn till att borgerskapets institutioner förvaltade stora välgörenhetsinrättningar och donationsmedel till betydande belopp saknades anledning antaga, att de skulle upphöra med sin verksamhet och staden sålunda återfå den omhandlade förbindelsen utan kapitalbeloppets erläggande. Då rådande ränteläge gjorde det möjligt att erhålla lån mot lägre ränta än den i förbindelsen föreskrivna, hade kammarkontoret föreslagit, att staden skulle begagna sig av sin rätt enligt förbindelsen att uppsäga densamma till inlösen. Vid en antagen låneränta av 4 % ställde sig ett inlösande av förbindelsen för staden fördelaktigare än fortsatt räntebetalning efter 5 %, även om man utginge från att staden framdeles skulle bliva fri från sin förbindelse, försåvitt icke detta inträffade före utgången av 41 år.»

Drätselnämndens hemställan biträdades av stadskollegiet.

Genom beslut den 22 januari 1934 biföllo stadsfullmäktige drätselnämndens hemställan.

I enlighet härmed anhöll drätselnämnden i skrivelse till Konungen den 6 februari 1934, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att utgiften i fråga måtte framdeles få bestridas genom upptagande av amorteringslån, varom beslut i sinom tid skulle underställas Kungl. Maj:t.

Överståthållarämbetet förordade bifall till ansökningen. Svenska stadsförbundets finansråd avstyrkte framställningen, enär det måste anses stridande mot de vid låneprövningen tillämpade principer att med lånemedel gälda en sådan stadens skuld som den ifrågavarande, vilken icke motsvarades av någon av staden gjord anläggning eller förvärvad nyttighet.

I anledning av finansrådets yttrande inkom drätselnämnden med en skrivelse, vari bl. a. anfördes: Stadsfullmäktiges beslut innebure ett frivilligt åtagande från stadens sida att på 30 år amortera en skuld, som eljest efter allt att döma skulle komma att bliva bestående under evärdlig tid och belasta stadens årliga budget med den i låneförbindelsen förskrivna räntan. I övrigt vore beslutet närmast att likställa med en vanlig lånekonvertering i syfte att åstadkomma en lägre årlig räntekostnad än den nuvarande.

I förnyat yttrande anförde finansrådet:

»Såsom finansrådet erinrat i sitt tidigare avgivna utlåtande har vid låneprövningen i allmänhet tillämpats den regel, att tillstånd till upptagande av amorteringslån meddelas endast då mot lånet svarar en av kommunen gjord anläggning eller förvärvad nyttighet. Undantag från denna regel ha medgivits allenast i sådana fall, då det ansetts skäligt, till undvikande av alltför hög uttaxering, att kommunen finge på en kortare tidsperiod, 5 à 10 år, för-

dela gäldandet av kommunens skuld för sådana utgifter, som icke vore av beskaffenhet att bära täckas med lånemedel. Finansrådet har i förevarande fall ansett sig icke bära tillstyrka avvikelser från omnämnda regel. För den händelse Stockholms stad önskar inlösa ifrågakvarande förbindelse, vilken avsett täckande av en löpande utgift, torde det ej möta avsevärd svårighet för staden att av uttaxerade medel verkställa sådan inlösen. I varje fall torde det vara olämpligt, att lån för ändamålet upptages med så lång amorteringstid som den tilltänkta, eller 30 år. Därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl lämna bifall till förevarande ansökan, torde därvid bära knytas det villkor, att amorteringstiden för det ifrågakvarande lånebeloppet å kr. 46,000 icke må överstiga 10 år.»

Kungl. Maj:t biföll på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, den 22 juni 1934 stadens ansökning.

b) Genom omläggning av Göteborgs stads bokföringssystem hade vunnits klarhet om att i finansförvaltningens ekonomiska ställning förefunnos ett oreglerat underskott från äldre år. I en den 7 juni 1934 dagtecknad promemoria av stadskamreraren G. Parment fastslogs det totala underskottet till 8,587,511 kronor 55 öre. För att täcka detta underskott hade stadsfullmäktige vidtagit vissa åtgärder av bokföringsteknisk natur. Staden hade sålunda genom beslut under år 1933 och 1934 disponerat dels överskottsmedel hos vissa av stadens styrelser och nämnder, däribland gatuförvaltningen, 843,020 kronor 23 öre, dels utlämnade lån ur tertiärlånefonden, som överförts från fasta till rörliga tillgångar, 890,530 kronor 85 öre, dels vissa hos spärvägsstyrelsen och gasverket disponibla medel å 77,885 kronor 11 öre resp. 65,000 kronor, dels hos vissa stadens styrelser upptagna statsbidrag, vilka blivit intjänade, men ej influtit ävenom vissa andra fordringar 1,684,761 kronor 70 öre, dels överskott hos viss institution, 2,132 kronor 15 öre, och genom vissa justeringar i avseende å reversfordringar, 1,065 kronor 15 öre, dels överskott i hamnens budget 758,276 kronor 84 öre, dels ock fordringar på grund av oguldna kommunalutskylder under 1933, vilka i bokslutet för 1933 skulle upptagas till det värde varmed de beräknades inflyta eller 3,000,000 kronor. Enär på detta sätt ej influtna fordringar upptoges såsom tillgång i stadens böcker hade det ansetts riktigt, att hänsyn toges jämväl till upplupna, men ej förfallna skulder. Med anledning härav beslöt stadsfullmäktige den 14 december 1933, att räntor å stadens fasta låneskuld, upplupna men ej betalda den 31 december 1933, skulle bokföras som skuld hos finansförvaltningen vid uppgörandet av bokslutet för år 1933. Beloppet härav uppgick till 952,596 kronor 73 öre, och detta skulle tilläggas underskottet från äldre år. Vidare skulle i stadens räkenskaper bära finnas icke förbrukade bilskattemedel till ett belopp av 389,649 kronor 37 öre. I den mån överskott uppstått vid beslutade gatuarbeten, hade detta överskott enligt stadsfullmäktiges ovannämnda beslut inlevererats till stadskassan såsom överskottsmedel hos gatuförvaltningen, tillhoppa 283,032 kronor 39 öre. På grund härav funnes i gatuförvaltningens räkenskaper endast 260,253 kronor 2 öre oförbrukade bilskattemedel, och sålunda förelåg underskott med 129,396 kronor 35 öre, vilket måste tilläggas underskottet i bokslutet för 1933. Vidare hade tre olika

lån ur pensionsförsäkringsfonden, vilka upptagits för vissa ändamål, icke helt använts därtill. Då emellertid reservation av dessa icke disponerade låne-medel ej skett, borde avsättning nu ske till låneregleringsfonden och detta påföras underskottet från föregående år med **114,522 kronor 58 öre**.

För att ytterligare nedbringa det uppkomna underskottet hade stadsfullmäktige genom beslut den 30 augusti 1934 av försäljningssumman för upptagningsanstalten vid S:t Jörgens sjukhus, 400,000 kronor, disponerat den del av denna summa, som kunde anses förut hava täckts med skattemedel eller **221,297 kronor 86 öre**, varemot återstoden 178,702 kronor 14 öre, som täckts av lånemedel, överförts till låneregleringsfonden för att minska stadens framtida upplåning. Genom de sålunda föreslagna och av stadsfullmäktige godkända åtgärderna hade underskottet nedbringats till **2,240,057 kronor 32 öre**.

I ovannämnda av stadskamreraren upprättade promemoria anfördes:

»Underskottet bör nu enligt min mening fastslås vid detta belopp. Jag erinrar om att underskottet ursprungligen angivits till 8.4 milj. kronor. De åtgärder, som hittills vidtagits för täckning av sistnämnda belopp, har utslutande¹ varit så att säga av bokföringsmässig natur. Tillgångar, exempelvis skatterestantier, ha tagits upp från noll till det värde de kunna anses hava o. s. v. Staden har i sin redovisning övergått från den s. k. kassaprin cipen till en mera affärsmässig bokföringsmetod.

Möjligheterna att genom enbart bokföringsåtgärder 'skaffa täckning' för underskottet äro emellertid, såvitt jag kan se, nu uttömda. För täckande av det återstående underskottet på **2,240,057 kronor 32 öre** måste nu reella åtgärder vidtagas. Till att börja med vill jag föreslå, att 57 kronor 32 öre täckas av medel, som i 1934 års budget ställts till stadsfullmäktiges förfogande för oförutsedda utgifter. Beträffande återstående **2,240,000 kronor** får jag anföra följande.

Innebörden av underskottet kan sägas vara, att under de gångna åren alltför litet taxerats ut å skattebetalarna i jämförelse med vad som hade behövts för att bestrida kostnaderna för de av stadsfullmäktige fattade besluten. Slutsatsen blir då given, nämligen att nyssnämnda belopp nu måste uttaxeras å skattebetalarna. Detta kan ske *direkt* genom uttaxering på antingen ett eller flera år, eller *indirekt* genom att man upptager ett lån, som sedermera succesivt får amorteras av skattebetalarna.»

Stadsfullmäktige beslöto ovannämnda 30 augusti 1934 — jämte det fullmäktige fattade beslut angående omförmälda poster å **129,396 kronor 35 öre**, **114,522 kronor 58 öre** samt **221,297 kronor 86 öre** — *dels* att för täckande av underskottet, **2,240,057 kronor 32 öre**, anslå 57 kronor 32 öre att utgå av medel, som i 1934 års budget ställts till stadsfullmäktiges förfogande för oförutsedda utgifter, *dels* att återstående del av underskottet, **2,240,000 kronor**, skulle täckas medelst lån, ställt att amorteras under 8 år, vilket beslut i sistnämnda del skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, *dels ock* att hos Kungl. Maj:t anhålla om tillstånd att mot stadens obligationer eller vanliga skuldförbindelser upptaga ifrågavarande lån att genom årliga avbetalningar gäldas före utgången av år 1942.

I enlighet med detta beslut ingav staden den 3 september 1934 ansökan

¹ Undantag utgöra i viss mån de medel, som erhållits genom försäljning av upptagningsanstalten.

till Kungl. Maj:t. Konungens befallningshavande tillstyrkte ansökningen. Svenska stadsförbundets finansråd förklarade sig under hänvisning till bl. a. ovan omförmälda promemoria icke hava något att erinra mot bifall till ansökningen.

Kungl. Maj:t biföll på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, den 30 november 1934 stadens ansökning.

c) Drätselkammaren i Hälsingborg anhöll, med åberopande av stadsfullmäktiges beslut den 20 februari 1934, om Kungl. Maj:ts tillstånd till upptagande av ett 5-årigt amorteringslån å 92,500 kronor för anskaffande av mattor, möbler m. m. till stadens nya ålderdomshem.

Stadsfullmäktige hade den 17 november 1931 anvisat berörda belopp i samband med beslut om ålderdomshemmets byggande och tillika beslutat, att beloppet skulle upplånas med anlåtande av stadens underställningsfria lånerätt. Anslaget hade emellertid ännu i januari 1934 icke behövt tagas i anspråk men beräknades komma att behövas under årets lopp. Stadskamreraren föreslog, att tillstånd att upptaga lånet numera borde begäras, med hänsyn till att den underställningsfria lånerätten högst väsentligt inskränkts genom de efter förra beslutet inträffade skattehöjningarna.

Magistraten, Konungens befallningshavande och svenska stadsförbundets finansråd tillstyrkte framställningen.

Kungl. Maj:t biföll på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, den 7 juni 1934 stadens ansökning.

d) Hogenäs Näs municipalsamhälle i Göteborgs och Bohus län anhöll i ansökan den 15 maj 1934 om Kungl. Maj:ts tillstånd att jämlikt beslut å municipalstämma den 29 mars 1934 upptaga ett 20-årigt amorteringslån å 13,000 kronor, vilket lån skulle användas för inlösande av trenne lån, som upptagits mot borgen av enskilda personer.

Sistomförmälda tre lån, ursprungligen å ett belopp av 13,800 kronor, hade upptagits för bestridande av kostnaderna för en kajänläggning med 6,500 kronor, för inköp av motorspruta med 4,250 kronor, för uppförande av brandstation med 1,550 kronor och för inköp av brandattiralj med 1,500 kronor.

Konungens befallningshavande tillstyrkte lån å allenast 11,500 kr., enär kostnaden för anskaffande av brandattiraljen icke syntes vara av beskaffenhet att böra gäldas med lånemedel.

Svenska stadsförbundets finansråd anförde bland annat:

Enligt de vid låneprövningen i allmänhet tillämpade regler få utgifter för anskaffande av brandattiralj icke gäldas med lånemedel. Med hänsyn till samhällets ringa skattekraft och till skattetungan inom samhället synes dock skäl föreligga till avvikelse från denna regel. I vart fall torde samhället böra få räkna sig till godo, såsom företagen å lån för brandattiralj, den amortering å kr. 800, som verkställts, även om densamma icke företagits å lånen för brandväsendets ordnande utan å lånet för kajänläggning. Finansrådet vill hemställa, att ansökningen måtte på det sätt bifallas, att samhället beviljas tillstånd att för ifrågavarande ändamål upptaga ett 15-årigt amorteringslån å kr. 13,000.

Genom beslut den 5 oktober 1934 biföll Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, municipal-

samhällets ansökan om tillstånd att upptaga ett 20-årigt amorteringslån å 13,000 kronor.

e) Kråksmåla kommun i Kalmar län anhöll jämlikt av kommunalfullmäktige den 12 november 1933 fattat beslut om tillstånd att såsom bidrag till täckande av fattigvårdsstyrelsens utgifter få upptaga ett treårigt amorteringslån å 3,500 kronor.

I ansökan avsedda utgifter utgjordes av kostnaderna för anskaffande av inventarier till nytt ålderdomshem, vilka sammanlagt uppgått till 4,095 kronor 97 öre, varvid det överskjutande beloppet täckts av skattemedel.

Konungens befallningshavande samt statens inspektör för fattigvård och barnavård tillstyrkte ansökningen.

Genom beslut den 23 november 1934 biföll Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, ansökningen.

f) Stavnäs, Värmskogs och Högeruds församlingars pastorat i Värmlands län anhöll i ansökan den 5 mars 1934 om tillstånd att upptaga, bland annat, ett lån å 20,000 kronor för uppsättning av inventarier å kyrkoherdebostället i Stavnäs pastorat, ävensom för gäldande av vissa pastoratet vid till- och avträdesyn å bostället ålagda kostnader.

Arrendatorn av bostället hade kontrakt till 1938, men hade uppsagts av domkapitlet på grund av oförmåga att ställa godkänd borgen. Då ny arrendator ej kunnat erhållas, hade pastoratet självt måst tillträda bostället, och vid till- och avträdesyn i juli 1933 hade dels påsynats brister, för vilka arrendatorn förklarats ersättningsskyldig med 6,124 kronor, dels ock arrendatorn förklarats berättigad att av tillträdaren, pastoratet, njuta ersättning för nybyggnader med 8,477 kronor 35 öre och för höstplöjning m. m. med 1,175 kronor. Det pastoratet tillerkända ersättningsbeloppet hade använts för avhjälpande av de påsynade bristerna. Av det belopp pastoratet förpliktats utgiva, tillhoppa 9,652 kronor 35 öre, återstode att täcka 7,000 kr. Denna utgift hade pastoratet icke vid uppgörande av stat för året kunnat förutse, då arrendekontraktet såsom ovan nämnts gällde till 1938. Utöver nyssnämnda belopp av 7,000 kronor erfordrades för inköp av för driften behövliga döda och levande inventarier ytterligare ett belopp av 13,000 kr.

Domkapitlet tillstyrkte amorteringslån för täckande av bristen å 7,000 kronor, men förklarade, att återstående 13,000 kronor borde täckas genom tillfälligt lån.

Konungens befallningshavande tillstyrkte ansökningen, så vitt nu är i fråga, under villkor, att för återbetalningen av 7,000 kronor finge gälla en amorteringstid av högst tio år och att — då det syntes uteslutet, att tillfredsställande utarrendering av bostället skulle kunna äga rum under en tid av fyra år framåt — 13,000 kronor återbetalades under loppet av fyra år.

Genom beslut den 21 december 1934 medgav Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, att församlingarna finge för angivet ändamål upptaga ett lån å 20,000 kronor, att genom årliga avbetalningar gäldas under loppet av högst fem år.

g) Järlåsa, Skogs-Tibble och Ålands församlingars pastorat i Uppsala län beslöt å kyrkostämma den 29 oktober 1933 och den 27 maj 1934 dels att, enär arrendatorn å ecklesiastika lönebostället $\frac{3}{8}$ mtl Tibbleby nr 5 icke själv ägde ekonomiska resurser till att uppföra honom av boställsnämnden ålagda nybyggnader å bostället, bisträcka arrendatorn med lån å 3,000 kronor, dels ock att hos Kungl. Maj:t ansöka om vederbörligt tillstånd för pastoratet att för detta ändamål få upptaga lån å nämnda belopp.

Ordföranden i boställsnämnden framhöll, att, därest arrendatorn på grund av bristande byggnadskapital nödgades lämna arrendet, pastoratet icke torde kunna erhålla ny arrendator, förrän byggnaderna uppförts.

Stiftsnämnden, domkapitlet och Konungens befallningshavande förordade bifall till ansökningen.

Kungl. Maj:t medgav genom beslut den 23 november 1934 på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, att församlingarna för angivet ändamål finge upptaga ett lån å 3,000 kronor, att genom årliga avbetalningar gäldas under loppet av högst fem år.

Av här ovan lämnade redogörelse torde framgå, att de av utskottet förut angivna principerna för beviljande av tillstånd till kommunal upplåning icke blivit tillgodosedda i önskvärd omfattning.

Beträffande den under a) omförmälda ansökan av Stockholms stad framgår, att staden här sökt tillstånd till lån för att täcka en utgift, som uppenbarligen är av löpande beskaffenhet. Det förhållandet, att staden 1865 erhöill tillstånd att gälda utgiften med en revers, vilken staden under vissa förhållanden kunde komma att utan betalning återfå, saknar betydelse för lånefrågan i detta fall. Under sådana omständigheter är det klart, att beloppet i fråga såsom avsett att bestrida en löpande utgift icke bör täckas av låne-medel. För en stad av Stockholms storlek torde det ej vållat någon svårighet att täcka detta belopp med skattemedel.

Det i Göteborgs stads under b) omnämnda ansökan om tillstånd att upptaga lån omförmälda underskott har uppkommit genom för liten uttaxering under föregående år. Då i kommunallagarna stadgas, att löpande årets beräknade brist skall upptagas i utgifts- och inkomststaten för nästföljande kalenderår, bör sådan brist i regel icke täckas med lån ställt att amorteras på flera år. I förevarande fall har emellertid staden i underskottet därjämte inräknat under året upplupna men ej förfallna räntor med ett belopp av 952,596 kronor 73 öre. Enligt 56 § i lag om kommunalstyrelse i stad skola emellertid endast de under året förfallna räntorna medtagas i staten. Även om staden av bokföringstekniska skäl velat upptaga dessa icke förfallna räntor såsom utgift, har dock anledning saknats att öka det underskott, som avses att täckas med lån, med detta belopp. Det kan icke vara riktigt att täcka en dylik ränteutgift med ett flerårigt amorteringslån, vilket emellertid blir fallet på grund av de av staden vidtagna åtgärderna och genom att ansökningen blivit bifallen. I underskottet hava vidare inräknats 114,522 kronor 58 öre,

som avse det belopp av tidigare upptagna lån, som icke använts för det ändamål, vartill lånen upptagits men icke funnos reserverade. Slutligen har genom amorteringslånet även täckts den brist beträffande av staden uppburna automobilskattemedel, vilken uppkommit genom att dessa medel använts för ovidkommande ändamål.

De under c)—f) omförmälda ansökningarna avse samtliga tillstånd att upptaga lån för anskaffande av inventarier eller täckande av kostnader för inköpta inventarier. Det torde vara uppenbart, att, med hänsyn till den korta varaktighet inventarier i regel äga, de icke kunna anses hava ett värde av sådan beskaffenhet, att det är befogat täcka utgifter för inköp därav med lån. För mera dyrbara inventarier, vilka äro av sådan beskaffenhet, att de kunna besitta ett varaktigt värde, kan undantag måhända vara befogat. I intet av de här refererade fallen kunna ifrågakomna inventarier anses representera sådant värde. I under d) omförmälda ansökan skulle inköpt brandattiralj betalas genom ett 20-årigt amorteringslån. I det under f) omnämnda ärende avsåg lånet inköp av lantbruksinventarier, vilka knappast kunna anses besitta så varaktigt värde, att lån därför bör upptagas. Ännu mindre bör den påsynade ersättningen för höstplöjning m. m. utgå av lånemedel.

Vad slutligen beträffar det under g) omförmälda ärende torde lånemedel icke böra anlitas för en sådan utlåning, varom är fråga.

Utskottet har icke förbisett, att lån tidigare medgivits för liknande ändamål, som här är i fråga, eller att praxis mer och mer börjat gå i den av utskottet här företrädde uppfattningen, vadan man kunde vara benägen att anse de anmärkta fallen såsom undantag; men utskottet anser, att desamma icke ens som undantag bort förekomma.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet i anledning av förevarande ärenden beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Bergman, Sandegård, David Pettersson*, Källman, Mellén, Hagström, Persson i Trången, Lindskog, Fast, Olsson i Mora, Vougt, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Ossbahr samt Svensson i Landskrona.*

* Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 26 april 1935.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Reservationer:

A) Vid särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid i n g r e s s e n i utskottets memorial:

av herr *Andersson* i Igelboda, som anført:

»Då jag ansett skäl saknats för utskottet, att, på sätt som skett, i ingressen till detta memorial rörande granskningen av de i statsrådet förda protokoll, giva anvisning om huru med vissa protokollen tillhörande handlingar skall förfaras, har jag icke kunnat biträda utskottets här gjorda uttalande.»

II.

Vid p u n k t e n 1 : o i utskottets memorial:

1) av herr *Reuterskiöld* beträffande motiveringen vid ärendet nr 110.

2) av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora mot viss del av samma motivering.

3) av herrar *Hallén*, *Strömberg*, *Oskar Gottfrid Karlsson*, *Sandegård*, *Nils Andersson*, *Borg*, *Andersson* i Igelboda, *Fast* och *Svensson* i Landskrona, som anført:

»Vi ha icke biträtt utskottets under ifrågavarande punkt mot statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställda anmärkning.

Den prövning, som enligt tryckfrihetsförordningen tillkommer chefen för justitiedepartementet, är av obestriddigt diskretionär natur och måste innebära ett noggrant vägande av skälen för och emot ett överlämnande av anmäld skrift till justitiekanslern för laga åtgärd. Det blir närmast, såsom också reservanterna till konstitutionsutskottets memorial vid 1926 och 1927 års riksdagar i liknande anmärkningsärenden framhöllo, en omdömesfråga, hur man därvid bör förfara.

Vi förmena att det på hithörande område kan givas anledning att gå fram med försiktighet i enlighet med den praxis, som under många år tillämpats inom justitiedepartementet.

Ehuru vi måste finna de uppmaningar och uttryck, som i berörda tryckalster förekomma, högst osmakliga och utmanande ha vi icke blivit övertygade om, att hänsynen till statens väl och allmänt intresse i dessa fall ovillkorligen krävt anställande av åtal.

På dessa skäl ha vi icke kunnat biträda den gjorda anmärkningen.»

III.

Vid punkten 2:o i utskottets memorial:

1) av herr *Reuterskiöld*, som anförde:

»Då riksdagen själv möjliggjort anslaget användning utan hänsyn till sökandes ekonomiska ställning; då i föreliggande fall de faktiska arbetslöshetsförhållandena i Stockholm motiverat ett statligt ingripande; och då ej visats, att viss samtidigt föreliggande ansökning, som varit bättre motiverad, genom rådslaget skjutits åt sidan; har jag ej kunnat förena mig i utskottets anmärkningsbeslut.»

2) av herrar *Hallén*, *Strömberg*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Sandegård*, *Andersson* i Igelboda, *Fast*, *Andersson* i Malmö och *Svensson* i Landskrona, som anförde:

»Syftet med de av riksdagen år 1933 och 1934 beviljade anslagen för kommunala beredskapsarbeten har varit att stimulera kommunerna till att under tider av arbetslöshet igångsätta arbeten, vilka ur kommunal synpunkt väl äro önskvärda men ej så trängande att de icke kunna anstå i avvaktan på bättre konjunkturen. Såsom av handlingarna i här berörda ärenden framgår, skulle de arbeten, varom nu är fråga, icke ha kommit till utförande på tid som nu skett, därest understöd för arbetenas utförande icke hade beviljats av Kungl. Maj:t. Utskottet gör emellertid gällande, att vid ärendenas beredning skälig hänsyn icke tagits till konkurrensen om de till kommunala beredskapsarbeten anvisade medlen och att Storkyrko- och Katarina församlingar i Stockholm, som vid jämförelse med den övervägande delen av rikets kommuner ha en god ekonomisk ställning, med hänsyn till denna konkurrens icke bort komma i fråga till erhållande av understöd för ifrågavarande arbeten. I varje fall borde de, enligt utskottets mening, icke ha erhållit understöd i den omfattning som nu skett. Utskottet har emellertid icke ens gjort gällande än mindre kunnat visa att annan kommun på grund av de till Storkyrko- och Katarina församlingar beviljade lånen blivit lidande. Det av vederbörande departementschef tidigare lämnade meddelandet, att det rätt stark konkurrens om de till beredskapsarbeten för budgetåret 1933—34 anvisade medlen, kan nämligen enligt vårt förmenande icke åberopas såsom bevis för att vid tiden för här ifrågavarande ansökningars behandling sådan konkurrens varit rådande, som kunde motivera att de ifrågavarande församlingarna icke bort komma i fråga för låns erhållande.

Det måste enligt vårt förmenande alltid ankomma på Kungl. Maj:t, att vid varje tillfälle bedöma huru de av riksdagen beviljade anslagen för kommunala beredskapsarbeten skola fördelas. Därvid har Kungl. Maj:t enligt av särskilda utskottet vid 1933 års riksdag uttalade mening, att taga hänsyn till angelägenheten och nyttan för kommunen att få arbetet utfört samt *arbetenas betydelse för motverkande av arbetslösheten* varjämte hänsyn till vederbörande kommuns ekonomiska ställning skall tagas, då det avgöres huruvida bi-

drag utan återbetalningsskyldighet eller lån eller eventuellt bådadera skall lämnas. I de här berörda fallen synas dessa, av särskilda utskottet föreslagna och av riksdagen beslutade riktlinjer blivit beaktade. Angelägenheten och nyttan för vederbörande församlingar av de ifrågavarande arbetena har vitsordats av byggnadsstyrelsen och arbetets betydelse för motarbetande av arbetslösheten torde icke kunna bestridas. Ej heller, att Kungl. Maj:t vid ärendets avgörande tagit hänsyn till församlingarnas ekonomiska ställning. Sålunda ha församlingarnas framställningar om bidrag utan återbetalningsskyldighet lämnats utan bifall och endast lån beviljats, vilka, liksom alla andra liknande lån, löpa räntefritt under en tid av fem år.

Då sålunda Kungl. Maj:ts beslut i här berörda frågor icke stå i strid med av riksdagen godkända riktlinjer för disponerande av ifrågavarande anslag, ha vi ej kunnat biträda utskottets beslut om anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller samt mot statsråden Wigforss och Engberg.»

IV.

Vid punkten 3 : o i utskottets memorial:

av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Karl August Johansson, Andersson* i Igelboda, *Vougt, Nordström, Johnsson* i Norrahammar och *Svensson* i Landskrona, som anfört:

»Bestämmelserna i regeringsformens § 10, att regeringsärende, innan det hos Konungen i statsråd föredrages, skall genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk av den föredragande beredas, måste givetvis tillämpas med omdöme, om ej ärendenas handläggning och avgörande skall onödigt betungas och fördröjas. Uttrycket *nödiga* upplysningar tyder även på att, om erforderlig utredning redan finnes i ett ärende och ytterligare upplysningar icke tarvas för att bedöma detsamma, någon remiss icke ovillkorligen behöver förekomma.

I de ärenden, om vilka här är fråga, har byggnadsstyrelsen lämnat upplysning om behövligheten och nyttan för vederbörande församlingar av de ifrågasatta reparationsarbetena, och behovet av dem samt deras betydelse för motverkande av arbetslösheten torde ha varit väl kända av vederbörande statsråd på grund av upplysningar, som tidigare i andra ärenden lämnats av arbetslöshetskommissionen. Ej heller församlingarnas ekonomiska ställning torde ha varit okända för vederbörande, då upplysningar därom finnas att inhämta ur offentliga handlingar. En remiss synes oss därför i detta fall ha varit obehövlig, då därigenom icke kunnat inhämtas några nödiga upplysningar utöver vad som redan av vederbörande statsråd var känt.

Vi ha därför icke kunnat biträda den av utskottet beslutade anmärkningen mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller.»

V.

Vid punkten 4:o i utskottets memorial:

1) av herrar *Hallén, Oscar Gottfrid Karlsson, Karl August Johansson, Anders Andersson, Andersson* i Igelboda, *Fast, Andersson* i Malmö och *Svensson* i Landskrona, som anført:

»Bland de åtgärder i syfte att lindra den ekonomiska krisens verkningar, som av 1933 års riksdag beslutades, ingick även ett anslag å 10 miljoner kronor till främjande av enskild företagsamhet. Denna summa skulle utgå som lån, varjämte 3.5 miljoner kronor anslagos för subvention 'till främjande av enskild företagsamhet och uppmuntran av industriell verksamhet'. För liknande ändamål anvisade 1934 års riksdag 3 miljoner kronor.

Intill februari månads utgång i år hade ingivits 1,022 framställningar om lån eller subvention. Av dessa hava 243 ansökningar berörande 9,258 arbetare och avseende lån eller subventioner å sammanlagt 18,734,700 kronor i så måtto bifallits, att lån och subventioner å sammanlagt 13,396,700 kronor av Kungl. Maj:t beviljats. Över 400 ansökningar å lån eller subventioner å sammanlagt cirka 15 miljoner kronor hava avslagits. I ett 20-tal fall ha de beviljade lånen ej lyfts.

De företag, som erhållit lån, hade vid tiden för ansökningarnas ingivande 6,937 personer anställda och enligt sista arbetsrapporten 12,793. Vi kunna icke underlåta att framhålla att denna siffra visar både hur ändamålsenlig denna form av de av riksdagen beslutade hjälpåtgärderna varit och huru väl avvägd och till sina verkningar den av Kungl. Maj:t i de olika fallen lämnade hjälpen visat sig vara. Det måste anses synnerligen lofvärt, att man i fråga om dessa hjälpta företag kunnat ej blott förebygga deras sammanfallande med därav följande ökad arbetslöshet, utan också möjliggöra en sanering av företagen, som haft till följd att antalet anställda arbetare nära fördubblats samt att produktionen avsevärt ökats.

Utskottet har undersökt cirka 40 fall av dessa beviljade ansökningar för att kunna bilda sig en uppfattning om, huruvida de av riksdagen i anslutning till anslagens beviljande gjorda uttalanden tjänat som riktlinjer för Kungl. Maj:ts beslut. Vi vilja därvid principiellt uttala som vår uppfattning, att Kungl. Maj:t icke kan anses ovillkorligen bunden av dessa riksdagens uttalanden även om det måste anses i hög grad önskvärt, att Kungl. Maj:t tager största möjliga hänsyn till dem. Och redan den omständigheten att utskottet bland de 243 beviljade ansökningarne endast i 3 fall funnit anledning till erinran visar enligt vårt förmenande klart och tydligt, att Kungl. Maj:t låtit sig angeläget vara att vid prövningen av de olika fallen så nära som möjligt ansluta verksamheten till de av riksdagen gjorda anvisningarne. Vi anse därför, att även om i något enstaka fall delade meningar kunna förefinnas, om vederbörande företag bort erhålla hjälp, så är det oriktigt, att sedan verksam-

heten i stort sett icke lämnat rum för någon erinran, likväl söka utkräva konstitutionellt ansvar i några få fall, som äro synnerligen obetydliga, sedda mot bakgrunden av verksamheten i stort, där utskottet icke funnit skäl till anmärkning.

I fråga om de olika anmärkta fallen må erinras därom, att utskottet i fråga om rörledningsentreprenören Sjöström ansett, att hjälp ej bort lämnas, enär företaget ej vore grundat på sunda ekonomiska principer. Vi vilja emellertid framhålla, att sökanden varmt rekommenderades av ordföranden i Jönköpings hantverks- och industriförening, att den då pågående byggnadskonflikten försvårat hans ställning, att han var den äldsta firma i staden med installationsrättighet och att han var den enda entreprenörfirma i orten, som kunde åtaga sig större och mera krävande arbeten. Kommerskollegii avstyrkan med motivering att enligt direktiven för denna hjälpverksamhet hjälp ej skall lämnas, då därigenom arbetslöshet eller eljest menliga verkningar kunna förväntas uppkomma för ett annat företag, anse vi icke tillämpliga i här föreliggande fall. Staten har skaffat sig betryggande säkerhet för det givna lånet. Företaget, som sysselsatte 47 män över 18 år och som vid lånets beviljande beräknades kunna nyanställa 30 man, synes nu vara sanerat och bedriva en framgångsrik och för orten behövlig verksamhet.

I det andra fallet, som avser beviljandet av ett lån å 6,000 kronor för att inköpa en bogserbåt, genom vars verksamhet 6 personer skulle kunna erhålla arbete, har utskottet funnit synnerligen skadligt med hänsyn till det tryckta läget inom denna sjöfartsgren. Vi vilja då erinra därom, att Kungl. Maj:t tidigare oanmärkt lämnat dylika små företag lån ur detta anslag. Farhågorna för att detta lilla företag skulle genom sin verksamhet föranleda andra företag att nedläggas sin verksamhet anse vi obefogade.

I det tredje fallet avses ett lån å 10,000 kronor till Elin Dahlstrands A.-B. Academie scientifique de beauté. Även här gällde det ett företag, som led brist på tillräckligt rörelsekapital för sin verksamhet, men som genom en kapitalförsträckning kunde bereda den anställda personalen fortsatt arbete samt därjämte kunna bereda ytterligare flera personer nyanställning. Vi kunna icke finna annat än att företaget har betydelse ur arbetslöshetssynpunkt. Tillverkningen avsåg sådana varor som icke framställas inom landet, och sålunda torde verklig konkurrens med inhemska fabriksalster ej gärna kunna tänkas uppkomma. Skulle firman bedriva illojal konkurrens torde de firmor mot vilka denna konkurrens är riktad icke uraktlåta att häremot vidtaga åtgärder.

Vi ha sålunda ansett, att utskottet icke haft grundad anledning att i fråga om här föreliggande ärenden framställa anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller.»

2) av herr *Strömberg*, som instämt i den under förevarande punkt av herrar *Hallén m. fl.* avgivna reservationen dels i fråga om dess principuttalande, dels ock i fråga om dess uttalanden rörande de två först omnämnda ärendena.

VI.

Vid punkten 5:o i utskottets memorial:

1) av herr *Reuterskiöld*, som med instämmande av herr *Petersson* i Broaryd anförde:

»Då utskottet, med bifall till ett av mig — oberoende av herr Lindmans samtidigt föredragna anmärkningsskrift — framställt yrkande och med denna skrifs läggande till handlingarna, utan att i anledning av densamma något annat yrkande framställt, beslöt anmärkning mot statsrådet Möller för rådslaget i frågan om behörighet för Kungl. Maj:t i statsrådet eller Kungl. Maj:t i regeringsrätten i besvärsmålet om valdag i Stockholm, hade mitt yrkande, bl. a. med hänsyn till sagda anmärkningsskrifts oklarhet i detta stycke,¹ uttryckligen grundats på nödvändigheten för utskottet att bedöma *kompetensfrågan i hela dess vidd* men heller ingenting annat. Naturligen har den majoritet, som biföll yrkandet, full rätt att sedan formulera sin motivering så som den finner bäst, men efter min uppfattning har den nu godkända utskottsmotiveringen dels *icke framhållit huvudsaken på sätt bort ske*, dels infört synpunkter, som icke äro i huvudfrågan relevanta, och jag har därför yrkat, att motiveringen skulle erhålla följande lydelse:

'Efter granskning av handlingarna i detta ärende har utskottet, som icke ansett sig böra ingå i prövning vare sig av frågan om den ena eller andra dagens möjliga företräde såsom valdag eller av frågan, huruvida särskilda besvär bort få föras över magistratens beslut om valdags utsättande, väsentligen inriktat sin undersökning på kompetensspörsmålet.

Detta spörsmål omfattar två huvudpunkter, den ena avseende frågan vilkendera av Kungl. Maj:t i statsrådet eller Kungl. Maj:t i regeringsrätten konsti-

¹ Skriften var av följande innehåll:

Spörsmålet om bestämmandet av dagen för stadsfullmäktigevalet i Stockholm är för mig av underordnad natur. Däremot är frågan om uppdragandet av gränsen mellan Kungl. Maj:ts i statsråd och regeringsrättens befogenheter att avgöra administrativa besvärsmål en fråga av stor principiell betydelse. Vårt statsskick förutsätter, att rättsväsendet intager en självständig ställning gentemot den politiska makten. Det är av största vikt, att denna grundsats upprätthålles. Om tvist uppstår, huruvida visst administrativt mål skall hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t i statsråd eller till regeringsrätten, bör enligt min mening regeringsrättens uppfattning äga vitsord. I hittills förekommande tveksamma fall har även denna princip utan undantag tillämpats.

Då föredragande departementschefens, statsrådet Möller, handläggning av detta besvärssärende i strid med den uppfattning, åt vilken en enhällig regeringsrätt givit uttryck, synes mig vara i högsta grad anmärkningsvärd och då Kungl. Maj:ts beslut kan få betänkliga konsekvenser för framtiden, har jag ansett mig pliktig att i den ordning § 57 Riksdagsordningen föreskriver anmäla att anledning till anmärkning föreligger mot statsrådet och chefen för socialdepartementet.

tutionellt har rätt och plikt att avgöra en uppkommande kompetenskonflikt mellan dessa båda maktorgan beträffande visst i statsdepartement jämlikt författningarna fullföljt besvärsmål; den andra avseende frågan huruvida, då Kungl. Maj:t i nu föreliggande fall tillerkänt sig i statsrådet sådan kompetens, detta avgörande kan anses lagligen grundat. Uppenbart är att, om detta avgörande icke skulle vara lagligen grundat, utan målet böra av regeringsrätten avgöras, utskottet saknar möjlighet att ingå i prövning av det sätt, varpå regeringsrätten bort avgöra själva besvärfrågan, och att i motsatt fall, även om Kungl. Maj:ts rådgivares i statsrådet hemställan i sakfrågan skulle anses anmärkningsvärd, denna hemställan så nära sammanhänger med kompetensfrågans avgörande, att den knappast kan därifrån skiljas.

Vad då först angår spörsmålet huruvida det tillhör Kungl. Maj:t i statsrådet eller Kungl. Maj:t i regeringsrätten att vid kompetenskonflikt dem emellan avgöra kompetensfrågan, vill utskottet till en början erinra därom, att, så framt ej uttryckligt stadgande finnes i motsatt riktning, det måste anses uteslutet att ett högsta organ, vars beslut fattas utan Konungens medverkan, skulle kunna genom ett sådant beslut förklara Konungen obehörig. I princip utgöra såväl högsta domstolens som regeringsrättens ledamöter rådgivare till Konungen, vilken i vissa mål eller ärenden kan eller skall infordra deras yttrande; att de på egen hand dessutom hava att avgöra inför dem föredragna mål, som falla under deras kompetens, ändrar häri ingenting.

Beträffande särskilt regeringsrätten, bör ihågkommas att i det ursprungliga förslaget till regeringsrättslag kompetenskonflikter av positiv art voro uteslutna därigenom, att alla besvärsmål skulle passera regeringsrätten och där sällas, så att de, i vilka rättsfrågan var övervägande, stannade hos regeringsrätten, men de övriga skulle gå till avgörande i statsrådet. Detta förslag blev emellertid icke lag, utan i lagen av 1909 infördes i stället en uppräknings av de mål, som skulle avgöras av regeringsrätten, medan alla övriga hörde under Kungl. Maj:t i statsrådet; sällningen måste härvid, då intet stadgande i ämnet fanns, verkställas i departementen. När tvekan i visst fall kunnat uppstå, har i praxis under hand regeringsrätten blivit tillspord om sin uppfattning i behörighetsfrågan, och om vederbörande departement, d. v. s. ytterst departementschefen, icke gjort annan mening gällande, har ärendet utan vidare behandlats som ett regeringsrättsmål, varemot i motsatt fall den uppkomna kompetenskonflikten måst lösas genom ärendets föredragning av departementschefen i statsrådet och dess officiella remiss till regeringsrätten för avgivande av yttrande med därpå följande beslut av Konungen i statsrådet.

Så har ock i nu föreliggande fall skett och, såvitt utskottet känner, är detta första gången en öppen kompetenskonflikt förekommit. Utskottet har så mycket mindre någon erinran att göra mot det avgörande den formella kompetensfrågan härvid fått, som det konstitutionella avgörandet endast under denna förutsättning kan såsom sig bör komma även under riksdagens efterföljande granskning.

Vad åter angår behörighetsfrågans sakliga lösning, har utskottet icke kun-

nat anse det i föreliggande fall av föredraganden tillstyrkta och av Kungl. Maj:t fattade beslutet att Kungl. Maj:t i statsrådet och icke i regeringsrätten skulle pröva de i socialdepartementet fullföljda besvären över överståthållar-ämbetets beslut rörande valdags fastställande vara lagligen grundat. Utskottet stödjer sin uppfattning icke på den gjorda utredningen av frågan, huruvida särskilda besvär kunnat anföras eller icke över sagda beslut, utan därpå, att över huvud enligt gällande svensk rätt Kungl. Maj:t i statsrådet icke har att taga befattning med mål om representativa val. Det beslut, Stockholms magistrat i detta fall fattat, har sin grund i magistratens ställning icke som magistrat, utan som valmyndighet vid det val, varom fråga är, och att detta val är ett representantval kan icke bestridas. Ämbetsmyndigheters handläggning av frågor rörande representativa val har kunnat i Sverige i viss utsträckning behållas även i våra dagar, därför att dessa myndigheter handla under vanligt ämbetsansvar även då de handla såsom valmyndigheter. Men helt annorlunda ställer sig saken, då fråga blir om Kungl. Maj:t i statsrådet, och därför har heller icke i något fall Kungl. Maj:t i statsrådet genom nu gällande lagstiftning tillagts befogenhet att pröva mål om dylika val, utan här gäller det uttryckliga stadgandet i regeringsrättslagens § 2 punkten 1.

Med hänsyn till denna frågas principiella betydelse har utskottet därför funnit sig icke kunna underlåta att besluta anmärkning mot föredragande departementschefen statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

- 2) av herr *Stendahl* mot motiveringen.
- 3) av herr *Ossbahr* mot vissa delar av motiveringen.
- 4) av herrar *Stendahl*, *Lundqvist*, *Björck* i Kristianstad och *Ossbahr*, som ansett, att den av utskottet beslutade anmärkningen bort utsträckas att omfatta jämväl chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, med vilken förevarande ärende varit föremål för gemensam beredning.
- 5) av herrar *Strömberg*, *Sandegård*, *Källman*, *Nils Andersson*, *Andersson* i Igelboda, *Fast*, *Andersson* i Malmö, *Nordström* och *Svensson* i Landskrona, som anförde:

»Utskottet anser, att i ärendet åsyftade besvärsmål är att hänföra till sådana mål om val som avses i 2 § 1:o lagen om regeringsrätten, samt att målet alltså tillhört regeringsrättens upptagande och avgörande. Utskottet anför till stöd för denna åsikt, att uttrycket mål om val icke får tolkas strängt restriktivt, utan att därunder bör inbegripas något annat och mera än blott besvär över val, som efter exempelvis 56 § kommunala vallagen anföras över visst val sist viss tid efter valet. Motiveringen är sålunda en annan än den som gjorts gällande av regeringsrätten. Denna synes nämligen hava grundat sitt

utlåtande på den förebragta utredningen av frågan, huruvida särskilda besvär över valdagsbeslutet kunnat anföras eller icke. Utskottets ordförande, som jämväl funnit anmärkning böra i förevarande fall framställas, hänför sig till en motivering, vilken icke synes sammanfalla med vare sig utskottets eller regeringsrättens.

Det anförda torde ådagalägga, att det här rör sig om en kompetensfråga, om vars avgörande delade meningar kunna råda. Enligt vad under utskottsbehandlingen upplysts, är detta icke heller det enda fall, där tvekan om kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten förekommit. Särskilt när det gällt besvär över kommunala nämnders beslut har praxis varit i viss mån vacklande och meningarna även inom regeringsrätten delade.

Vad i ärendet förekommit giver enligt vår mening icke tillräckligt stöd för ett underkännande av den ståndpunkt, vartill föredragande departementschefen efter sitt övervägande angående rätta tolkningen av regeringsrättslagen i förevarande del kommit.

Vi hava sålunda icke kunnat biträda anmärkningen mot föredragande departementschefen, statsrådet Möller.»

VII.

Vid p u n k t e n 7 : o i utskottets memorial:

1) av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora mot viss del av motiveringen.

2) av herrar *Hallén*, *Strömberg*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Sandegård*, *Källman*, *Fast*, *Vougt*, *Andersson* i Malmö och *Svensson* i Landskrona, som anført:

»Några gränsbestämmelser avsedda att vägleda föredragande departementschefen i läneärenden finnas icke. I olika tidsperioder ha skilda synpunkter lagts på dylika ärenden. Så t. ex. kunde en kommun för ett tjugotal år sedan erhålla tillstånd att upptaga lån, avsedda att främja nästan vilka kommunala ändamål som helst och på lång amorteringstid. Under senare år har Kungl. Maj:t följt en mera restriktiv linje, efter vilken länen begränsats såväl beträffande ändamålet som amorteringstiden. Svårigheter finnas otvivelaktigt för ett rättvist bedömande, enär för kommunerna icke finnas några bestämmelser rörande utgifter som skola ingå i uttaxeringsstat och sådana som kunna bli föremål för bestridande genom lånemedel. Utgifter, som bestridas med uttaxeringsmedel, gå utan vidare prövning direkt i uttaxeringsstat men däremot skola beslut om lånemedel, med undantag för vad som faller under fri upplåningsrätt, underställas Kungl. Maj:t. Härav följer, att en kommun kan direkt uttaxera medel, som anslagits för ändamål, vartill lånerätt mycket väl kunde ifrågasatts. Enligt vår uppfattning händer detta ofta, kanske framför allt i städerna. Om därför i något fall lånerätt synes tveksam, behöver ett bifall icke betyda ett anmärkningsvärt förhållande.

Vid Kungl. Maj:ts beslut under år 1934 rörande kommuners rätt att upptaga lån eller ikläda sig borgen synas i stort sett samma principer ha tillämpats, som under närmast föregående år. Endast i undantagsfall ha lån medgivits för ändamål, varom icke kan sägas, att härigenom framskapats mera varaktiga värden. Avvikelser från denna princip ha förekommit i de fall, där kommun har haft att dragas med stor arbetslöshet och de kommunala skatterna varit höga. Nödvändigheten av dylika undantag erkännes jämväl av utskottet, som framhåller: 'Det kan dock icke förnekas, att undantag från denna regel i flera fall kan vara befogat, då en kommun — exempelvis genom nedläggandet av inom kommunen bedriven industri — kommit i en svår situation beträffande arbetslöshet, fattigvård m. m. I sådana fall, där de kommunala skattebördorna skulle bliva olidliga, kan det anses skäligt att genom amorteringslån fördela även en dylik löpande utgift på flera år.'

I samtliga de av utskottet anmärkta fallen ha de hörda myndigheterna tillstyrkt lånens beviljande, dock med undantag för det under a) antecknade ärendet, där stadsförbundets finansråd avstyrkt men överståthållarämbetet tillstyrkt låneansökan.

I de fall, där Kungl. Maj:t medgivit kommun rätt att upptaga lån utan att skattetrycket varit synnerligen högt, ha andra omständigheter förelegat, som motiverat ett bifall till ansökningarna. I intet av dessa fall synes någon äventyrlig lånepolitik vara inledd eller utvecklad, och amorteringstiden har i regel fastställts till 3—8 år. I de fall, då längre amorteringstid medgivits, ha lånen avsett att täcka utgifter för mera varaktiga värden, eller, såsom fallet är med det av Stockholms stad upptagna lånet, där fråga var om täckandet av en skuld som åvilat staden sedan år 1866, mera varit att betrakta som en konvertering än som ny upplåning.

Utskottet medgiver, att kommunernas rätt att upptaga lån är mera begränsad än vad tidigare varit fallet, och anför härom följande: 'Utskottet har icke förbisett, att lån tidigare medgivits för liknande ändamål, som här är ifråga, eller att praxis mer och mer börjat att gå i den av utskottet här föredragna riktningen.' Det är sålunda icke mot en skadlig tendens, som utskottet anmärker, utan mot att undantag medgivits från den princip, som utskottet funnit vara riktig och tillämplig i de föreliggande fallen. Vi ha icke kunnat ansluta oss till denna utskottets uppfattning. Att uppdraga allt för snäva gränser för Kungl. Maj:ts handlande gentemot lånesökande kommuner kunna vi icke finna vare sig lämpligt eller erforderligt. Vi ha sålunda icke kunnat biträda anmärkningen mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss.»

B. Reservationsvis framställda yrkanden.

α. Ingressuttalande.

VIII.

(Protokoll över socialärenden.)

av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet i ingressen bort göra följande uttalande:

»Utskottet har vid protokollsgranskningen särskilt undersökt, vilka principer vederbörande föredragande till synes följt vid tillstyrkandet av lån eller subventioner till enskilda företag ur härför till Kungl. Maj:ts förfogande i enlighet med vissa givna direktiv ställt anslag, som väsentligen avsett arbetslöshetens bekämpande. Att dessa principer icke överensstämmt med dem, som underordnad sakkunnig myndighet pläгат följa, synes visserligen vara uppenbart, i det att föredraganden hos Kungl. Maj:t härvid hävdadt mindre affärsmässiga synpunkter än sagda myndighet; men då å andra sidan ifrågavarande anslag knappast kan anses använt i uppenbar strid med de allmänna av riksdagen givna direktiven, vilka såsom användningsbestämmelser måste i tillämpningen väsentligen bero av Kungl. Maj:ts diskretionära prövning, har utskottet på grund av detta särskilda förhållande icke ansett rådslagen kunna föranleda anmärkning, även om i och för sig anledning härtill kunnat i vissa fall föreligga. Utskottet finner i dylika fall ett större beaktande av de ekonomiska synpunkterna, än vad stundom under det förflutna granskningsåret skett, vara önskvärt.»

β. Anmärkningsyrkanden.

IX.

(Protokoll över socialärenden.)

av herr *Anton Pettersson*, som med instämmande av herrar *Mellén*, *Karl Bodin*, *Hagström*, *Persson* i Trången, *Lindskog*, *Lundqvist* och *Björck* i Kristianstad ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Sedan den särskilda förlikningskommissionen, som den 29 mars 1933 förordnades av Kungl. Maj:t för att medla i uppkomna avtalstvister mellan svenska byggnadsindustriförbundet och vederbörande fackförbund och som sedermera den 12 januari 1934 fick sitt uppdrag utvidgat att avse jämväl föreliggande avtalstvister inom vissa byggnadsindustrien närstående industrier och företag, den 7 mars 1934 avslutat sin verksamhet, har Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, beslutat om ersättning dels den 16 mars 1934 åt ledamöterna i kommissionen,

kan anses hava kommit i tillämpning efter de förut åberopade uttalandena år 1925 av chefen för socialdepartementet och av statsrevisorerna. Beträffande de till ledamöterna i den föreliggande förlikningskommissionen utbetalade ersättningarna har utskottet funnit vissa av dem, främst de högre ersättningsbeloppen, beräknade efter en i och för sig alltför hög norm. Härvid har utskottet särskilt beaktat, dels att kommissionens arbete fortgått under en betydande tidrymd, något som bör hava medfört att det förberedande arbetet till sammanträdena i genomsnitt varit av mindre omfattning än för en kommission, som endast arbetat under en mycket begränsad tid, dels att flera av kommissionens medlemmar varit ordinarie förlikningsmän och att byggnadskonflikten omedelbart berört även deras förlikningsdistrikt, dels ock att vissa av ledamöterna i kommissionen varit statstjänstemän samt antingen icke avstått någon del av arvudet härför eller också erhållit ersättning för mistade avlöningsförmåner.

Utskottet vill härmed ingalunda hava givit uttryck åt en uppfattning, som innebär ett underskattande av vikten av det arbete, som den nu föreliggande särskilda förlikningskommissionen eller andra liknande tidigare kommissioner utfört. Tvärtom erkänner utskottet till fullo den stora samhälleliga betydelsen av detta arbete med hänsyn till de sociala och ekonomiska intressen, som stå på spel vid en omfattande arbetskonflikt. Alldeles särskilda personliga kvalifikationer erfordras också hos förlikningsmän i arbetstvister. Men även med beaktande härav har utskottet icke kunnat undgå att finna arvoden till ledamöter av särskilda förlikningskommissioner framdeles böra beräknas efter en lägre norm än vad som skett hittills och senast i det nu föreliggande fallet.

Mot bakgrunden av vad sålunda tidigare förekommit vid fastställande av arvoden åt ledamöter i särskilda förlikningskommissioner har utskottet, i anledning av de i föreliggande fall till vissa ledamöter i den år 1933 tillsatta särskilda förlikningskommissionen för medling i byggnadskonflikten fastställda ersättningsbeloppen, funnit sig mot föredragande departementschefen statsrådet Möller, böra besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

X.

(Protokoll över socialärenden den 9 november 1934.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Stendahl*, *Bergman*, *Mellén*, *Karl Bodin*, *Hagström*, *Lindskog*, *Olsson* i Mora, *Petersson* i Broaryd och *Ossbahr* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I skrivelse den 8 april 1933 till samtliga länsstyrelser anmodade socialministern länsstyrelserna att beträffande sådana i tabellerna 1 och 2 i bilaga D till propositionen den 17 mars 1933, nr 211, angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten upptagna statsunderstödda och kommu-

nala arbeten, som länsstyrelserna med hänsyn till rådande arbetslöshet samt ur andra synpunkter ansåge böra i främsta rummet komma till utförande, snarast möjligt införskaffa och med eget yttrande insända de ritningar, arbetsbeskrivningar, kostnadsberäkningar och övriga handlingar, som kunde erfordras för bedömning av frågan om arbetenas utförande som beredskapsarbeten uti den i nämnda proposition förutsatta ordningen.

I anledning härav överlämnade länsstyrelsen i Jönköpings län med skrivelse den 5 maj 1933 handlingar till vissa till länsstyrelsen inkomna förslag till beredskapsarbeten, däribland ett företag avseende stensättning av Lilla torget i Tranås för en beräknad kostnad av 22,300 kr.

I yttrande över förslaget anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

'Jämlikt innevarande års riksdags beslut i fråga om användningen av anslaget till kommunala beredskapsarbeten skall iakttagas:

Förutom att arbetena icke böra kunna ifrågakomma som statskommunala reservarbeten, bör i regel gälla, att de icke heller eljest kunna komma till utförande med statligt understöd.

Enär ifrågavarande företag synes kunna ifrågakomma som statskommunalt reservarbete, synes det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tveksamt, huruvida något statens stöd för utförandet av ifrågavarande arbete från anslaget till kommunala beredskapsarbeten kan beredas.

Därest emellertid riksdagens förenämnda uttalande icke anses utgöra hinder för utförande av ifrågavarande arbete såsom kommunalt beredskapsarbete, får styrelsen, med hänsyn till önskvärdheten att vinna ökad avsättning för statens sten, tillstyrka ifrågavarande arbetes utförande som kommunalt beredskapsarbete enl. föreliggande förslag, därvid torde böra föreskrivas, att den till företaget erforderliga smågatstenen skall tagas från statens förråd.'

Sedan drätselkammaren i Tranås från socialdepartementet erhållit meddelande, att ett lån å kostnaden, räntefritt i 5 år, möjligen kunde beviljas men intet statsbidrag, beslöt drätselkammaren den 13 nov. 1933, att med arbetet skulle t. v. få anstå.

I skrivelse den 9 aug. 1934 från socialdepartementet underrättades drätselkammaren, att — efter 1934 års riksdagsbeslut — möjlighet nu syntes föreligga för staden att för ifrågavarande ändamål erhålla ett statsbidrag av 20 % å kostnaden. Tillika anhölls om meddelande, huruvida drätselkammaren med dylikt bidrag vore beredd att hos stadsfullmäktige förorda arbetets utförande.

Till svar härå meddelades från staden, att drätselkammaren den 27 aug. 1934 beslutat att ej f. n. låta stensätta Lilla torget, enär staden hade ett par större arbeten under utförande.

Genom beslut den 9 nov. 1934 beviljade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av t. f. chefen för socialdepartementet, statsministern Hansson, Tranås stad lån å styrkta verkliga kostnaden för utförande såsom kommunalt beredskapsarbete av ifrågavarande stensättning, dock högst 22,300 kronor, under förutsättning att, därest jämlikt 74 § i lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad så erfordrades, staden erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. Lånet skulle vara ränte- och amorteringsfritt i 5 år från

lyftningsdagen och därefter löpa med 4 % ränta samt återbetalas under loppet av därpå följande 15 år. Såsom villkor föreskrevs bl. a., att det ålåg staden att inköpa den för arbetet erforderliga smågatstenen från statens förråd. Tillika föreskrevs, att det ålåg staden att före utgången av december 1934 till socialdepartementet och statskontoret inkomma med bevis, att staden beslutat mottaga lånet på av Kungl. Maj:t angivna villkor, samt att, därest sådant bevis icke inkomme inom tid, som nyss sagts, rätten till lånet skulle anses förverkad.

Med anledning av en därefter av drätselkammaren i Tranås gjord framställning medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 14 dec. 1934, på föredragning och hemställan av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, sådan ändring av villkoren för det beviljade lånet, att staden finge åtnjuta detsamma utan skyldighet att inköpa den för arbetet erforderliga smågatstenen från statens förråd samt att den tid, inom vilken det ålåg staden att inkomma med bevis rörande lånets mottagande, utsträcktes till utgången av januari 1935.

I anledning av det av Kungl. Maj:t sålunda beviljade lånet beslöt drätselkammaren föreslå stadsfullmäktige att upptaga detsamma. Vid sammanträde den 21 jan. 1935 beslöto emellertid stadsfullmäktige att icke utföra arbetet och att därför icke heller upptaga lånet.

Antalet anmälda arbetslösa i Tranås utgjorde vid tiden för Kungl. Maj:ts första beslut 119, motsvarande 1.8 % av befolkningen.

Utskottet finner det ur olika synpunkter olämpligt, att, på sätt som skett, vederbörande departementschef sökt genom olika erbjudanden förmå staden att mot dess vilja igångsätta här ifrågavarande arbete och därigenom öka den redan förut stora skuldbörda, staden hade, och utskottet anser det särskilt anmärkningsvärt, att lån för arbetet beviljats, trots att staden så sent som den 1 september 1934 på direkt förfrågan från socialdepartementet meddelat, att den beslutat att ej för närvarande låta utföra detsamma.

Utskottet vill även erinra om att antalet arbetslösa i staden vid tidpunkten i fråga ej heller var särskilt stort.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot vederbörande föredragande chefer för socialdepartementet, nämligen mot statsminister Hansson och mot statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

XI.

(Protokoll över socialärenden.)

1) av herr *Stendahl*, som ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Utskottet, som till särskild granskning förehaft Kungl. Maj:ts under år 1934 meddelade beslut angående beviljande av lån och subventioner till främ-

jande av enskild företagsamhet, har funnit det sätt, varpå anslagen till främjande av enskild företagsamhet disponerats, böra föranleda anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot vederbörande statsråd.

Till stöd härför återoppar utskottet *dels* de 3 i punkten 4:o i memorialet återgivna ärendena, *dels* ock de 37 ärenden, som återgivas i den vid detta memorial fogade bilagan ('Bilaga till reservation XI'). Det bör emellertid anmärkas, att det material, som ärendena angående främjande av enskild företagsamhet erbjudit, varit av så stor omfattning, att tiden icke medgivit en noggrann granskning av samtliga ärenden. Det är sålunda möjligt, att ett större antal ärenden hade kunnat återopas till stöd för anmärkningen. Ovannämnda 40 ärenden torde dock utgöra tillräcklig motivering för densamma.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att yttrande från kommerskollegium som regel inhämtas över ansökningarna om lån eller subventioner. I 37 av de återopade 40 ärendena föreligga sålunda yttranden från detta ämbetsverk. Av dessa yttranden äro 35 avstyrkande och allenast 2 tillstyrkande. Likväl har föredragande departementschefen i samtliga fall tillstyrkt lån. Härav torde framgå, att betydande divergenser föreligga mellan departementschefen och kommerskollegium i uppfattningen angående ifrågavarande anslags handhavande. Då kommerskollegii yttranden över ansökningarna i regel äro mycket kortfattade, vill utskottet till belysande av kollegii allmänna ståndpunktstagande till ansökningarna hänvisa till följande utdrag ur kollegii protokoll för den 19 mars 1935, § 1, vari redogöres för de riktlinjer, som kollegium ansett böra tillämpas vid behandlingen av dessa ärenden:

'Med anledning av hos Kollegium under hand tid efter annan gjorda förfrågningar rörande de grunder, vilka av Kollegium tillämpats vid behandlingen av remissärenden rörande beviljande av lån eller subvention från anslag till främjande av enskild företagsamhet för arbetslöshetens bekämpande, redogjorde kommerserådet Sohlman för de principer, som vid föredragningen och avgörandet av dylika ärenden hittills tillämpats och vilka kunde sammanfattas sålunda.

Vid behandlingen av till Kommerskollegium remitterade låneansökningar hade Kollegium i allmänhet icke ansett sig böra verkställa någon närmare utredning rörande varje särskild ansökning, bl. a. med hänsyn till bristen på härför erforderliga arbetskrafter och till arbetsbelastningen i övrigt. I flertalet fall hade prövningen därför väsentligen inskränkts till en helt summarisk granskning av ansökningarna, huvudsakligen ur synpunkten av riksdagens för låneanslagets användning lämnade direktiv, och till yttrande av mera principiell och allmän innebörd angående förutsättningarna för beviljande av statslån åt vederbörande. Kollegium hade härvid även utgått från att den erforderliga, mera detaljerade undersökningen skulle ankomma på Socialdepartementet, som för sådant ändamål disponerade över särskild, sakkunnig arbetskraft.

Kollegium hade vid bedömandet av låneansökningarna i första hand ställt sig på den ståndpunkten, att i branscher, i vilka enligt Kollegii mening den industriella produktionskapaciteten vore alltför stor i förhållande till marknadens behov och i vilka sålunda en nedskärning av produktionens totalvolym ansetts nödvändig, staten icke borde genom utlämnande av lån för stödjande av svaga företag motverka en inom branschen pågående anpassningsprocess, varför Kollegium som regel avstyrkt lån åt företag inom dylika branscher. Bran-

seher, i vilka nu angivna synpunkter med särskild styrka gjort sig gällande, hade varit möbel-, glas-, sko-, herrkonfektions- och konservindustrierna. Enahanda synpunkter hade av Kollegium anlagts å vissa andra branscher. Sålunda hade Kollegium efter hand kommit att ställa sig avvisande till låneansökningar av företag för tillverkning, huvudsakligen på export, av byggnadssnickrier och lådännen. Inom angivna gren av snickeriindustrien hade Kollegium från vederbörande exportindustriers sida fått mottaga klagomål rörande den osunda konkurrens, som å exportmarknaden bedreves från kapitalsvaga inhemska företags sida, vilket medfört en viss diskreditering i utlandet även av övriga inhemska företag inom branschen. Med hänsyn till rådande konkurrensförhållanden inom branscherna hade Kollegium ock i allmänhet haft en kritisk inställning till ansökningar från tryckerier samt från företag inom livsmedelsindustrien, bryggerier, charkuterifabriker, chokladfabriker och knäckebrödsbagerier ävensom företag inom vissa grenar av damkonfektionsbranschen. Hänsyn hade emellertid tagits därtill, att konkurrensförhållandena kunnat vara varierande å olika orter. Avsteg från de tillämpade principerna hade vidare i åtskilliga fall ansetts böra göras för företag med viss specialtillverkning, med väl inarbetad fast kundkrets eller med särskilt framstående kvalitetsproduktion, beträffande vilka det ansetts vara ur det allmännas synpunkt önskvärt, att rörelsen även i fortsättningen upprätthölles. Ävenledes hade avsteg gjorts i fall, där de lokala förhållandena ansetts särskilt motivera stödjande av företaget, och där ett statligt stöd åt detsamma icke kunde väntas medföra menliga verkningar för andra företag.

Då ur angivna allmänna synpunkter hinder för låns beviljande icke ansetts föreligga, hade låneansökning bedömts med hänsyn till sökandeföretagets individuella förhållanden. Yttrande i tillstyrkande riktning hade merendels icke ansetts böra givas i fråga om företag, vars svårigheter av allt att döma berott på andra omständigheter än konjunkturerna. Avstyrkande hade lämnats beträffande företag, där i anledning av inkomna protester från andra företag i branschen verkställd undersökning givit grundad anledning antaga, att företaget dreve en osund prispolitik till skada för övriga företag i branschen. Avstyrkande hade likaledes lämnats i fall, där det ansetts uppenbart att företagets kapitalbrist eller svårigheter i övrigt berott på en å mindre hållbar kalkylation grundad prissättning. En tack vare dylik prispolitik erhållen, i förhållande till företagets kapitalresurser alltför högt uppdriven omsättning torde sålunda, såvitt kunnat bedömas, för åtskilliga företag hava varit förklaringen till uppkommen bristande likviditet. Det hade ansetts icke böra ifrågakomma, att staten skulle lämna sitt stöd för utvecklande av rörelse efter dylika linjer. Kollegium hade även motsatt sig lån åt företag, beträffande vilka det varit tvivel underkastat, huruvida förutsättningar överhuvud förefunnits för åvägabringande av företagets solvens. Så hade även skett i fall, då mindre gynnsamma avsättningsmöjligheter för företagets produkter synta vara för handen, och då anledning härigenom förefunnits att tvivla på möjligheterna för rörelsens fortsatta bestånd. Företag, för vilka det i rörelsen nedlagda egna kapitalet stått i alltför uppenbart missförhållande till totalsumman av företagets skulder, hade ansetts icke böra ifrågakomma till erhållande av lån. Kollegium hade vidare ansett sig böra avstyrka lån åt företag, beträffande vilka anledning varit att antaga, att företagets svårigheter berott på mindre sakkunnig ledning, eller beträffande vilka ledningen eljest icke ingivit förtroende. I de fall, där kollegii avstyrkande baserats å sist angivna synpunkter, hade, av hänsyn till vederbörande lånesökande, någon närmare motivering till avstyrkandet icke ansetts lämpligen böra lämnas.

Frågor om stödjande av varvsrörelse med användande av medel från ar-

betslöshetsanslaget hade med hänsyn till såväl arbetslöshetsförhållanden som en skärpt konkurrens från utlandet ansetts böra i viss mån intaga en särställning. Subventionen till varvsföretag, motsvarande viss andel i utbetalta arbetslöner vid utförandet av fartygsbygge, varå anbud infordrats, hade sålunda i ett par fall tillstyrkts för att därigenom möjliggöra arbetets utförande vid svenskt i stället för utländskt varv. Tillstyrkandena hade gällt byggande av fartyg för inhemsk räkning. Däremot hade en motsvarande framställning avstyrkts, då det gällt utförande av fartygsbygge för utländsk redares räkning.

Kollegium hade slutligen i ett antal fall ansett sig böra motsätta sig lån åt företag, där den enskilda kapitalinsatsen i företaget varit alltför ringa i förhållande till det låneunderstöd, som begärts av staten. Endast då särskilda omständigheter talat därför, hade lån ansetts böra tilldelas tämligen nystartade företag.

Föredraganden framhöll, i samband härmed, att, då lån av Kungl. Maj:t beviljats visst företag under vissa, i Kungl. Maj:ts brev ävensom i handlingarna åtföljande promemoria angivna förutsättningar och under villkor bl. a., att sökanden skulle före lånets lyftande visa, att de anordningar i övrigt vidtagits, som av statskontoret efter samråd med kommerskollegium måtte finnas erforderliga för rörelsens fortsatta bedrivande, hade från kollegii sida vid avgivande till statskontoret av konfidentiella promemorior i anledning av sistberörda föreskrift ansetts självfallet, att den granskning, som borde av ämbetsverken verkställas rörande säkerheten för lånet m. m., begränsats till ett fastställande av huruvida de ovan nämnda förutsättningarna för lånets beviljande uppfyllts eller ej, utan ingående i övrigt på vederbörande företags av Kungl. Maj:t redan prövade kreditvärdighet.

Under sådana förhållanden och då föredragningen vid olika tillfällen måste omhänderhavas av olika personer, beslöt kollegium, att de sålunda tillämpade riktlinjerna för behandling av hithörande ärendet skulle även i fortsättningen tills vidare tillämpas.

Vad kommerskollegium sålunda anfört synes vittna om att kollegium sökt, så långt direktiven medgivit, taga hänsyn till näringslivets berättigade krav på att osunda företag icke beredas statligt stöd. Redan det förhållandet, att föredragande departementschefen i så stor utsträckning, som skett, tillstyrkt av kommerskollegium avstyrkta ansökningar, synes därför giva anledning undersöka, huruvida departementschefen vid ansökningarnas prövning förfarit med nödig noggrannhet. En detaljgranskning av besluten visar, att så knappast skett.

En av huvudpunkterna i riksdagens direktiv är den bestämmelsen, att hjälp, som lämnas ett företag, icke får bli ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Denna viktiga bestämmelse har i stor utsträckning åsidosatts genom att lån beviljats företag tillhörande branscher, inom vilka produktionskapaciteten är för stor för marknadsbehovet. Detta gäller ärendena nr 23—25, 27 och 28 (möbelbranschen), nr 19 (skobranschen), nr 8—11 (konfektionsbranschen), nr 18 (konservbranschen), nr 5 (charkuterivaror), nr 4 (kemiska preparat), nr 6 (torvtillverkning), nr 7 (chokladvaror) och nr 13 (reklamartiklar). Genom att stödja dessa svaga företag har staten direkt motverkat den pågående naturliga anpassningsprocessen inom dessa branscher. Detta statsingripande skadar självfallet övriga företag inom branschen.

I vissa fall har stöd lämnats företag, som fört en osund prispolitik och på den grund åstadkommit menliga verkningar för konkurrerande företag, vilka bedrivs efter riktiga principer. Detta gäller särskilt ärendet nr 16.

En annan av direktivens huvudbestämmelser är, att företagens svårigheter skola hava sin grund i konjunkturena. I strid härmed hava emellertid lån i avsevärd omfattning beviljats företag, vilkas svårigheter väsentligen berott på andra omständigheter än konjunkturena. Sålunda hava svårigheterna ofta härlett sig från en i förhållande till företagets kapitalresurser för högt uppdriven omsättning. Såsom exempel härpå får utskottet hänvisa till ärendena nr 10, 12, 16, 18, 20, 21, 26 och 30. Ärendet nr 32 erbjuder exempel på ett företag, vars svårigheter förorsakats av misskötsel.

I vissa fall hava lån lämnats till företag, som varit så ekonomiskt svaga, att lånen icke kunna anses hava tryggt företagets fortsatta bestånd (t. ex. nr 9, 30 och 35). Ärendet nr 30 är härutinnan särskilt belysande. Kommerskollegium avstyrkte lån, enär det belopp, som kunde ifrågakomma, 30,000 kronor, knappast syntes kollegium vara tillräckligt att i högre grad säkerställa företagets bestånd under rimlig framtid. Föredragande departementschefen beaktade emellertid icke dessa farhågor utan tillstyrkte ett lån å 30,000 kronor. Inom kortare tid än ett år efter beviljandet hade företaget gått i konkurs.

I ärendet nr 1 (väganläggningar) är icke fråga om sådan verksamhet, som avsetts att stödja medelst ifrågavarande anslag. Dessa äro uppenbarligen endast avsedda för industriell verksamhet.

Företaget under nr 17 har icke såsom direktiven föreskriva verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt. De under år 1933 utbetalda avlöningarna uppgingo sålunda allenast till 7,860 kronor.

Ärendet nr 15 erbjuder exempel på ett företag, vars ställning var så god, att det kunnat erhålla erforderligt lån på annat sätt än genom att vända sig till staten. Dylika företag äro enligt direktiven uttryckligen undantagna från möjligheten att erhålla statslån.

Ytterligare några exempel på anmärkningsvärda beslut må nämnas. Företaget nr 3 hade sålunda bort kunna erhålla det beviljade lånet å 15,000 kronor från sin störste förlagsgivare. — Företaget nr 21 hade bort kunna erhålla lån från det bolag, vars leverantör företaget var. — Av ärendet nr 5 inhämtas, att låntagaren erhållit boskillnad från sin hustru och därvid frånskiftats en avsevärd del av sina tillgångar. Det härigenom uppkomna kapitalbehovet har fyllts genom statslån, vilket måste anses uppenbart olämpligt. — Avvecklingen av företaget under nr 19 hade bort kunna skötas av företagets förläggare utan att staten behövt inskrida. — I ärendet nr 34 har lån beviljats ett företag, vars aktiekapital varit förbrukat och som därför varit skyldigt träda i likvidation.

Den behandling, ärendena rönt, är desto mera anmärkningsvärd, som statsutskottet vid 1934 års riksdag såsom förutsättning för sitt tillstyrkande av fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål angav, att *direktiven noga följdes*. Utskottet anförde vidare i detta avseende, att den sorgfälliga prövning av

olika på varje fråga inverkan omständigheter, som 1933 års riksdag förutsatt, vore ofrånkomlig, om påtagliga olägenheter skulle kunna undvikas.

Med hänsyn till det åsidosättande av direktiven för anslagen, som sålunda förekommit i betydande omfattning och i trots av de hörda myndigheternas erinringar, samt då vederbörande departementschef icke vid ärendenas handläggning visat nödig skicklighet, har utskottet beslutat anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, på vars föredragning och hemställda flertalet beslut meddelats och vilken därjämte i egenskap av chef för socialdepartementet måste anses ansvarig för de principer, som i allmänhet tillämpats vid dessa ärendens handläggning, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

2) av herr *Lindskog*, som ansett, att utskottet i anledning av åtskilliga andra under granskningsåret avgjorda ärenden angående lån och subvention till främjande av enskild företagsamhet än de av utskottet under punkten 4:o i memorialet upptagna bort besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot vederbörande föredragande chef för socialdepartementet.

XII.

(Protokoll över finansärenden den 15 juni 1934.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Stendahl*, *Mellén*, *Karl Bodin*, *Hagström*, *Lindskog*, *Olsson* i Mora, *Petersson* i Broaryd och *Ossbahr* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Såsom framgår av punkten 2:o a) i detta memorial har Kungl. Maj:t genom beslut den 9 mars 1934 beviljat Storkyrkoförsamlingen i Stockholm för utförande såsom kommunalt beredskapsarbete av restaurering av församlingens kyrka ett under 5 år ränte- och amorteringsfritt lån å styrkta kostnaden för arbetets utförande, dock högst 172,000 kronor, under förutsättning att, därest jämlikt bestämmelserna i 69 § i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm så erfordrades, församlingen erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande.

Med återopande av detta Kungl. Maj:ts beslut har församlingen i ansöknings den 11 april 1934 anhållit om Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. Såsom under punkten 2:o omnämnts, utlät sig överståthållarämbetet över sistberörda ansökning i yttrande den 7 maj 1934:

'Enligt vad ämbetet inhämtat har församlingen inga skulder men äger, utom fast egendom, obligationer och in-tecknade skuldebrev, allt av lättrealiserbar beskaffenhet, till sammanlagt värde av 334,897 kronor 44 öre. Som den ifrågasatta restaureringen beräknas icke draga högre kostnad än i varje fall 172,000 kronor, kan församlingen icke anses hava behov av att upptaga något lån för utförande av restaureringen. Ämbetet saknar därför anledning till styrka bifall till framställningen.'

Svenska stadsförbundets finansråd har ej hörts i ärendet.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 juni 1934 på föredragning och hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, bifallit ansökningsen.

Såsom framgår av punkterna 2:o och 3:o här ovan har utskottet funnit anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet för dennes tillstyrkande — enligt protokollet den 9 mars 1934 — av här ifrågasvarande lån.

Vid handläggningen inom socialdepartementet av detta ärende fanns, av handlingarna att döma, ingen uppgift tillgänglig rörande församlingens verkliga ekonomiska ställning. I viss mån torde väl detta också förklara, att departementschefen ansåg sig kunna förorda lån till denna restaurering såsom kommunalt beredskapsarbete.

När sedan framställningen av den 11 april 1934 behandlades i finansdepartementet, förelåg emellertid överståthållarämbetets yttrande över densamma. Då av detta yttrande klart framgår, att intet verkligt behov förefanns för församlingen att för detta ändamål upptaga lån och än mindre erhålla sådant på så förmånliga villkor som enligt beslutet den 9 mars avsetts, finner utskottet det särskilt anmärkningsvärt, att icke efter de sålunda erhållna upplysningarna ansökningsen om lånetillståndet avslogs.

På grund av vad ovan anförts, har utskottet beslutat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

XIII.

(Protokoll över finansärenden den 31 december 1934.)

av herr *Stendahl*, som med instämmande av herrar *Reuterskiöld*, *Carl Lindmark*, *Mellén*, *Rahmn*, *Lindskog* och *Lundqvist* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Jämlikt tullstadgan 7 okt. 1927 (S. F. S. nr 391) § 152 må säkerhet för vissa avgifter kunna ställas i form av 'sådan värdehandling eller av bank eller försäkringsbolag utfäst borgen, som generaltullstyrelsen prövat kunna för ändamålet godkännas', varvid uppenbarligen avses svenska värdehandlingar, resp. banker eller bolag. I tullordningen av 17 okt. 1927, utfärdad av generaltullstyrelsen, § 66, bestämmes närmare, vilka värdehandlingar härvid må komma i betraktande, nämligen 'obligation, utfärdad eller garanterad av staten eller av svensk kommun eller landsting, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd, eller utfärdad av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stads-hypotekskassa, Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag eller aktiebolag, som driver lånerörelse i enlighet med bestämmelserna i lagen den 22 juni 1911;

annat fordringsbevis, utfärdat av riksbanken eller av annan bank med av Kungl. Maj:t fastställd bolagsordning och överlätet å tullanstalten; eller löpande skuldebrev, in-tecknat i bebyggd fastighet inom hälften av senast fastställda taxeringsvärde eller, därest fastighetens åbyggnad är brandförsäkrad till lägre värde än taxeringsvärdet, inom hälften av brandförsäkringsvärdet.'

Handelsförbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen regleras genom 1924 års handelsavtal och 1927 års överenskommelse om den ryska handelsdelegationen i Stockholm.¹ Handelsdelegationen, som utövar den ryska statens handelsmonopol, har härigenom tillförsäkrats möjlighet att å svenskt område fullgöra sina av ryska staten densamma ålagda uppgifter, och att på sätt, som ej strider mot svenska författningar, reglera och handhava utrikes-handeln och varuutbytet mellan Sverige och Sovjetunionen. Några särskilda förmåner utöver rätten att vara här i landet verksam för sina syften har delegationen icke erhållit genom sagda avtal och överenskommelse.

Det svenska aktiebolaget Naftasyndikat, som registrerades 1928, räknar bland sina aktieägare även ett 'Naftasyndikat U. d. S. S. R.', varmed avses ryska staten såsom producent av petroleum m. m. Detta svenska aktiebolag begärde 1932 hos Kungl. Maj:t att till säkerhet för tull och skatt, med vars erläggande visst anstånd tillika söktes, få lämna 'av härvarande ställföreträdare för Rysslands handelsministerium eller av ryska statsbanken utfärdad garantiförbindelse'. Ansökningen avstyrktes på anförda skäl av generaltullstyrelsen, i anslutning till underordnade tullmyndigheters avgivna yttranden, men bifölls 20 jan. 1933, efter föredragning av statsrådet Wigforss, på det sätt, att tills vidare under 1933 skulle, vid förtullning i Stockholm, Göteborg eller Hälsingborg av till riket införda petroleumprodukter, säkerhet för tull och skatt, som ej omedelbart erlades, godtagas av bolaget utställda och av ryska handelsdelegationen godkända, vid uppvisandet betalbara växlar å tillhoppa minst det belopp, vartill avgifterna beräknades uppgå, dock att sådan säkerhet icke finge gälla för belopp, varmed avgifterna överstege 3 miljoner kronor.

Den 5 dec. 1933 förnyades bolagets ansökan med avseende på året

1

Sveriges handelsomsättning med Europeiska Sovjetunionen.

Å r	Export 1,000 kr.	% av totala exp.	Import 1,000 kr.	% av totala imp.	Hela varn- omsättningen 1,000 kr.	% av totala varuomsätt- ningen
1925	31,835	2.34	3,283	0.23	35,118	1.25
1926	33,882	2.39	11,257	0.76	45,139	1.55
1927	27,278	1.69	17,183	1.08	44,461	1.39
1928	30,370	1.93	8,699	0.51	39,069	1.19
1929	26,736	1.48	7,803	0.44	34,539	0.96
1930	30,981	2.00	12,584	0.76	43,565	1.36
1931	30,654	2.73	19,752	1.38	50,406	1.98
1932	35,258	3.72	22,246	1.93	57,504	2.74
1933	13,347	1.23	24,360	2.23	37,707	1.73
1934	14,800	1.14	23,817	1.83	38,617	1.49

1934, avstyrktes såsom förut, men bifölls på samme föredragandes hemställan, 29 dec. 1933 av Kungl. Maj:t.

Även för 1935 gjorde bolaget ansökan om samma förmån och erhöll, trots fortsatt avstyrkande, Kungl. Maj:ts medgivande därom, efter hemställan av statsrådet Wigforss, genom beslut 31 dec. 1934.

Genom beslut av Kungl. Maj:t 16 jan. 1935, på föredragning likaledes av statsrådet Wigforss, har däremot Svensk-Engelska Mineraloljeaktiebolaget, som anhållit om liknande rätt att som säkerhet för tull och skatt överlämna vissa slags växlar, fått denna framställan avslagen.

Vid granskningen av dessa ärenden, så vitt de falla under utskottets granskning vid denna riksdag, har utskottet funnit, att de erinringar mot lämpligheten att godtaga av ryska handelsdelegationen accepterade växlar som säkerhet, vilka av generaltullstyrelsen anförts, varit så starkt motiverade, att föredraganden ur sakliga synpunkter saknat skäl tillstyrka aktiebolaget Naftasyndikats ansökan. Även om bakom de av Svensk-Engelska Mineraloljeaktiebolaget erbjudna växlarna icke stått någon institution motsvarande ryska handelsdelegationen, lära dock dessa växlar sakligt sett erbjuda minst lika stor säkerhet som de, vilka av Naftasyndikatet fingo lämnas; detta förhållande styrker, enligt utskottets mening, med full klarhet riktigheten av utskottets uppfattning, att föredragandens hemställan snarast grundats på skäl av väsentligen politisk natur. Utskottet, som finner avstyrkandet av Svensk-Engelska Mineraloljeaktiebolagets ansökan i och för sig fullt riktigt och väl grundat, kan dock icke underlåta påpeka, att härigenom dessa båda sökande behandlats olika och att det svensk-engelska bolaget sålunda missgynnats i det att Naftasyndikatet icke kan anses annorlunda ställt i rättsligt hänseende än det svensk-engelska bolaget.

Då det enligt tullstadgan icke i första hand ankommer på Kungl. Maj:t, utan på generaltullstyrelsen att besluta om säkerhets ställande, hade föredraganden så mycket lättare kunna avvisa aktiebolaget Naftasyndikats framställning under hänvisning härtill. I varje fall finner utskottet betänkligt att genom föredragandens åtgärd politiska hänsyn inblandats i svenska förvaltningsärendens handläggning, vilka principiellt måste hållas utanför all politik och ej minst utanför Kungl. Maj:ts handelspolitik i förhållande till utlandet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, har utskottet ansett sig böra besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.»

XIV.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 3 september 1934.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Björkman*, *Pettersson* i Bjälbo, *Carl Lindmark*, *Rahmn*, *Lindskog*, *Olsson* i Mora, *Ewald Lindmark*, *Petersson* i Broaryd och *Ossbahr* anfördt:

»Till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet inkom på sin tid den 27 april 1934 dagtecknad skrift, vari 8 personer, föräldrar och målsmän till elever i Franska skolan i Stockholm, hemställde om välvilligt beaktande av vissa i skrivelsen angivna synpunkter och önskemål. Dessa gingo ut på att en sådan reform av skolan, som gäve möjlighet till vinnande av s. k. normal-skolekompetens¹, måtte komma till stånd. En dylik reform syntes icke ligga utom möjlighetens gränser, framhölls det. Att åtskilliga hinder, bl. a. av ekonomisk art, komme att möta, vore väl sannolikt. Men de torde ej vara oövervinneliga. Därest skolan finge uteslutande för sitt ändamål förfoga över de tillgångar som donerats till densamma, skulle den ökning i lärarkrafter, som skolans här ifrågasatta omdaning antagligen skulle göra erforderlig, mycket underlättas. Den 2 maj 1934 anhöll i underdånig ansökan m:lle J. Roullier, att Franska skolan måtte få rätt att utfärda avgångsbetyg, medförande samma kompetens som avgångsbetyg från statens normalskola.

De bägge skrivelserna remitterades den 3 maj 1934 till skolöverstyrelsen. I sitt den 24 augusti avgivna utlåtande framhöll skolöverstyrelsen, att, då skolan icke stått under överstyrelsens inseende, överstyrelsen hade en förhållandevis begränsad kännedom om dess verksamhet. Emellertid hade överstyrelsen på grund av den gjorda framställningen anmodat undervisningsrådet Hänninger² att besöka skolan. Detta besök hade ägt rum den 23 och 24 maj. Av

¹ I en mångfald författningar och reglementen, avseende statliga verk och inrättningar, föreskrives normalskolekompetens för vinnande av inträde eller för erhållande av vissa befattningar, t. ex. för genomgående av postelevkurs, telegrafelevkurs, för anställning såsom bokhållare eller kontorsskrivare vid statens järnvägar, biträde i riksbanken och postsparbanken, postexpeditör, för inträde vid gymnastiska centralinstitutet. I betydande utsträckning har Kungl. Maj:t vidare, i samband med beviljande av statsanslag till enskilda institutioner av skilda slag, i dess reglementen intagit föreskrift om normalskolekompetens, t. ex. fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, som är skyldig att i mån av utrymme emottaga elever med normalskolekompetens.

² Undervisningsrådet Hänningers redogörelse lyder som följer:

Franska skolan är inrymd i lokaler, som i det hela måste anses lämpliga och tillfredsställande för sitt ändamål. Den enda anmärkning, som i detta hänseende kan framställas, är, att lokalen för undervisning i naturvetenskapliga ämnen är för liten och icke erbjuder möjligheter till en undervisning i dessa ämnen, som befinner sig i nivå med vad som numera fordras beträffande motsvarande skolor.

Skolan omfattar dels en förberedande avdelning med kindergarten och fyra förberedande klasser, dels en egentlig flickskola, ursprungligen åttaårig men för närvarande bestående av klasserna 2—8. Detta innebär sålunda, att skolan kommer att i likhet med övriga flickskolor omorganiseras till sjuårig skola. Lärjungeantalet i den egentliga flickskolan utgör 202, varvid klasserna 3, 4, 5 och 7 äro uppdelade på parallellavdelningar.

Undervisningsplanen upptager i stort sett samma ämnen som den åttaåriga normalskolan vid högre lärarinneseminariet. Vad timplanen beträffar, råder för franska skolan en påtaglig övervikt för de främmande språken. Det grundläggande språket, franska, har i allt 31 veckotimmar, under det att motsvarande språk vid den åttaklassiga normalskolan erhållit 25 veckotimmar. För andra och tredje språken, i franska skolan tyska och engelska, utgöra timtalen respektive 19 och 16, under det att motsvarande timtal i normalskolan varit respektive 17 och 6. Å andra sidan har den naturvetenskapliga undervisningen ett uppvisa ett avsevärt lägre timtal i franska skolan än i den förutvarande åttaklassiga normalskolan. Antalet timmar i naturalhistoria, såsom ämnet benämnes, uppgår nämligen endast till 11 mot 17 i normalskolan. I övriga ämnen föreligger icke sådana skiljaktigheter i timtalet, att de här torde behöva särskilt omnämnas.

I moderna språk omhändertages undervisningen i betydande utsträckning av i respektive främmande länder utbildade lärare. Av de för undervisningen i övrigt anställda lärarkrafterna hava, i fråga om läroämnena, endast tre förvärvat utbildning vid högre lärarinneseminarium, varjämte en av timplärarna avlagt akademisk examen.

Av de lektioner jag åhört ävensom av vad jag i övrigt erfarit, särskilt vid gransk-

Hänningers redogörelse framginge att undervisningen var väl tillgodosedd i vad gäller främmande språk, men däremot i fråga om naturvetenskapliga ämnen icke kunde anses helt motsvara de fordringar som varit gällande för normalskolan. Ehuru denna underlägsenhet i viss mån kunde anses uppvägd av den starkare ställningen för de främmande språken, ansåge sig dock överstyrelsen, med hänsyn till det kompetensvärde, som avgångsbetyg med s. k. normalskolekompetens medför för tillträde till olika utbildningsanstalter och levnadsbanor, som sin mening böra uttala, att den begärda rättigheten icke omedelbart borde meddelas. En förstärkt ställning för de naturvetenskapliga ämnen vore först erforderlig. Överstyrelsen erinrade i detta sammanhang, att

ningen av lärjungarnas skriftliga arbeten, har jag kommit till den uppfattningen, att skolan lämnar en god utbildning i främmande språk, enkannerligen franska, även om givetvis icke alla lärjungar kunna föras fram till samma färdighet i språkbehandlingen. Likaså hade jag det intrycket, att undervisningen i räkning lämnade goda resultat. Däremot syntes mig lärjungarnas färdighet i modersmålets behandling tämligen ojämn och i flera fall icke helt tillfredsställande. Det samma torde gälla om deras kunskaper i svenska och möjligen även i ett eller annat ämne i övrigt.

Överhuvud taget torde det kunna sägas, att lärjungematerialet företer en viss ojämnhet i fråga om kunskaps- och studieförutsättningar, i högre grad måhända än vid andra flickskolor. Detta förhållande synes mig i och för sig naturligt med hänsyn till skolans speciella ställning i avseende på lärjungerekrytering, då skolan i icke ringa utsträckning kommit att omhändertaga undervisning av barn till utländska föräldrar, vilka för längre eller kortare tid uppehålla sig i vårt land. Denna skolans uppgift synes mig för övrigt i och för sig betydelsefull nog.

Samtidigt vill jag framhålla, att skolan vid betygsättningen av lärjungarna synes mig ha beaktat de ojämnheter i den allmänna kunskapsnivån, som kommit till synes, ävensom att det allmänt fostrande arbete, som skolan utövar, synes mig vara av obestridligt värde. Stockholm den 13 juni 1934.

Nils Hänninger.

Vid redogörelsen fanns fogad en förteckning över skolans lärare, varur följande uppgifter äro hämtade:

- — —, studentexamen, kansliexamen vid högskola.
- — —, privat högre lärarinneseminarium.
- — —, kungl. gymnastiska centralinstitutet.
- — —, högre läroverk i Stockholm.
- — —, privat högre läroverk i London.
- — —, filosofie kandidat, Berlin.
- — —, examinerad lekskolelärarinna.
- — —, högre läroverk i Stockholm, examinerad lekskolelärarinna.
- — —, danslärarinna.
- — —, brevet supérieur.
- — —, licenciée en philosophie.
- — —, brevet pr l'enseignement-Certificat d'aptitude pédagogique.
- — —, högre läroverk i Stockholm.
- — —, brevet élémentaire diplôme de fin études de Lycée.
- — —, högre elementarläroverk, Stockholm, fortsättningskurs i Sorbonne.
- — —, högre folksk.-föreningen, H. Lundins högre Slöjdseminarium.
- — —, konstnärinna.
- — —, handarbetslärarinna.
- — —, högre lärarinneseminarier och dess fjärde avdelning i svenska.
- — —, högre läroverk.
- — —, högre konstindustriskolan.
- — —, studentexamen, folkskoleseminarium.
- — —, brevet supérieur.
- — —, privat högre lärarinneseminarium i Stockholm.
- — —, högre folkskoleseminariet i Umeå.
- — —, högre läroverk i Stockholm.
- — —, Kungl. Musikaliska Akademien.

jämväl den ursprungliga skrivelsen av vissa föräldrar och målsmän tydligen förutsatte, att en viss omorganisation av skolan vore erforderlig för att den vid skolan meddelade utbildningen skulle kunna motsvara fordringarna för avgångsbetyg med s. k. normalskolekompetens. Därjämte påpekade överstyrelsen, att ett flertal av de vid skolan anställda lärarinnorna — även om man bortsågo från lärarinnorna i främmande språk — icke förvärvat den lärar-kompetens som förutsattes för anställning i högre flickskola. Även detta syntes överstyrelsen utgöra hinder för bifall till framställningen. Skolans föreståndarinna hade vidare överskridit den ålder, vid vilken föreståndarinnor vid motsvarande enskilda statsunderstödda läroanstalter äro skyldiga att avgå. Hon vore ej heller svenska, hade icke erhållit lärarinneutbildning i vårt land och hade ej heller genom föregående verksamhet vid svensk skola, som meddelar avgångsbetyg med normalskolekompetens, någon erfarenhet av arbetets anordning, lärokursernas utformning och gällande kursfordringar vid dylik skola. Franska skolan hade i och för sig en betydelsefull uppgift genom omhändertagande av sådana barns undervisning, vilka icke med fördel kunna undervisas i svensk flickskola av vanlig typ. Överstyrelsen vore icke övertygad om att skolan lika väl skulle kunna fylla denna uppgift, om den genom erhållen rätt att utfärda avgångsbetyg med normalskolekompetens nödgades iakttaga strängare krav beträffande samtliga ämnen, lärokursernas utformning, lärjungarnas intagning i viss klass och flyttning mellan klasserna.

Utlåtandet, som var enhälligt och vid vars avgivande undervisningsrådet Hänningar var föredragande, utmynnade i meddelandet, att överstyrelsen funne sig förhindrad att tillstyrka bifall. Det syntes överstyrelsen emellertid kunna tagas i övervägande, huruvida icke, i enlighet med gängse praxis, den åtgärden i första hand borde vidtagas, att skolan genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t bleve ställd under inseende av kungl. skolöverstyrelsen. En sådan åtgärd skulle ge överstyrelsen möjlighet att framdeles med säkrare utgångspunkter bedöma skolans förutsättningar för att åt de från skolans högsta klass avgående lärjungarna utfärda avgångsbetyg med s. k. normalskolekompetens.

Den 29 augusti inkom därefter en ny underdånig ansökan från m:lle Roulier, vari hon med återtagande för egen del av begäran om ifrågavarande rättighet hemställde, att rätten att utfärda avgångsbetyg med normalskolekompetens måtte tilläggas lektorn vid h. lärarinnesem. fil. dr. H. Hultenberg, vilken av styrelsen för Franska skolan utsetts till studierektor.

Som ovan synes, hade skolöverstyrelsens utlåtande gått i avstyrkande riktning. Chefen för ecklesiastikdepartementet hade emellertid under år 1933 sörjt för att särskild inspektor tillsattes för Franska skolan.¹ Enligt det av

¹ Sedan förslag till instruktion för inspektor vid Franska skolan uppgjorts, avgav skolöverstyrelsen den 25 september 1933 däröver följande yttrande:

Enligt den för överstyrelsen gällande instruktionen § 2 a) 3) har överstyrelsen att öva inseende över sådana enskilda flickskolor, som genom beslut av Kungl. Maj:t blivit ställda under överstyrelsens omedelbara inseende, varvid det enligt § 6 i samma instruktion bl. a. tillkommer överstyrelsen att förordna och entlediga inspektor för dylika skolor. Beträffande sådana enskilda läroanstalter, i vilka meddelas undervisning åt barn i folkskoleåldern och vilka icke tillhöra nyss nämnda läroanstalter, som genom beslut av Kungl. Maj:t blivit

Kungl. Maj:t den 29 september nämnda år fattade beslutet angående förordnande av sådan inspektor skall han tillsättas av chefen för ecklesiastikdepar-

ställda under överstyrelsens omedelbara inseende, tillkommer det överstyrelsen, jämlikt bestämmelser i § 2 b) 4) och § 10 i instruktionen, att öva inseende över dessa skolor och sörja för inspektion av dem, varvid särskilt bör tillse, att undervisningen bedrivs på lämpligt sätt, att skolornas lokaler och utrustning äro tillfredsställande samt att erforderliga statistiska uppgifter avlämnas till vederbörlig myndighet. Sådan inspektion utövas närmast av vederbörande skolråd — i Stockholm av dess folkskoledirektion — och vederbörande folkskolinspektör, vilka enligt bestämmelser i § 7 mom. 2 och § 62 i stadgan angående folkundervisningen i riket samt i § 5 i den för folkskolinspektörer gällande instruktionen hava inseende över dylika enskilda skolor ävensom att tillse, att undervisningen där bedrivs på ett ändamålsenligt sätt samt att skolornas lokaler och utrustning äro tillfredsställande.

Oaktat franska skolan i Stockholm i vissa avseenden torde kunna jämföras med en högre flickskola, är den ej genom beslut av Kungl. Maj:t ställd under överstyrelsens omedelbara inseende och, enligt vad överstyrelsen har sig bekant, har den ej heller gjort framställning därom. Överstyrelsens läroverksavdelning har därför icke haft anledning att taga någon närmare kännedom om skolan. Då emellertid skolan i fråga i de lägre klasserna mottager barn i folkskolåldern, hör den givetvis till de i § 10 av överstyrelsens instruktion samt i § 7 mom. 2 och § 62 i folkskolestadgan omnämnda enskilda skolorna.

Därest i enlighet med bifogade förslag till instruktion för inspektor för Franska skolan i Stockholm Chefen för ecklesiastikdepartementet efter samråd med Frankrikes minister i Sverige kommer att utse inspektor för skolan i fråga, förutsätter överstyrelsen, att ingen begränsning eller ändring i övrigt i de skyldigheter och befogenheter, som enligt gällande författningar tillkomma skolöverstyrelsen, Stockholms folkskoledirektion och vederbörande folkskolinspektör i fråga om enskilda skolor, här avses.

Beträffande det inom ecklesiastikdepartementet utarbetade förslaget till instruktion för inspektor vill överstyrelsen, med hänvisning till vad som ovan anförts, till en början meddela, att överstyrelsen icke haft anledning att taga närmare kännedom om den del av skolan, som ligger över folkskolans stadium, om dess ändamål och allmänna anordning. Överstyrelsen har sig ej heller någonting bekant om skolans ekonomiska förhållanden, om styrelsens sammansättning och befogenhet eller om grunderna för föreståndarinnans och lärarnas tillsättning och entledigande. Det är därför förenat med vissa svårigheter för överstyrelsen att kunna närmare bedöma, vilken befogenhet och vilka uppgifter, som lämpligen böra tillerkännas inspektor för skolan. Det synes emellertid överstyrelsen önskvärdt, att det i andra meningen av punkt 1 närmare preciseras, vad som är skolans ändamål, enär uttrycket »ungdomens uppfostran och undervisning» synes vara alltför svävande. Det torde vidare kunna sättas i fråga, huruvida det lämpligen bör tillkomma den ifrågasatta inspektorn att meddela »föreskrifter» i avseende å undervisningen. Sådan befogenhet torde åtminstone böra begränsas till att gälla klasserna över folkskolestadiet, enär det, som överstyrelsen ovan anför, jämlikt gällande författningar tillkomma statliga och kommunala myndigheter att i fråga om barn i folkskoleåldern utöva sådan befogenhet. Slutligen vill överstyrelsen föreslå, att antingen ordet »skall» i punkt 10 av förslaget ändras till »bör» eller ock att punkten erhåller följande lydelse: Inspektor, eller den han i sitt ställe förordnar, skall närvara etc.

Den av Kungl. Maj:t fastställda instruktionen lyder som följer:

Instruktion för inspektor för Franska skolan i Stockholm.

1. Inspektor för Franska skolan i Stockholm, vilken utses av chefen för ecklesiastikdepartementet efter samråd med Frankrikes minister i Sverige, har att utöva omedelbar uppsikt över skolan. Han skall tillse, att skolan fyller sitt ändamål d. v. s. ungdomens uppfostran och undervisning, samt därest han finner, att en avvikelse sker från detta syfte, därom omedelbart underrätta chefen för ecklesiastikdepartementet.
2. Inspektor skall taga kännedom om skolans undervisningsplan och arbetsordning, läroböcker och övriga undervisningsmedel ävensom meddela de anvisningar eller upplysningar i avseende å undervisningen, vilka han finner påkallade. Han skall ävenledes förskaffa sig kännedom om skolans lokaler och dess sundhetsförhållanden samt tillse, att förhållandena i dessa avseenden äro tillfredsställande, varjämte han äger att i övrigt inhämta noggrann kännedom om skolans inre och yttre angelägenheter.
3. Inspektor äger för fullgörande av sitt uppdrag fritt och obehindrat tillträde till skolan och till sådana handlingar, som avse undervisningsarbetet.
4. Om i något avseende onöjaktigheter eller brister iakttagas av inspektor, skall han söka vinna rättelse därutinnan eller, därest så synes erforderligt, göra anmälan hos styrelsen, sedan föreståndarinnan underrättats därom.
5. Om anmärkningar eller klagomål i fråga om skolan framföras till inspektor eller

tementet efter samråd med Frankrikes minister i Sverige. Till inspektor utsågs fil. lic. O. G. S. Rabenius, tillika, enligt vad som synes framgå av hans nedanstående redogörelse, lärare vid skolan.

Från fil. lic. Rabenius inkom nu den 1 september 1934 till Kungl. Maj:t följande såsom redogörelse rörande verksamheten vid skolan under nästföregående läsår betecknade skrift:

Till Konungen.

Som inspektor för franska skolan i Stockholm ber jag att i underdånighet få avgiva följande redogörelse rörande verksamheten vid skolan under nästföregående läsår.

Vid inspektion av skolan har jag funnit, att verksamheten fortgått i former, som ungefärligen motsvara dem som praktiseras i våra flickskolor med normalskolekompetens, dock med en avgjord överlägsenhet för franska skolans del i fråga om moderna språk och alldeles särskilt beträffande franskan, som är skolans huvudämne. Jag har åhört bl. a. lektioner i fransk grammatik och i antikens historia, förda på franska språket och utomordentliga både å lärarinnornas och elevernas sida. Jag har hört eleverna behandla de främmande språken korrekt, ledigt och idiomatiskt. Undervisningen i historia och geografi har förefallit mig fullt tillfredsställande, likaledes i litteraturhistoria. Trots enstaka småre brister jag funnit, måste jag beteckna den allmänna kunskapsnivån — höjdpunkterna frånräknade — som jämna och i överensstämmelse med den skoltyp, skolan representerar, och de lärokurser, som utgöra dess program. Underlägsenheten i antalet lärotimmar, anslagna åt naturkunnighet (varmed här förstås fysik och kemi), har nu upphävts, emedan schemat för varje klass, I—VIII, upptar tvenne sådana lärotimmar i veckan och timantalet för de två högsta klasserna i nämnda ämne ökats från 1 till 2.

Från min egen undervisning i högsta klassen (fransk-svensk litteraturhistoria) medför jag intrycket av elevernas livliga intresse och fullgoda kunskapsmått.

Undervisningen i handarbete, teckning och övriga övningsämnena har lett till de vackraste resultat.

Skolans lärarinnor ha utfört sitt värv med nit och skicklighet.

Andan i skolan har varit ljus och varm med gott kamratskap, hemtrevnad och arbetsglädje.

Mot elevernas uppförande, flit och ordning ha icke framställts anmärkningar av någon betydelse.

Hälsotillståndet har varit utmärkt, och intet svårare sjukdomsfall har inträffat bland eleverna under läsåret.

Skolans föreståndarinna, fröken J. Roullier, har sört för dess angelägenheter och lett dess arbete — även under svåra och prövande tider — med överlägsen personlig praktisk och pedagogisk kompetens och med aldrig svikande viljestyrka och plikttröhet.

Underdånigst

O. Rabenius.

annan framställning rörande skolan göres, har inspektor att, sedan föreståndarinnan där-
om underrättats, verkställa undersökning och, allt efter omständigheterna, antingen själv
avgöra saken eller med angivande av sin uppfattning hänskjuta densamma till styrelsen.

6. Inspektor skall efter samråd med skolans föreståndarinna utsätta dag för termins
början och slut samt tid för årsavslutning.

7. Inspektor bör närvara vid årsavslutningen och hemförlöva ungdomen.

8. Inspektor skall årligen före den 1 oktober till Kungl. Maj:t avgiva redogörelse för
verksamheten vid skolan under nästföregående läsår och därvid jämväl angiva sin upp-
fattning, om elevernas framsteg i studier samt om deras uppförande, flit och ordning.

Dessa här i sin helhet anförda korta rader äro den enda årsredogörelse för verksamheten under senaste läsåret, som förekommer bland de handlingar, på vilka Kungl. Maj:ts beslut grundar sig. Någon verklig redogörelse av den art, som motsvarande läroanstalter pläga trycka, synes här icke förefinnas. En tryckt uppgift om kurser och timmar m. m. föreligger i handlingarna men den bär tryckåret 1930. I ovanstående av inspektor meddelade redogörelse saknas, som synes, detaljuppgifter, som kunde möjliggöra ett omdöme om undervisningens innehåll och omfattning.

Omdömena om kvaliteten av undervisningen gälla blott de främmande språken, historia, geografi, litteraturhistoria, ävensom övningsämnen, däremot icke vissa andra ämnen, såsom religionskunskap, matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Ärendet föredrogs i konselj 2 dagar efter den korta inspektorsskrivelsens inlämnande, den 3 september, och beslutet var av följande lydelse:

Kungl. Maj:t medgiver, att tillsvidare under en tid av tre år, räknat från och med läsåret 1934—1935, utfärdat godkänt avgångsbetyg från åttonde klassen av franska skolan i Stockholm skall medföra samma rättigheter och förmåner som avgångsbetyg från högsta klassen av statens normalskola för flickor.

Såsom villkor för denna förmåns åtnjutande skall gälla:

att Hultenberg är anställd såsom studierektor vid läroanstalten;

att sådant avgångsbetyg från läroanstalten, varom här är fråga, avser fullständig lärokurs, motsvarande i huvudsak de fordringar, som intill utgången av läsåret 1932—1933 gällt för dylikt avgångsbetyg från åttonde klassen av normalskolan;

att därvid iakttages, att därest sagda lärokurs, vad beträffar i densamma ingående främmande levande språk, inskränkes till två av ämnena tyska, franska och engelska, det ena av dessa ämnen utgöres av det språk, som för språkundervisningen vid läroanstalten är det grundläggande, och det andra med hänsyn till kursens omfattning är åtminstone likställt med det språk, som i normalskolan enligt den för densamma före läsåret 1932—1933 gällande undervisningsplanen inträdde i fjärde klassen, dock att, enligt lärarkollegiets vid läroanstalten beprövande i särskilda fall, det andra av ovannämnda språk må utbytas mot det tredje språket, för så vitt undervisningen i detta omfattar en tid av minst tre läsår med sammanlagt minst nio veckotimmar;

att övriga i lärokursen ingående ämnen äro desamma som de, vilka ingå i avgångsbetyg från normalskolan efter fullständig lärokurs, med iakttagande att ett eller annat av dessa ämnen må avslutas i läroanstaltens näst högsta klass;

att för godkänt avgångsbetyg fordras dels minst vitsordet godkänd för svensk uppsatsskrivning och för skrivning i ett av de främmande levande språken, dels ock minst vitsordet godkänd i vart och ett av de i den fullständiga lärokursen ingående läroämnena, dock att lärjunge må vara underkänd i ett av dessa läroämnena, såvida minst två tredjedelar av de lärare, som undervisat lärjungen i läroanstaltens avslutningsklass, finna henne på grund av hennes ståndpunkt i det hela böra erhålla godkänt avgångsbetyg;

att lärjunge, för vilken godkänt avgångsbetyg utfärdats, må undergå efterprovning dels i ämne, i vilket hon på grund av bortval ej erhållit vitsord, dels i ämne, i vilket hon erhållit lägre vitsord än godkänd;

att lärjunge, som till följd därav, att hon icke medtagit samtliga föreskrivna

ämnen, icke erhållit godkänt avgångsbetyg, må undergå efterprövning i felande ämnen samt att, därest hon efter godkänd efterprövning uppfyller bestämmelserna för erhållande av godkänt avgångsbetyg, sådant betyg må kunna för henne utfärdas;

att skolöverstyrelsen äger att, efter förslag av läroanstaltens styrelse, fastställa formulär för avgångsbetyg;

att läroanstalten står under närmare tillsyn av en i enlighet med oförmälda beslut av den 29 september 1933 utsedd inspektor med de uppgifter, som jämlikt den i nämnda beslut fastställda instruktionen tillkomma honom, och att läroanstalten i övrigt är underkastad inspektion av skolöverstyrelsen;

att studierektorn inom en månad efter varje lästermins början ingiver dels till överstyrelsens läroverksavdelning sju exemplar av den för läroanstalten bestämda arbetsordningen samt förteckning över anstaltens lärarpersonal och uppgift å antalet lärjungar i de särskilda klasserna eller avdelningarna, dels ock till överstyrelsens statistiska avdelning ett exemplar av nämnda arbetsordning samt sagda förteckning å lärare och uppgift å antalet lärjungar;

att studierektorn efter läsårets slut avlämnar till ecklesiastikdepartementet ett exemplar och till överstyrelsen sju exemplar av tryckt redogörelse för läroanstaltens verksamhet m. m., avfattad i överensstämmelse med de föreskrifter, som i sådant hänseende äro eller kunna varda givna; samt

att studierektorn därjämte rörande läroanstalten lämnar de upplysningar, som chefen för ecklesiastikdepartementet eller överstyrelsen finner nödigt infordra.

Det förefaller ganska anmärkningsvärt, att vederbörande statsråd ansett sig böra i så forcerad hast och i strid mot vederbörande högsta skolmyndighets avstyrkande tillråda detta beslut, då dels flera för sakens bedömande viktiga omständigheter ej synas närmare utredda, dels andra kända omständigheter äro av beskaffenhet att låta beslutet framstå såsom mindre väl grundat.

Följande fakta väcka härvid särskild uppmärksamhet:

1) En stor del av lärarkåren äger icke den i Sverige för anställning vid högre flickläroverk stadgade kompetensen.

2) Kunskaperna i vissa viktiga ämnen motsvara ej den standard, som förutsättes vid svenska högre flickskolor med rätt att meddela s. k. normalskolekompetens.

Den förbättring i detta avseende, som av inspektor omnämnas, innebär icke den garanti som bort fordras, när den vidgade undervisning i vissa ämnen som utlovats endast gäller från innevarande läsår, under det kompetensen synes ha tillerkänts redan dem som avgå från skolans avslutningsklass med detta läsårs utgång och således endast under sista året fått en i här förevarande avseende något utvidgad undervisning, men däremot icke under de föregående åren fått inhämta de kunskaper som normalskoleeleverna åtnjutit. Det totala slutresultatet av deras undervisning i de naturvetenskapliga ämnena kan under sådana förhållanden omöjligen anses som likvärdigt med det som normalskolans lärjungar vid avgången uppnått.

3) Beslutet strider mot den förut tillämpade sakligt grundade praxis, att tillerkännande av normalskolekompetensvärde åt avgångsbetygen gives först sedan en läroanstalt under viss tid stått under kungl. skolöverstyrelsens över-

inseende och därefter av denna befunnits behörig att erhålla ifrågavarande förmån.

4) Vid beviljande av här ifrågavarande förmån åt enskilda läroanstalter plägar annars föreskrivas, att kungl. skolöverstyrelsen skall förordna och entlediga inspektor. Här utses en särskild inspektor av chefen för ecklesiastikdepartementet med vissa mycket allmänt uttryckta befogenheter och utan att någon klarhet föreligger, i vilket förhållande denne särskilde inspektor och skolöverstyrelsen, som i övrigt tillerkänts överinseende över skolan, stå till varandra.

Mot avstyrkandet av skolöverstyrelsen, som dock äger den för bedömande av föreliggande fråga så betydelsefulla översikten över motsvarande läroanstalter i hela vårt land, står endast den av chefen för ecklesiastikdepartementet själv tillsatte särskilde inspektorns uppenbarligen mycket hastigt och i sista stund tillkomna handling, vilken för övrigt formellt icke vidrör förevarande fråga och därför strängt taget icke innefattar ett tillstyrkande.

Då jag ansett tillrådandet av detta beslut förhastat, har jag yrkat anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Engberg.»

XV.

(Protokoll över försvarsärenden.)

av herr *Ossbahr*, som med instämmande av herr *Mellén* anförde:

»Den 28 april 1933 utnämndes översten och kommandanten i Bodens fästning, generalmajoren C. P. P. Reuterswärd, till militärbefälhavare för övre Norrlands trupper. Samma dag förordnades översten och chefen för Bodens artilleriregemente, friherre G. A. Lagerfelt, till överste och kommandant i Bodens fästning. De respektive beställningarna tillträdde den 29 augusti 1933.

I proposition nr 255 den 9 mars 1934 till 1934 års riksdag angående vissa avlöningsstater under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1934/1935 m. m., anförde chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vennerström, bland annat, följande:

Cheferna för generalstaben och marinstaben hade den 12 december 1932 och den 9 januari 1933 framlagt förslag angående omorganisation av arméns, respektive marinens högsta militära ledning. Sedan vederbörande myndigheter däröver avgivit infordrade utlåtanden, lämnades 1930 års försvarskommission tillfälle att uttala sig i ämnet. Kommissionen förklarade sig kunna tillstyrka, att Kungl. Maj:t framlade förslag i ämnet till riksdagen. Själv hade departementschefen emellertid kommit till den uppfattningen, att en del mot förslaget framställda erinringar voro av den art, att en fortsatt utredning var nödvändig. På grund härav uppdrogs åt cheferna för generalstaben och marinstaben att efter omprövning av spörsmålet inkomma med förslag. Sådant för-

slag avgavs den 31 augusti 1933 och gjordes till föremål för yttranden av vederbörande myndigheter och 1930 års försvarskommission. Efter att hava redogjort för grundtanken i förslaget anförde departementschefen vidare, att den med förslaget åsyftade koncentrationen beträffande ledningen av armén föranledde ökat personalbehov; att härav betingade merkostnader för organisationen blevo relativt små hade sin grund däri, att desamma till större delen avsågos skola täckas av besparingar, som uppstodo genom indragning av, bland annat, beställningen såsom kommandant i Boden. Frågan om personalorganisationen för övre Norrland vore emellertid ej avhängig av sättet för ordnande av den högsta militära ledningen för armén. Mot förslaget i denna del hade flera av de hörda myndigheterna framfört starka betänkligheter; därvid hade jämväl gjorts gällande, att en indragning av kommandantsbeställningen endast vore tillrådlig under förutsättning, att densamma ersattes med en brigadchefsbeställning. Med hänsyn till den bestämda uppfattning rörande behovet av *en* militärbefälhavare för övre Norrlands militärområde samt *en* kommandant i Boden, som präglar 1925 års riksdags beslut på denna punkt, syntes en indragning av kommandantsbeställningen ej böra ske utan allvarligt övervägande av frågan, huru vissa försvarsfrågor i övrigt borde ordnas inom en blivande ny försvarsorganisation. Härutinnan erbjöde det föreliggande utredningsmaterialet icke några bedömningsgrunder.

Departementschefen hade på grund av vad i skilda hänseenden förekommit bibragts den övertygelsen, att med frågan om omorganisation av arméns och marinens högsta militära ledning tills vidare borde anstå.

Den 23 mars 1934 bemyndigades chefen för finansdepartementet att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande nya bestämmelser i fråga om pension för personal vid försvarsväsendet. De sakkunniga, som benämndes '1934 års militärpensionssakkunniga', avlämnade sitt betänkande den 5 december 1934.

De sakkunniga anförde följande beträffande kommandanten i Bodens fästning:

Chefen för generalstaben har i sitt yttrande framhållit, att nu gällande pensionsåldrar vore väl avvägda för såväl kompani- som högre officerare. Beträffande vissa beställningshavare föreläge dock sådana förhållanden, att ändring borde vidtagas. Sålunda syntes pensionsåldrarna för inspektören för kavalleriet, kommandanten i Bodens fästning samt brigadchefer böra upptagas till särskild prövning.

För dessa beställningshavare, vilka samtliga tillhöra lönegraden O 7, gälla nu delvis olika pensionsåldrar, nämligen för kommandanten i Bodens fästning och inspektören för kavalleriet 65 år och för brigadchef 62 år.

För *kavalleriinspektören och kommandanten i Bodens fästning* utgjorde pensionsåldern tidigare 60 år; först genom beslut av 1923 års riksdag höjdes den till 65 år (prop. nr 87; R. skr. nr 322).

Chefen för generalstaben har i sitt yttrande framhållit, att kommandanten i Bodens fästning år 1923, då gällande pensionsålder fastställdes, intog en

annan ställning än för närvarande. Kommendanten hade då i huvudsak samma skyldigheter som arméfördelningschef och var alltså delvis jämförlig med dylik chef. Förhållandena vore numera väsentligt olika, i det att kommandanten närmast intoge brigadchefs ställning under militärbefälhavaren för övre Norrland. De skäl, som av chefen för generalstaben i skrivelse den 29 november 1922 (se nyssberörda proposition nr 87/1923) anförts mot en höjning av pensionsåldern för inspektören för kavalleriet och kommandanten i Bodens fästning — nämligen bland annat de höga krav, som måste ställas på innehavarna av dessa befattningar — ägde alltjämt full giltighet. En återgång till en pensionsålder av 60 år vore därför ur militär synpunkt önskvärd.

De sakkunniga anförde därefter: Den omständigheten, att nu gällande pensionsålder för brigadchefer så sent som år 1928 faststälts till 62 år, kan måhända anses tala för att denna ålder för avgångsskyldighetens inträde icke nu borde rubbas. De sakkunniga finna emellertid övervägande skäl vara anförda för en sänkning av pensionsåldern till 60 år och vilja alltså förorda den jämkning nedåt av nuvarande pensionsålder, som föreslagits av generalstabschefen. Vad angår övriga till lönegraden O 7 hänförda beställningshavare, äro de militära myndigheter, som nu uttalat sig i frågan, ense om att tillstyrka samma avgångsålder som för brigadchefer. De sakkunniga dela denna mening och anse sig därför böra föreslå en pensionsålder av 60 år även för kommandanten i Bodens fästning och inspektören för kavalleriet.

I propositionen nr 192 den 8 mars 1935 till riksdagen med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente med mera anslöt sig Kungl. Maj:t till den av de sakkunniga uttalade uppfattningen angående sänkningen av pensionsåldern för kommandanten i Bodens fästning.

Eftersom vid tidpunkten för generalmajoren Reuterswärds utnämning till militärbefälhavare för Övre Norrlands trupper ett förslag till omorganisation av arméns högsta militära ledning förelåg till Kungl. Maj:ts omprövning, må det hava varit motiverat att vid nämnda tillfälle allenast *förordna* ny kommandant i Bodens fästning, men i och med framläggandet av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 255 den 9 mars 1934 med dess förklaring, att med frågan om sagda omorganisation tills vidare skulle anstå, borde ifrågavarande befattning hava återbesatts med ordinarie innehavare.

Den omständigheten, att förslag numera föreligger rörande nya bestämmelser i fråga om, bland annat, pensionsåldern för nämnda kommandantsbefattning, kan icke utgöra hinder för ett utnämmande av ordinarie innehavare av ämbetet i fråga, och detta så mycket mindre som exempelvis tre brigadchefer, vilkas befattningar jämväl komma att drabbas av en sänkning i pensionsåldern, utnämnts under åren 1934 och 1935. Icke heller en blivande omorganisation av hela vårt försvarsväsende kan lägga sådant hinder i vägen, allra helst som icke blott nya brigadchefer utan jämväl eljest ett icke ringa antal högre militära befattningshavare blivit utnämnda under sagda år.

Med hänsyn till det principiellt betänkliga däruti, att en ordinarie befattning, och därtill en högre chefsbefattning, utan tvingande skäl under längre

tid, och i detta fall till och med mer än ett år, på sätt som skett vakanssättes, har jag icke kunnat underlåta att i utskottet yrka anmärkning enligt 107 § regeringsformen mot statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för uraktlåtenhet att hos H. M. Konungen hemställa om utnämning av kommandant i Bodens fästning.»

XVI.

(Protokoll över försvarsärenden.)

av herr *Ossbahr*, som med instämmande av herrar *Mellén*, *Lindskog* och *Ewald Lindmark* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I skrivelse den 17 juni 1932 anmälde flygstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att de tvenne bomb- och torpedflygplan, varöver flygvapnet förfogade, vore omödana och av mindre god beskaffenhet samt att behovet av dylika flygplan vore trängande. Flygstyrelsen hemställde därför, att av anslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1932/1933 — 2,200,000 kronor — ett belopp av 650,000 kronor måtte få användas för inköp av tre stycken flygplan av denna kategori, utan motorer. Flygstyrelsen avsåg, att inom landet tillverkade motorer skulle inmonteras i dessa flygplan.

Kungl. Maj:t biföll icke denna framställning utan anmodade flygstyrelsen att inkomma med nytt förslag till användande av det tillgängliga anslaget å 650,000 kronor.

I anledning härav anhöll chefen för marininstaben i skrivelse den 16 augusti 1932, att, därest skälen till Kungl. Maj:ts avslag å flygstyrelsens hemställan skulle vara, att de till anskaffning föreslagna flygplanens dimensioner överstege, vad vid nedrustningskonferensen i Genève år 1932 föreslagits såsom lämplig begränsningssiffra för sjöflygplan, eller en s. k. tomvikt av 2 ton, flygstyrelsen måtte anbefallas verkställa utredning angående möjligheterna att anskaffa torpedflygplan av sådana dimensioner, att flygplanens tomvikt icke komme att överstiga nämnda gräns. I samband därmed framhöll chefen för marininstaben vikten av att snarast tillföra kustflottan torpedbärande flygförband såsom förutsatts i 1925 års försvarsordning, enligt vilken man verkställt en reduktion av antalet torpedfartyg under den bestämda förutsättningen, att kustflottan i deras ställe skulle tillföras torpedflygplan.

I nytt förslag från flygstyrelsen den 23 september 1932 upptogs anskaffning av ett torped- och sjöspaningsflygplan, utan motor, för en summa av 130,000 kronor. I sitt förslag påvisade flygstyrelsen de utomordentligt stora svårigheter, som en begränsning av torpedflygplanet inom angiven ram medförde. Till grund för flygstyrelsens förslag låg emellertid ett av dåvarande Svenska Aero Aktiebolaget till flygstyrelsen inlämnat förslag å ett enmotorigt sjöspanings- och torpedflygplan, som av bolaget beräknades äga erforderlig lastförmåga och goda flygprestanda med en tomvikt, understigande 2 ton.

Detta flygstyrelsens förslag bifölls av Kungl. Maj:t den 21 oktober 1932.

Emellertid inkom sedermera till Kungl. Maj:t en den 24 mars 1933 dagtecknad gemensam skrivelse från chefen för marinstaben, chefen för generalstaben samt chefen för flygvapnet och flygstyrelsen, i vilken skrivelse meddelades, att flygstyrelsens av Kungl. Maj:t bifallna förslag icke kunde på tillfredsställande sätt realiseraras. Vid de ytterligare undersökningar, som företagits för utrönande av möjligheten att på angivet sätt begränsa det planerade torpedflygplanet, hade bestyrkts, att detta icke vore möjligt utan att flygplanets egenskaper äventyrades. I andra länder hade hänsyn icke tagits till den förutnämnda begränsningssiffran, som allenast diskussionsvis framförts i Genève utan att leda till något resultat. Utomlands användes allmänt och byggdes alltjämt torpedflygplan med högre tomvikt än 2 ton, oavsett om flygplanen vore en- eller tvåmotoriga. Vidare erinrades om, att det i Genève år 1933 framlagda engelska nedrustningsförslaget avsåge att för flygplan fastställa en maximitomvikt av icke 2 utan 3 ton. Vad som i Sverige ytterligare försvårade en begränsning av tomvikten till 2 ton vore, att flygstyrelsen måste räkna med ett tvåmotorigt flygplan för att undvika anskaffning av andra flygmotorer än sådana, som tillverkades inom landet. För att ett enmotorigt flygplan skulle kunna erhålla tillräcklig lastförmåga för användning som torpedflygplan med därav betingade flygegenskaper erfordrades nämligen en kraftigare motor än den, som vore föremål för tillverkning inom landet. Flygstyrelsens ursprungliga förslag till torpedflygplantyp avsåg också ett tvåmotorigt flygplan såsom bäst lämpat att lösa de uppgifter, som tillkomme ifrågavarande slag av flygplan. Den föreslagna flygplantypen vore därjämte emellertid icke endast avsedd att tjäna såsom torpedflygplan utan även såsom bomb- och fjärrspaningsflygplan. I detta sammanhang underströks, att det vore av största betydelse för riksförsvaret, att högsta krigsledningen ägde tillgång på flygplan, användbara såsom fjärrspaningsflygplan. I annat fall omöjliggjordes införskaffandet av de underrättelser om fienden, som vore en nödvändig förutsättning för ett riktigt användande av de olika försvarsgrenarna. Då en såsom fjärrspaningsflygplan användbar flygplantyp saknades inom flygvapnet, måste det ur riksförsvarets synpunkt vara ett oavvisligt krav att en sådan flygplantyp anskaffades. Medgäve Kungl. Maj:t anskaffning av en flygplantyp, vars tomvikt icke behövde begränsas till 2 ton, utan som kunde uppgå till den vikt, som erfordrades för ett dylikt flygplan, skulle emellertid kunna erhållas en typ, lämplig både som torped- och fjärrspaningsflygplan. I anslutning till vad sålunda anförts och med hänsyn till vikten av att ett flygplan av i skrivelsen angiven typ snarast bleve anskaffat, anhöllo chefen för marinstaben, chefen för generalstaben samt chefen för flygvapnet och flygstyrelsen gemensamt, att Kungl. Maj:t med ändring av beslutet den 21 oktober 1932 måtte medgiva, att flygstyrelsen finge vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för anskaffning av den förordade flygplantypen.

Efter avlåtandet av denna skrivelse infordrade flygstyrelsen anbud å ett tvåmotorigt bomb-, torped- och fjärrspaningsflygplan. I anledning härav inkom anbud från, bl. a., Aktiebolaget Flygindustri å ett dylikt flygplan av typ

»Junker».¹ Priset utgjorde vid samtidig beställning av tre flygplan 220,000 kronor per styck.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 10 november 1933 ställt ett belopp av 440,000 kronor till flygstyrelsens förfogande för inköp av två torped- och fjärrspaningsflygplan utan motorer, uttalade flygstyrelsens militärbyrå, att av de inkomna anbuden militärbyrån ansåge endast det av Aktiebolaget Flygindustri ingivna kunna ifrågakomma för anskaffning. Anbudet tillstyrktes jämväl av flygstyrelsens tekniska byrå samt av stabschefen hos chefen för flygvapnet.

Vid denna tidpunkt vidtogos emellertid vissa åtgärder för utrönande av huruvida icke någon engelsk firma kunde offerera ett med Junkerplanet likvärdigt flygplan. Sedan åtskilliga uppgifter angående det av Aktiebolaget Flygindustri offererade flygplanets prestanda och pris på obehörigt sätt² bringats till viss konkurrerande engelsk firmas kännedom, ingav denna genom sin agent i Sverige, Aktiebolaget Aeromateriel, den 20 december 1933 *preliminärt* anbud å ett tvåmotorigt bombflygplan. Dagen förut hade Aktiebolaget Flygindustri inkommit med *slutgiltigt* anbud å det av bolaget offererade bombflygplanet.

Flygplanfrågan blev därefter föremål för förnyad handläggning inom flygstyrelsen, men den 17 januari 1934 avlät generalstabschefen en skrivelse till chefen för flygvapnet, vari generalstabschefen efter en utförlig och tungt vägande motivering framhöll, att det med hänsyn till riksförsvaret syntes nödvändigt, att, i den mån tillgängliga medel medgäve, en anskaffning av bombflygplan utan omgång komme till stånd och att i övrigt sådana åtgärder vidtoges, vilka vore ägnade att påskynda flygplanets förstärkande med bombflygstridskrafter.

Efter fortsatta överläggningar inom flygstyrelsen föreslogo den 7 februari 1934 militärbyrån, tekniska byrån och staben, att enär den av Aktiebolaget Flygindustri offererade flygplantypen otvivelaktigt bäst motsvarade de uppställda fordringarna samt då läget och nödvändig krigsberedskap måste anses tvinga därtill, en omedelbar anskaffning av ifrågavarande flygplantyp att tillsvidare tillverkas.

I en den 16 mars 1934 dagtecknad, till Konungen avlåten skrivelse hemställde flygstyrelsen om fastställelse av förslag till huvudritning för det av Aktiebolaget Flygindustri offererade flygplanet. I avgivna yttranden anförde cheferna för generalstaben och marinstabens, att från deras sida intet vore att erinra mot den ifrågasatta anskaffningen, varjämte generalstabschefen för sin del jämväl framhöll betydelsen av att ifrågavarande anskaffning utan omgång komme till stånd.

Ärendet föredrogs i konselj den 20 april 1934, varvid Kungl. Maj:t emellertid uppdrog åt flygstyrelsen att beordra viss personal vid flygvapnet att

¹ Det må här anmärkas, att, enligt vad i patent- och registreringsverket förefintliga handlingar utvisa, det svenska aktiebolaget Flygindustri torde vara att anse såsom ett dotterbolag till den tyska flygmaskinsfabriken »Junkers Flugzeugwerk A/G».

² Utskottet, som saknar anledning att i detta sammanhang ingå på frågan om de närmare omständigheterna härvidlag, vill endast påpeka, att dessa förhållanden varit föremål för militieombudsmannens uppmärksamhet och undersökning.

inom angivna länder inhämta erforderliga uppgifter angående flygplan av ifrågavarande typ med en maximitomvikt som landflygplan av högst 3 ton.

Enligt protokollen över utrikesdepartementsärenden kallades utrikesnämnden att sammanträda den 4 maj 1934.

I skrivelse den 18 maj 1934 lämnade flygstyrelsen en redogörelse för resultatet av ovannämnda studieresa. Däri meddelade flygstyrelsen, att det framgått, att förutom den av flygstyrelsen tidigare föreslagna flygplantypen endast den av ovan åsyftade engelska konkurrentfirma konstruerade typen kunde ifrågakomma till bedömande. Vid verkställd jämförelse mellan dessa båda typer hade flygstyrelsen särskilt beaktat följande.¹ Ur svensk *luftförsvars-synpunkt* erbjöde typ B en mindre tillfredsställande lösning än typ A. Ur *teknisk synpunkt* ställde sig typ A likaledes fördelaktigare än typ B. *Serietillverkning* av typ A torde kunna påbörjas redan i slutet av år 1934, varemot sådan tillverkning av typ B icke kunde ifrågasättas förrän budgetåret 1935/1936. Vederbörande engelska firma hade påfordrat att få tillverka de två första flygplanen av typ B i England. De två första flygplanen av typ A skulle däremot tillverkas i Sverige. *Priset* för de två första flygplanen utgjorde, för typ A 440,000 kronor och för typ B, tull och frakt inberäknade, enligt vid denna tidpunkt verkställda beräkningar, 690,000 kronor.² Tillgängliga medel medgäve följaktligen icke anskaffning av två flygplan av typ B men väl av typ A. Flygstyrelsen anmälde med anledning av det anförda efter samråd med cheferna för generalstaben och marinstaben, att vid den förnyade undersökningen i frågan *intet framkommit, som föranledde en rubbning av förslaget av den 16 mars 1934.*

I detta sammanhang ansågo sig flygstyrelsen böra omförmäla, att ämbetsverket hos Aktiebolaget Flygindustri begärt en omräkning av flygplanets, typ A, tomvikt enligt de grunder, som angäves i ovannämnda engelska förslag av år 1933. Villfarande denna begäran hade firman lämnat uppgift, att tomvikten, beräknad enligt nämnda förslag, icke uppginge till 3 ton. Detta värde understeg icke oväsentligt det av flygstyrelsen för K u n g l. M a j : t anmälda värdet å tomvikten. Men flygstyrelsen ägde icke sådan kännedom om motiven till definitionen i fråga, att ämbetsverket kunde avgöra, huruvida firmans tolkning vore den riktiga. Den av flygstyrelsen förut anmälda siffran syntes dock i varje fall kunna betydligt reduceras vid tillämpning av nämnda förslag.

Flygstyrelsen framhöll slutligen ånyo nödvändigheten av att åtgärder omedelbart vidtoges för höjande av flygvapnets krigsberedskap genom anskaffning av ifrågavarande krigsflygplan.

Den 22 juni 1934, efter samma dag avhållet sammanträde med utrikesnämnden, anmäldes flygplansärendet i konselj, varvid Kungl. Maj:t anbefallde flygstyrelsen att fullfölja underhandlingar med den förut åsyftade engelska

¹ I fortsättningen betecknar utskottet den av Aktiebolaget Flygindustri offererade typen såsom typ A och den med denna konkurrerande engelska typen såsom typ B.

² Detta pris skulle gälla de två första flygplanen. Vid beställning i fortsättningen av ett större antal flygplan av typ B beräknades priset bliva reducerat.

firman för anskaffande av ifrågavarande fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill underhandlingarna kunde föranleda.

Den 19 september 1934 meddelade flygstyrelsen följande.

Det hade icke varit möjligt erhålla mera detaljerade uppgifter om den ifrågasatta flygplantypens prestanda m. m., än vad tidigare erhållits. Ytterligare upplysningar angående flygplantypen kunde icke erhållas förrän flygstyrelsen förbundit sig avsluta kontrakt med firman.

De två första flygplanen — provexemplar — måste tillverkas i England. Vid beställning av dessa måste flygstyrelsen samtidigt förbinda sig att garantera inköp av licens för byggande av 12 stycken flygplan i Sverige under en tid av fem år, räknat från kontraktets underskrivande.

Priset per i England tillverkat flygplan utan motorer och utrustning beräknades då utgöra, inklusive tull och frakt, omkring 345,000 kronor.

Det första flygplanet kunde beräknas färdigt för provflygning 14 månader efter beställningsdatum. Seriebeställning i Sverige kunde påbörjas först sedan båda typflygplanen genomgått godkända prov, vilka kunde beräknas slutförda våren 1936. Flygstyrelsen hade verkställt omfattande undersökningar för att utröna, huruvida annan flygplantyp än den nu ifrågavarande funnes att tillgå. Förut verkställda undersökningar hade sålunda nu kompletterats med förfrågningar hos flygplanfirmor i åtskilliga länder. Möjligheter hade dock icke ypats att förvärva dylika flygplan inom viktsklassen 3 ton från annan firma än den engelska. Detta flygplan komme dock icke att uppfylla de militära fordringar i avseende å bomblast och aktionsradie, vilka vore betingade av vårt luftstrategiska läge. Med en flygplantyp, vars tomvikt begränsades till 3 ton, kunde nämligen egen flygverksamhet icke utsträckas så långt som erfordrades för att verksamt förhindra en fiende att framskjuta sina flygbaser till för bombföretag mot svenskt territorium lämpligt belägna områden. Möjligheterna att med eget bombvapen hindra fientlig flygverksamhet mot svenskt område bleve således väsentligen begränsade, så länge anskaffning av flygplan av ifrågavarande typ endast kunde omfatta flygplan med en högsta tomvikt av 3 ton (såsom föreslagits av England i Genève). 3-tonsflygplanen hade en mera begränsad militär användning än tyngre flygplan inom typklassen. Det vore jämväl tekniskt sett icke möjligt att i 3-tonsviktsklassen framställa en typ, vilken kunde fylla uppgiften som ett för kustflottan lämpat torpedflygplan. Här för vore nämligen aktionstid och aktionsradie alltför begränsade. Å andra sidan kunde de ifrågavarande flygplanen anses lämpade för fjärrspaning och medgiva effektiv bombverksamhet med viss *begränsad* räckvidd.

Det kvarstode alltså att 3-tonsflygplanet i fråga om räckvidd och lastförmåga vore underlägset av flygstyrelsen i skrivelse den 18 maj 1934 förordad typ. Målet med beställning av typflygplan måste syfta till, att seriebeställning av ett flygförband (division) skulle äga rum. Därest under tiden lämpligare bombflygplan skulle framkomma, kunde jämsides med serieanskaffning av den nu ifrågasatta typen undersökning även verkställas om en framtida anskaffning av ny typ. Det vore under alla förhållanden nödvändigt, att ett bomb-

flygförband snarast anskaffades, även om det icke vore så effektivt, som det skulle kunna bliva, om endast militära, tekniska och ekonomiska synpunkter finge vara bestämmande. Härvid borde även beaktas, att i dåvarande läge det läge stor fara i ett dröjsmål med anskaffningen.

Generalstabschefen anförde i avgivet yttrande, att av förhandlingarna framginge att flygplanet av typ B vore det av typ A väsentligt underlägset och samtidigt dyrare samt att serietillverkning av typ B icke kunde beräknas komma till stånd förrän våren 1936 medan motsvarande tillverkning av typ A skulle kunnat igångsättas redan i slutet av år 1934. Ur försvarsberedskaps-synpunkt ansåge sig generalstabschefen fördenskull, särskilt med hänsyn till den sena tidpunkt, då serietillverkning kunde igångsättas, icke kunna underlåta att framhålla de allvarliga vådor, som vore förknippade med det senast framlagda förslaget om anskaffning av fjärrspaningsflygplan. I det läge, som frågan om flygplansanskaffning iråkat, ville generalstabschefen emellertid icke motsätta sig flygstyrelsens förslag.

Marinstabschefen anförde i avgivet yttrande, att han vid tidigare samråd och i tidigare yttranden förordat anskaffande av bomb-, torped- och fjärrspaningsplan av typ A, vilket plan beträffande såväl bärförmåga som aktionsradie — just de egenskaper, som vore väsentliga för ett plan av ifrågavarande slag — vore överlägset det flygplan av typ B, som flygstyrelsen i följd av Kungl. Maj:ts beslut föreslog till anskaffning. Marinstabschefen hade upprepade gånger framhållit nödvändigheten av att den anskaffning av torpedflygplan, som förutsattes i 1925 års försvarsordning, delvis som ersättning för jagare i kustflottan, snarast måtte komma till stånd. Ännu efter tio års förlopp funnes överhuvud taget icke ett enda användbart torpedplan, och det fjärrspaningsplan, som föresloges till anskaffning, fyllde — ehuru det, utrustat med flottörer, vore i stånd att medföra torped — icke uppgifterna som ett för kustflottan lämpligt torpedplan, ett förhållande, som marinstabschefen betraktade såsom för riksförsvarets effektivitet betänkligt. Det föreslagna flygplanet ställde sig väsentligen dyrare än typ A. Seriebeställning av typ B kunde icke påbörjas förrän tidigast sommaren 1936, ett förhållande, som för krigsberedskapen, ej minst med hänsyn till flygplanbeståndet överhuvud taget, vore allvarligt. Med hänsyn därtill, att Kungl. Maj:t den 10 nov. 1933 anvisat 440,000 kronor till anskaffande av två *torped-* och fjärrspaningsplan, syntes den senast föreslagna anskaffningen innebära icke blott väsentliga bristfälligheter jämfört med anskaffning av typ A, utan även ett avsteg från Kungl. Maj:ts ändamål med anskaffningen, vilken torde hava avsett fullgoda torpedplan. Då det emellertid synes marinstabschefen vara av vikt, att flygplan, i stånd att överhuvud taget föra torped, anskaffades, nödgades han emellertid på grund av det läge, i vilket denna anskaffningsfråga råkat, avstå från att avstyrka flygstyrelsens föreliggande förslag.

Ärendet föredrogs i konselj den 12 oktober 1934, varvid Kungl. Maj:t lämnade flygstyrelsen bemyndigande att sluta avtal med den ifrågavarande engelska firman rörande anskaffning av två fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan utan motorer samt i fråga om licens för tillverkning i Sverige av tolv dylika flygplan.

Enligt utskottet tillhandakomna uppgifter hade kontrakt angående leverans av ifrågavarande flygplan icke kunnat avslutas ännu den 20 mars 1935, till synes beroende bl. a. därpå, att överenskommelse om samtliga kostnader icke kunnat träffas med leverantören.

Av de upplysningar, som utav statsministern lämnats den 10 april 1935 vid behandling inom riksdagen av statsverkspropositionens fjärde huvudtitel, har framgått, att icke ens nämnda dag kontrakt slutits.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om den till Konungen ställda skrivelse, som den 9 april 1935 gemensamt avlätits av chefen för marinstaben, chefen för generalstaben och chefen för flygvapnet angående anskaffning av bombförband. Denna skrivelse är av följande lydelse:

'Till Konungen.

I underdånig skrivelse den 4. dennes, nr 300, har chefen för generalstaben under hänvisning till den inträdda förändringen i det militärpolitiska läget framhållit att en snar förstärkning av *flygvapnet* med *bombförband* ur riksförsvarets synpunkt är en nödvändighet.

De strategiska utredningar, som verkställts för försvarskommissionen, ådagalägga nämligen med oemotsäglich tydlighet att tillgången på ett operativt flygvapen, inneslutande främst bombförband av tillräcklig omfattning, är en oeftergivlig förutsättning för rikets försvar. Saknas dylika förband torde en motståndare genom blotta hotet om en oinskränkt luftkrigföring mot hemorten (befolkningscentra, industrier, kommunikationsleder m. m.) kunna tvinga en svensk regering till eftergift. Finnas däremot bombförband av lämplig styrka och beskaffenhet jämte för luftförsvaret i övrigt erforderliga stridsmedel, minskas sannolikheten för att en dylik påtryckningsmetod tillgripes. Försökes dock detta angreppsförfarande, synes det under angiven förutsättning icke sannolikt, att härigenom den svenska nationens motståndsvilja kan brytas. Vid en krigisk konflikt är vidare tillgången på bombförband ett villkor för järnvägstrafikens trygghet och därmed även för att de svenska lantstridskrafterna skola kunna planenligt koncentreras och därefter fylla sina uppgifter liksom även för att sjöstridskrafterna skola kunna fullfölja sina operationer.

Det principbeslut Kungl. Maj:t i slutet av 1933 fattade, varom upplystes av chefen för försvarsdepartementet i remissdebatten den 17 januari 1934, om anskaffning för då disponibla medel av tvenne bombflygplan för en kostnad av 440,000 kr., vilka avsågos skola tjäna som typ vid en kommande inhemsk serietillverkning, innebar sålunda ett beaktande av ett utomordentligt viktigt försvarsintresse. Det första steget för avhjälpande av den fullständiga bristen på bombflygplan med tillräcklig aktionsradie var därmed taget. Av åtskilliga skäl synes emellertid beslutets verkställande fördröjts. Ty i juni 1934 anbefalldes flygstyrelsen enligt en från försvarsdepartementet utgiven kommuniké '*att fullfölja underhandlingarna om anskaffandet av fjärrspanings-, torped- och bombflygplan av viss engelsk typ*'. Avsikten var otvivelaktigt att säkerställa en fullgod materielanskaffning. Med hänsyn till den tid, som

kräves för provs verkställande sedan dessa flygplan levererats och för serie-tillverknings ordnande inom landet, komma ett flertal år att förflyta innan bombförband kunna disponeras. Under hela denna tid skulle riket sålunda praktiskt taget vara i fullständig avsaknad av ett försvarsmedel, som i ett kritiskt läge synes oundgängligt för neutralitetens tryggande och för att underlätta förandet av en självständig svensk politik.

Detta förhållande är av så allvarlig innebörd, att vi, med hänsyn till den försämring i den utrikespolitiska situationen, som inträtt sedan ovan angivet beslut fattats, icke ansett oss kunna underlåta att *inför E d e r s K u n g l. M a j : t i underdånighet framhålla nödvändigheten av att intet medel lämnas oprövat, ägnat att påskynda anskaffandet av ändamålsenliga bombflygplan i tillräcklig omfattning.* Bland de krav i fråga om försvarsberedskap, som be-tingas av det nutida läget, är utan tvekan en snabb anskaffning av här ifråga-varande krigsmateriel det ur riksförsvarets synpunkt angelägnaste.

Stockholm den 9. april 1935.

Underdånigst:

Otto Lybeck.

Chef för marininstaben.

Oscar Nygren.

Chef för generalstaben.

T. Friis.

Chef för flygvapnet.

Av den lämnade redogörelsen för detta ärendes behandling framgår, att de närmast under Kungl. Maj:t för Sveriges försvarsberedskap ansvariga sakkunniga myndigheterna, nämligen chefen för generalstaben, chefen för marininstaben samt chefen för flygvapnet och flygstyrelsen, upprepade gånger framhållit de ur försvarsberedskapssynpunkt allvarliga vådorna av den försening, som handläggningen av detta ärende vållat i fråga om anskaffningen av ifråga-varande flygplan. Därest i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 10 november 1933 den av Aktiebolaget Flygindustri offererade flygplantypen kommit till utförande, hade serietillverkning av denna typ kunnat igångsättas i slutet av år 1934. Beslutet om inköpens verkställande från den engelska firman har medfört, att, enär de två första flygplanen kunna beräknas bliva färdiga för provflygning först 14 månader efter beställningsdatum, d. v. s. tidigast under sommaren 1936, seriebeställningen i Sverige icke torde kunna påbörjas förr än i bästa fall i slutet av nämnda år eller i början av år 1937.

En väsentlig omständighet är även, att de två första planen av engelsk typ skola tillverkas i England, under det att, därest den andra typen kommit till utförande, samtliga flygplan kunnat byggas i Sverige.

Härtill kommer även de beslutade flygplanens underlägsenhet ur såväl ekonomisk som teknisk och militär synpunkt, i vilket avseende utskottet hänvisar till de uttalanden, som gjorts av vederbörande militära myndigheter och för vilka redogörelse lämnats i det föregående.

Enligt utskottets mening hade endast synnerligen tungt vägande skäl bort föränleda till ett frångående av de militära myndigheternas förslag. Dylika skäl synas emellertid utskottet icke hava förelegat.

Det tidigare omnämnda och år 1933 aktuella förslaget om viss begränsning av stridsflygplans tomvikt kan i varje fall med hänsyn till denna frågas utveckling icke anföras till stöd för den av Kungl. Maj:t intagna ståndpunkten. Visserligen framlade den engelske premierministern MacDonald vid den så kallade nedrustningskonferensen i Genève den 16 mars 1933 ett brittiskt konventionsutkast, som avsåg att bl. a. begränsa vissa stridsflygplans så kallade tomvikt till 3 ton, och visserligen antogs den 8 juni samma år av generalkommissionen i dess första läsning av utkastet en resolution, enligt vilken detta utkast, som redan den 27 mars antagits såsom förhandlingsbas, godtogs som grundval för en blivande konvention, men därefter förföll hela spørsmålet. Den 29 nämnda juni nödgades nämligen nedrustningskonferensens president Henderson själv meddela generalkommissionen, att några framsteg icke gjorts och att meningsskiljaktigheter förefunnes rörande bland annat bombkastning från luften och luftstridskrafterna, varför han utbad sig bemyndigande att förhandla med de olika delegationernas chefer, så att kommissionen icke sammanträdde för en andra läsning av det brittiska konventionsutkastet, förrän samförstånd uppnåtts i betydligt större utsträckning. Den av Henderson föreslagna proceduren, som vidare innebar, att generalkommissionen skulle ånyo sammanträda den 16 oktober för en andra läsning av utkastet, godkändes, men varken då eller vid ett nytt sammanträde den 26 samma oktober kunde, med hänsyn till bland annat Tysklands tillbakaträdande från konferensen och regeringskris i Frankrike, den andra läsningen äga rum, och på grund av alltjämt fortbestående meningsskiljaktigheter har icke heller sedermera denna läsning kunnat ske. Sålunda har icke ens någon andra läsning kommit till stånd, och ännu mindre har en konvention antagits och ratificerats, varför alltså ingen som helst förpliktelse förefinnes för Sveriges vidkommande att begränsa bombflygplanens tomvikt till 3 ton.

Lika litet kan Sverige av andra skäl känna sig på något sätt bundet vid det en gång framlagda engelska förslagets bestämmelse, allrahelst som icke England självt känt någon dylik moralisk förpliktelse. Såsom exempel härpå kan nämnas, att enligt den engelska tidskriften 'The Aeroplane', Nr 1222/1934, infördes på hösten 1934 flygplantypen 'Heyford' med en tomvikt av 4.58 ton vid en engelsk bombdivision, och enligt samma tidskrift för den 2 januari 1935 har sagda typ införts vid ytterligare en division. I sistnämnda nummer av tidskriften omförmdes även att flygplantypen 'Fairy Hendon' under år 1934 antagits till bruk vid det engelska flygvapnet, och eftersom dess flygvikt uppgår till 8.65 ton, torde tomvikten kunna uppskattas till omkring 5 ton eller i varje fall överstigande 3 ton.

Icke heller Frankrike har på något sätt ansett sig bundet vid det engelska förslaget, såsom bl. a. framgår utav tidskriften 'Les Ailes' för den 21 februari 1935, enligt vilken bland de flygplantyper, som beställts under år 1934 för att levereras under år 1935, återfinnas 188 st. 'Bloch 200' med en tomvikt av 4.5 ton, 40 st. 'Amiot 143', med en tomvikt av 5 ton, 135 st. 'Potez 54' med en tomvikt av 3.7 ton och 41 st. 'Bréguet 41', med en tomvikt av 3.1 ton.

Därest till äventyrs den omständigheten skulle åberopas, att, såsom framgick

av statsministerns anförande den 3 april 1935 i andra kammaren angående frågan om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel med mera, Aktiebolaget Flygindustri vore en filial till de tyska Junker-verken, och om man vidare skulle förmena, att Sverige sålunda icke, om också blott indirekt, borde på något sätt gynna tyska intressen i fråga om leverans av vapen, framför allt beträffande sådan krigsmateriel, som Tyskland självt icke ägde att tillverka enligt Versaillesfördragets bestämmelser, kan häremot invändas, att svenska staten i så fall lika litet borde kunna beställa krigsmateriel från Aktiebolaget Landsverk och möjligen även Aktiebolaget Bofors, eftersom av dessa båda bolag, enligt samma uttalande av statsministern, det förra till $\frac{2}{3}$ och det senare till väsentlig del äges av tyska intressenter. Främst borde detta naturligtvis gälla i nämnda fredsfördrag förbjuden materiel, men det oaktat hava till exempel stridsvagnar inköpts från Aktiebolaget Landsverk och 10 cm. kanoner från Aktiebolaget Bofors. Icke heller har Kungl. Maj:t tidigare ansett hinder förefinnas för Aktiebolaget Flygindustri att leverera ett ganska stort antal stridsplan till ett flertal främmande makter, och åtminstone Aktiebolaget Bofors torde alltjämt äga rätt att till utländska stater försälja grovkalibriga artilleripjäser och annan stridsmateriel.

Utan erinran från andra maktens sida har vidare exempelvis det italienska flygvapnet från den tyska Dornierfirmans licensfabrik i Livorno inköpt flera tunga sjöflygplan.

I detta sammanhang torde jämväl kunna påpekas att, såsom framgår av 1931 års flygkommissions betänkande, den 27 februari 1928 kontrakt slöts angående leverans av 2 torpedflygplan, vilka tillverkades av den tyska firman Heinkel i Warnemünde. Därvid drog man sålunda icke i betänkande att ens direkt från Tyskland anskaffa stridsplan.

Såsom i föregående redogörelse angivits har utrikesnämnden hörts i detta ärende, dock icke, såvitt handlingarna utvisa, efter den 22 juni 1934 och alltså icke efter avgivandet av flygstyrelsens skrivelse den 19 september samma år samt chefernas för generalstaben och marininstaben yttranden däröver. Den omständigheten att utrikesnämnden hörts saknar givetvis betydelse, då det gäller att bedöma det konstitutionella ansvaret för ifrågavarande beslut. Utrikesnämndens uttalande är allenast av rådgivande karaktär. Huruvida utrikesnämndens ledamöter i detta ärende uttalat sig i tillstyrkande eller avstyrkande riktning eller med hänsyn till den jämförelsevis korta tid, som sannolikt stått till nämndens förfogande för att bliva insatt i detta synnerligen vidlyftiga ärende, funnit sig böra avstå från att tillkännagiva någon bestämd ståndpunkt i frågan, är för utskottet obekant. Kvar står dock, att ansvaret för beslutet drabbar de i detsamma deltagande statsråden, närmast föredragande departementschefen.

Därest till stöd för regeringens ståndpunkt i fråga av denna vikt skäl blivit, utöver vad för utskottet tillgängliga handlingar utvisa, inför utrikesnämnden eller eljest förebragta, hade det ur konstitutionell synpunkt varit nödvändigt, att dessa av föredragande departementschefen blivit i statsrådet anförda

och till dess protokoll antecknade. Då så emellertid icke skett, borde inga andra faktorer än de, som finnas angivna i nämnda handlingar, kunna hava varit utslagsgivande för föredragande departementschefens ståndpunktstagande i ärendet.

Enär föredragande departementschefen alltså i strid med de ansvariga militära myndigheternas på tungt vägande skäl grundade uttalanden hemställt om sådant Kungl. Maj:ts beslut, att vårt försvarsväsen därigenom i detta viktiga hänseende tillföres materiel av påtagligen sämre beskaffenhet och till större kostnader, än vad eljest blivit fallet, varigenom flygvapnets effektivitet äventyras,

samt, och framför allt, enär därigenom jämväl föranletts ett ur krigsberedskapssynpunkt ytterligt allvarligt fördröjande av icke blott anskaffningen av de tvenne första flygplanen utan även och främst igångsättandet av erforderlig serietillverkning,

har utskottet beslutat anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Vennerström, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

Särskilt yttrande

av herr *Björkman*, med vilken herrar *Reuterskiöld*, *David Pettersson* och *Carl Lindmark* instämt:

»I anledning av de i reservationen XVI av herr *Ossbahr m. fl.* omnämnda protokollen över försvarsärenden får jag förklara, att jag väl funnit att från chefens för försvarsdepartementet sida i uti reservationen angivna hänseenden förelegat anmärkningsvärda beslut, varigenom försvarets intressen vedervägats, men att jag av särskilda skäl ej ansett mig böra taga del i beslut om anmärknings framställande.»

Bilaga till reservationen XI 1).

Ärenden angående lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

1) *Väganläggningar i Västerbottens län.*

Konungens befallningshavande i Västerbottens län anförde i skrivelse till Konungen den 24 maj 1934 bland annat följande:

»Genom nådiga brev den 22 juli 1932, 21 oktober 1932, 16 december 1932, 19 maj 1933 och 15 september 1933 har Eders Kungl. Maj:t ställt till länsstyrelsens förfogande för anläggning å länets fjällbygder av enklare väg- och broförbindelser resp. 25,000, 35,000, 40,000, 100,000 och 150,000 kronor, eller tillsammans 350,000 kronor, som utgått av det å femte huvudtiteln uppförda extra reservationsanslag, som till bekämpande av arbetslösheten ställts till Eders Kungl. Maj:ts förfogande till främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällena må kunna beredas. I de tre sistnämnda nådiga breven har medgivits, att medlen finge, därest särskilda skäl därtill kunde föranleda, användas för anläggning av dylika vägar även i länets kusttrakter.

Av dessa medel har anslag beviljats till 170 vägföretag med en sammanlagd längd av omkring 350 kilometer, vilka färdigställda draga en kostnad av 437,000 kronor. För fullbordande av samtliga nämnda företag erfordras medel till 40 vägar med en sammanlagd kostnad av 96,300 kronor. Av de 170 vägföretagen förekomma 138 i lappmarken och 32 i kustlandet, därav 23 i Jörns socken. Arbetena hava under vintern legat nere men återupptagas i dagarna i den mån tjälen går ur jorden.

Befolkningen är synnerligen tacksam för den möjlighet, som genom ifrågasvarande anslag öppnats att erhålla den förbindelse med vägnätet, som hittills saknats. Ehuru snösmältningen under denna vår varit ovanligt häftig och i följd härav alla vägar utsatts för starka påfrestningar hava de s. k. enkronasvägarna enligt inhämtade uppgifter stått sig bra.

Intresset för väganläggningar av denna beskaffenhet har starkt vuxit. För närvarande inneligga hos länsstyrelsen 177 ansökningar om anslag till ytterligare »enkronasvägar» om en sammanlagd längd av 394.4 kilometer och en kostnad, inberäknat broar, av 416,700 kronor. Samtliga dessa ansökningar äro tillstyrkta av vägstämmor, vägstyrelser eller kommunalnämnder. Ansökningar om anslag till sådana vägbyggnader ingå emellertid alltjämt.

För tillgodoseendet av detta betydande vägbehov, som i överbärande antalet fall är trängande, skulle alltså erfordras, förutom 96,300 kronor för fullbordandet av redan påbörjade företag, ytterligare 416,700 kronor för nytillkomna vägföretag eller tillsammans 513,000 kronor.

Av de nytillkomna vägföretagen avses 328.8 kilometer fördelade på samtliga lappmarkskommuner utom Fredrika och Örträsk, därav 121.1 kilometer i Vilhelmina socken, och 65.6 kilometer i kustlandet, fördelade på tio kommuner, därav 16.9 kilometer i Byske socken.

Länsstyrelsen anser emellertid att för närvarande ett anslag av 250,000 kronor bör vara tillräckligt för tillgodoseende av det mest oundgängliga behovet.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla, att de tidigare beviljade

medlen varit av betydande värde för avhjälpande av rådande arbetslöshet. Så har exempelvis arbetslöshetskommittén i Vilhelmina i sin rapport för juni 1933 uppgivit att tillkomsten av enkronasvägarna minskat de arbetslösas antal med närmare ett par hundra man. I augusti-rapporten uttalades, att kommittén hoppades kunna i september månad ge arbete åt de flesta arbetslösa vid de s. k. enkronasvägarna. Då arbetet vid företag av detta slag på grund av det låga priset per meter väg självfallet är sämre betalt än reservarbeten, skulle statens utgifter för arbetslöshetens lindrande i dessa trakter hava blivit väsentligt större, om ifrågavarande vägföretag icke funnits att tillgå.

Med hänsyn till behovet av arbetstillfällen för lindrande av rådande arbetslöshet är ifrågavarande anslag nödvändigt. Befolkningen har visserligen haft god tillgång på skogsarbeten under en del av vintern, men då arbetet icke varit så avlönat, att nämnvärt överskott kunnat uppstå, befinna sig många i sådan ställning, att arbetsinkomst är oundgängligen behövlig. Arbeten av nu ifrågavarande slag äro synnerligen lämpliga, enär de utgöra verksammast tänkbara hjälp till självhjälp.»

Konungens befallningshavande hemställde om ett anslag å 250,000 kr.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte framställningen. Skulle hela beloppet ej kunna anvisas, hemställde styrelsen om bifall åtminstone till det belopp å 96,300 kr., som erfordrades för färdigställande av redan påbörjade vägar.

Statens arbetslöshetskommission anförde i yttrande den 27 juli 1934, bland annat:

»Kommissionen måste ur de synpunkter, den har att företräda, för sin del ställa sig betänksam mot anvisande av ytterligare medel för här angivna ändamål. Även i Västerbottens län ha visserligen åtskilliga kommuner haft att bemästra en omfattande arbetslöshet under åren 1932—1934, men i jämförelse med den arbetslöshetsituation, som samtidigt varit rådande inom landets övriga delar, torde detta län få anses ha kommit jämförelsevis lindrigt undan, bortsett från ett mindre antal hårt drabbade kommuner. Det är känt, att riklig tillgång på arbetstillfällen vid skogsarbete i länet stått till buds under senaste avverkningsssäsong och att en återhämtning även gjort sig gällande inom detta läns näringsliv, varom de sjunkande arbetslöshetssiffrorna jämväl bära vittne. Det kan sålunda vara förtjänt av ett omnämnande, att tre av de kommuner, som under detta år stått i rapportförbindelse med kommissionen, numera helt upphört därmed och att därutöver åtta kommuner enligt rapporten av den 30 juni uppvisa ett mindre antal icke-hjälpta personer än 25. Ett ytterligare tecken på det förbättrade läget utgör det förhållandet, att arbetslöshetskommittéerna i Bureå, Byske, Jörn och Skellefteå socknar icke alls kunnat eller endast delvis förmått besätta de platser, som ställts till deras förfogande vid statliga reservarbeten. Det synes av åberopade omständigheter befogat sluta till att något mera trängande behov av hjälp åt de arbetslösa i länet icke skulle för närvarande föreligga åtminstone beträffande de större skogs- och industri-kommunerna. Under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden synes fördenskull snarare en begränsning än en utvidgning av hjälpåtgärderna vara motiverad.

Vid samtliga de fem olika tillfällen, som medel tidigare anvisats för ifrågavarande ändamål, ha kostnaderna utgått av anslaget till främjande av företagsverksamhet, varigenom anslagsbeviljandet i viss mån knutits samman med hänsynstagande till arbetslöshetspolitiska moment. Något anslag av denna karaktär har emellertid icke vidare anvisats.

Åberopande det anförda får kommissionen, i händelse av nådigt bifall till länsstyrelsens förevarande framställning, hemställa, att medel för ändamålet icke måtte utgå av de anslag, som anvisats för den hjälpverksamhet, kommissionen har att bedriva.»

Genom beslut den 24 augusti 1934 ställde Kungl. Maj:t 96,300 kr. till länsstyrelsens förfogande för att användas såsom bidrag till fullbordande av ovan omförmälda, ej slutförda vägföretag.

2) *Larsberga hönsgård, förening u. p. a., Alnö.*

I framställning den 21 januari 1934 anhöll Larsberga hönsgård, som ägdes av 8 personer, varav 5 arbetslösa f. d. sågverksarbetare, om ett lån å 27,000 kr. för utvidgning av hönsgården och anskaffande av ytterligare inventarier till densamma. Rörelsen hade börjats i mindre skala i samband med driftsinskränkningarna vid Karlsviks sågverk och sedan 2 år utvecklats med försäljning av avelsagg, avelsdjur och slaktkycklingar som specialitet.

Å ansökningen hade landshövding Wijkman tecknat, att han livligt tillstyrkte, att största möjliga lån ställdes till förfogande, därest medel finnes tillgängliga, samt att sökandena vore energiska män, som förefölle att ha goda utsikter att genomföra sitt företag.

Vid ansökningen funnos fogade skrivelser från kyrkoherden, komministern, arbetslöshetskommittén, fattigvårdsstyrelsen m. fl., vari sökandena rekommenderas till erhållande av stöd.

Den 28 mars 1934 anlände till socialdepartementet ett telegram från sökandena, innehållande bl. a.: Djuren utan foder. Behövliga medel cirka 500 kr. Kredit omöjligt.

Sedermera försattes hönsgårdens ägare i konkurs (gemensamma tillgångar 5,892 och skulder 19,290 kr.). I samband härmed bildades Larsberga hönsgård förening u. p. a. för driftens övertagande. Föreningen registrerades den 12 maj 1934 och inköpte hönsgården av konkursmassorna för 4,000 kr. under villkor att med köpeskillingens gäldande skulle få anstå i avbidan på statslåns erhållande.

Från Västernorrlands läns fjäderfäavelsförening inkom följande skrivelse:

»Med anledning av skrivelse från Sundsvallsortens Fjäderfäkrets angående ett av Larsberga Hönsgård, Alnö, sökt statslån ur fonden för främjande av enskild företagareverksamhet, beslöt Västernorrlands läns Fjäderfäavelsförening vid ordinarie årsammanträde den 23 sistlidne mars att till vederbörande myndigheter ingå med en skrivelse för att framhålla vådan av att genom ett dylikt lån gynna ett enskilt storföretag på fjäderfäskötselns område, vilket ovillkorligen måste verka ogynnsamt på avsättningen av de enskilda små företagarnas produkter.

I sagda skrivelse framhålles bland annat att det redan föreligger svårigheter för avsättningen av fjäderfäprodukterna till priser, som täcka produktionskostnaderna. Genom att ett enskilt storföretag med statshjälp får sin driftskredit ordnad, får detta ovillkorligen ett försteg på marknaden gentemot övriga företagare.

Fjäderfäskötseln i trakten omkring Sundsvall bedrives i allmänhet som binäring hos småbrukare och lägenhetsägare, och dessa äro i hög grad beroende

av denna inkomstkälla för sin existens. På grund av de alltmer försvårade avsättningsförhållandena bildades år 1932 en ekonomisk förening för avsättningsordnande, benämnd Melpa Hönsgårdsprodukter, förening u. p. a. Denna organisation, som under innevarande vår arbetar för ökad anslutning för att även kunna taga hand om ägghandeln, har hittills igångsatt kläckningscentral samt gödningsanstalt.

Beträffande gödningen av höns och kycklingar har denna verksamhet småningom arbetat sig in på marknaden, men avsättningen av dessa produkter är dock tämligen begränsad, så att föreningen måst söka avsättning ej endast i länets övriga städer utan också försålt en del på Stockholm.

Då enligt uppgift Larsberga Hönsgård ämnar bedriva göddjursproduktion i stor skala, kommer denna alltså att arbeta på en marknad med starkt begränsade avsättningsmöjligheter. Dessutom föreligger risk att om den ej ingår i organisationen, kan den vålla föreningen ett allvarligt avbräck i denna verksamhet.

Därtill kan ifrågasättas, huruvida företaget i fråga även med hjälp av det begärda statslånet har några förutsättningar att bli bärigt. Storföretag på djurskötselns område äro alltid mycket vanskliga och icke minst i nuvarande tider med alltmer försvårade avsättningsmöjligheter.

Med stöd av ovan angivna synpunkter får Västernorrlands läns Fjäderfäavelsförening vördsamt anhålla att den gjorda framställningen icke bifalles.»

I yttrande över låneansökningen anförde därefter Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott:

»Inom länet i allmänhet och särskilt i Sundsvallstrakten föreligger ett betydande underskott av konsumtionsägg och övriga hönsgårdsprodukter, varför en större hönsgårdsanläggning i sistnämnda trakt kan anses vara fullt berättigad samt bör hava goda möjligheter att vinna avsättning för sina produkter. En välskött större hönsgård har även i så måtto en viktig uppgift att fylla, att densamma genom försäljning av avelsägg och avelskycklingar till mindre hönsodlare jämväl kan befrämja hönsskötseln hos dessa.

I samband härmed anser sig förvaltningsutskottet dock beträffande den uppgjorda driftsplanen böra anförda, att möjligheterna till anskaffande av så pass stort antal som 4,000 utslagshöns för gödning knappast har förutsättningar att helt kunna genomföras, särskilt som en annan ekonomisk förening i orten med relativt stort medlemsantal bedriver dylik produktion av gödhöns för sina medlemmars räkning. Huruvida den åsyftade nybildade snickerifabriken skall redan från början kunna uppnå beräknad årsomsättning är även tvivelaktigt.

Inom föreningen Larsberga Hönsgård finnes emellertid sakkunskap på hönsskötselns område väl representerad och föreningens medlemmar synas vara driftiga personer, som, sedan de till följd av inskränkningarna på trävaruindustriens område blivit arbetslösa, på detta sätt söka skaffa sig sin utkomst. Enligt vad förvaltningsutskottet har sig bekant har föreningens ekonomi numera i viss utsträckning konsoliderats, varför det finnes utsikter till att föreningen, om dess affärsverksamhet framdeles handlägges med sakkunskap, skall kunna bliva ekonomiskt bärande och tillföra medlemmarna skälig utkomst.

Med stöd av det anförda får hushållningssällskapetets förvaltningsutskott därför tillstyrka, att föreningen Larsberga Hönsgård tilldelas lån från statens fjäderfälånefond samt det anslag utan återbetalningsskyldighet från medel till främjande av enskild företagareverksamhet, som kan ifrågakomma. Föreningens totala kapitalbelopp torde kunna uppskattas till lägst 16,000 kronor.»

Länsstyrelsen åberopade i avgivet yttrande vad förvaltningsutskottet anförde.

Kungl. Maj:t (5 okt. 1934) beviljade föreningen med anledning av ansöknings subvention med högst 2,000 kr. att av länsstyrelsen utbetalas under iakttagande av att subventionen per dagsverke, som beräknades därigenom kunna åstadkommas, understega eller högst svarade mot statsbidraget till dagunderstöd för motsvarande antal hjälpta dagar.

I akten till detta ärende finnes ett utdrag av lantbruksstyrelsens protokoll för den 4 oktober 1934 innehållande:

»Hos Lantbruksstyrelsen hade Larsberga hönsgård, förening u. p. a., anhållit om lån till högsta möjliga belopp ur statens fjäderfälånefond för upprättande av en göd- och slaktanstalt för fjäderfä.

Över ifrågavarande ansökning hade yttranden avgivits bland annat av de utav Västernorrlands läns hushållningssällskap utsedda ledamöter i kommittén för ägghandelns organisation samt av Sveriges fjäderfäavelsförening.

Då av nämnda yttranden syntes framgå, att inom Västernorrlands län redan funnes anstalt för gödning och slakt av fjäderfä samt kläckning av kycklingar, vilken väl fyllde länets behov av produkter, varom här vore fråga, och då tillkomsten av den nu tillämnade göd- och slaktanstalten för fjäderfä skulle menligt inverka på den plan för ägghandelns organisation inom länet, som redan uppgjorts, fann Styrelsen icke skäl bifalla ifrågavarande ansökning.»

3) Aktiebolaget Skattkärrs Tegel, Östra Fågelvik, Värmlands län.

Bolaget ansökte den 26 maj 1934 om lån å 20,000 kronor samt subvention med 5,000 kronor.

Angående orsaken till bolagets kapitalbrist anfördes:

»Huvudanledningen till företagets kapitalbrist är dåligt samarbete och tidvis intet samarbete alls med långvarig svår konkurrens med ett närliggande Alsters tegelbruk, vars ägare Handelsaktiebolaget P. G. Janson driver större kvarnföretag och därför icke tagit hänsyn till att deras tegelbruksrörelse sköttes olämpligt.

Firman P. G. Janson kom omsider på obestånd och fick under bankadministration ny ledning, som kunde förfoga över ett stort lager av tak- och murtegel, bokfört till flera hundra tusen kronor. Detta realiserades under flera år till lågt underpris, vilket vållade Skattkärrs tegelindustrier stora förluster. Efter realisationsåren 1928 till 1931 nödgades sökandebolaget helt nedlägga sin tillverkning av taktegel i Skattkärr ävensom vid sitt filialtegelbruk i Lindfors. Murtegelstillverkningen uppehölls, men gick omväxlande med förlust eller blott ringa vinst, vilket framgår av balansräkningarna. De bägge stilleståndsåren 1932 och 1933 minskade givetvis även på driftkapitalet. Det mångåriga experimentarbetet med att få fram en maskinkonstruktion för tillverkning av femsidigt slutet håltegel har även dragit kostnader, men allt maskinarbete har utförts av tegelbrukets maskinister.

Under dessa år med minskad eller ingen drift har bolaget fått lämna såväl bostadslägenheter som elektrisk energi till sin gamla personal mot ringa eller ingen ersättning.»

Vidare anfördes, att ett avslag å låneframställningen komme att medföra omedelbar driftsinställning, varvid 34 personer bleve utan sysselsättning.

Bokslutet för 1932.

1932		Vinst- och Förlustkonto.		
jan. 1	An	ing. balans konto balanserad förlust . .	55,019: 49	
mars 31		avskrives ABol. Fintegelbruket. 193: 51		
		John Arvidsson 10: 69	204: 20	
dec. 31		intresse konto	6,282: 34	
		diverse omk. konto	16,249: 79	<u>77,755: 82</u>
1932				
jan. 1	Per	ing. balans konto: 1931 års vinst	4,591: 29	
dec. 31		Björknäs Gård med bostäder	3,904: 57	
		Skogsegendomar	322: 15	
		Kvarnrörelsen	578: 67	
		Tegeltillverkningen	854: 43	
		Utgående balans konto:		
		balanserade förluster 50,428: 20		
		förlust under året <u>17,076: 51</u>	67,504: 71	<u>77,755: 82</u>
1932		Utgående Balanskonto.		
dec. 31	An	konto pro diverse fordringar	31,941: 38	
		kassa konto	769: 62	
		Björknäs gård med bostäder	152,700: —	
		Skogsegendomar	5,500: —	
		Diverse inventarier o. maskiner	31,566: 13	
		Taktegelfabrik	94,171: 21	
		Murtegelbruk o. tullkvarn	171,179: 87	
		Rallvägar	7,660: 45	
		Järnvägsspåret till statsbanan	3,000: —	
		Kraft-, telefon- o. belysningsledningar . .	6,452: 30	
		Gemensamma kraftledningen Alster—		
		Skattkärr	1,680: —	
		Kontorsbyggnad o. snickareverkstad . .	4,950: —	
		Tegeltillverkningen, lager, hel- o. halv-		
		fabrikat	27,100: —	
		Ved- o. bränsles konto	400: —	
		Jordbruket	200: —	
		Ny invalling o. Finshytttepump	1,555: 43	
		Håltegelmaskinerier	2,000: —	
		Torvmaskiner	1,800: —	
		Växelkonto	60: —	
		Vinst- o. förlustkonto:		
		balanserade förluster o. avskr.	50,428: 20	
		förlust under året (driftstillest.)	17,076: 51	<u>612,191: 10</u>
1932				
dec. 31	Per	konto pro diverse skulder	44,331: 37	
		reverser o. låns konto	232,512: 50	
		acceptkonto	15,800: —	
		aktiekapitalet	300,000: —	
		Lorentz o. Märta Tjernelds hjälpfond . .	19,547: 23	<u>612,191: 10</u>

Avskrivningar 1933.

1933		(Före aktiekapitalets nedsättning.)	
dec.	31 An	diverse inv. o. maskiner nedskrivs med	28,289: 23
		Murtegelbruk o. tullkvarn » »	22,644: 76
		Taktegel- o. Håltegelfabrik » »	34,171: 21
		Kontorsbyggnad o. snickerif. » »	950: —
		Kraft- o. telefonledningar » »	4,452: 30
			90,507: 50
		Vinst- o. Förlustkonto:	
		balanserade förluster m.m. » »	67,504: 71
		div. avskrivningar » »	1,193: 95
		årets förlust » »	6,931: 26
			75,629: 92
		Kronor	166,137: 42

1933

dec.	31 Per	dagboken	
		Verml. Ensk. Bank avskrivit	96,137: 42
		Advokat John Tjerneld »	20,500: —
			116,637: 42
		Skogsegendomar hitför till avskrivning på fabriksstomter o. inägor	49,500: —
			Kronor 166,137: 42

Bokslutet för 1933.

1933		Vinst- och Förlustkonto.	
jan.	1	Ing. balans konto balanserade förluster och avskr.	50,428: 20
		1932 års förlust	17,076: 51
dec.	31 An	dagboken avskrivit fordringar å 32 konton.	1,193: 95
		intressekonto	3,562: 64
		Diverse omkostnader	
		Skatter, brandförsäkringar o. diverse	6,723: 75
		Disponent Ivar Tjerneld kontant lön	3,750: —
		Bokhållare o. tegelm. Lars Tjerneld lön	600: —
			11,073: 75
		Kronor	83,335: 05

1933

dec.	31	Kvarnrörelsen	871: 07
		Hyrors o. arrendens konto	3,736: 42
		Tegeltillverkningen	3,097: 64
			7,705: 13
		Avskrivnings konto	
		avskrivs balanserade förluster	67,504: 71
		div. fordringar	1,193: 95
		årets förlust	6,931: 26
			75,629: 92
		Kronor	83,335: 05

1933

1933		Utgående Balanskonto.	
dec.	31 An	konto pro diverse fordringar	27,915: 06
		kassakonto	883: 34
		Björknäs Gård med bostäder	103,600: —
		Skogsegendomar	63,000: —
		Murtegelbruk o. tullkvarn	74,720: —
		Taktegel- o. håltegelfabrik	25,000: —
		Diverse inv. o. maskiner	3,656: —

Skogsegendomar uppl. virke o. ved	1,732: 24
Tegeltillverkningen tegel o. uppl. lera	12,000: —
Jordbruket hö o. halm	200: —
Bränsles konto ved vid bruket	150: —
Lerängar o. spårbanor	21,660: 45
Elektriska ledningar	2,000: —
Kontorsbyggnad o. snickareverkstad	4,000: —
Kraftledning Alster—Skattkärr	1,680: —
Växelkonto	20: —
	Kronor 342,217: 09

1933

dec. 31 Per konto pro diverse skulder. Aktiekapitalet	150,000: —
Vermlands Ensk. Bank	95,000: —
ABol. Sydsvenska banken	6,600: —
ABol. Göteborgs Bank	13,500: —
Diverse personer o. firmor:	
Fru Kristin Tjerneld	30,000: —
Advok. John Tjerneld	4,500: —
Dir. Ragn. Tjerneld	22,934: —
Bröderna Västlund (försk. å tegel)	3,055: —
Dejefors Kraft- o. Fabriksaktieb.	2,396: 86
Diverse småfordringar	2,254: —
Lorentz o. Märta Tjernelds Hjälpf.	11,977: 23
	Kronor 342,217: 09

Angående möjligheterna för bolaget att anskaffa rörelsekapital anfördes i ansökningen:

»En ansökan om ett riksbanksavbetalningslån på kr. 6,000:— vann blott bifall med kr. 3,600:—. Annars ingen låneansökan gjord. Den bank, som nu nedskrivit sin fordran av bolaget kan man näppeligen begära ökat rörelsekapital av, och styrelsemedlemmar ha fått ikläda sig förbindelser till banken vid ackords erhållande, så dessa kunna icke bidraga till ytterligare kapitalanskaffning.

Östra Fogelviks kommun med en skatt av 15 kr. är så illa ute, att man bör undvika att göra framställning i något till densamma.»

15 arbetare vid tegelbruket tillstyrkte bolagets framställning och intygade bl. a., att ledningen av tegelbruket sedan årtionden tillbaka sökt att, kanske mer än något annat tegelbruk i landet, bereda sin arbetspersonal arbete under de månader, tegelbruksdrift icke kunnat pågå.

I promemoria den 27 juli 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Bolaget har bedrivit sin verksamhet sedan början av 1900-talet. Tillverkningen utgöres huvudsakligast av murtegel, normal tillverkning $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{3}{4}$ mill. Under senare år har upptagits tillverkning av ett slags håltegel — femsidigt slutet håltegel — varför maskinen konstruerats av företagets ägare.

Antalet anställda utgjorde vid besöket 36.

Genom ett för företaget mycket olyckligt avtal om samarbete med ett närliggande tegelbruk ha leveransmöjligheterna beskurits. Det är absolut nödvändigt att uppsägning sker, såvida icke avtalet kan revideras, så att det samma blir i möjligaste mån rättvist.

Betr. avsättningsmöjligheterna hyste ledningen goda förhoppningar, då flera stora byggen förestå inom länet.

Företaget lider stor brist på rörelsekapital och det torde nog vara riktigt vad sökanden härom anför i sin inlaga:

'Avslag på framställningen medför omedelbar driftinställelse, varvid samtliga 34 bliva utan anställning.'

Orsaken till kapitalbristen är dels ovan relaterade dåliga samarbete med närliggande tegelbruk, varigenom avsättningen i hög grad minskats, dels på experiment nedlagda kostnader för genomförande av tillverkning av håltegel. Tyvärr har brist på medel icke medgivit att få teglet provat vid Materialprovningstansten.

Genom avskedande av en bokhållare och en tegelmästare samt sträng ekonomisering för övrigt synas omkostnaderna vara nerskurna så långt f. n. ske kan.

En sanering av företaget har skett, sålunda har den kreditgivande banken, Värmlands Enskilda Bank, avskrivit kr. 96,137:42 och enskild person kr. 20,500:—. Vidare har aktiekapitalet nedsatts från kr. 300,000 till kr. 150,000:— varigenom fastighetens och förlagsegendomens värde kunnat nedskrivs och balanserad förlust avskrivs med sammanlagt kr. 266,637:42.

Ågaren — disponenten — beskrives såsom en mycket skötsam och arbetsam man.

Balansräkning efter genomförd sanering.

(sammanställd efter P. M.)

Kassabehållning	883: 34	Bankskulder	115,100: —
Växel	20: —	Reversskulder	77,117: 09
Varufordringar	27,915: 06	Aktiekapital	150,000: —
Färdiga varor i råvaror	14,082: 24		
Maskiner	3,656: —		
Ledningar. Spår och ler- ängar	25,340: 45		
Fastigheter (t. v. 290,200)	270,320: —		
	<hr/>		
	Kronor 342,217: 09		Kronor 342,217: 09

NB.

Varufordringar 27,915: 06. Anses säkra.

Fastigheter. Här ingår en f. d. kakelfabrik med kr. 25,000: — som står oanvänd och vilket värde torde t. v. få anses vara fiktivt.

Ledningar, spår och lerängar kr. 25,340: 45. Högt.

Bankskulder se särskild specifikation.

Reversskulder » » »

Utställda säkerheter	Fast	Förlag	Livbrev	Lån
Värmlands Enskilda Bank	80,000: —	50,000: —	50,000: — + borgen	95,000: —
R. Tjerneld	20,000: —			17,000: —
AB Göteborgs Bank	5,000: —			3,500: —
» » »	15,000: —	+ borgen		10,000: —
AB Sydbanken	10,000: —	+ borgen		6,100: —
R. Tjerneld	90,500: —			55,000: —
	<hr/>			
	Kronor 220,500: —	50,000: —	50,000: —	186,600: —

Brandförsäkring

Enl. specifikation Fastigheter kr. 213,000: —

Löseegendom » 36,050: — S:a kr. 249.050:—

Förslag:

Då företaget synes beräknas kunna fortsätta sin verksamhet efter nu skedd sanering, därest rörelsekapital tillföres, får jag, med hänsyn till den relativt stora arbetarstammen — 36 man — förorda ett lån å kr. 15,000:— amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 10-årig amortering och 5 % ränta.

Säkerhet:

Fastighetsinteckning å kr. 15,000:— med bästa rätt i 66 öre $18\frac{8}{10}$ pennningar och 22 öre $4\frac{94}{100}$ pennningar i Björknäs nr 1 (1³⁶) samt 41 öre 23 pennningar i Kappstad nr 1 (1⁴²) i Östra Fågelviks socken av Värmlands län, taxvärde kr. 22,200 (1931 års skogsvärdering kr. 28,100:—). Ingen avverkning har sedan ägt rum), samt borgen av disponenten Ivar Tjerneld (tax. 1934 kr. 10,690—9,110).

Särskilt villkor för lånet:

att nu existerande avtal mellan Skattkärn och Alsters tegelbruk omedelbart under medverkan av Värmlands Enskilda Bank revideras, så att i möjligaste mån rättvis kvotering av inkommande order ernås. Eventuellt nytt avtal bör för godkännande insändas före lånets utanordning.»

I yttrande den 21 augusti 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, under vilka enligt gällande bestämmelser lån må utlämnas av de medel, som å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisats för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt torde företagets svårigheter i väsentlig mån bero på andra omständigheter än konjunkturerna.»

Den 1 oktober 1934 träffades nytt avtal mellan sökandebolaget och Alsters tegelbruk, vilket insändes till socialdepartementet.

Kungl. Maj:t (26 okt. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 15,000 kr. på 12 år, varav de 2 första åren ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Inteckning i tre av bolagets fastigheter å 15,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av disponenten Ivar Tjerneld.

4) *Tekniska aktiebolaget Nordstjernen, Söderhamn.*

Bolaget, som tillverkade tvål och tekniska preparat, ansökte om ett lån å 18,000 kr.

Bolagets balansräkningar 1931—1934:

Tillgångar.	1 jan. 1931	31 dec. 1931
Fastigheter	60,000: —	60,000: —
Inventarier och maskiner	9,837: 67	10,608: 15
Avräkningar	47,666: 77	50,306: 75
Varor	48,212: 91	42,542: 60
Främmande accepter		60: 60
Kassa	69: 16	93: 81
	<hr/>	<hr/>
	Kr. 165,786: 51	163,611: 91

Ställda pantar: Kr. 165,000:—

Skulder.		
Aktiekapitalet	75,000: —	75,000: —
Reservfonden	3,000: —	3,050: —
Bankskuld	29,057: 87	30,763: 55
Lån	36,000: —	36,000: —
Div. kreditorer	11,911: 89	12,964: 31
Accepter	8,504: 91	5,367: 66
Till bolagsstämmans förfogande	2,311: 84	466: 39
Kr.	165,786: 51	163,611: 91

Tillgångar.		31 dec. 1932
Fastigheter		60,000: —
Inventarier och maskiner		11,382: 45
Diverse fordringar		77,978: 01
Varor		42,937: 30
Kassa		1,752: 33
Kr.		194,050: 09

Ställda panter: Kr. 165,000: —.

Skulder.		
Aktiekapitalet		75,000: —
Reservfonden		3,500: —
Löpande räkning		22,882: 54
Lån		36,000: —
Div. Kreditorer		25,696: —
Accepter		28,948: 90
Till bolagsstämmans förfogande		2,022: 65
Kr.		194,050: 09

Tillgångar.		1933	1934
A. Utestående fordringar	77,336: 86	49,405: 16	
Bankfordran		4,615: 89	
Postgiro, Söderhamn		1,237: 22	
» Gävle		36: —	
Kassa	1,492: 11	103: 42	
B. Råvaror, varor i arbete, färdiga varor	44,865: 53	46,495: 98	
C. Maskiner och inventarier	12,527: 57	10,575: 62	
Fastigheten	60,000: —	60,000: —	
förlust	622: 38		
Kronor	196,844: 45	172,469: 29	

Skulder.		
D. Varuskulder	14,896: 89	10,785: 69
Varuväxlar	11,417: 58	9,811: 24
Braide	34,761: 54	3,068: 84
E. Låneväxlar	16,500: —	14,500: —
Banklån	36,000: —	30,000: —
»	2,745: 79	6,101: 04
Statslån		18,000: —
F. Aktiekapitalet	75,000: —	75,000: —
Reservfonden	3,500: —	3,500: —
Vinst- & Förlustkonto	2,022: 65	1,400: 27
vinst		302: 21
Kronor	196,844: 45	172,469: 29

Bolagets bankförbindelse hade förklarat, att för närvarande bolagets bankkrediter i allt väsentligt komme att prolongeras, om lånet erhöles. Härjämte hade banken förklarat sig villig utlämna en in-teckning å 30,000 kr. i bolagets fastighet.

I promemoria den 20 oktober 1933 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»En mer än 50-årig firma, vars goda tillverkningar ha en säker marknad på Norrland, där firman under alla dessa år haft sin största avsättning. Genom de svåra förhållandena i denna landsända har försäljningen minskat så att bolagets existens äventyrades. År 1931 inköptes bolaget av en kapten Braide, tidigare huvudintressent i Florodolfabriken, vilken genom kapitaltillskott sanerade bolagets ställning; dessutom har försäljningen ökat så väsentligt i år, så att man törs förmoda, att firmans omsättning för nästa år skall vara uppe i 200,000 kr., vilket ger en beräknad vinst av 12,900.

Då den ekonomiska ställningen är ganska god, vilket framgår av närslutna balansräkning, torde företagens framtida bestånd vara tryggat genom tillskott av rörelsekapital, vilket beräknas till lägst 18,000 kr.

Banklån kan ej anskaffas och kommunen är mycket ansträngd genom stor arbetslöshet och kan ej bidra. Skatten för nästa år beräknas överstiga 16 kronor.

I företaget äro för närvarande anställda 16 personer, men efter kapitaltillskott anställas genast några personer.

Tillstyrker bifall till framställningen.

Förslag: lån 18,000 kr. löpande 1 år fritt från ränta och amortering, därefter 9 år med 5 % ränta.

Säkerhet: Fastighetsin-teckning liggande mellan 30—48,000, taxeringsvärde 57,400.»

Kommerskollegium avstyrkte bifall till framställningen, då bolaget icke syntes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser ford-rades för erhållande av lån och subvention. Särskilt erinrade kollegium om föreskriften, att den hjälp, som lämnades ett företag, icke finge bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Vid kollegii yttrande var fogad följande inom kollegium den 16 november 1933 upprättade promemoria:

»Företagets ekonomiska ställning är uppenbarligen mycket svag. Likviditeten är dålig och de till omkr. 65,000 kronor upptagna varufordringarna hos kunder (mest små lanthandlare i de norrländska länen) äro enligt uppskattning av bolagets egen direktör värda möjligen 50 % vid försiktig inkassering på lång sikt. Försäljningskostnaderna äro även höga.

Den för bolaget uppställda driftkalkylen har genomgåts av en fackman, vilkens omdöme är att med de nettoförsäljningspriser, bolaget faktiskt har att räkna med i konkurrensen och vilka äro i de flesta fall avsevärt lägre än katalogprisen, bolaget — även vid en ökning av årsomsättningen från nuv. 160,000 kronor till uppgivna 200,000 kronor — för nästa år i stället för vinst å c:a 13,000 kronor komme att få vidkännas en direkt förlust å minst lika mycket. För att överhuvud taget lämna vinst, borde enligt hans beräkning omsättningen ligga i närheten av 300,000 kronor och på vederhäftiga kunder.

Ett statslån torde endast bereda en tillfällig lättnad för reglering av några överhängande bankkulder och sakna betydelse för företagets framtida existens på ett vinstgivande plan. Föreskriften att för andra företag menlig konkurrens icke bör understödjas genom lån ur arbetslöshetsanslaget synes i föreliggande fall särskilt tillämplig.»

Genom beslut den 20 april 1934 beviljade Kungl. Maj:t bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 18,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 18,000 kr. med förmånsrätt efter 30,000 kr. samt borgen av kaptenen E. R. E. Braide.

5) *Axel R. Hulterström, charkuterifirma, Norrköping.*

Hulterström anhöll den 22 januari 1934 om lån å 25,000 kr. Sökanden anförde bl. a.: Sökandens normala årsproduktion av charkuterivaror utgjorde 140 å 160,000 kg. med ett tillverkningsvärde av 140 å 160,000 kr. Omsättningen hade varit 1932 258,663:68 kr. och 1933 271,139:17 kr. 7 kvinnliga och 12 manliga personer sysselsattes. 3—5 personer skulle kunna nyanställas, men i händelse av avslag komme 4—5 personer att avskedas. De utbetalda avlöningarna utgjorde 1932 kr. 34,142:98 och 1933 kr. 34,157:58. Efterfrågan å firmans varor vore stor och avsättningen mycket god men stor konkurrens rådde.

Boksluten för 1932 och 1933 utvisade följande:

Tillgångar.	1932	1933
Kassabehållning	767: 85	1,160: —
Bankräkning	2,056: 25	1,230: 89
Postgiro	0: —	234: 55
Varufordringar, Sverige	7,420: 18	14,840: 62
Aktier, obligationer	100: —	100: —
Färdiga varor	5,794: 55	4,618: 64
Varor i arbete	7,160: —	3,435: 25
Råvaror	3,557: 35	5,105: 05
Kontors- o. a. inventarier	20,631: 43	22,953: 38
Maskiner i fabriken	11,475: —	12,200: —
Transportmedel	4,250: —	8,150: —
Summa tillgångar	63,212: 61	74,028: 38
Skulder.	1932	1933
Varuaccepter	5,169: —	7,071: 76
Varuskulder	28,755: 73	34,673: —
Reversskulder	17,000: —	21,000: —
Kapitalöverskott	12,287: 88	11,283: 62
Summa skulder	63,212: 61	74,028: 38

Bland de ingivna räkenskapsutdragen fanns följande utdrag av kapitalkontot för 1932:

1932	1932
^{11/4} Enl. boskillnadsbeslut	^{1/11} Ingående Balans Kon-
Fastighetens	to 43,753: 54
konto . . 12,000: —	1932
Inventarie	^{11/4} Enl. boskillnadsbeslut
Konto . . 5,000: —	Div. Personers Konto 9,000: —
Obligationers	
konto . . 11,300: —	28,300: —
^{31/12} Proprie Konto	9,323: —
Vinst- & Förlust Konto	2,842: 66
Utgående Balans Konto	12,287: 88
	<hr/>
	Kronor 52,753: 54
	<hr/>
	Kronor 52,753: 54

I yttrande den 19 februari 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån från subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

I promemoria den 5 mars 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Efter att under annat firmanamn ha drivit tillverkning och försäljning i parti och minut av charkuterivaror samt kött- och fläskhandel startade sökanden egen affär i november 1931. Lokaler för charkuterifabriken förhyras av Norrköpings stads Slakthus och voro mycket snygga och ändamålsenliga.

Orsaken till kapitalbristen är att söka i förluster på kunder samt att maskiner inköpts. Därest behövliga medel kunna anskaffas, vore meningen att genom större inköp per kontant likvid förbilliga varan samt dessutom utvidga verksamheten, så att densamma jämväl skulle komma att omfatta konservering av skinkor, frankfurterkorv, pastej m. m. Enligt sökandens beräkning skulle maskinuppsättningen härför draga en kostnad av 8,000 kronor. Årsproduktionen uppgår f. n. till 150,000 kr. Företaget sysselsätter 20 personer. Ekonomiskt resultat: 1932 förlust kr. 2,842: 66; 1933 vinst 6,495: 74.

Detaljförsäljningen sker från tvenne butiker, den ena i Norrköpings saluhall, den andra vid Kungsgatan.

Balansräkning pr ^{31/12} 1933.

Debet:	Kredit:
Aktier 100: —	Varuaccepter 7,041: 76
Inventarier 43,303: 38	Varuskulder 34,673: —
Kassa och bank 2,625: 44	Lån (privat) 21,000: —
Fordringar 14,840: 62	Kapital 11,283: 62
Varulager 13,158: 94	
	<hr/>
Kr. 74,028: 38	Kr. 74,028: 58

Frånsett den av värderingsman föreslagna nedsättningen med 10 % å värdet på inventarierna, synes värdet ligga högt, ty en avskrivning av 10 % på 3 år är alltför litet.

Brandförsäkring: enligt spec.	å kr. 81,000
Erbjuden säkerhet:	
Förlagsinteckning	» » 25,000
Förslag:	
att sökanden beviljas statslån, 10 års amortering och 5 % ränta.	» » 15,000
Säkerhet:	
Förlagsinteckning med bästa rätt; borgen av fru Helga Sofia Hulterström och direktören Knut Erik Vilhelm Montgomery, båda i Norrköping	» » 15,000»

Sedermåra ingav sökanden intyg, utvisande av en var av fru Hulterström och Montgomery ansåges vederhäftig för den borgen, som de enligt uppgift tecknat för 15,000 kr. enligt förlagsinteckningsrevers av Axel R. Hulterström.

Kungl. Maj:t (23 mars 1934) beviljade Hulterström till förstärkning av hans rörelsekapital ett lån å 15,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Borgen av fru Helga Sofia Hulterström och direktören K. E. V. Montgomery.

6) *Grimsås nya torvaktiebolag, Nittorp, Älvsborgs län.*

Bolaget anhöll den 16 maj 1934 om lån å 25,000 kr. till förstärkning av sitt rörelsekapital.

Sedan ansökningen remitterats till kommerskollegium, infordrade kollegium yttranden från statens torvingenjörer.

Torvingenjör Björkman anförde:

»Enligt skrivelsen har bolaget bl. a. motiverat sin und. ansökan med, att, om lån ej beviljas till företaget, måste rörelsen nedläggas och såsom följd härav uppstå arbetslöshet, vilken — enligt bolagets mening — även skulle utsträckas till ett par grannfabriker, enär Grimsåsfabriken enligt uppgift är mellanhand för försäljning av c:a 10,000 balar torvströ per år från dessa grannfabriker. Ostridigt torde även vara, att, om en nedläggning av fabriken kommer till stånd, kommer detta att medföra minskade arbetstillfällen i den ort fabriken är belägen. Men denna minskade arbetstillgång i Grimsåsbygden kommer däremot att verka i motsatt riktning vid andra närliggande torvströfabriker, vilka med all sannolikhet ha att motse ökade arbetstillfällen i motsvarande grad. Någon minskning i arbetslösheten inträder sålunda icke vid fabriken nedläggning eller m. a. o. minskade arbetstillfällen vid den ena fabriken åstadkommer motsvarande arbetstillgång vid andra fabriker. Arbetstillgången blir sålunda oförändrad.

För att en minskning av arbetslösheten skall inträda, förutsätter detta bl. a. en ökning av torvströstillverkningen vid fabriken med ty åtföljande avsättning av fabriken produkter vare sig på hemmamarknaden eller på exportmarknaden. Men då en ökad avsättning på hemmamarknaden endast torde komma att ske på bekostnad av andra fabrikers avsättningsmöjligheter — någon nämnvärd utökning av torvströanvändningen inom landet synes f. n. icke kunna påräknas — och sålunda vara till skada för dem, så finner jag denna väg icke framkomlig för arbetslöshetens minskande. Ej heller torde man kunna räkna med exporten härför, då densamma ännu ej tagit några mera fasta former. I detta hänseende må här anföras vad dir. Woelfer i Malmö skriver till mig i brev av den 13 febr. i år ang. Grimsåsfabriken torvströexport till Förenta staterna:

'— — —, men få till sist till vårt beklagande tillfoga att fabriken i Grimsås trots dess samhörighet med Falköpingscentralen, som vi hava kontrakt med, börjat exportera på egen hand och brutit sig ut ur vår organisation. De sälja till en konsument-kooperation i Amerika, som företrädesvis handlar med rysk torvströ. Deras uppträdande är mycket obehagligt för ett enhetligt svenskt uppträdande, i synnerhet då vår organisation i Amerika har utträttat ett jättearbete med reklamkampanj för »svenskt» torvströ i allmänhet. Grimsås levererar icke ett förstklassigt material, som vi kunna godkänna och skulle detta faktum såväl som deras prispolitik skada samtliga övriga svenska torvströfabriker — — —.

Högaktningsfullt,

Th. Woelfer.'

Att döma av detta uttalande torde fabriken export av torvströ icke ännu vara att räkna med.

Då ett bifall till sökandens låneframställning sålunda icke skulle medföra någon lindring i arbetslösheten i allmänhet och en nedläggning av fabriken ej heller skulle åstadkomma någon minskning i arbetstillgången på det område fabriken företräder, får jag som min mening uttala, att motiv ur ifrågasvarande synpunkter saknas för tillstyrkande av bifall till sökandens und. framställning om lån från de medel riksdagen anvisat till arbeten till motverkande av arbetslösheten för främjande av enskild företagsamhet.»

Torvingenjör Sjögren anförde:

»Areal torvströsmosse utgör c:a 90 hektar.

År 1907 utförde jag undersökning av Grimsås mosse, tillhörig dåvarande Grimsås Torvaktiebolag, numer Grimsås Nya Torvaktiebolag.

Värderingsinstrument upprättades för torvlån. Lån beviljades år 1908 å 42,000 kronor, vilket belopp lyftades den $21\frac{1}{3}$ 1908.

Under de därpå närmast följande 5 åren, varunder jag utförde besiktningar vid fabriken, tillverkades sammanlagt 118,767 balar torvströ eller i medeltal 23,753 balar per år. Under hela tiden (27 år), som verksamheten hittills pågått, kan tillverkningsmängden hava varit i medeltal 25,000 balar per år eller sammanlagt 675,000 balar.

Enligt undersökningsresultatet beräknades mossen före avverkningens början innehålla material till 1,000,000 balar torvströ. Nu återstående råmaterial kan bedömas motsvara 325,000 balar, som med nu enligt uppgift beräknad årsproduktion å 30,000 balar blir tillräckligt c:a 10 år. Torvströmaterialet är av fullt god beskaffenhet.

Uti stycket 4 i en till ansökan vidfogad bilaga ('Uppgifter rörande Grimsås nya Torvaktiebolag') anföres, att företaget nödgas nedlägga rörelsen vid eventuellt avslag på låneansökan.

Sökanden avser med lånet, 25,000 kronor, blott att kunna bedriva rörelsen i samma omfattning, som under den senare tiden ägt rum, eller som nämnt c:a 30,000 balar per år. Således planeras ej några ändringar eller utvidgningar av själva anläggningen.

Den 8 september 1933 nedbrann bolagets förutvarande torvströfabrik till grunden, se stycket 6 i förut nämnda bilaga. Brandskadeersättningen var 25,000 kronor. Denna summa blev otillräcklig för uppförande av ny fabrik med maskiner.

Någon tid före branden (sommaren 1933) hade fabriken inrättats för tillverkning av exporttorvströ. Kostnaden för dessa ändringar i fabriken samt de förluster på tillverkningen, som tidigare gjorts, jämte en del andra till-

stötande ogynnsamma faktorer hava samverkat till, att det uppstått kapitalbrist för bolaget.

Vidare anför torvbolaget i förutnämnda bilaga, stycket 4, de minskade tillfällena till arbetsförtjänster, som uppkomma genom driftens inställande och antyder därjämte, att arbetsförtjänsterna samtidigt skulle minskas vid ett par andra fabriker, varifrån försäljningen under ett par år delvis har dirigerats vid Grimsåsfabriken. Antydda konsekvens för de två åsyftade fabrikererna måste vara felaktig. Ett omvänt förhållande är däremot mer sannolikt. Om Grimsåsfabriken nedlägges, torde dess tidigare omsättning, i varje fall den inhemska, övergå till grannfabrikerna (här närmast Strömsfors och Hädinge) och öka arbetstillfällena på dessa platser, enär någon minskning av torvströförbrukningen icke lär uppkomma, om en eller annan fabrik inställer rörelsen. De allra flesta av landets torvströfabriker ha en högre tillverkningskapacitet, än som under många år kunnat utnyttjas, och önska gärna en ökad omsättning.

Angående konsekvenserna i fråga om arbetslöshet i samband med eventuellt nedläggande av Grimsåsfabriken, så gör torvingenjör Björkman härom ett uttalande, som härjämte närslutes såsom bilaga. I uttalandet ingripes jämväl ett omnämnande angående torvströexporten från Grimsås. Vad beträffar ett visst citat i denna bilaga, som tar sikte på torvmaterialet och är ofördelaktigt för Grimsås, så delar jag icke där företrädda mening. På grund av min förut omnämnda undersökning av Grimsås mosse, så vet jag, att dess torvströmmaterial är konkurrensdugligt, åtminstone på den inhemska marknaden.

Torvbolaget meddelar i sina 'Uppgifter', stycket 5, angående arbetslösheten, att inom Nittorps kommun inga arbetslösa äro anmälda. Vid företaget ha 13 man arbete av mer stadigvarande art, varförutom 20 man och 10 minderåriga kunna få tillfälligt arbete under sommarhalvåret. Inga nyanställningar kunna göras, även om lånet beviljas.

'Det har visat sig omöjligt att erhålla privat kapital för ordnandet av företagets ekonomi.' 'Försök att av aktieägare och andra personer erhålla nytt tillskott av kapital har resulterat i, att de erbjudit sig tillskjuta en del av kapitalbehovet, därest statslån erhålles.' 'Kommunen torde icke kunna förmas att låna företaget några medel', se styckena 11, 13 och 14 i 'Uppgifter rörande Grimsås nya Torvaktiebolag'. Nämnda förhållanden tyda icke på ett gott förtroende från de närmast initierades sida för företagets framtida bestånd.

Vad angår den säkerhet (se den till ansökan bilagda förlagsförteckningen av den ³¹/₁₂ 1933), som erbjudes för ett lån å 25,000 kronor, så kan jag ej finna densamma vara betryggande. Skulle företaget komma på obestånd så återstår för statsverket ej annat, än att söka realisera förlaget, vilket troligen skulle inbringa på sin höjd blott 15 å 20 % av de i förteckningen upptagna värdena, sammanlagt 36,071:63 kronor. Att märka är, att byggnaderna redan tidigare äro inteknade och belånade. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid varulagrets värde, i förteckningen upptaget till sammanlagt 17,570:46 kronor. Detta värde, till huvudsakligaste delen bestående i halv- och delvis endast påbörjat fabrikat, kan variera i avsevärd grad från det ena året till det andra, beroende av olika mängder av dylikt råmaterial. Och skulle företaget glida mot obestånd, så har med all sannolikhet varumängden och värdet minskat, innan fallet kommer.

Med hänsyn till det ovan anförda och särskilt med avseende på, att lånet ej blir bidragande faktor till ökade arbetstillfällen, kan jag ej finna, att fullgiltiga motiv föreligga för dess tillstyrkande.»

Kommerskollegium hemställde, under hänvisning till torvingenjörernas yttranden, att ansökningen icke måtte bifallas.

Till bemötande av torvingenjörernas uttalanden inkom bolaget med skrifter, vari huvudsakligen anfördes:

»Vi erfara att vår låneansökan blivit av Kungl. Kommerskollegium avstyrkt efter motivering av Statens Torvingenjör Gustaf Sjögren, och tro vi oss förstå, att orsaken härtill är, att man ansett vår export av torvströ vara av tillfällig art, sammanhängande med valutaförhållandena och följaktligen en alltför osäker faktor att räkna med vid bedömandet av storleken av de arbetstillfällena, som en fortsatt verksamhet vid vårt företag skulle kunna ge.

Orsaken till ingenjör Sjögrens ståndpunkt synes oss vara, att han icke är tillräckligt insatt i hithörande ting. Exporten till U. S. A. är icke beroende på de rådande valutaförhållandena utan på anpassning av varan till de amerikanska köparnas önskemål.

Då vi år 1926 påbörjade vår export till U. S. A. i liten skala sökte vi givetvis utvidga densamma. Härvid funno vi, att Tyskland överallt tidigare inarbetat sina kvaliteter, vilka genom att de undergått vissa siktning- och fläktningsprocedurer avsevärt skilde sig från svenskt torvströ vad sorteringen beträffar. Vi funno följaktligen ringa intresse för vår vara. En ändring av sorteringen skulle medföra stora kostnader för maskinändringar och kompletteringar, vilket vi icke hade kapital till. Emellertid hade vi inga svårigheter att behålla den marknad, som vi erövrat, trots de tyska exportörernas oavbrutna försök att främtaga oss den, givetvis beroende på, att våra kunder vant sig vid vår sortering och att kvaliteten hos det svenska torvströet i sig självt har företräden framför det tyska.

Att vi föregående år lyckades hastigt utvidga vår export sammanhänger i någon mån med valutaförhållandena men framför allt med att många amerikanska importörer blevo alltmör obenägna att göra sina inköp i Tyskland. Sedan vi numera gjort nödiga ändringar av maskinerna och framställa en vara, som är i överensstämmelse med vad köparna i allmänhet äro vana vid, finnas alla skäl för att vi skola kunna behålla den större marknad, som vi nu ha, och som ger såväl vårt företag som kringliggande fabriker rika arbetstillfällen. Det finns dessutom en del andra skäl, som tala för att exporten till U. S. A. icke är en tillfällig företeelse.

De påståenden, som framförts, att vår export skulle skada övriga fabrikers export äro oriktiga, liksom påståendet att det skulle finnas en exportorganisation mellan torvströfabrikerna. Härmed förhåller sig sålunda att en firma Premier Peat Moss Corporation, New York, genom sin representant/delägare herr Theodor Woelfer, Malmö, med en hel del fabriker uppgjort kontrakt om rätt till ensamförsäljning i U. S. A. Firman inköper torvströet i fast räkning vid fabriken och tillhandahåller en del packningsmaterial. Detta gör att fabrikanterna icke hava någon möjlighet att kontrollera vilka priser torvströet betingar sig i U. S. A., ett arrangement vilket vi anse synnerligen oklokt. Vi hava upprepade gånger uppmanat Västra Torvströcentralen, en sammanslutning för gemensamt uppträdande vid försäljning och av vilken vi äro medlem, att försälja torvströet direkt till U. S. A. gärna med Herr Woelfer eller annan lämplig person eller firma som *agent*, men detta har icke vunnit beaktande, tydligen på grund av oerfarenhet av dylika affärer. Därest det funnits en sammanslutning mellan torvströfabriker i och för exportförsäljning på sätt, som skyddat fabrikanternas intressen, skulle vi omedelbart anslutit oss till en sådan sammanslutning. För övrigt skedde kontrakteringen mellan

torvströfabrikerna och hr Woelfer de första månaderna under år 1932, då vår export i större skala redan var i full gång, och skulle det överhuvud taget bliva tal om att den enes eller andres intressen skadats, så anse vi det riktigare, att det blir framhållet, att våra intressen skadats genom Premier Peat Moss Corporations uppträdande efter det vi börjat. Talet om, att vi skulle skada andra torvfabriker genom vår export, är även orimligt så länge vi sälja vår torvströ till högre priser än vad andra fabriker erhålla, Påståendet att en av våra kunder skulle skada Sveriges export genom att distribuera torvströet till låga priser är givetvis icke riktigt. Därest torvströets distributionskostnader nedbringas, medför detta, att det blir populärt, och konsumtionen ökas.»

I promemoria den 4 augusti 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget är beläget intill Grimsås järnvägsstation (linjen Värnamo—Limmared) i Nittorps socken av Älvsborgs län. Tillverkningen av torvströ och torvmull uppgår normalt till c:a 30,000 balar.

Antalet anställda vid besöket 13 man. Dessutom tillkommer 20—30 extra arbetare under tiden maj—november.

Arbetslöshet. Inga anmälda arbetslösa finnas inom kommunen.

Kapitalbristen beror (utom på driftsförlust år 1932 å kr. 2,345:—, förorsakad av minskad omsättning) av att fabriken i september 1933 härjades av eldsvåda. Merkostnad utöver brandskadeersättningen för byggnadens återuppförande samt förluster tillfölje stagnation i driften slukade företagets rörelsekapital, så att medel nu icke finnas till arbetslöner för inbärgning och nyskärning av torv o. d. Omändringsarbeten för sortering av exportvaror har ävenså krävt en del kapital.

Utbetalda arbetslöner år 1933 kr. 19,752:39.

Orderstocken icke nämnvärd, då leverans sker i mån som ordena ingå.

Kapitalanskaffning. Något stöd från kommunen icke att räkna med. Från aktieägarna och andra personer torde någon hjälp kunna erhållas, men blott under det förhållandet, att statslån erhålles.

Bindande överenskommelse från fordringsägarna om orubbad kredit kan erhållas.

Balansräkning pr ³¹/₁₂ 1933.

Debet		Kredit	
Kassa och bank	1,234: 10	Upplupna, ej förfallna	
Varufordringar, Sverige	827: 27	räntor	100: —
D:o utlandet	1,165: 92	Varuaccepter	4,685: 05
Andelar	891: —	Varuskulder	4,496: 32
Varor i arbete	16,409: 70	Låneaccepter	3,000: —
Emballage o. d.	1,160: 76	Bankskulder	25,000: —
Div. debitorer	1,900: —	Reversskulder	20,500: —
Verktyg, modeller	1: —	Aktiekapital	30,000: —
Kontors o. a. invent.	300: —		
Maskiner	11,951: 17		
Transportmedel	249: —		
Ledningar o. spår	4,500: —		
Mossar	14,000: —		
Byggnader	26,878: 26		
Skogar	300: —		
Underskott, förluster	6,012: 19		

Kr. 87,781: 37

Kr. 87,781: 37

NB.

Varufordringar: Betecknas såsom säkra.

Andelar: » » »

Varor i arbete:

Självkostnadspris. Ligger t. o. m. under medel-kostnadspriset för torvströfabrikerna.

Emballage: Inköpspris.

Div. debitorer: Verkställande direktören löneförskott Obs. motvikt mot lån.

Maskiner: Bokförda pris torde få anses högt.

Ledningar och spår: c:a 40 ton. Priset normalt.

Mossar: Kr. 14,000 torde, under förutsättning att driften fortsättes, icke få anses alltför högt.

Byggnader: Kr. 26,878: 26.

Bankskulder: Östra Kinds sparbank kr. 25,000: —.

Reversskulder: Dalstorps pastorats bolag kr. 16,000 (förlagsint. å = belopp Herr J. P. Olsson o. Karl Olsson 4,500 = kr. 20,500: —).

Driftresultat	1929	1930	1931	1932	1933
Inkomster.					
Torvströtillverkningen	11,518: 49	12,132: 21	9,413: 73	6,404: 80	11,073: 47
Hyor	520: —	520: —	490: —	400: —	400: —
Maskinförsäljn.		250: —			
Förlust å rörelsen				2,345: —	
Summa kronor:	12,038: 49	12,902: 21	9,903: 73	9,149: 80	11,473: 47
Utgifter.					
Räntor	2,755: 23	2,565: 87	2,572: 91	2,793: 32	2,333: 19
Omkostnader	5,260: 69	5,194: 76	5,015: 81	4,883: 24	5,806: 98
Reparationer	2,624: 57	2,783: 58	1,778: 76	1,473: 24	3,333: 30
Avskrivningar å fordr.	149: —	8: —			
å maskiner	1,249: —	2,350: —	536: 35		
Summa kronor:	12,038: 49	12,902: 21	9,903: 73	9,149: 80	11,473: 47

Säkerhet erbjudes:

dels förlagsinteckning å kr. 25,000 med bästa rätt. Förlagsegendomens bokförda värde ^{21/12} 1933 kr. 34,271: 63. Maskiner nya, anskaffade efter branden 1933,

dels borgen av företagens ledare, bankkamreraren Karl Olsson, Grimsås.

Av bolagets aktiestock innehar familjen Olsson 75 %.

Kommentar: Med hänsyn tagen till den irreguljära driften vid torvströfabrikerna är ineliggande lager av helfabrikat samt varor i arbete mycket växlande, varför detta som beläningsobjekt är mindre tilltalande. Värdet av maskiner o. a. inventarier är mycket problematiskt ur realisationssynpunkt sett, varför förlagsinteckning utan god borgen icke kan förordas som säkerhet. Olssons namn icke starkt och skulle mera hava moraliskt värde. Någon starkare borgen kan icke anskaffas. För att frigöra förlagsinteckningen skulle Olssons familj garantera 8,000 kronor, resterande skulle tagas av statslånet.

Allmänt omdöme.

Efter som vad vid besiktningen framgick, har ledningen nedlagt ett mycket intensivt arbete för organiserande av exporten till U. S. A. och jag anser att resultatet lovar gott för framtiden.

Under hänvisning till Olssons redogörelse, som på min begäran uppsatts, får jag betona att enligt denna relation herr Woelfer i Malmö, delägare i en

exportorganisation, Premier Peat Moss Corporation i New York, är försäljare för vissa enskilda torvströfabriker, men icke någon sammanslutning av dylika och således hava endast en del fabriker, som av herr Woelfer utväljas, möjlighet att få exportera sitt strö. Grimsåsfabriken framhåller, att de icke skulle hava gått fram på egen hand om exporten organiserats och tillbakavisar den av herr Woelfer gjorda beskyllningen, att genom sin direkta aktion hava skadat den svenska exporten för övrigt.

Enligt Grimsås uppgift lär Woelfer avräkna kr. 1:25 pr bal ab fabrik, då Grimsåsfabriken vid direkt export utfår ett pris av kr. 1:60—1:70 netto ab fabrik, sedan alla extra kostnader för exportpackning avräknats. Ledningen medger, att kvaliteten tidigare, på grund av otillräckliga sorteringsanordningar, icke varit fullt tillfredsställande, men är denna svaghet nu övervunnen och de amerikanska köparna nöjda. I motsats till torvingenjör Björkman är torvingenjör Sjögren av den uppfattningen, att Grimsås material är konkurrensdugligt, åtminstone på den inhemska marknaden. Jag anser att det är till full evidens bevisat, att det duger även för export.

Bifogade telegram utvisar, att en av importörerna i U. S. A. är intresserad för försäljning av Grimsås hela produktion. Exporten utgjorde 1933 23,085 balar (Grimsås 12,908 + andra fabriker 10,177). Under första halvåret i år har skeppats 16,925 balar (Grimsås 10,582 + andra 6,343).

Jag kan icke finna, att fabriken export minskar möjligheterna för andra fabriker, ty den nordamerikanska marknaden är så stor, att en export av t. ex. 30,000 à 50,000 balar från Grimsås och med denna samarbetande fabriker i ingen grad minskar möjligheterna till avsättning från andra svenska fabriker.

Att Grimsåsfabriken skulle verka prisförstörande torde motsägas av den omständigheten, att de utfå ett pris, som är c:a 30 % högre än det som herr Woelfer avräknar.

Efter vad jag kan finna, har herr Olsson gjort sig förtjänt av erkännande för det goda resultat han uppnått på exportmarknaden och väl värd att få ett statslån åt sitt företag. Beklagligtvis äro emellertid säkerheterna icke sådana, att jag kan tillstyrka ansökta lån.»

Telegrammet hade följande lydelse:

»Acceptera ettusen balar torvmull Avvakta skeppningsinstruktioner Stop Intresserade för försäljning av Eder hela produktion Stop Meddela Edert produktionspris Stop Om nödvändigt vilja vi skicka vår representant på vår bekostnad genast Stop Känna oss övertygade om att vi lätt kunna sälja Eder hela produktion.»

I anledning av vad sålunda anförts angående bolagets säkerhet meddelade Olsson, att förlagsinteckningen kunde frigöras utan att eventuellt statslån behövde tagas i anspråk, samt att aktieägarna säkerligen komme att tillskjuta 5,000 kr. utöver ett belopp av 8,000 kr., som de tillskjutit våren 1934.

Kungl. Maj:t (5 okt. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 16,000 kr. på 9 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Förlagsinteckning å 16,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av bankkamreraren Karl Olsson.

7) *Choklad-, Karamell- & Konfektfabriken Farris, aktiebolag, Malmö.*

Bolaget anhöll i skrivelse den 12 oktober 1933 om lån å 10,000 kr. Sedermera utökade bolaget sin framställning att avse lån å 20,000 kr. Till stöd

anfördes bl. a.: I händelse av bifall beräknades 12 personer kunna nyanställas men i händelse av avslag komme 25 av nuvarande arbetsstyrkan av 40 att avskedas. Antalet arbetslösa i Malmö vore 7,115. Utbetalda arbetslönerna under sista året utgjorde 44,436 kr.

Av ingivna räkenskapsutdrag inhämtas, att fabriksrörelsen medfört förlust under 1931 med 1,931:68 kr. och under 1932 med 2,230:69 kr., vilka belopp emellertid genom vinst å bolagets fastighet nedbragts till: för 1931 en vinst å 154:32 kr. och för 1932 en förlust å 165:69 kr.

		Balansräkningar.	
Tillgångar:		31 dec. 1931	31 dec. 1932
Fastigheten		82,000:—	82,000:—
Maskiner och inventarier		58,000:—	62,400:—
Tillverkningskonto		53,137:—	67,428:—
Postgiro m. m.		468:16	155:92
Diverse fordringar		52,229:24	51,835:97
		<hr/>	<hr/>
		Kr. 245,834:40	Kr. 263,819:89
 Skulder:			
Aktiekapitalet		66,000:—	66,000:—
Fastighetens låne-konto		80,950:—	79,550:—
Accepter		7,545:99	24,804:92
Bank-konto		6,885:16	5,343:92
Låne-konto		35,350:—	34,250:—
Diverse skulder		43,483:68	50,138:80
Obetalta räkningar		5,437:63	3,716:—
Vinst- & Förlust konto		181:94	
Saldo från 1931	181:94		
Förlust 1932	165:69		16:25
		<hr/>	<hr/>
		Kr. 245,834:40	Kr. 263,819:89

I yttrande den 4 december 1933 anförde kommerskollegium:

»Sökandeföretaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser böra föreligga vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Kollegium finner sig därför icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.»

I promemoria den 22 december 1933 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Denna fabrik har 40 anställda och en årsproduktion av 300,000 kronor. Kvaliteten på produkterna torde vara bra och priserna billiga. Leveranser till ett flertal regementen förekomma allt som oftast.

Fabrikens maskinella utrustning är förstklassig, och nuvarande anskaffningsvärdet av maskinerna belöper sig till 165,000 kronor; bokföringsvärdet är 61,396, och får anses mycket lågt, då de flesta maskinerna anskaffats under de senaste åren och befinna sig i utmärkt skick. Som en jämförelse kan nämnas att av de tre bilar, som nu användas, äro två bokförda till 1 kr. pr st.

Emellertid har det egna kapitalet varit för litet, varför denna expansion och företagets främmande kapital är rätt stort och tyngande. Förutom bottenlånet i fastigheten utgöres det främmande kapitalet av tillsatser från intressenterna, varför ej några risker förefinnas; intressenterna äro för övrigt villiga att avskrika fordringar till minst lika stort belopp som ett eventuellt statslån.

Bland skulderna i övrigt märkas varuskulder till ett belopp av kr. 46,847 och varuaccepter för kr. 24,804. Det förra beloppet motsvaras av utestående säkra fordringar för kr. 43,492, då däremot täckning för accepterna saknas. Ett lån på kr. 20,000 är därför behöfligt.

Då den nuvarande ledningen synes handha skötseln av företaget med stor skicklighet, kunnighet och omtanke, torde företagets framtida bestånd vara säkrat genom ett statslån på kr. 20,000 och minst 40 personer därigenom ha sin bärgning. Som säkerhet för lånet erbjudes förlagsinteckning kr. 20,000 med bästa rätt.»

Kungl. Maj:t (19 jan. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 20,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 20,000 kr. med bästa förmånsrätt. Särskilt villkor: Att den förlagskredit, bolaget vid lånets beviljande åtnjöte, bundits på det sätt, som av statskontoret efter samråd med kommerskollegium funnes erforderligt till trygghande av rörelsens fortsatta bedrivande.

Den 5 februari 1934 gjordes följande anteckning i akten av nyssnämnde befattningshavare i socialdepartementet:

»Vid mitt besök vid fabriken gjordes den överenskommelsen, att intressenterna skulle avskrika fordringar till ett belopp av kr. 30,000 för att sanera bolagets ställning. Nu ingår meddelande att en av intressenterna ej längre vill stå vid denna överenskommelse, och bolaget har på grund därav ej möjlighet att uppfylla villkoren för statslånets utbetalande. Den sannolika följden härav torde bli betalningsinställelse och ev. konkurs.»

Den 7 i samma månad försattes bolaget i konkurs, och den 26 april 1934 meddelade konkursförvaltaren, att bolagets låneansökan »återtoges».

Den 9 maj 1934 registrerades Farris Nya Aktiebolag, Choklad- & Karamellfabrik, och den 30 i samma månad anhöll det nya bolaget om ett lån å 20,000 kr. Såsom ett särskilt skäl för lånets beviljande åberopades, att bolaget dreve en ej oväsentlig export av choklad samt att det inriktat sig på att i största möjliga utsträckning utvidga exportförsäljningen, vilken vore den för bolaget förmånligaste.

I promemoria den 19 juni 1934 anförde ovannämnde tjänsteman:

»Det förra A.B. Farris beviljades den 19 januari 1934 ett lån på 20,000 kronor, men som villkor härför föreskrevs att intressenterna skulle avstå från fordringar för minst lika stort belopp. Detta avtal träffades vid mitt första besök hos bolaget, men senare ingick meddelande att en av intressenterna vägrade fullfölja överenskommelsen, och ej långt därefter följde betalningsinställelse och konkurs. Vid den exekutiva auktionen uppträdde ej några andra köpare än direktören i det förra bolaget, dir. Kotzky, som bildat ett nytt bolag för att överta den gamla rörelsen, ehuru representanter för större konkurrentfirmor enligt uppgift voro talrikt representerade; det är sällsynt att få konstatera dylik hänsynsfullhet från konkurrenter. På grund härav fick

det nya bolaget övertaga samtliga tillgångar för verkliga vrakpriser, vilket också framgår av en jämförelse mellan balansräkningarna före och efter konkursförfarandet. Alla gamla maskiner finnas kvar och två nya ha tillkommit, fastigheten har ännu ej försålts, men skall gå exekutivt nästa månad, och torde Handelsbanken lämna sin medverkan till att den får övertagas av bolaget.

Tillgångar.	Balansräkning.	
	³¹ / ₁₂ 1933	¹² / ₆ 1934.
Kassa	138: 92	
Bank	17: —	
Varufordringar	43,492: 62	
Varor	67,428: —	17,459: 85
Div. debitorer	8,343: 35	
Verktyg och modeller	1: —	800: —
Inventarier	1: —	1,700: —
Maskin, nuv. inköpsvärde 165,000	61,396: —	11,100: —
Transportmedel, 3 bilar	1,002: —	
Byggnader	82,000: —	
	<hr/>	<hr/>
	Kr. 263,819: 89	40,198: 25
Skulder.		
Varuaccepter	24,804: 92	
Varuskulder	46,847: 36	
Div. kreditorer	7,007: 44	6,453: 55
Bankskulder	5,343: 92	
Reversskulder, intressenterna	34,250: —	13,744: 70
Fastighetslån	79,550: —	
Aktiekapital	66,000: —	20,000: —
Bal. vinst	16: 25	
	<hr/>	<hr/>
	Kr. 263,819: 89	40,198: 25

Det nya bolagets reversskuld kr. 13,744 är till dir. Kotzky, som är villig att binda sin fordran under den tid ett ev. statslån graverar; den ekonomiska ställningen är mycket sund, ehuru största delen av aktiekapitalet gick åt till förvärvet av rörelsens tillgångar. Ordertillgången är mycket god, men en hel del måste avvisas, då man ej anser sig kunna taga in fler arbetare för närvarande. Med tillskott av rörelsekapital skulle hela den förra arbetarstyrkan, 40 st., kunna reengageras.

Då dir. Kotzky synes leda företaget med kunnighet och försiktighet, och det nya bolaget fortsätter rörelsen under gynnsamma auspiciier, finnas nu de bästa förutsättningar för framtida bestånd, och vill jag därför hemställa att Farris nya AB. får lyfta det lån å kr. 20,000, som under vissa förutsättningar beviljades det gamla bolaget.

Förslag: lån å 20,000 kronor, 5 % ränta, 10 års amortering.

Säkerhet: Förlagsinteckning kr. 20,000 med bästa rätt samt borgen av köpmannen Eric Bengtsson, Malmö, och direktören Bernhard Kotzky.

Särskilt villkor: Förbindelse från dir. Kotzky enl. förestående.»

Kungl. Maj:t (6 juli 1934) beviljade det nya bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 20,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 20,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av köpmannen Eric Bengtsson och direktören Bernhard Kotzky.

8) *Skräddarmästaren Gabriel Nordgren, Söderhamn.*

Nordgren anhöll den 20 mars 1934 om lån å 12,000 kr. eller om möjligt 15,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.: Rörelsen avsåge tillverkning av herr- och damkläder såväl på beställning som i konfektion, 15 personer sysselsattes. Antalet arbetslösa i Söderhamn utgjorde 924. Anledningen till lånebehovet vore för stort råvarulager i förhållande till den minskade omsättningen samt stora utestående fordringar. Som särskilt motiv framhölls, att, därest ansökningen ej bifölles, en minskning av personalen vore ofrånkomlig samt att det ej vore uteslutet, att rörelsen måste nedläggas, varvid utsikterna för personalen att erhålla annan sysselsättning syntes vara mycket små.

Ansökningen tillstyrktes i särskilda intyg av stadsfullmäktiges ordförande i Söderhamn Ernst Lindley, drätselkammarens ordförande därstädes P. Johansson, Söderhamns fabriks- och hantverksförening, ordföranden i Sveriges Hantverksorganisation Aug. Lindmark samt Sveriges skrädderi- och hantverksarbetsgivares centralförening.

Balansräkningar.

	31 dec. 1931	31 dec. 1932	31 dec. 1933
An Kassa Konto	1,700: 72	286: 83	1,213: 47
Varu »	61,295: —	57,495: —	58,006: —
Reskontra Konto	39,268: 02	28,770: 44	29,806: 28
Värdepapper »	100: 58	100: 58	100: 58
Inventarie »	10: 18	10: 18	10: 18
Fastighets »	128,290: —	128,940: —	128,940: —
Summa	230,664: 50	215,603: 03	218,076: 51
Per Div. Kreditorers Konto	86,096: 04	99,017: 11	30,710: 88
Växel »	59,156: 81	38,554: 38	37,086: 29
Hypoteks »	66,965: 18	65,345: 05	140,991: 29
Kapital »	18,446: 47	12,686: 49	9,288: 05
Summa	230,664: 50	215,603: 03	218,076: 51

Rörelsen visade för 1931 en vinst av 1,852: 58 samt för för 1932 och 1933 en förlust av resp. 5,759: 98 och 3,398: 44 kr.

De under åren 1931—1933 utbetalda arbetslönerna i rörelsen utgjorde i runda tal resp. 25,380, 24,540 och 22,725 kr.

I yttrande den 9 maj 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd, under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara förhanden vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

I akten finnes följande soliditetsupplysning:

»Nordgren driver sedan många år tillbaka herr- och damskrädderi i Söderhamn. Han är ägare till ett par större fastigheter, vilka dock torde vara in-

tecknade till så gott som saluvärdet. Nordgren synes ha ont om pengar. Kredit kan icke tillstyrkas.»

A uppgiften har gjorts denna blyertsanteckning:

»Till förestående erinras, att sök. båda fastigheter äro taxerade till resp. 160,000 kr. o. 48,000 kr. tills. 208,000 och belånade till 131,000 kr. eller 63 %. Tax.-värden äro enl. utredn. icke höga. Telegrafverket uppgives ha förgäves erbjudit 200,000 kr. för den större fastigheten.»

Kungl. Maj:t (6 juli 1934) beviljade till förstärkning av företagens rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Inteckning å 12,000 kr. i fastigheten Björnen nr 2 med förmånsrätt efter 112,000 kronor.

9) A.-B. Kläder, Stockholm.

Bolaget ansökte om lån å 150,000 kr. samt anförde bl. a. Trots de tre senaste årens depression, som medfört förlust för bolaget å 150,000 kr., hade bolaget icke avskedat arbetare. Nu fordrades rörelsekapital, om avskedande skulle kunna undvikas. Anställda vore 102 st. Beviljades lånet, komme 30 nyanställningar att ske. Vid avslag måste inskränkning ske med 33 %, vilket betydde att c:a 30 personer måste avskedas.

Bokslutet för 1933.

»Ingående balansräkning.

Tillgångar.			
Inventarier			100: —
Varulager	862,586: —		
Utestående fordringar	238,568: 19	1,101,154: 19	
Bank tillgodohavande	11,299: —		
Kassabehållning	5,146: 32	16,445: 32	
	S:a Kr.		1,117,699: 51
Skulder.			
Utelöpande egna acc.	650,338: 19		
Övriga egna skulder	98,163: 06	748:501: 25	
Aktiekapital stam	150,000: —		
» pref.	200,000: —		
Reservfonden	19,198: 26	369,198: 26	
	S:a Kr.		1,117,699: 51

Utgående balansräkning.

Tillgångar.			
Inventarier			100: —
Varulager	850,599: 69		
Utestående fordringar	261,852: 15	1,112,451: 84	
Kassabehållning		5,174: 30	
1933 års förlust		150,702: 71	
	S:a Kr.		1,268,428: 85

Skulder.		
Utelöpande egna acc.	802,522: 85	
Övriga egna skulder	91,035: 52	
Skuld å bankkreditiv	5,672: 22	899,230: 59
Aktiekapital stam	150,000: —	
» pref.	200,000: —	
Reservfonden	19,198: 26	369,198: 26
	S:a Kr.	1,268,428: 85

Vinst- & Förlusträkning.

Inkomster.		
Bruttovinst å rörelsen		417,558: 09
1933 års förlust		150,702: 71
	S:a Kr.	568,260: 80

Utgifter.		
Omkostnader	68,233: 33	
Annons- & Reklam	70,509: 48	
Räntor	22,181: 48	
Löner	239,958: 65	
Hyror	89,674: 81	490,557: 75
Förlust å på avbet. sålda varor		77,703: 05
	S:a Kr.	568,260: 80

I promemoria den 16 juli 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Aktiebolaget bildades år 1919 och övertog den av herr Henrik Emanuel Forsmark och hans fru sedan flera år bedrivna rörelsen.

Tillverkar och försäljer herrkläder.

Omsättningen har under de senaste 5 åren i medeltal uppgått till kr. 1,935,000:— och sista året till kr. 1,644,000:—.

Bolaget, som har huvudaffären med butik, kontor, lager och tillskärning i Sveavägen 34—36, skrädderiverkstäder vid Appelbergsgatan samt 5 filialaffärer på olika ställen i staden, sysselsätter inom dessa 102 personer, varav 61 män och 41 kvinnor samt dessutom mellan 70 och 100 hemarbetare huvudsakligen bosatta i Vingåker.

Beviljas låneansökan kan arbetet bedrivas mera jämnt året runt. Under 1:a och 3:e kvartalet är tillgången på order alltid mindre, varför verksamheten under dessa av brist på erforderligt rörelsekapital brukar bedrivas med reducerad personal, ehuru följdén därav ofta blir liksom nu till midsommar, att firman måste avsäga sig en del order. Meningen med lånet vore att bedriva rörelsen mera jämnt året runt.

Avslag å ansökan medför fortsatt inskränkt drift under ovannämnda båda kvartal, varigenom ett 30-tal personer under denna tid bliva arbetslösa.

Orsaken till kapitalbristen torde vara för litet rörligt kapital från början, varför firman laborerat med accepter till stora belopp, vilka bliva svårskötta vid minskad omsättning.

Av de insända styrelse- och revisionsberättelserna framgår:

att bolaget under de fem sista åren förlorat å kunder sammanlagt kr. 763,747: 88, vilket dock endast utgör knappt 8 % av totala omsättningen,

att under åren 1929, 1930 och 1932 redovisats nettovinster å tillsammans kr. 41,676: 13,

att under åren 1931 och 1932 visats förluster å sammanlagt kr. 222,758:11, vilka täckts genom ovannämnda vinster samt från 1928 inbalanserad vinst och reservfond, så att nu å vinst- och förlustkontot kvarstår en förlust av kr. 131,504:45.

att den 31 december 1933 tillgångarna överstego de främmande skulderna med kr. 218,495:55, vilket belopp således resterar av aktiekapitalet.

Under år 1933 utbetalades i löner

till styrelse och revisorer	Kr.	1,500:—
till ledande tjänstemän	»	18,000:—
till övriga	»	27,100:—
	Kr.	46,600:—
till arbetare	»	449,547:91

Kritik av balansräkningen per 31 december 1933.

Inga kundväxlar finnas. All försäljning sker antingen kontant eller på avbetalningskontrakt. Endast detaljkunder, inga partiaffärer göras.

Varufordringar: alla fordringar över 6 månader gamla avskrivna före bokslutet. Av fordringarna vid bokslutet kr. 261,852:15 voro vid besöket något över kr. 200,000:— influtna.

Nya fordringar dock tillkomna, så att vid besöket utestående fordringar förelågo till c:a kr. 100,000:— högre belopp än vid årsskiftet.

Färdiga varor: kr. 700,141:17 äro upptagna till material + sömlön utan pålägg för omkostnaderna.

Varor i arbete: kr. 10,869:— äro upptagna endast till materialkostnaden.

Råvaror: d. v. s. tyger och tillbehör kr. 139,589:52 till inköpspriser.

Kontors- o. a. inventarier, maskiner m. m. i bokslutet upptagna till kr. 100:—.

I verkstaden vid Appelbergsgatan fanns 14 symaskiner värde

c:a	Kr.	6,000:—
vid Sveavägen fanns tillskärningssåg och kastningsmaskiner		
c:a	»	1,500:—
kontorsinventarier m. m.	»	1,500:—
	Kr.	9,000:—

Varuaccepter: kr. 802,522:85 voro vid besöket delvis inlösta och andra komma i stället, så beloppet var ungefär oförändrat.

Varuskulder: kr. 91,035:52 voro delvis betalda och andra komma i stället.

Bankskuld: kr. 5,672:22 å kreditiv på 40,000 kr. i Svenska Handelsbanken.

Inneliggande order uppgingo vid besöket till kr. 60,000:— och försäljningen under 1:sta halvåret uppgick till c:a kr. 1,000,000.

Avsättningsmöjligheterna goda och synas fr. o. m. november förra året hava stadigt ökat och konkurrensen ej särskilt besvärande, då bolaget endast säljer eget fabrikat och i detalj, varigenom alla mellanhandskostnader och förluster å återförsäljare undvikas.

Firman synes vara mycket väl och förståndigt skött och torde nog bestå även utan bifall till låneansökan, men genom tilldelande av det sökta lånet skulle bolaget få tillfälle att bereda sin personal jämnare sysselsättning.

All tillskärning och expedition sker i Stockholm men endast c:a en femtedel av plaggen sys färdiga i Stockholm på verkstaden, resten färdigarbetas i Vingåker av hemarbetare. Ett i Vingåker bosatt ombud för bolaget distribuerar arbetet till hemarbetarna och ombestyr de färdiga varornas återsändande till Stockholm.

Att förlusten å avbetalningsaffärerna kan hållas så låg är beroende på att bolaget alltid tager 10 % kontant vid beställningen, 40 % kontant vid leveransen och resten får avbetalas med 10 % per månad. På detta sätt har bolaget alltid material och sömlön täckta, innan leveransen sker.

Ansökan avser ett belopp av kr. 150,000 som lån, vilket bolaget hoppas få återbetala med månatliga avbetalningar å kr. 5,000 med början efter 1:sta året.

Några större skulder utöver varuskulderna har bolaget ej och ligga dessa å några få större leverantörer, vilka även äro delägare i företaget. Någon fara för press från fordringsägarnas sida föreligger därför icke.

Som säkerhet erbjudes förlagsinteckningar samt borgen av direktör Henrik Em. Forsmark och hans hustru.

Om lånet i sin helhet beviljas, är meningen inbetala kreditiv i Svenska Handelsbanken och lämna staten förlagsinteckningar med bästa rätt som säkerhet.

Även om man sätter realisationsvärdet av bolagets lager av färdiga kläder och tyger så lågt som kronor 350,000 eller 40 % av bokslutsvärdet 1933, vilket var det lägsta under de 5 sista åren, under vilka medelvärdet för lagret uppgick till kr. 931,300:—, och helt bortser från realisationsvärdet å bolagets maskiner, värderade till kr. 9,000:—, och övriga inventarier, torde den erbjudna säkerheten vara fullt antagbar. Direktör Forsmark äger en fastighet i Vingåker taxerad till kr. 20,000 och en villa i Djursholm taxerad till kr. 45,000 samt aktier i företaget till kr. 200,000.

Av samtal med bankdirektör Hagenius i aktiebolaget Svenska Handelsbanken framgick, att bolaget, ehuru det alltid skött sina förbindelser, icke på grund av den nya banklagens bestämmelser kan mot förlagsinteckningar påräkna ökad kredit i banken. Dir. Hagenius lovordade dock direktör Forsmark såsom en ovanligt driftig, initiativrik och vederhäftig affärsman, som skötte sin affär på ett mönstergillt sätt. Någon risk för åtstramning av krediten från bankens sida tycktes dock ej föreligga.

Förslag: beviljas lån å kronor 100,000:— löpande med 5 % ränta, att amorteras med kr. 5,000:— i månaden med början under den 13:de månaden efter lånets lyftande.

Säkerhet: inteckningar å kr. 100,000:— i bolagets förlagsegenom över kr. 50,000:— samt borgen av direktör Henrik Emanuel Forsmark och Fru Elisabet Eugenia Forsmark, född Grönquist.»

Kommerskollegium avstyrkte ansöknigen under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

Kungl. Maj:t (10 aug. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 100,000 kr. mot säkerhet av dels förlagsinteckning å 100,000 kr. med förmånsrätt efter 50,000 kr., dels ock borgen av direktör H. E. Forsmark och hans hustru. Återbetalning av lånet skulle ske efter 12 månader med 5,000 kr. i månaden.

10) *Hugo Bengtson aktiebolag i Stockholm* ansökte om lån å 50,000 kr. och subvention med 25,000 kr.

Bolagets ställning den 31 dec. 1932 var följande:

»Tillgångar.		Skulder.	
Inventariers Konto	33,998: 96	Aktiekapitalet	66,000: —
Varu Konto	77,355: —	Reservfond	4,000: —
Kassa Konto	2,898: 18	Egna Accepter	45,466: 18
Diverse Debitorer	69,721: 37	Div. Kreditorer	22,021: 82
H. Bengtson	9,750: —	A/B. Sv. Handelsb.	27,171: 67
Postgiro Konto	372: 25	Låne Konto	97,500: 26
Kundaccepters Konto	16,464: 24	Skuldräntor	2,443: 94
Separat k:o Sv. H. B.	12,192: —		
Obligationers Konto	485: 40		
Vinst- & Förlust Konto	41,366: 47		
	Kr. 264,603: 87		Kr. 264,603: 87*

Kommerskollegium avstyrkte framställningen och anförde, att bolaget icke syntes uppfylla de förutsättningar, som syntes böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention. Särskilt erinrade kollegium om föreskriften, dels att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag, dels att subvention bör skapa möjligheter att trygga sökandeföretagets framtida existens.

I promemoria den 25 september 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Bolaget bildades år 1928 för övertagande av den av direktör Hugo Bengtson bedrivna konfektionsaffären.

Tillverkar elegantare damkonfektion (klänningar, blusar och kjolar m. m.) speciellt av det slag, som eljest importeras från Paris, Wien och Berlin.

Årsproduktionen, i medeltal av de 5 sista åren kr. 511,670: —, hade år 1933 nedgått till kr. 434,820: —.

Anställda beräknas efter rekonstruktionen bliva 60 personer, varav 6 män, 54 kvinnor.

Avslag torde antagligen tvinga bolaget att gå i konkurs.

Orsak till kapitalbristen synes vara dels förluster å på lager tillverkade varor, dels särskilt sista årets stora förluster å kunder, som blivit insolventa.

Av de insända styrelse- och revisionsberättelserna framgår:

att bolaget åren 1929, 1930 och 1932 lämnat något överskott, medan förlusterna åren 1931 och 1933 uppgingo till betydande belopp,

att bolagets aktiekapital, som ursprungligen var kr. 40,000, år 1932 ökades till kr. 66,000 och år 1933 till 100,000. Denna senare ökning inbetalades visserligen men vann ej registrering, enär de nya aktierna enligt stämmobeslutet skulle helt sakna rösträtt.

I avvaktan på en del begärda upplysningar angående det per den 31 dec. 1933 upprättade bokslutet samt förslag till bolagets sanering, enär ett stöd-lån till bolaget i dess dåvarande skick omöjligen skulle kunna trygga företagets framtida bestånd, har ärendet på sökandens begäran fått vila.

I början av juni inställde bolaget betalningarna och överlämnade till Köp-

mannaföreningarnas Central för ackordskonkursärenden att utreda bolagets ställning och inleda ackordsunderhandlingar med bolagets oprioriterade borgenärer. Den 3 juli inlämnade direktör Bengtson vid besök å departementet den av Köpmannaföreningen uppgjorda staten per $\frac{11}{6}$ 1934 för bolaget, och den 11 sept. meddelar Köpmannaföreningarnas Central att samtliga oprioriterade fordringsägare antagit det erbjudna ackordet om 30 %. Sedan vissa intressenter, som försträckt bolaget betydande belopp, förklarat sig helt avstå från sin andel i ackordsbeloppet, uppgår detta nu till kr. 40,344:24. Likvid, för vilken godkänd borgen är ställd, kommer att fullgöras den 11 okt. I samband med denna rekonstruktion hava omkostnaderna nedbringats avsevärt. Lönerna för tjänstemännen hava minskats till kr. 52,260 mot 69,677 år 1933 och övriga omkostnader beräknats till ca 83,700 mot 98,500 kr. under år 1933. Genom de vidtagna åtgärderna torde, om nödigt rörelsekapital erhålles, utsikter hava skapats för firmans framtida bestånd.

Efter rekonstruktionen skulle balansräkningen per 11 juni 1934 erhålla följande utseende:

Tillgångar.		Skulder.	
Kassa	2,021: 63	Div. kreditorer	
Postgiro	239: 52	enl. ackord.	40,344: 24
Bankräkning	20,583: 74	Förlust å kund-	
Varufordringar	54,776: 94	växl.	19,644: 68
Obligationer	540: —		59,988: 92
Varor enligt in-		Bankräkning	25,098: 43
ventering	41,844: 51	Reversskuld	20,450: —
Inv. o. maski-		Aktiekapital	22,000: —
ner	18,498: 96	Reserv	10,967: 95
	<u>Kronor 138,505: 30</u>		<u>Kronor 138,505: 30</u>

Kommentarer:

Bankräkning: separat konto hos Svenska Handelsbanken kr. 20,583:74 spärrat till täckning för omstående förluster å diskonterade kundväxlar kr. 19,644:68.

Varufordringar: kr. 54,776:94 fullt säkra och lämna sedan ackordet erlagts ett överskott på 14,432:— kronor.

Obligationer: kr. 540:— statens premieobligationer deponerade för post och elektrisk ström.

Varor inventerade till 50,260:58 men vid Köpmannaföreningens värdering nedsatt till kr. 41,844:51.

Inventarier och maskiner (42 symaskiner, varav 6 specialmaskiner) tidigare i böckerna upptagna till kr. 30,498:96, äro väl underhållna och väl värda kr. 18,498:96, vartill de upptagas i den nya balansen.

Bland skulderna har jag redan redogjort för sådana till diverse kreditorer och kundväxlar.

Bankräkning kr. 25,098:43 å checkräkning med Svenska Handelsbanken mot säkerhet av personlig borgen.

Reversskuld till fru Carlesson kr. 20,450:— mot 2:dra förlagsinteckningen å kr. 25,000:—.

	år 1933	efter rekonstruktionen
I avlöning utbetalades		
till styrelsen	Kr. 3,000:—	—
» ledaren	» 16,000:—	12,000:—
» övriga tjänstemän	» 50,677:—	40,260:—
» produktiva arbetare	» 90,303:—	78,000:—

Ordertillgången god och inelliga nu oeffektuerade order till kr. 40,000:—.

Avsättningsmöjligheterna goda och åtnjuter företagens tillverkningar mycket gott anseende, vilket styrkes genom ett flertal till ansökan fogade intyg.

Konkurrens föreligger egentligen endast från utlandet, särskilt från Tyskland, då företaget är ensamt här i landet inom branschen elegantare damkonfektion, och har firman otvivelaktigt nedlagt stora förtjänster genom att å svensk arbetskraft bevara en hel del arbete, som eljest gått till utlandet. Om den beslutade saneringen genomföres och det sökta lånet av kr. 50,000:— beviljas, synes mig förutsättningar hava skapats för företagets framtida bestånd.

Före rekonstruktionen hava för bolaget intresserade privatpersoner försträckt betydande belopp, vilka genom rekonstruktionen för dessa gått helt förlorade, varför bolagets möjligheter att erhålla ytterligare lån nu äro uttömda.

Så snart ackordet genomförts återstår endast skuld till Sv. Handelsbanken och till fru Carleson, vilka båda ställa sig välvilliga till företaget, varför man ej torde ha att befara några störningar av företagets drift.

Som säkerhet för lånet erbjudes förlagsinteckningar å kr. 50,000 med bästa rätt och borgen av styrelsen samt dessutom av direktören Olof Josephsson i AB. Hyvén.

Bolagets belåningsbara egendom har enligt omstående balans ett värde av kr. 60,000:— och torde på grund av den försiktiga värdesättningen möjliggöra antagandet av en förlagsinteckning å kr. 50,000:— med borgen av styrelsen.

Förslag: Lån å kr. 50,000:— beviljas att amorteras på 10 år och löpande med fastställd ränta, mot

Säkerhet: av inteckning å kr. 50,000:— i bolagets förlagsegendom med borgen av bolagets styrelse direktör Hugo Bengtson och kamrer Helge Meethz samt dessutom borgen av direktör Olof Josephsson i AB. Hyvén, Stockholm.

Som villkor: för lånets utbetalande bör enligt mitt förmenande ställas, att sökandebolaget styrker, att förenämnda ackord är betalt, att ovanstående nedskrivning av aktiekapitalet registrerad och att rekonstruktionsbalansen och omkostnadsplanen av bolagsstämman fastställd.»

Kungl. Maj:t (2 november 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 50,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 50,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av direktörerna A. H. Bengtson och O. Josephsson samt kamreraren H. E. J. Meethz. Särskilt villkor: Att beträffande i ärendet omförmälda ackord, nedskrivning av bolagets aktiekapital samt rekonstruktions- och omkostnadsplan för bolaget de åtgärder vidtagits, som av statskontoret efter samråd med kommerskollegium funnes erforderliga till betryggande av rörelsens fortsatta bedrivande.

11) Skjortfabriken Bore A.-B. i Trollhättan.

I framställning den 9 februari 1934 anhöll John Elmer på uppdrag av intressenterna för Skjortfabriken Bores rekonstruktion om ett lån å 25,000 kr. I ansökningsanfördes bl. a.: Elmer, som drivit rörelse under firma Skjortfabriken Bore, hade försatts i konkurs i december 1933. Fabriksdriften hade genom avtal med konkursförvaltaren dock hela tiden uppehållits samtidigt som undersökningar gjorts om möjligheten att genom bolagsbildning trygga rörelsens framtida bestånd. Rekonstruktionsplanen hade följande utseende:

»Rörelsen övertages av ett för ändamålet bildat aktiebolag och förutsättes skola bedrivas så, att permitterad personal åter kan beredas arbete, och fabriken sålunda sysselsätta 40 à 60 personer med en årsomsättning av 3 à 400,000 kronor och med 85 à 110,000 kronor till den anställda personalen utgående avlöning.

Härför beräknas bolaget behöva förfoga över ett rörelsekapital av c:a 65,000 kronor, som skulle anskaffas genom ett, under förutsättning att statligt stödlån erhålles, redan utlovat

Aktiekapital av	Kr. 25,000: —
Förlagslån mot 1:a förlagsinteckning	» 15,000: —
Statligt stödlån mot 2:a förlagsinteckning	» 25,000: —
	<hr/>
	S:a Kr. 65,000: —

att användas sålunda:

För inköp av Skjortfabriken Bores Konkursbos maskiner och inventarier	Kr. 12,500: —
För övertagande av Konkursboets ineliggande lager av tyger och fabrikat	» 7,500: —
För ytterligare erforderligt lager av tyger och övriga materialier för tillverkningen	» 20,000: —
För lager av färdigt fabrikat och till avlöningar och övriga löpande utgifter	» 25,000: —
	<hr/>
	S:a Kronor 65,000: —

(Ären närmast före konkursen eller 1930—1932 hade antalet i rörelsen sysselsatta arbetare utgjort resp. 33, 29 och 25 samt årsomsättningen i runda tal 144,000, 116,000 och 109,000 kronor.)

Vidare anfördes, att $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ av Elmers tillverkning levererats till Kooperativa förbundet samt att även efter konkursen avtal om leveranser till förbundet avslutats. Tillgången på arbete för kvinnor vore ytterst begränsad i Trollhättan och antalet arbetslösa uppginge till över 600, varför de sociala skälen för verksamhetens fortsättande måste anses behjärtansvärda.

Ansökningen tillstyrktes av konkursförvaltaren ävensom Köpmannaföreningens ombud, stadsfiskalen Winlöf.

I promemoria den 5 februari 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Denna skjortfabrik startade år 1918 och inköptes år 1922 av nuvarande innehavaren hr Elmer, som ej var branschman och dessutom hade för litet startkapital. I 10 år drev E. sitt företag och redovisade varje år rätt goda vinster, men år 1932 blevo svårigheterna övermäktiga och E. måste begära 50 % ackord, vilket också genomfördes med tillhjälp av Göteborgs Köpmannaförening. Strax efter ackordets genomförande blev en förlagskredit på 25,000 kronor uppsagd och E. försattes i konkurs. Emellertid tycks man i staden vara böjd för att stödja Elmer, och ett bolag är under bildande för att övertaga rörelsen och fortsätta verksamheten med E. som chef. Vid mitt senaste besök i Trollhättan den $\frac{26}{4}$ voro 33,000 tecknade och det anses att man utan svårighet skall komma upp i minst 40,000 kronor aktiekapital. Konstituerande stämman hålles den 18 maj.

Det har ställts i utsikt att det nya bolaget skall få övertaga samtliga maskiner och inläggande lager för cirka 20,000, vilket får anses mycket fördelaktigt.

För att säkerställa företagets framtida existens behöver man större rörelsekapital, än vad som kan åstadkommas av stiftarna och begär därför ett statslån, och då ett företag, som kan absorbera kvinnlig arbetskraft har stor betydelse för staden, hemställer jag att ett statslån å kronor 12,000 beviljas.

Förslag: lån 12,000 kronor, 5 % ränta, 10 års amortering.

Säkerhet: Förlagsinteckning 12,000 kronor med bästa rätt jämte borgen av styrelsen.»

I yttrande den 17 mars 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Ansökningen avser beredande genom lån av erforderliga medel, utöver vad på annat sätt kan anskaffas, för finansiering av ett nytt aktiebolag, som skulle övertaga den av sökanden drivna firma Skjortfabriken Bore i Trollhättan, vilken kommit på obestånd.

Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

Den 18 maj 1934 bildades det nya bolaget med ett aktiekapital å 40,000 kr.

Kungl. Maj:t (7 juni 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 12,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av bolagets styrelse disponenten L. F. Hansson, grosshandlaren F. E. Olsson och fabrikören John Elmer.

Från bolagsstyrelsen inkom sedermera följande meddelande:

»Enär det beviljade beloppet emellertid vore otillräckligt för bedrivande av bolagets verksamhet på i låneansökningen angivna grunder och förutsättningar, som fullt ut erfordrade det ansökta lånebeloppet av 25,000 kronor, och då lånevillkoren i övrigt vore mindre förmånliga, ansåg sig Styrelsen nödsakad avstå från statslånet i fråga.»

12) *A.-B. Oscar G. Eliasson i Göteborg* ansökte om lån å 50,000 kr. Bolaget hade enligt ansökningen på grund av den ekonomiska krisen och valutavårigheter förorsakats förluster och därför kommit att lida brist å rörelsekapital.

Bokslutet för 1932.			
Tillgångar:		Utgående Balansräkning.	
		Skulder:	
Kontant i kassan	909: 48	Aktiekapitalet	50,000: —
Inventarier	1: —	Reservfond	10,000: —
Varulager	105,360: —	Dispositionsfond	20,000: —
Div. Debitorer	63,121: 67	Div. Kreditorer	80,914: 12
		Accepter	3,791: 60
		Vinst & Förlust k:o	2,863: 27
		» Årets	1,823: 16
Kronor 169,392: 15		Kronor 169,392: 15	

Vinst & Förlust Konto.

Inkomster:		Utgifter:	
Varu Konto	189,557: 53	Avlönings Konto	102,508: 64
		Frakt »	5,223: 90
		Reskostnads »	17,272: 32
		Omkostnads »	46,860: 72
		Intresse »	6,339: 28
		Konkurs »	9,529: 51
		Årets vinst »	1,823: 16
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 189,557: 53		Kronor 189,557: 53

Ansvarsförbindelser: Kr. 64,774:54 för diskonterade varuväxlar.

Årets vinst kr. 1,823:16 jämte å Vinst & Förlust Konto balanserade kr. 2,863:27 eller tillsammans kr. 4,686:43 överföres helt till Vinst & Förlust Konto.»

I promemoria den 20 april 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Industrigrupp: tillverkning av tapisservisar.

Antal arbetare: 63 st., hemarbetare 40—100.

Balansräkning pr ³¹/₁₂ 1933.

Tillgångar:		Skulder:	
Kassa	311: 82	Accepter, nu 15,000: —	32,718: 16
Div. debitorer	99,919: 85	Div. kreditorer, nu	60,000: —
Främmande aktier i			139,761: 44
AB L. Lundberg, kund	10,000: —	Aktiekapitalet	50,000: —
Varulager, nu 105,000: —	139,500: —	Reservfond	10,000: —
Inventarier	1: —	Dispositionsfond	20,000: —
Vinst o. Förlust	7,433: 36	Vinst o. Förlust	4,686: 43
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 257,166: 03		Kronor 257,166: 03

Vinst- och Förlustkonto.

Debet:		Kredit:	
Avlöningar	94,357: 06	Varukonto	160,060: 78
Frakt o. rabatt	4,475: 21	Förlust	7,433: 36
Resekostnader	10,926: 25		
Omkostnader	46,764: 52		
Intresse	7,105: 64		
Konkurs (kundavskrivn.)	3,865: 46		
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 167,494: 14		Kronor 167,494: 14

Denna firma startade för 25 år sedan sin verksamhet, och ombildades år 1924 till aktiebolag med 15,000 kronor aktiekapital, vilket sedan ökats till 50,000 kronor.

Det är en omfattande rörelse detta bolag bedriver, i sin bransch den största i Skandinavien, med 63 fast anställda personer och mellan 40 till 100 hemarbeterskor. Som ett exempel kan nämnas att tullavgiften för importerat linne uppgår till 32,000 kronor pr år. Årsomsättningen har varit i ständigt stigande, som följande siffror utvisa:

1926	kr. 214,788:—
1927	» 292,000:—
1928	» 455,293:—
1929	» 489,767:—
1930	» 504,292:—
1931	» 549,299:—
1932	» 626,609:—
1933	» 648,828:—

Detta utgör försäljningssummorna för egna tillverkningar, därtill kommer direkta försäljningar av linne för c:a 50,000 kronor pr år.

Bolaget har också i regel lämnat en god avkastning, med undantag för de tvenne sista åren, då de osäkra valutaförhållandena kommit att förorsaka betydande förluster. Försäljningen tillgår nämligen så, att grossisterna inköpa en provorder till ett pris, som måste vara bindande t. ex. ett halvår framåt för fortsatta leveranser; när grossisternas resande återkommit från sina försäljningsresor, lämnar grossisten order efter försålt kvantum, och fabrikanter skall inköpa erforderlig råvara från utlandet.

Betydande belopp har också förlorats på kunder de senaste åren.

På grund härav står bolaget inför nödvändigheten att betydligt inskränka sin verksamhet, även om någon fara för firmans fortsatta existens ej föreligger.

Då bolaget redan nu direkt och indirekt sysselsätter ett stort antal människor och genom sin ständiga utveckling kan absorbera ytterligare arbetskraft, anser jag ett stödlån högst behjärtansvärt. Som säkerhet erbjudes förlagsinteckning efter 10,000 kronor.

Samtliga maskiner äro bokade i 1 kr., men torde realisationsvärdet uppgå till minst 25,000. Dessa jämte lågt beräknat varulager och ineliggande säkra fordringar kan beräknas hava ett nuvärde av minst 200,000 kronor, och jag anser att ett stödlån på 35,000 kronor skulle vara tillräckligt för att trygga företagets drift i oförminskad omfattning.

Förslag:

Lån 35,000 kronor, 5 % ränta, 5 års amortering.

Säkerhet:

Förlagsinteckning 35,000 kronor näst efter 10,000 kr. jämte borgen av direktör Oscar Eliasson samt fru Dagmar Eliasson.»

Kommerskollegium avstyrkte framställningen under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Det synes därjämte av handlingarna osannolikt, att bolaget kunde ställa antagbar säkerhet för det sökta lånet.»

Kungl. Maj:t (18 maj 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 35,000 kr. på 5 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 35,000 kr. med förmånsrätt efter 10,000 kr. samt borgen av direktör O. G. Eliasson och fru Dagmar Eliasson.

13) A.-B. Nils Lindes bokbinderi, Göteborg.

Bolaget ansökte den 18 okt. 1933 om lån å 25,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a., att Nils Linde under ett 20-tal år drivit bokbinderirörelse i Göte-

borg men under 1933 erhållit 20 % ackord; varefter sökandebolaget bildats för driftens övertagande. F. n. vore 20 personer anställda i rörelsen men genomsnittet vore 25. I händelse av bifall till låneansökningen komme med säkerhet nyanställningar att äga rum, då bolaget hade för avsikt att i större omfattning upptaga tillverkning av reklamartiklar. Antalet arbetslösa i Göteborg uppginge till 8,089. Den kapitalbrist, som funnes, berodde ytterst på att Linde redan från början saknat kapital och därför arbetat under svåra ekonomiska förhållanden. Den under senare år allt mer tilltagande konkurrensen hade pressat ned priserna och motverkat rörelsens utveckling. Av omtanke om arbetarna och för att få behålla en väl utbildad arbetarstam hade avskedanden icke ägt rum, utan hade Linde för att skaffa arbete tagit beställningar, som lämnat en alltför ringa vinst för att förslå till räntor och amorteringar. Vid bolagsbildandet hade icke större kapital kunnat anskaffas än som förslagit till genomförandet av ett ackord för Linde, betalning av prioriterade skulder, samt ett mycket ringa rörelsekapital. Under 1932 hade utbetalats i arbetslöner 37,371: 21 kr.

Angående bolagsbildandet anfördes följande i en ansökningen bilagd pro-memoria:

»Vid tiden för bolagsbildandet hade herr Linde följande skulder:

Prioriterade:

Fastighetsinteckningar	Kr. 70,000:—
Förlagsinteckningar	» 10,000:—
Ogulden hyra	» 275:—
Avbetalningskontrakt	» 4,188:—
Arbetslöner	» 1,404: 32
Skatter	» 1,882: 68
	<hr/>
	Kr. 87,750:—

Oprioriterade:

Bankskulder mot borgen	Kr. 10,685:—
Diverse personer	» 32,442:—
	<hr/>
	Kr. 43,127:—

Bland oprioriterade skulder hava då icke inräknats skulder på c:a kr. 7,000:—, som efterskänktes av vederbörande fordringsägare.

Efter förhandlingar med fordringsägarna genomfördes ett 20 % ackord å oprioriterade fordringar, oberäknat bankskulder, som övertogs av borgensmännen. Ackordet jämte vissa kostnader beräknades till kr. 11,000:—.

Herr Linde överlät sin rörelse till bolaget mot 150 stamaktier enligt denna uppställning.

Tillgångar:

Hälften av fastigheten n:r 5 i 2:a kv. Regeringen i Pustervik, tax.

120,000:—	Kr. 70,000:—
Lager	» 1,835:—
Inventarier	» 18,353:—
Värde å i gång varande affär och firmanamn	» 20,000:—
	<hr/>
	Kr. 110,188:—

Skulder:

I fastigheten in-tecknad gäld	Kr. 70,000:—
Förlagslån	» 10,000:—
Skuld å avbetalningskontrakt	» 4,188:—
Utgifter för ackord	» 11,000:—
Saldo för 150 stamaktier	» 15,000:—
	Kr. 110,188:—

I bolaget tecknades preferensaktier till ett belopp av kr. 18,700:—. Detta belopp har i huvudsak åtgått för betalning av ackordet, avbetalningar å fastighets- och förlagsin-teckningar och avbetalningskontrakt samt kostnader för bolagsbildandet. Överskottet har använts i rörelsen.»

Intyg angående Lindes yrkesskicklighet m. m. företeddes från t. f. direktören i svenska slöjdföreningen och ordföranden i föreningen Göteborgs konsthantverkare Gustaf Munthe ävensom från landshövding von Sydow.

I yttrande den 28 oktober 1933 anförde kommerskollegium:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser böra föreligga vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Kollegium finner sig därför icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.»

Sedermera inkom Sveriges bokbinderiödkareförening med följande skrivelse:

»Enär det kommit till vår kännedom, att rubr. firma hemställt om ett lån på 25,000 kronor från anslaget till främjande av enskild verksamhet, för att genom detta lån bliva i tillfälle att bedriva tillverkning av reklamartiklar, bedja vi att få framhålla, att arbetstillgången inom denna bransch redan nu är så begränsad, att avskedanden och permitteringar av arbetare på en del ställen måst företagas. En firma, Reklamaktiebolaget Skandia i Limhamn, har helt måst inställa sin verksamhet.

På grund därav måste vi bestämt avråda från beviljandet av firman Lindes begäran om lån, då ett dylikt beviljande med all säkerhet skulle öka de svårigheter, som redan nu äro rådande inom detta speciella område.»

I promemoria den 25 maj 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Balansräkning pr ³¹/₁₂ 1933.

Tillgångar:		Skulder:	
Kassa	337: 93	Div. personer	5,729: 74
Postgiro	14: —	Göteborgs sparbänk	35,000: —
Lånekonto	2,204: 99	Dir. Eisner	30,000: —
Varukonto	3,372: 27	» Ljunggren	9,000: —
Inventarier	18,844: 40	Aktiekapital	15,000: —
Fastigheten	70,000: —	Preferensaktier	18,700: —
Good-will	20,000: —	Bol. vinst	1,343: 85
	114,773: 59		114,773: 59

		Vinst- och Förlustkonto.	
Debet:		Kredit:	
Omkostnads konto . . .	3,627: 75	Varukonto	41,620: 68
Löners » . . .	32,622: 93		
Intresse » . . .	4,026: 15		
Kapital » . . .	1,343: 85		
	<hr/>		<hr/>
	41,620: 68		41,620: 68

Lånekonto bland tillgångarna utgöres av förskott till direktör Linde. Inventarierna torde ha ett nuvarande inköpsvärde av 35—40,000 kr. Fastigheten, bolaget är hälftendelägare i fastigheten, som är taxerad till 120,000 kronor.

Skulderna till

Göteborgs Sparbank mot säkerhet av 1:sta fastighetsint. är stående.

Dir. Eisner 30,000 kr. säkerhet 2:dra fastighetsint. skall amorteras 2,500 kr. årligen jämte 6 % ränta.

Dir. Ljunggren 9,000 kr. (utan säkerhet numera sedan han avstått från 1:sta förlagsint.) skall amorteras med 1,000 kr. pr år.

År 1911 startade herr Linde sitt bokbinderi i Göteborg och åtnjuter nu mycket gott anseende »för utomordentlig yrkesskicklighet, som ställer honom i främsta ledet av svenska mästare inom bokbinderiyrket» enligt ett intyg från Svenska Slöjdföreningen. Herr Lindes konst är representerad på Nationalmuseum. För sina yrkesförtjänster har Linde i dagarna utnämnts till Hovbokbindare.

Till de fasta kunderna räknas länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, magistraten och drätselkammaren i Göteborg, biblioteken i Göteborg m. fl.

Den ekonomiska ställningen är emellertid mycket ansträngd genom brist på rörelsekapital. Den huvudsakliga orsaken härtill är depressionstiden i förening med kundförluster, samt vidare att Linde undvikit att permittera arbetare, fast ordertillgången tidtals varit ringa, utan i stället sysselsatt arbetarna med att arbeta på lager, och på dessa arbeten ha också förluster uppstått.

Ställningen blev till slut så ansträngd att Linde såg sig nödsakad begära 20 % ackord, vilket nu är genomfört, och strax därefter ombildades rörelsen till aktiebolag. Bland aktietecknarna märkas landshövding Oscar von Sydow, landssekreterare E. Thorin, doktor Hugo Hammar, dir. Ernst A. Hedén, major Herbert Jacobsson, AB. Pripp & Lyckholm m. fl. Härav framgår att man gärna vill stödja herr Linde, men det kapital, som tillfördes rörelsen var ändock för litet, så att man efter ackordets genomförande saknade rörelsekapital, och det är på grund därav statslån begäres.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om Linde hemställer jag att ett statslån å kr. 10,000 beviljas.

Förslag: lån 10,000 kr., 5 % ränta, 10 års amortering.

Säkerhet: Förlagsinteckning kr. 10,000 med bästa rätt samt borgen av direktör Nils Linde och fru Stina Linde.»

Angående fru Stina Linde inhämtades följande soliditetsupplysning:

»Rubr. övertog för många år sedan ölstugan 'Göta', som anses vara en av de mest lönande i staden. Rörelsen skötes väl. 1930 övertog fru L. på arrende Arvidsviks restaurant i Marstrand, vilken till en början lämnade ganska gott ekonomiskt utbyte. Rörelsen började emellertid senare gå sämre, varför fru L. upphörde med rörelsen. Personligen är fru L. skötsam och driftig. År

gift med en boktryckare L., som har en mycket svag ekonomi. Hustru har måst hjälpa mannen ekonomiskt, så att hon nu själv råkat i ekonomiska svårigheter. Inkasseringar ha förekommit. Kredit förtroendesak.»

Kungl. Maj:t (16 aug. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 10,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 10,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av Nils Linde och hans hustru Stina Linde.

14) Bröderna Lagerström aktiebolag, Stockholm.

Bolaget, som tillverkar boktryckaralster av alla slag, anhöll den 20 juni 1934 om lån å 75,000 kr. och subvention med 20,000 kr. eller lån å 95,000 kr. eller lägre belopp. Efter att hösten 1932 ha erhållit 9 månaders moratorium, hade bolaget i okt. 1933 fått 40 % ackord.

Bokslutet för verksamhetsåret $\frac{1}{6}$ 1932— $\frac{31}{6}$ 1933 utvisade följande:

»Vinst- och Förlust Konto.

Debet:		Kredit:	
Disponibla Medels Konto	733: 98	Ingående Balans Konto	733: 98
Diverse Personers Konto	14,762: 25	Tryckerirörelsens »	373,005: 96
Material Konto	111,673: 17	Förlagsrörelsens »	2,466: 55
Fasta Omk.	29,631: 93	Utgående Balans »	19,860: 36
Rörliga Omk.	21,309: 25		
	50,941: 18		
Prod. Löner	150,535: 23		
Övriga »	54,427: 85		
	204,963: 08		
Intresse- & Kassarabatt	12,828: 62		
Skatters Konto	164: 57		
	Kronor 396,066: 85		Kronor 396,066: 85

Utgående Balans Konto.

Debet		Kredit	
Inventarie Konto	363,779: 14	Aktiekapitalets k:o	150,000: —
Aktiers Konto (50 st. aktier i A.-B. Bröderna Lagerströms lit. anstalt)	5,000: —	Reservfondens k:o	15,000: —
Kassa k:o	2,337: 80	Disponibla Medels k:o	3,772: 27
Främm. Accepters k:o	5,760: 69	Inventarieavskrivn. k:o	175,329: 27
Kapitalräknings k:o	1,951: 93	Egna accepters k:o	105,612: 40
Förlagslager k:o	28,087: 54	Hantverkslånefondens k:o	2,000: —
Material k:o	28,763: 06	Personalens k:o	2,453: 75
Halvfärd. Arbetens k:o	17,403: 24	Check-Räkning k:o I	22,979: 83
Sparkasseräknings k:o	1,572: 05	» » k:o II	25,000: —
Postgiro k:o	1,000: 72	Diverse Personers k:o	23,750: 58
Vinst & Förlust k:o	19,860: 36	Borgens och Ansvarsför- bindelse 37,556: 59	
Diverse Personers k:o	50,381: 57	Säkerhet för lån: Förlagsinteckn. 60,000: —	
	Kronor 525,898: 10		Kronor 525,898: 10»

I yttrande den 21 aug. 1934 hemställde kommerskollegium, att ansöknigen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, under vilka enligt gällande bestämmelser lån må utlämnas av de medel, som å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisats för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt torde företagens svårigheter i väsentlig mån bero på andra omständigheter än konjunkturerna.»

I promemoria den 20 september 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Firman grundades år 1903 den 1 maj och ombildades år 1906 till aktiebolag med 45,000 kronors aktiekapital. Nuvarande aktiekapital uppgår till kr. 160,000. Samtliga aktierna äges av direktör Hugo Lagerström och hans familj.

Dotterbolaget, 'AB Bröderna Lagerströms Litografiska Anstalt' (Litobolaget) bildades år 1919 med ett aktiekapital av kr. 65,000. Av detta innehas aktier för 5,000 kr. av moderbolaget och resten av Direktör Hugo Lagerström och hans familj.

Båda bolagen således typiska familjebolag.

År 1906 grundade Direktör Hugo Lagerström 'Skolan för Bokhantverk' och har sedan dess yrkesundervisning ingått som ett led i bolagets och Direktör Lagerströms arbete, vilket rönt mycket erkännande. Dessutom har bolaget å eget förlag utgivit facktidskriften Nordisk Boktryckarkonst m. m.

Sökandebolaget tillverkar boktrycksalster av alla slag till i medeltal kr. 423,300:— per år.

Litobolaget trycker som specialitet musikalier men utför dessutom allt slags litografiskt tryck.

Omsättning var sista året kr. 124,726:—.

Anställda voro vid besöket: 58 arbetare

11 tjänstemän och förmän

1 chef

Summa 70 personer.

Dessutom arbetade vid tillfället 11 man hos 'Litobolaget'.

Avslag å ansökan medför sannolikt inskränkning av driften och avvisande av alla arbeten, som ej betalas kontant. Detta torde nödvändiggöra avskedande av ett 20-tal arbetare.

Orsaken till kapitalbristen är att söka:

dels i minskad arbetstillgång i följd av depressionen med åtföljande prisfall å tryckalstren,

dels förluster å kunder uppgående till kr. 24,981:18 under de sista 5 åren och

dels de höga räntor bolaget måst erlagga, nämligen ända upp till 10 % per år.

Hösten 1932 erhöll bolaget 9 månaders moratorium och i oktober 1933 lyckades bolaget förmå de oprioriterade fordringsägarna att godtaga 40 % ackord. Ackordsumman kr. 40,722:65 skall erläggas i 6 rater var sjätte månad med slutbetalning den 15 april 1937. För detta ändamål göras systematiska avsättningar, som insätts å sparkasseräkning. Vid besöket fanns för nästa betalningstermin c:a kr. 7,000:— inestående.

Av de insända styrelseberättelserna framgår, att bolaget under de senaste sex åren, d. v. s. åren efter den $\frac{1}{6}$ 1929, ej redovisat någon vinst å rören. De små vinsterna på högst c:a 1,800 kr. förbytas nämligen i förlust om erforderliga avskrivningar göras.

Omsättningen, som i medeltal uppgått till kr. 423,300:— hade under bokföringsåret $\frac{1}{6}$ 32— $\frac{31}{6}$ 33 nedgått till kr. 375,472:51, men stegrades under bokföringsåret $\frac{1}{6}$ 33— $\frac{31}{6}$ 34 till kr. 416,882:76.

Bokslut per den $31/5$ 1934 föreligger nu och har balansen följande utseende:

Tillgångar.			
Kassabehållning	1,223: 59		
Kapitalräkning spärrad	1,390: 48		
Sparkassa	4,400: —		
Postgiro	1,553: 68	8,567: 75	
Aktier		5,000: —	
Varuväxlar		17,302: 38	
Varufordringar		55,801: 72	86,671: 85
Färdiga varor		20,466: 01	
Varor i arbete		13,839: 78	
Materiallager		13,777: 47	48,083: 26
Invent. o. maskiner		366,801: 44	
Avgår avskrivningsfonden		202,839: 44	163,962: —
			Kronor 298,717: 11
Skulder.			
Varuaccepter	8,150: —		
Varuskulder	71,000: 11		79,150: 11
Personalens Konto	3,767: 78		
Bankskuld	40,799: 22		44,567: —
Aktiekapital	160,000: —		
Reservfond	15,000: —		175,000: —
			Kronor 298,717: 11

Dessutom står bolaget i ansvar för diskonterade främmande accepter kr. 15,542: 23 samt för borgen å Litobolagets manufakturförlagslån kr. 18,750: —. Härjämte har bolaget pantsatt förlagsinteckningar till kr. 60,000: —.

Kommentarer till förestående bokslut per $31/5$ 1934.

Kapitalräkning spärrad i Sörmlandsbanken för disk. växlar intill 15 %.

Sparkassa reserverade medel för ackordsbetalningen.

Aktier 5,000: — kr. i AB Bröderna Lagerströms Litografiska Anstalt (Litobolaget).

Varuväxlar kr. 17,302: 38, varav kr. 10,000 accept av Litobolaget, samtliga vid bokslutet odiskonterade.

Varufordringar kr. 55,801: 72 anses vara fullt säkra.

Färdiga varor (förlagslager d. v. s. böcker) kr. 20,466: 01 äro upptagna endast till c:a 20 % av bokhandelspriset, vilket torde vara fullt försvarligt.

Varor i arbete kr. 13,839: 78 inventerade till utb. kostnader för material.

Materiallager kr. 13,777: 47 inventerat till dagspriser.

Inventarier och maskiner bokförda till kr. 163,962: — äro väl underhållna, men värdet, efter 7 % årlig avskrivning å inköpsvärdet, är endast kr. 89,000: —.

Varuskulder kr. 71,000: 11 inkluderar ackordsskulden kr. 40,722: 65.

Personalens konto utgöres av enligt gällande avtal med arbetarna innehållen avlöning, som är avsedd som semesterpenningar.

Bankskulder kr. 40,799: 22 utgöres av checkräkningar hos Södermanlands Enskilda Bank mot säkerhet av förlagsinteckningar till kr. 60,000: —.

Under bokföringsåret $1/6$ 1933— $31/5$ 1934 utbetalades i arvoden och löner:

till styrelse och revisorer kr. 1,025: — (ing. i fasta omkostn.)

till tjänstemän och förmän	kr.	49,095: 79
» arbetare	»	149,621: 10
	Kr.	199,741: 89

Ordertillgången var god och betydligt större i år än vid motsvarande tid förra året och hade företaget förmånen av betydande fasta order å tryckningen av ett 20-tal tidskrifter representerande c:a kr. 195,000:—.

Konkurrensen är dock stark utom på företagets specialiteter, finare boktryck.

Bolaget arbetar naturligen tungt och under ett ständigt hot från borgenärernas sida tills ackordsavtalet är fullgjort. Amorteringarna å ackordet måste nämligen erläggas prompt å förfallodagarna vid äventyr, att eljest hela det ursprungliga skuldbeloppet c:a 105,000 kronor kan göras gällande.

Om erforderligt lån beviljas har ledningen för avsikt att kontant inbetala då resterande ackordsbelopp c:a kr. 34,000:— varå man i så fall hoppas erhålla någon rabatt. Till rörelsekapital erfordras kr. 35,000:—, varjämte inköp av nya maskiner för c:a 20,000 kr. vore önskvärda. Tillsammans således kr. 89,000:—.

Som säkerhet bjudes förlagsinteckningar jämte borgen av herrarne Lagerström.

Efter ingående förhandlingar med bankdirektör Bergqvist i Södermanlands Enskilda Bank har banken lovat att i fortsättningen bevilja bolaget kredit å checkräkning intill kr. 35,000 samt båda bolagen diskonteringsrätt intill ett sammanlagt belopp av kr. 40,000 mot säkerhet av förlagsinteckning i tryckeribolaget till kr. 45,000 och förlagsinteckning i Litobolaget till kr. 10,000 jämte borgen.

Tryckeribolagets lösegendom utgöres av varor	kr.	48,000:—
och inventarier och maskiner värda	»	89,000:—
	Kr.	137,000:—

och har således ett belåningsvärde av c:a 85,000:—

Dotterbolaget »AB Bröderna Lagerströms Litografiska Anstalt» har enligt balansräkning per den ³¹ / ₅ 1944 inventarier och maskiner bokförda till	kr.	66,591: 27
minskat med avskrivningsfonden	»	8,140: 08
		58,451: 19

vilket enligt mitt förmenande ytterligare bör nedskrivas till	kr.	40,000:—
Dessutom har bolaget material till ett värde av	»	2,890:—
Stuckna Notplåtar (endast materialvärdet)	»	11,110:—
Halvfärdiga arbeten	»	11,262:—
	Kr.	65,262:—

vilket bör kunna belånas till kr. 40,000:—.

Den erbjudna säkerheten således förlagsinteckningar i Bröderna Lagerströms AB till kr. 40,000 över kr. 45,000 samt borgen av Litobolaget säkrad genom förlagsint. kr. 30,000 över kr. 10,000. Om således ett lån av staten beviljas å kr. 70,000:—, skulle härav användas till avbetaln. i banken 12,500:—, varför till bolagets förfogande skulle kvarstå 57,500:— kr.

Då bolaget är väl rekommenderat och lånet måste anses skapa förutsättning för bolagets framtida bestånd, tillåter jag mig föreslå, att lån av kr. 70,000:— beviljas löpande med 5 % ränta och 10 års amorteringstid mot säkerhet av förlagsinteckningar till kr. 40,000:— med rätt efter dylika å kr. 45,000:— i B. L. A.-B. samt borgen av AB Bröderna Lagerströms Litografiska Anstalt för kr. 30,000:—, med säkerhet i förlagsinteckningar till samma belopp i bolagets förlagsegendom med rätt näst efter dylika å kr. 10,000:—. Dessutom inklü-

da sig dir. Hugo Lagerström, disp. Arthur Lagerström och faktor Sten Lagerström personlig borgen för lånets återbetalande.»

Av styrelseberättelsen för verksamhetsåret 1933/34 inhämtas, att det genom ackordet utvunna beloppet använts dels till täckande av bolagets förluster och dels till avskrivning å inventarierna med 27,510:17 kr.

Kungl. Maj:t (26 okt. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 70,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Borgen av direktören Hugo Lagerström, disponenten Arthur Lagerström och faktorn Sten Lagerström, förlagsinteckning å 70,000 kr. med förmånsrätt efter 45,000 kr. samt borgen av Litobolaget å 30,000 kr. jämte inteckning i nämnda bolags förlagsegenom å samma belopp med förmånsrätt efter 10,000 kr.

15) *Handelsbolaget under firma Köpings armaturfabrik, Berg & C:o, Köping.*

Handelsbolaget anhöll den 11 nov. 1933 om lån å 85,000:— kr. för uppförande av ny fabriksbyggnad i stället för de nuvarande arbetslokalerna, vilka till en del utdömts av yrkesinspektionen. Till stöd för ansökningen anfördes bl. a.:

»Vid företaget har för närvarande hela normala arbetsstyrkan full sysselsättning och utgöres denna av 76 personer, alla manliga och varav ingen minderårig.

Vid bifall till vår låneansökan, och efter en nybyggnad erhållits ökat utrymme, kunna vi anskaffa en förkromningsanläggning, varigenom någon man genast torde kunna nyanställas och senare eventuellt några flera, dock högst 5 man.

Avslag på framställningen behöver icke direkt medföra minskning av företagets personal så länge Yrkesinspektionen tillåter användandet av de nuvarande arbetslokalerna. Efter att hava erhållit upprepade anstånd, hava vi nu från Yrkesinspektionen erhållit ett bestämt föreläggande att de lokala förhållandena snarast måste ordnas och kan detta icke ske på annat sätt än att nedriva en stor del av de nu till arbetslokaler använda gamla boningshusen och uppföra en ny fabriksbyggnad. Därest en nybyggnad icke kan komma till stånd och Yrkesinspektionen skulle gå med på ytterligare anstånd härmed, förefinnes dock de största risker för att en tillbakagång av våra försäljningar kan inträffa, vilket finge till följd motsvarande minskning av personalen. Vi kunna nämligen icke i de lokaler vi nu förfoga över ordna driften beträffande transporter, kontroll, avsyning etc. på ett sätt som är önskvärt för att det färdiga fabrikatet skall fylla de alltjämt ökade kraven på god beskaffenhet.

Förhållandevis stor arbetslöshet råder i kommunen. Enligt arbetslöshetskommitténs senaste uppgift finnas 178 st. arbetslösa.

Det kapital företaget förfogar över är otillräckligt för en nybyggnad av ifrågasatt omfattning. Kapitalbrist i övrigt för rörelsens hållande i gång föreligger icke.

Företaget har vid olika tillfällen vänt sig till bankerna härstädes ävensom till privatpersoner och underhandlat för erhållande av erforderligt lån, men hava vederbörande icke låtit engagera sig, då det gällt lån till industribyggnad.»

Boksluten för 1931 och 1932 utvisade:

Tillgångar.	31 dec. 1931	31 dec. 1932
Kassabehållning	1,316: 78	10,621: 25
Bankräkning	11,223: 07	11,329: 66
Varufordringar, Sverige	10,038: 68	9,541: 71
Färdiga varor och varor i arbete	45,435: 33	49,204: 37
Råvaror	37,750: 13	27,652: 22
Verktyg och modeller	6,720: —	3,920: —
Kontors o. a. inventarier	569: 53	430: 54
Maskiner	46,390: 50	40,000: 95
Byggnader	30,850: —	30,850: —
Summa tillgångar	190,294: 02	183,550: 70
Skulder.		
Varuskulder	25,333: 04	11,912: 74
Reversskulder	14,600: —	12,800: —
Insatt kapital (Aktiekapital)	93,804: 78	93,804: 78
Balanserad vinst	35,181: 91	50,556: 20
Årets vinst	21,374: 29	14,476: 98
Summa skulder	190,294: 02	183,550: 70

Under åren 1928—1930 hade vinsten uppgått till resp. 8,292: 96, 8,908: 30 och 15,110: 31 kr.

I yttrande den 4 dec. 1933 anförde kommerskollegium:

»Sökandeföretaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser böra föreligga vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får kommerskollegium erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Kollegium finner sig därför icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.»

I anledning härav ingav sökanden ett intyg från sin huvudavnämare, A.-B. Ahlsell & Bernström i Stockholm, utvisande bl. a. att nämnda bolag och sökanden vore överens om att någon ökning av produktionen icke skulle ske efter nybyggnaden, varför någon ökad konkurrens inom branschen icke skulle uppkomma, samt att nya lokaler vore erforderliga.

I promemoria den 4 jan. 1934 anförde en av de för ifrågakvarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget tillverkar metallarmatur till vatten-, värme-, gas- och sanitära anläggningar, och sysselsätter för närvarande 76 personer; försäljningen har under de senaste åren uppgått till 350,000—400,000 kronor och lämnar ett bra överskott.

Fabrikaten äro enligt uppgift från en av de största grossisterna i branschen, Ahlsell & Bernström, 'ett av landets bästa'.

Företagets ekonomiska ställning är mycket god och de befintliga lånen kan man säkerligen när som helst inlösa.

Emellertid äro arbetslokalerna i allra sämsta skick och från yrkesinspektionen har följande ingått:

'Till Köpings armaturfabrik, Berg & C:o, Köping.

Betr. arbetslokalerna.

Till eder hava upprepade anmaningar och även skriftliga meddelanden lämnats att sätta arbetslokalerna i sådant skick, som lag om arbetarskydd före-

skriver. Då allt fortfarande en del av arbetslokalerna icke kunna godkännas vill yrkesinspektören framhålla, att om icke snarast en förändring vidtages, kommer förbud i enlighet med 38 § i ovannämnda lag att begäras för dessas användande.

Särskilt vill yrkesinspektören framhålla nödvändigheten av att renseriet och putsrummet ordnas på ett tillfredsställande sätt, då de i desamma sysselsatta arbetarna utsätts för en allvarlig hälsorisk.

Med anledning av ovanstående får yrkesinspektören anmoda eder att omedelbart framlägga förslag till om- eller tillbyggnad av eder fabrik för att av yrkesinspektören granskas i enlighet med 26 § i ovannämnda lag.

Stockholm den 7 november 1933.

Yrkesinspektionen i andra distriktet:

Otto Nylén.
Yrkesinspektör.'

Yrkesinspektören har hittills ej givit något föreläggande om nybyggnad med hänsyn till att man ej kunnat uppbringa kapital till sådant ändamål i bankerna och ett sådant föreläggande skulle alltså framtvinga rörelsens avveckling. I och med ovanstående brev har dock situationen tillspetsats och det gäller företagets vara eller icke vara.

Under sådana förhållanden anser jag ett bifall till låneframställningen behjärtansvärt, helst som man med tämligen stor visshet kan räkna med att företaget kan bereda framtida sysselsättning åt sina 76 arbetare och ännu flera.

Lån: 85,000 kr., löpande 10 år med 5 % ränta.

Säkerhet: fastighetsinteckning kr. 50,000 med bästa rätt samt förlagsinteckning kr. 35,000 med bästa rätt.

Lånet skall ej lyftas förrän den nya fabriksbyggnaden är färdig.»

Kungl. Maj:t (16 febr. 1934) beviljade bolaget för uppförande av ny fabriksbyggnad ett lån å 85,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Fastighetsinteckningar å 50,000 kr. med bästa förmånsrätt samt förlagsinteckning å 35,000 kr. med bästa förmånsrätt. Särskilt villkor: Lånet må utlämnas först sedan fabriksbyggnaden blivit uppförd och godkänd av yrkesinspektionen.

16) *Bröderna Malmströms metallvarufabrik, Malmö,*

anhöll om lån å 100,000 kr. med säkerhet av förlagsinteckningar inom 115,000 kronor, därav 20,000 med bästa rätt.

I anledning av ansökningen inkommo tio konkurrerande företag med en skrift, vari hemställdes, att det begärda lånet icke måtte beviljas under anförande:

»Behovet av belysningsarmatur och metallgods inom landet tillgodoses mer än väl av det stora antal företag, vilka äro sysselsatta inom dessa verksamhetsområden. Detta bekräftas bl. a. därav, att dessa företags tillverkningskapacitet är så betydande, att inom branschen uppstått en kraftig överproduktion med ty åtföljande hård priskonkurrens.

Bröderna Malmströms Metallvarufabrik har i denna priskonkurrens intagit en särställning och noterat priser avsevärt understigande t. o. m. övriga fabrikanter tillverkningspriser. Detta förhållande har av oss länge föranlett det antagandet att företaget har måst gå med förlust. Det nu framträdande behovet av kapital kommer följaktligen icke som någon överraskning för branschen i övrigt utan måste anses vara en logisk följd av den förda prispolitiken.

Därest herr statsrådet skulle bifalla inlämnad ansökan om lån till Bröderna Malmströms Metallvarufabrik torde den omedelbara följden endast bliva att andra företag inom branschen, vilka icke längre kunna finna avsättning för sina produkter till rimliga priser såsom följd av tidigare angiven prispolitik från lånesökarens sida, antingen måste helt upphöra med sin tillverkning eller också vända sig till herr statsrådet i och för erhållande av lån av motsvarande karaktär, som nu sökes av Bröderna Malmströms Metallvarufabrik.»

Riktigheten av vad sålunda anförts bestreds av sökanden.

Kommerskollegium avstyrkte ansökningen under anförande:

»Sökandefirman synes icke uppfylla de förutsättningar, under vilka enligt gällande bestämmelser lån må utlämnas av de medel, som å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisats för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får kommerskollegium erinra om föreskriften att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för annat företag. Av handlingarna synes därjämte framgå, att företagets svårigheter i viss mån förorsakats av andra omständigheter än konjunkturerna.»

I promemoria den 15 oktober 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Denna firma startade i april 1926 med 8 man och har nu 96 arbetare; försäljningen har varje år ökats och uppgick förra året till 521,907 kr.

Tillverkningen består huvudsakligast av belysningsarmatur och järnvägsarmatur samt järnvägstekniska apparater; firmans största kund härav är statens järnvägar, som under årens lopp gjort beställningar för c:a 385,000 kr.

För ett år sedan upptogs också tillverkning av lamphållare, vilka hittills importerats från Tyskland, och är firman den enda tillverkaren i Skandinavien av denna artikel. Från de tyska fabrikanterna av lamphållare har nyligen gjorts en framställning till Bröderna Malmström om att inträda i en fabrikantförening, som har till syfte att hålla gemensamma priser och villkor, vilket bevisar att tyskarna börja frukta den svenska konkurrenten. Emellertid har Bröderna Malmström för få maskiner och för litet driftskapital för att på allvar kunna hota tyskarna ännu.

Avsättningsmöjligheterna för firmans produktion synas vara synnerligen goda och man är urständssatt att tillfredsställa efterfrågan. I år kan man ej mottaga fler order och ineliggande orderstock beräknas till 200,000 kr. Produktionen avsättes till största delen inom landet men även på Norge, Danmark och Finland. Det förefinnes sannolikt stora möjligheter att upparbeta även andra exportmarknader, då provleveranser till Holland, England, Australien och Sydafrika utfallit tillfredsställande.

Statens järnvägar är såsom förut nämnts firmans största kund och jag har därför begärt uttalande därifrån ang. firmans produkter och prispolitik; därvid erhöll jag de upplysningarna, att fabriken alltid varit av allra yppersta beskaffenhet och att priserna varit fördelaktiga för S. J. Särskilt beträffande två artiklar framhölls det att priserna en gång varit endast $\frac{1}{3}$ av det pris, som offererades från en av landets största elektriska firmor. Orsaken härtill angavs vara väl genomförd rationalisering av driften och låga administrationskostnader. 'Statens järnvägar hade oerhört stor ekonomisk fördel av Bröderna Malmström.' (Ing. Ottosson, Elektrotekniska byrån, dir. Scholtz, Förrådsbyrån.)

Driftresultatet för de gånga åren har alltid varit gott.

	Omsättning	Bruttovinst	Nettovinst	efter avskrivningar
1929	381,626	110,447	25,285	14,409
1930	413,773	110,675	17,108	24,284
1931	437,237	118,535	18,701	14,914
1932	449,033	118,966	10,132	16,585
1933	521,907	137,640	31,389	11,486

Firmans ekonomiska ställning framgår av följande balansräkning.

Tillgångar.		Skulder.	
Kassa	7,991: 45	Varuaccepter	78,306: 45
Bankräkning	29,843: 86	Varuskulder	44,831: 70
Varuväxlar	238: 90		123,138: 15
Varufordringar	40,324: 67		
	78,398: 88	Förskott (16,000)	52,146: 41
Aktier	15,000: —	Låneaccepter	19,700: —
		Bankskulder	90,746: 81
Färdiga varor	52,851: 35	Reversskulder	23,461: —
Halvfabrikat	28,740: 13		133,907: 81
Råvaror	26,509: 99		
	123,101: 47		
Verktyg o. modeller	0: —		
Inventarier	2,217: —		
Maskiner	38,427: 16		
Fastighet	103,000: —	Kapital	35,952: 14
	Kr. 143,644: 16		Kr. 143,644: 16

Tillgångarna.

Varufordringar 40,324: 67, säkra till hela beloppet.

Bankräkning 29,843: 86 i sparbanken, utgör ställd säkerhet för leveranserna till statens järnvägar.

Aktier 15,000:— i ett dotterbolag, A.-B. Watt, aktiekapitalet 15,000 kr. Har utställnings- och försäljningslokal för fabriken produkter. Värdet av dessa aktier sammanhänger ju med huvudfirmans verksamhet och så länge denna kan driva sin rörelse torde aktierna betinga sitt fulla värde.

Färdiga varor bokade till 50—60 % under nettoförsäljningspriset.

Halvfabrikat: självkostnadspris minus 25—35 %.

Råvaror: flera stickprov ge vid handen att de bokats till 5—40 % under dagspriset. Betr. värderingen av varorna måste anmärkas att förutom den försiktiga prissättningen har det gjorts avskrivningar på resp. konton för eliminerande av prisfallsrisker. Dessa avskrivningar belöpte sig år 1933 till 15—20 %, tidigare 40—45 %.

Verktyg och modeller: kr. 0:— uppges i anskaffning ha betingat mellan 60,000—70,000 kronor.

Inventarier: kr. 2,217:—, inventarier på trenne kontor, det bokade värdet lågt.

Maskiner: 38,427: 16, befinna sig i mycket gott skick. Varje år avskrivs 10 %.

Fastigheten 103,000:—, tax.v. 100,000, centralt belägen i Malmö, torde efter renoveringen betinga ett högre pris än taxeringen.

Skulder.

Varuaccepter kr. 78,316: 45 och varuskulder kr. 44,831: 70, inalles kr. 123,138: 15 utgöra skulder till leverantörer. Det är detta stora belopp kort-

fristiga skulder, mot vilket svarar likvida medel kr. 78,398:—, som utgör riskmomentet i firmans fortsatta existens och som måste elimineras genom tillförande av friskt kapital på minst 50,000 kronor.

Förskott kr. 52,146:41, förskott från S. J., vilket minskas allt efter det leveranserna fullgöras. Vid besöket hade beloppet minskats till 16,000 kronor.

Låneaccepter kr. 19,700:—, låneväxlar, accepterade av innehavarens, Ing. Lindesvärd, svärfar.

Bankskulder kr. 90,746:—, 31,780 i Malmö Sparbank, säkerhet 1:a fast.int. 35,000; 33,220 i Sydsvenska Banken, säkerhet 2:a fast.int. 35,000; 25,746 i Sv. Handelsbanken (checkräkning), säkerhet 3:e fast.int. + borgen 50,000.

Reversskulder kr. 23,461:—, 10,000 kr. till herr Berglund, släkting till Ing. L., säkerhet förlagsinteckning 5,000 näst efter 20,000 samt fast.int. 75,000—80,000 kr.; 13,561 kr. till herr Bodé, svärfar till Ing. L., ingen säkerhet.

Ansvarsförbindelser 47,605:47, fördelade på små belopp.

Då herr Bodé, svärfar till Ing. Lindesvärd, är starkt engagerad i företaget, torde det böra påpekas att fru L. är enda barnet till herr B. Varken boskillnad eller äktenskapsförord finnas.

Riskerna i företaget ligga i de stora kortfristiga skulderna och dessa risker ha ökats, sedan S. J. utfärdat bestämmelser om bankgaranti för leveranserna till S. J. Tidigare har firman erhållit förskott å leveranserna till S. J. utan att behöva ställa någon garanti för deras fullgörande. Nu kunna icke dylika förskott erhållas utan att bankgaranti ställes; och härigenom får firman mycket stora svårigheter att finansiera en större beställning från statens järnvägar i synnerhet, och att överhuvud taget hålla verksamheten i gång.

Emellertid anser jag det förefinnas starka skäl att stödja denna firma. För det första sysselsätts ett hundratal arbetare, och fler komma att anställas, om de få större rörelsekapital, för det andra har som ovan anförts statens järnvägar oerhört stor ekonomisk fördel av att denna firma finnes, för det tredje är firman den enda tillverkaren i Sverige av lamphållare och kan så småningom tillgodose landets behov därav, så att import blir onödig. Andra svenska fabriker ha försökt framställa lamphållare, men ej lyckats. Vid leveranserna av elektrisk armatur till Umedalens sjukhus har medicinalstyrelsen föreskrivit att lamphållare skall vara av Bröderna Malmströms fabrikat.

Med hänvisning till dessa skäl vill jag tillstyrka att ett lån beviljas; storleken av detta skulle jag vilja sätta till 50,000 kr., då jag anser detta belopp tillräckligt för att trygga företagens verksamhet. Som säkerhet för detta lån erbjudes förlagsinteckningar efter 25,000 kr. Förlagets värde fränsett fordringar utgör

Varor	123,101:—
Inventarier	2,217:—
Maskiner	38,427:—
	<hr/>
	163,745:—

och 60 % på detta belopp cirka 98,000:— kr.

Förslag: lån 50,000 kr. 5 % ränta, 10 års amortering.

Säkerhet: Förlagsinteckning kr. 50,000 efter 25,00.»

Kungl. Maj:t (16 november 1934) beviljade till förstärkning av företagens rörelsekapital ett lån å 50,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 50,000 kr. med förmånsrätt efter 25,000 kr.

17) *Carl Hejdeman med firma Carl Hejdemans förkromnings- och förnicklingsfabrik i Malmö* anhöll om lån å 15,000 kr.

I promemoria den 14 mars 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Anställda 8 arbetare.

En gammal firma, startad 1868, som drivit försäljning av cyklar och symaskiner samt förnickling och förkromning. Den senare verksamheten torde ha varit ganska lönande. För 1932 har på denna del redovisats en brutto-förtjänst av 29,518 kronor, och ett netto av c:a 12,000 kronor. Verksamheten skall nu uppdelas och med statslånet avses att bereda möjlighet till fortsättande av förkromningsverksamheten. Ledaren härav får goda vitsord för fackkunskap och energi.

För närvarande arbetar man på genomförandet av ett 18 % ackord och där-efter en uppdelning av rörelsen på de båda bröderna-kompanjonerna.

Innan ackordsförhandlingarna äro slutförda är det ingen idé att upptaga ansökningen till behandling.

H. H:s jurist, advokaterna Lindström & Viberg, Malmö, skall inkomma med underrättelser om resultatet.»

I en tilläggspromemoria den 1 oktober 1934 anfördes:

»Meddelande har lämnats av advokat Lindström att ackordet nu är genomfört. Hejdeman skall alltså uteslutande driva förkromnings- och förnicklingsverksamhet, vilken enligt utdrag ur böckerna alltid varit vinstgivande.

Tillgångarna bestå av en del elektriska motorer, enligt värderingsinstrument värda kr. 9,500:—, samt flera olika slags bad, av fackman värderade till kr. 7,880:—, tillsammans kr. 17,380:—.

Skulderna uppgå till c:a 2,500:—.

Vad tillgångarna beträffar så torde värdet å motorerna få anses riktigt, men vågar jag ej tro på att en eventuell försäljning av baden skulle inbringa mer än 1,000 kronor.

På grund härav anser jag mig ej kunna tillstyrka högre lånebelopp än 6,000:— kr., men torde detta belopp räcka till rörelsekapital för att driva verksamheten i nuvarande omfattning.

Förslag: lån 6,000 kr. ränte- och amorteringsfritt under 1 år, därefter 5 % ränta och 6 års amortering.

Säkerhet: Förlagsinteckning kr. 6,000:— med bästa rätt.»

Förnicks- och förkromningsrörelsen hade givit följande resultat:

Förbrukningsartiklar	Kr.	941: 68	
Avlöningar	»	3,079: 37	
Vinst	»	9,650: 89	
	Kr.	13,671: 94	År 1929
Förbrukningsartiklar	Kr.	2,056: 40	
Avlöningar	»	2,083: 38	
Vinst	»	6,571: 44	
	Kr.	10,711: 22	År 1930
Förbrukningsartiklar	Kr.	6,785: 97	
Avlöningar	»	5,851: 96	
Vinst	»	4,529: 70	
	Kr.	17,167: 63	År 1931

Förbrukningsartiklar	Kr. 7,103: 96	
Avlöningar	» 7,780: 55	
Vinst	» 14,634: 20	
	Kr. 29,518: 71	År 1932
Förbrukningar	Kr. 4,071: 55	
Avlöningar	» 7,860: 15	
Vinst	» 15,457: 27	
	Kr. 27,388: 97	År 1933.»

Som säkerhet för lånet erbjöds förlagsinteckning med bästa rätt, därvid dock ett förlagslån å 3,500 kr. måste inlösas. Statslånet skulle disponeras sålunda:

Inlösen av förlagsinteckning.	3,500: —
Utgift i sammanhang med ytterligare förvärv av maskiner och inventarier	2,000: —
Rörelsekapital	4,500: —
	<u>10,000: —</u>

Sökanden framhöll, att bristen på rörelsekapital gjorde, att han nödgades genast indriva utestående fordringar, varigenom han förlorade kunder. Dessutom hade han icke kredit vid inköp av förbrukningsartiklar.

Kommerskollegium anförde:

»Ansökningen avser beredande genom lån av medel för driftskapital till fortsättande av ett äldre företag inom förnicklings- och förkromningsbranschen, vilket råkat i ekonomiska svårigheter och måste rekonstrueras.

Av föreliggande handlingar torde icke med tillräcklig säkerhet framgå, hurvida förutsättningar finnas för rörelsens fortsatta drivande med ekonomiskt tillfredsställande resultat. Kommerskollegium anser sig därför för närvarande icke kunna tillstyrka bifall till ansökningen. Kommerskollegium hemställer, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. Maj:t (16 nov. 1934) beviljade till förstärkning av företagets rörelsekapital ett lån å 6,000 kr. på 7 år, varav det första ränte- och amorteringsfritt. Säkerhet: Förlagsinteckning å 6,000 kr. med bästa förmånsrätt.

18) *A.-B. Kalmar Konserverfabrik i Loverslund* anhöll om lån å 50,000 kr. Genom ökad omsättning hade bolagets kapital blivit för litet.

Bolagets ställning den 31 december 1932 var följande:

»Tillgångar.		
Kassabehållning	335: 16	
Postgirokonto	2,152: 23	
Varufordringar	46,305: 04	48,792: —
Färdiga varor	14,204: 85*	
Varor i arbete	6,500: —*	
Råvaror	23,225: 74*	
Emballage	12,981: 76*	
Diverse debitorer	5,746: 81	62,656: —
Verktyg	6,667: 20*	
Kontorsinventarier	1,805: 45	
Maskiner	21,675: 35*	
Transportmedel	12,270: —*	42,417: —
	<u>Kronor 153,869: 59</u>	

* c:a 97,600 kr. 60 % = 58,000 kr.

Skulder.		
Varuaccepter	40,968: 88	
Varuskulder	17,249: 73	58,217: —
Bankskulder	57,172: 36	57,172: —
Aktiekapital	38,100: —	
Reservfond	500: —	
Förnyelsefond	2,316: 22	40,916: —
	<hr/>	
	Kronor 156,307: 19	

Arvoden och löner utbetalade år 1932.

Styrelse och revisorer	360: —
Tjänstemän	12,600: —
Försäljare, fast lön	3,600: —
Arbetare	22,143: 86»

Hushållningssällskapet anförde:

»Sedan Aktiebolaget Kalmar Konservfabrik, Loverslund, förklarat sig vilja i skrivelse till Kungl. Maj:t ansöka om lån till främjande av enskild företagsamhet jämlikt 1933 års riksdagsbeslut samt anhållit om ett uttalande av Kalmar läns Södra Hushållningssällskaps Förvaltningsutskott i fråga om betydelsen för lantushållningen i orten m. m. av aktiebolagets i fråga verksamhet, får förvaltningsutskottet härmed i ärendet anföra följande.

1. Genom den för fabriken tillverkningar erforderliga råvaruanskaffningen har inom orten uppstått specialodlingar av grönsaker samt utökade odlingar av bär, vilka odlingar utan fabriken tillvaro icke skulle kunna uppehållas i sin nuvarande omfattning. En inskränkning av odlingarna i fråga eller ett nedläggande av desamma skulle för många odlare innebära minskade förvärvsmöjligheter, varjämte det omedelbart komme att medföra en minskning av ortens arbetstillfällen och därstädes boendes arbetsinkomst.

2. Fabriken tillvaro har dels på grund av de därstädes anställda och dels på grund av uppkomna nya arbetstillfällen vid odlingar för fabriken behov motverkat på orten förekommande arbetslöshet.

3. Fabriken tillverkningar äro, för så vitt förvaltningsutskottet kunnat utröna, förstklassiga och hava mycket gott anseende i marknaden.

4. Då fabriken ledning förklarat sig ämna utöka produktionen av bl. a. konserver av bönor och sparris, om för ifrågavarande produktionsökning erforderligt kapital kan anskaffas genom lån från i det föregående åberopade anslag och då jämväl den odling av senap, vilken tack vare fabriken tillvaro kunnat upptagas inom länsdelen, torde kunna utökas genom sålunda möjliggjord utvidgning, synes genom ett bifall till bolagets anhållan kunna icke allenast bevaras befintliga väsentliga arbetstillfällen inom orten utan även vinnas nya sådana, varför förvaltningsutskottet alltså av skäl som anförts anser sig böra förorda bifall till bolagets underdåniga anhållan.»

Konungens befallningshavande i länet åberopade i utlåtande den 18 december 1933 vad hushållningssällskapet anført och tillstyrkte på det livligaste framställningen.

Kommerskollegium avstyrkte framställningen, enär bolaget icke syntes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser fordrades för erhållande av ifrågasatt lån.

I promemoria den 15 januari 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget, som startade i mitten av år 1930, är beläget i Loverslund, Hagby socken av Kalmar län. I förhyrd lokal (en f. d. tändsticksfabrik) bedrivs tillverkning av senap samt konservering och syltning av äpplen, päron, jordgubbar, hallon, plommon och diverse skogsbär m. m.

Omsättningen har år efter år stigit och uppgick 1933 till cirka 230,000 kronor.

Enligt företedda intyg och inhämtade upplysningar äro företagens produkter av förstklassig kvalitet och åtnjuta mycket gott anseende i konsumentkretsar.

Såsom förbrukare av frukt, bär, grönsaker, senap m. m. är företaget av mycket stor betydelse för de i Södra Møre talrikt förekommande odlarna av dessa produkter. Sålunda inköptes föregående år från odlare i trakten för c:a 29,000 kr. Enligt vad som meddelades mig av en odlare har bolaget flera gånger räddat situationen, då tillförseln till Kalmar varit för stor och därigenom icke blott förhindrat produkternas förfarande, utan även hjälpt till att hålla priserna uppe vid normal nivå.

Antalet arbetare utgör nu 30 men beräknas att vid den utvidgade drift, som skulle komma till stånd, därest statslån kan erhållas, ytterligare ett 20-tal arbetare skulle kunna anställas.

För att bespara en hel del frakter, som nu förorsakats genom fabriken läge så långt från Kalmar, planeras inköp av en fastighet i Kalmar, dit fabriken skulle överflyttas. Meningen är att samtliga fabriken arbetare skulle beredas arbete i den nya fabriken.

Ehuru erbjudna säkerheten av förlagsinteckning å kronor 40,000 efter kr. 50,000 icke anses tillräcklig, får jag dock, i anseende till den stora betydelse företaget har, icke blott för arbetsmarknaden i orten utan även som stor avnämare av för driften behöfliga produkter, avlämna följande:

Förslag: att sökanden beviljas ett lån å kr. 40,000 amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 10-årig amortering och 5 % ränta.

Säkerhet: Förlagsinteckning å kr. 40,000 efter kr. 50,000 mot borgen av två vederhäftiga personer.

Särskilda villkor: att av lånet kr. 20,000 får lyftas, så snart nödiga handlingar avlämnats till Kungl. statskontoret,

att nyemission på min. 40,000 kr. ordnas före den 1 juli 1934, under förutsättning att statslån å motsvarande belopp beviljas,

att beloppet, därest nyemission icke skulle komma till stånd eller icke uppgå till minimibeloppet av Kungl. statskontoret godkänd säkerhet, inlevereras i motsvarande grad,

att förlagsinteckningen, därest planerat fastighetsförvärv i Kalmar kommer till stånd, utbytes mot inteckning å kr. 40,000 inom 70,000 kronor (efter modernisering av fastigheten beräknas taxeringsvärdet till minst 140,000 kr.),

att resten av lånet kr. 20,000 får lyftas så snart förlagsinteckningen utbyts mot fastighetsinteckning enligt ovan, då den personliga borgen återställes.»

Kungl. Maj:t (2 mars 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 40,000 kr. mot säkerhet, som kunde godkännas av statskontoret. Lånet skulle innehavas ränte- och amorteringsfritt under de 2 första åren och därefter återbetalas under 10 år.

I skrivelse den 26 oktober 1934 anförde bolaget, att det såsom säkerhet erbjudit statskontoret förlagsinteckning å 40,000 kr. med bästa förmånsrätt. Statskontoret hade emellertid förklarat hinder möta för godkännande av den erbjudna säkerheten. Bolaget anhöll nu, att Kungl. Maj:t måtte godkänna

säkerheten samt företedde ett värderingsinstrument över bolagets maskiner, inventarier och lager, slutande å 112,508: 65 kr.

Genom beslut den 23 november 1934 godkände Kungl. Maj:t såsom säkerhet för lånet ovannämnda förlagsinteckning jämte borgen av direktören Axel Mejare i Kalmar.

19) *A.-B. Stockholms skofabrik i Stockholm* ansökte den 24 mars 1934 om lån å 250,000 kr. Anledningen till lånebehovet uppgavs vara, att under de goda konjunkturerna betydande utvidgningar företagits och även detaljhandelsaffärer övertagits. I och med lågkonjunkturons inträdande hade ett allmänt bakslag inträffat. Följderna av den allmänna expansionen och överproduktionen hade blivit alltmera kännbara, och skoindustrien syntes i sin helhet arbeta under svåra förhållanden, vartill även bidragit gummimaterialets alltmer ökade användning vid fotbeklädnadsfabrikationen. Lånet skulle kunna amorteras på sex år.

Styrelseberättelsen för 1932 hade följande lydelse:

»Styrelsen för Aktiebolaget Stockholms Skofabrik får härmed avgiva följande förvaltningsberättelse för arbetsåret $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ 1932.

Utgående balansräkning.

Tillgångar.	
Fastigheter	1,466,700: —
Maskiner & inventarier	681,220: 60
Lager av hel- & halvfabrikat samt råmateriel	721,925: 93
Diverse fordringar	508,293: 53
Inneliggande växlar	65,667: 06
Depositioner	2,300: —
Postgiro	1,639: 68
Kassa	203: 16
Bokföringsårets förlust	52,018: 16
	Kronor 3,499,968: 12
Skulder.	
Aktiekapitalet	1,350,000: —
Reservfonden	135,000: —
Avskrivningsfonden	470,696: 78
Inteckningslån	872,000: —
Bankskuld	269,741: 14
Egna acceptor	122,645: 58
Diverse skulder	231,537: 01
Balanserad vinst	48,347: 61
	Kronor 3,499,968: 12

Vinst- & förlusträkning.

Inkomster.	
Bruttovinst å rörelsen	335,069: 33
Bokföringsårets förlust	52,018: 16
	Kronor 387,087: 49
Utgifter.	
Administrations- och försäljningskostnader	387,087: 49
	Kronor 387,087: 49

Ställda panter.

Fastighetsinteckningar	1,419,675: —	
Förlagsinteckningar	750,000: —	2,169,675: —
Diskonterade växlar och borgensförbindelser		629,722: 65
Förbindelse till Svenska Arbetsgivareföreningen		33,600: —

Styrelsen föreslår, att bolagsstämman å den under året uppkomna förlusten kr. 52,018: 16 avför balanserade vinstmedel kr. 48,347: 61 och resterande förlust kr. 3,670: 55 balanseras på Vinst- & Förlustkontot till nästkommande år.»

Svenska sko- och läderindustriarbetarförbundet inkom med skrift, vari anhölls om bifall till ansökningen under framhållande av den arbetslöshet, som eljest skulle drabba alla vid bolagets fabriker anställda arbetare, de flesta över medelåldern.

Sveriges skomakeriiddkares och skohandlars riksförbund inkom med skrift, vari framhölls, att om icke existensberättigade företag med statens hjälp skulle fortsätta sin verksamhet, detta komme att skapa ökad arbetslöshet för övriga företag och försvåra läget inom skoindustrien.

Överståhållaren anförde i skrivelse den 26 april 1934:

»Sistlidne gårdag hade jag besök av representanter för A.-B. Stockholms skofabrik, vilken till Socialdepartementet inkommit med ansökan om erhållande av lån ur därför anvisat anslag. Denna ansökan lärer vara avstyrkt av skofabrikanternas sammanslutning under motivering, att inom landet ändock finnes tillräckligt med skofabriker.

Förmodligen torde riktigheten av detta skofabrikanternas omdöme knappast kunna jävas och en konsekvens därav torde förmodligen vara, att om exempelvis någon av de många skofabrikerna i Örebro med omnejd, där i allt fall rikliga arbetstillfällen finnas för fackkunnig personal, befunne sig i ekonomiska svårigheter tvekan givetvis måste yppas angående lämpligheten att bevilja understöd på nu angivet sätt.

Här i Stockholm är emellertid förhållandet ett annat. För mig har uppgivits, att Stockholms skofabrik sysselsätter sammanlagt 270 man. I övrigt lärer inom staden finnas endast en mindre fabrik, som bereder arbete åt allenast något över en fjärdedel av sistnämnda antal. Därest Stockholms skofabrik nödgas nedlägga driften synes det kunna befaras att den där sysselsatta yrkeskunniga personalen icke kan här i staden beredas annat motsvarande arbete, varför det är att befara, att densamma, förr eller senare, i stor utsträckning kommer att ligga fattigvården till last.

Vid sådant förhållande synas mig synnerliga skäl tala för ett bifall till den gjorda ansökningen.»

I promemoria den 17 juni 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Rörelsen omfattar tillverkning och försäljning av herr- och damskodon. Hitills har företaget även drivit engrosshandel med bottenläder, gummivaror, tofflor m. m. Denna del av affären är emellertid under avveckling, enär den förorsakat bolaget betydande förluster. Även inom detaljhandeln har bolaget varit representerat av 8 egna affärer i Stockholm med omnejd samt i landsorten av 7 av bolaget kontrollerade affärer. Genom en del av dessa åsamkades bolaget under förra året en förlust på kr. 50,000: —, varför nu 5 av Stockholmsaffärerna och 4 av dem i landsorten försålt.

Omsättningen i skofabrikationen har i medeltal under de fem sista åren varit kr. 1,970,660:— och under år 1933 kr. 1,297,000.

Inom engrossavdelningen omsattes för kr. 363,200:— resp. kr. 357,000.

Anställda 270 personer, varav 128 manl., 126 kvinnl. och 16 minderåriga. Av dessa komma vid tillämnad och delvis redan påbörjad sanering av företaget 70 å 90 personer, varav 10 tjänstemän, att avskedas.

Orsaken till kapitalbristen torde vara överproduktion inom skobranchen och förlustbringande investeringar i detalj- och engrosshandeln.

Av de insända styrelse- och revisionsberättelserna för åren 1928—1933 framgår att avskrivningsfonden för maskiner och inventarier under dessa fem år icke tillförts några belopp, vadan således inga avskrivningar gjorts. De tre första åren har bolaget redovisat blygsamma vinster å tillsammans kr. 17,160:— medan under de 2 sista kraftiga förluster å tillsammans kr. 235,948:— framkommit. Av vinsterna synes endast den under bokföringsperioden $\frac{1}{7}$ 1930— $\frac{31}{12}$ 1931 hava uppkommit ur fabriksrörelsen med kr. 10,241:—. De övriga härstamma från andra inkomstkällor. De i styrelseberättelserna influata vinst- & förlusträkningarna äro i övrigt ovanligt intetsägende.

Specifikation av balansräkning per den 30 april 1934.

Tillgångar.

Kassa & postgiro	4,049: 12	
Varuväxlar	41,762: 31	
Varufordringar	566,623: 86	
Depositioner	2,300: —	641,735: 29
Varor		635,696: 98
Maskiner o. Inv.	681,717: 42	*
./ avskrivn. fond	470,696: 78	211,020: 64
Fastigheterna		1,466,700: —
Summa tillgångar		2,928,152: 91
Balans. förlust	187,599: 74	
Förlust $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{4}$ år 1934	25,526: 18	213,125: 92
		Kr. 3,141,278: 83

Skulder.

Varuaccepter	177,282: 07	
Varuskulder	202,178: 32	379,460: 39
Låneaccepter	93,750: —	
Bankskuld	311,068: 44	
Inteckn. »	872,000: —	1,276,818: 44
		1,656,278: 83
Aktiekapital	1,350,000: —	
Reservfond	135,000: —	1,485,000: —
Summa skulder		3,141,278: 83

Dessutom står bolaget i ansvar för disk. växlar till Kr. 500,000:—.

Kritik:

Varuväxlarna värdelösa, utgöras av sådana som bolaget måst taga hem.

Varufordringar: häri ingå Kr. 109,000:— fordringar hos försålda detaljaffärer, vilka utjämnats vid försäljningen och således avgå. Dessutom ingå här ytterligare några osäkra fordringar. Kontots rätta värde torde ej överstiga Kr. 400,000:—.

Depositioner: utgöres av dels kontanter dels bankbevis som säkerhet för frakter, gas, vatten och elektrisk ström.

Färdiga varor äro inventerade till salupriset \cdot /15 %.

Varor i arbete äro inventerade till material och arbetslön.

Varor, råvaror äro inventerade till inköpspris justerade nedåt.

Sammanlagda värdet å varor torde nog vara något i överkant.

Maskiner och inventarier äro väl underhållna och bokförda till Kr. 211,020:64, varå under de sista 5 åren inga avskrivningar gjorts. Enligt en företedd värdering, utförd av en ingenjör Karl E. Appelqvist den $^{12}/_{12}$ 1933, skulle verkliga värdet vara Kr. 465,143:93. Men då flera av de dyrbaraste maskinerna ej äro bolagets egendom utan endast förhyrda, då dessa ej försäljas av tillverkaren, utan endast uthyras, och intet säges i intyget om dessa, kan misstänkas att värderingen gjorts för utrönandet av brandvärdet. Jag anser därför maskinernas värde ej överstiga Kr. 200,000:—.

Fastigheterna:

Hornsgatan 160 taxeringsvärderad till	Kr. 1,200,000:—
Brännkyrkagatan 165 » »	» 450,000:—
	<u>Summa Kr. 1,650,000:—</u>

intecknade för Kr. 1,419,675:—.

Butikslägenhet i Hornsg. 64 B tax.v.	Kr. 116,000:—
	<u>Summa Kr. 1,766,000:—</u>

Varuaccepter: av dessa avses vid saneringen Kr. 86,049:— att bindas på avbetalning med 15 % var tremånadersdag.

Låneaccept å Kr. 93,750:— till C. J. Carlsson bindes som ovan.

Bankskuld: Kr. 311,068:44 i checkräkning med Sv. Handelsbanken.

Inteckningslån i diverse Kassor mot botteninteckningar i fastigheterna.

Avlöningar har under år 1933 utbetalats till styrelse

o. revisorer	3,975:—
till ledande tjänstemän	48,100:—
» övriga »	175,379:—
» arbetare	379,714:—

Efter saneringens genomförande beräknas lönerna komma att utgå

till styrelse och revisorer med	3,375:—
» ledande tjänstemän	18,000:—
» övriga »	75,100:—
» arbetare	357,500:—

Inneliggande order voro vid besöket så gott som inga, enär bolaget ännu ej utsänt sina resande i avvaktan å resultat av kapitalanskaffningsförsöken. Goda utsikter ansågos dock föreligga, då flera av bolagets gamla kunder hört sig för om de ej snart kunde få besök av någon av bolagets resande.

För att få en uppfattning om utsikterna till företagets bestånd efter genomförandet av den tilltänkta saneringen har jag utarbetat och med Disponent Lundberg diskuterat driftskalkyler för fabriksrörelsen och fastigheterna betraktade som skilda företag.

Fabriksrörelsen vid en omsättning av Kr. 1,300,000:—.

Utgifter:

Material	555,600:—	
Arbetslöner	357,500:—	
Royalty	20,400:—	933,500:—
Driftsomkostnader	354,975:—	

Räntor å checkräkn.	14,100: —	
Omk. fabriekshus	7,500: —	376,575: —
Överskott		9,925: —
		<hr/> Kronor 1,320,000: —

Inkomster:		
Tillverkningen	1,300,000: —	
Kassarabatter	20,000: —	
		<hr/> Kronor 1,320,000: —

Obs. i driftsomkostnaderna ingå ej några avskrivningar, ej heller »normala kundförluster» eller ränta å eventuellt statslån.

Fastigheterna:

Utgifter:		
för Brännkyrkagatan 165	6,500: —	
» Hornsgatan 160 hälften	7,500: —	
» » 64 B	800: —	
Räntor å kassalånen	41,400: —	
Överskott	25,700: —	
		<hr/> Kronor 81,900: —

Inkomster:		
Hyror	36,900: —	
»	42,000: —	
»	3,000: —	
		<hr/> Kronor 81,900: —

Härav torde framgå, att även efter saneringens genomförande på av bolaget föreslaget sätt de beräknade överskotten även om man bortser från behövliga avskrivningar ingalunda räcka att ränta och amortera ett eventuellt statslån av ifrågasatt storlek.

Mig synes därför, att ett beviljande av detta lån icke kan skapa förutsättningar för företagets fortsatta bestånd. Den föreslagna s. k. saneringen av företaget är icke tillräckligt genomgripande, även om bolagets aktiekapital nedskrivs till hälften.

Skall något resultat ernås med stödaktionen måste enligt mitt förmenande de större fordringsägarna bland leverantörerna, vilka förut lära vara aktieägare, nämligen

C. J. Lundbergs Läderfabriks A.-B. med	kr. 52,300: —
L. A. Mattons Läderfabriks A.-B. »	» 43,700: —
och Herr C. J. Carlsson	» 93,750: —

eller tillsammans kr. 189,750: —

utbyta dessa sina fordringar mot aktier i företaget.

Genomföres en dylik evalvering av gäld i aktiekapital skulle enligt den av bolaget uppgjorda finansplanen för tiden $\frac{1}{7}$ 1934— $\frac{30}{6}$ 1935 ett lån endast vara behövt för att hjälpa företaget över de under juli 1934 uppstående likviditetssvårigheterna.

Härför torde erfordras Kr. 150,000: —.

Som säkerhet härför skulle möjligen kunna godtagas förlagsinteckningar mellan Kr. 300,000: — och 450,000: —, vilka i så fall skulle komma att ligga inom 54 % av värdet å maskiner, inventarier och varor, samt styrelsens borgen som vanligt.

Då emellertid banken vägrar lämna från sig inteckningar liggande lägre än Kr. 450,000: — och Bankdirektör Snellman dessutom å styrelsens vägnar

förklarar, att styrelsen icke tecknar sådan borgen för bolaget, kan jag endast föreslå avslag å ansökningen.

Betr. av bolaget lämnad likvidationsbalans i sitt konfidentiella memorial tillåter jag mig påpeka att Kr. 116,000:— av fastighetsvärdet utgöres av en butikslägenhet i ett bostadsföreningshus, vars taxeringsvärde torde bliva ganska svårt utfå inom rimlig tid.

Allt som allt är det i balansen upptagna fastighetsvärdet Kr. 300,000:— högre än bokvärdet, vilket vid en försäljning under likvidation torde vara vanskligt att utfå.

Vidare har i balansen medtagits så gott som värdelösa aktier i ett par detaljskohandlarebolag med Kr. 4,000:—.

Även mot värdet å upptagna främmande accepter är Kr. 50,000:— måste jag ställa mig synnerligen skeptisk, enär de förmodligen äro av samma karaktär som de i balansen den $\frac{30}{4}$ 1934 upptagna och således skäligen värdelösa.»

Kommerskollegium anförde i yttrande den 27 juni 1934:

»Gällande bestämmelser för utlämnande av lån ur de medel, som å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet synas endast under vissa förutsättningar medgiva understöd av ansökt art åt sökandebolaget.

Med hänsyn till den inom skoindustrien förefintliga överkapaciteten i produktionsresurser i förhållande till skomarknadens förmåga att upptaga fabrikerens tillverkningar lärer ett eventuellt lån ur arbetslöshetsanslaget i förevarande fall särskilt böra avse att möjliggöra en icke alltför brådstörtad avveckling av fabriksrörelsen, så att arbetspersonalen kunde i möjligaste mån beredas sysselsättning i annan verksamhet. Lånetiden torde därför icke böra överstiga 4 år, samt lånebeloppet avpassas efter en redan början nedskuren och därefter ytterligare sammandragen produktion. Säkerheten för lånet bör vara sådan, att den oavsett fabriksrörelsens avveckling lämnar statsverket betryggande garanti. Såsom villkor torde dessutom böra föreskrivas, att bolagets ekonomiska ställning saneras, så att fabrikationens bedrivande under avvecklingsperioden icke äventyras.»

Kungl. Maj:t (6 juli 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 175,000 kr. mot säkerhet av ej mindre in-teckningar dels i fastigheten nr 8 i kvart. Släggan i Stockholm å 35,000 kr. med förmånsrätt efter 330,000 kr., dels i fastigheten nr 14 i samma kvarter å 45,000 kr. med förmånsrätt efter 922,000 kr., dels ock i bolagets förlagsegendom å 175,000 kr. med förmånsrätt efter 300,000 kr., än även borgen av verkställande direktören Georg Karlsson för ett belopp av 100,000 kr. Lånet, som skulle innehavas räntefritt under 1 år, skulle återbetalas med 50,000 kr. den $\frac{1}{7}$ 1936, 50,000 kr. den $\frac{1}{7}$ 1937 och återstående 75,000 kr. den $\frac{1}{7}$ 1938.

20) *Aktiebolaget Gylling & C:o i Stockholm* anhöll om lån å 175,000 kr. Bolaget anförde, att om ansökningen bifölles med all säkerhet en personal på 150 å 175 personer skulle kunna anställas. Order funnes för c:a 75,000 kr. Bolaget tillverkade radioapparater (Centrum-Radio) och åberopade intyg angående tillverkningens höga standard. Anledningen till kapitalbristen vore bolagets snabba utveckling och svårigheter att under kristiden uppbringa erforderligt kapital.

I promemoria den 25 juni 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:
 »Företaget startade år 1915 och ombildades till aktiebolag år 1929 med 10,000 kr. aktiekapital, vilket ökades år 1933 till kr. 50,000.

Tillverkar och försäljer radioapparater, delar och tillbehör till sådana samt uppmontering och försäljning av motorer för drift av vanliga trampeyklar.

Årsomsättningen är i stadigt stigande från kr. 340,000 år 1929 till kr. 1,216,000 arbetsåret 1933—34.

Anställda i medeltal 127 personer, därav 70 män, 31 kvinnor samt 22 manliga och 4 kvinnliga minderåriga. Under högsäsongen 50 % flera och under sommarmånaderna c:a 50 % färre.

Av de anställda äro 23 st. förvaltningspersonal och 104 arbetare.

Bolaget befinner sig i synnerligen kraftig utveckling och är meningen att, om möjligt kapital erhålles, driva fabrikationen med full arbetsstyrka året runt. Detta skulle betyda en ökning av arbetarepersonalen från i medeltal 104 till c:a 150.

Anledningen till kapitalbristen är bolagets snabba utveckling och svårigheten att under kristiden uppbringa nödigt kapital. Under det sista bokföringsåret omsattes bolagets egna kapital kr. 60,000 ej mindre än 20 gånger.

Specifikation till bokslutet per den 30 april 1934.

Tillgångar:

Kassa och bank	44,587: 32	
Varuväxlar	5,174: 23	
Varufordringar	255,552: 85	
Aktier	1,500: —	306,814: 40
Varulager		45,160: —
Inventarier och maskiner		26,895: —
	Summa tillgångar	378,869: 40
Utelöpande diskont. kundaccepter	147,900: —	
Skulder:		
Varuaccepter	177,951: 36	
Varuskulder	75,568: 68	253,520: 04
Låneaccepter	30,000: —	
Banklån	25,000: —	55,000: —
Aktiekapital	50,000: —	
Reservfond	2,000: —	
Dispositionsfond	8,000: —	60,000: —
Summa skulder		368,520: 04
Överskott		10,349: 36
	Kronor	378,869: 40

Bankfordringarna uppgå till kr. 43,768:49, varav 34,976:25 äro spärade som säkerhet för diskonteringen, utgöras av

	Diskontobanken	Upplandsbanken	Skandinaviska banken
checkräkning	413: 44	4,421: 41	53: 84
kapitalräkning	20,943: 35	14,032: 90	3,903: 53

Varuväxlar sådana som innelågo vid årsskiftet, men vilka sedan diskonterats.

Varufordringar uppgå egentligen till kr. 279,893:98, varå före bokslutet avskrivits kr. 24,341:13. Resten anses vara fullt säkra

Aktier utgöras av 50 st. i Sydbanken å 30:— kr.

Varulagret består enligt företedda inventeringslistor av

Färdiga varor för kr. 98,551:25 invent. till material + arbetslön utan alla pålägg.

Varor i arbete för kr. 26,707:45 invent. till material + arbetslön utan alla pålägg.

Råmaterial för kr. 34,916:10 invent. till inköpspris.

Butikens lager för kr. 7,180:16 invent. till $\frac{1}{3}$ av saluvärdet.

Summa inventeringsvärde 167,354:96 bokfört vid bokslutet i kr. 45,160:—

Inventarier och maskiner består enligt företedda inventeringslistor av

Maskiner för kr. 7,528:33, Verktyg för kr. 2,207:71, Instrument för kr. 9,788:84, Övriga inventarier för kr. 13,105:85. Inventeringsvärde kr. 32,630:73, vilka i bokslutet upptagits till kr. 26,895:—.

Maskiner och inventarier voro så gott som nya och redan inventeringsvärdet torde vara lågt och fullt betryggande. Dessutom har efter bokslutet anskaffats maskiner och instrument för lågt räknat kr. 6,000:—.

Banklån kr. 25,000:— i Upplandsbanken mot första förlagsinteckning och borgen.

Under år 1933 utbetalades i avlöning: till tjänstemän kr. 84,156:58, till arbetare kr. 99,039:62.

Inneliggande order vid besöket uppgick till c:a kr. 70,000:— men resande skulle börja sitt arbete först i juli månad.

Avsättningsmöjligheterna mycket goda och förelåg egentligen endast konkurrens inom landet med utländska fabriker. För samtlig inhemsk produktion fanns nämligen full avsättning. Goda utsikter förefunnos även för export av radioapparater särskilt till Spanien och England. Av cykelmotorerna exporterades även ej obetydligt till Danmark, Finland och Estland.

Bolagets framtid: Som ett allmänt omdöme om bolaget gäller, att det är synnerligen väl skött och ställningen på grund av de ytterst försiktigt upptagna tillgångarna betydligt bättre än som framgår av balansräkningen.

Ökning av aktiekapitalet från kr. 50,000 till kr. 150,000 var vid besöket beslutad och teckning förelåg redan å kr. 37,000. Av de nya aktierna skulle 50,000 vara stam och 50,000 preferens med 8 % ackumulativ utdelning. Vidare har bolaget av Stockholms Hamnstyrelse förhyrt Ford Motor C:s f. d. lokaler i Stadsgården för en årlig hyra av kr. 6,000, vilka bolaget nu höll på att inreda för att under sommarmånaderna överflytta hela sin nu i 'Centrum' vid Kungsgatan bedrivna rörelse. De nuvarande ytterst trånga lokalerna i 'Centrum' draga en årshyra av kr. 10,000.

Det belopp som avses med denna låneansökan är kr. 175,000:—.

Bolaget har redan ett lån å kr. 25,000:— i Upplandsbanken mot förlagsinteckning förstärkt med borgen.

Upplandsbanken erbjuder sig att övertaga de båda övriga bankernas engagement samt släppa spärren å kapitalräkningen, mot att banken finge en 2:dra förlagsinteckning å kr. 50,000:—.

Härigenom skulle bolaget få till sin disposition c:a 44,000:— kronor.

Kan därtill den beslutade nyteckningen genomföras skulle ytterligare kr. 100,000 friska pengar tillföras bolaget eller tillsammans kr. 144,000.

Då av det ovan sagda torde framgå, att bolaget icke befinner sig i ett sådant läge, att dess fortsatta verksamhet äventyras, om staten ej träder stödjande emellan, synes mig företaget icke uppfylla gällande förutsättningar för erhållande av lån ur anslaget till främjande av enskild företagsamhet och föreslår därför avslag.»

Kommerskollegium avstyrkte framställningen under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium framhålla, att företaget icke kan anses vara sådant, som på grund av konjunkturerna tvingats eller inom en icke avlägsen framtid blir tvingat att nedlägga sin verksamhet.»

Genom beslut den 6 juli 1934 beviljade Kungl. Maj:t bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 50,000 kr. på 5 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 50,000 kr. med förmånsrätt efter 75,000 kr., aktier å nominellt 25,000 kr. i aktiebolaget Ylle & Siden samt borgen av direktören B. Gylling och försäljningschefen T. Smith.

21) *Handelsbolaget under firma Flodin-Ruths i Stockholm* ansökte den 29 oktober 1933 om lån dels å 60,000 kr. ur arbetslöshetsanslaget, dels ock å 60,000 kr. ur industrilånefonden eller manufakturförlagslånefonden.

»Balansräkning den 31 december 1932:

Debet:	Kontant i kassa	25: 68	
	Innestående å checkräkning	280: 33	
	» » postgiro	349: 51	
	Fordringar enligt reskontra	8,085: 67	
	Varubehållning	9,230: 35	
	Inventarier	395: 80	18,367: 34
Kredit:	Skulder enligt reskontra	8,729: 97	
	J. Flodin	2,503: 27	
	H. Ruths	2,459: 30	
	Årets vinst	4,674: 80	18,367: 34

Vinst- och Förlusträkning pr 31 december 1932:

Debet:	Löner och provisioner	5,793: 05	
	Reklamkostnader	2,681: 72	
	Övriga omkostnader	4,107: 48	
	Årets vinst	4,674: 80	17,257: 05
Kredit:	Varu-konto	17,035: 88	
	Intresse-konto	221: 17	17,257: 05

Balansräkning den 1 januari 1934:

Tillgångar:

Kontant i kassan	10: 25
Checkräkning i Skandinaviska Kredit A. Bol.	1,283: 34
Postgirokonto	432: 51
Fordringar enligt reskontra	19,159: 53
Lager: Apparater på demonstration	6,845: —
» i lager	7,441: —
Halvfabrikat	350: —
Delar och rör	3,843: —
Verkstad	246: —
Inventarier	5,883: 17
	<hr/>
Summa Kronor	45,494: 07

Skulder:

Skulder enligt reskontran	20,141:—
Lån » » *	9,100:—
Egna acceptor	4,285:—
Tillgångar utöver skulder	11,968:07
	Summa Kronor 45,494:07

* Lån 9,100:— kronor är av Herrar Flodin och Ruths insatt kapital under 1933.»

I promemoria den 4 nov. 1933 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Bolaget har ansökt om lån intill 60,000 kronor för fortsatt och utökad fabrikation och försäljning av radioapparater med tillbehör. Bolaget sysselsätter nu 9 personer utom försäljare, men beräknar, vid utvidgad drift, kunna utöka arbetsstyrkan till 15 man fast anställda samt ytterligare 10—15 personer under säsongen, som beräknas till c:a 6 månader.

Bolaget startade i juli 1932 med ett kapital av 500 kronor. Då nu rörelsen utökats, ser ledningen sig icke i stånd att i fortsättningen finansiera företaget utan måste nedskära tillverkningen, därest kapital icke kan anskaffas. På förfrågan meddelades, att kapital icke kan anskaffas på annat håll.

Vid mitt besök förelåg stora beställningar och stor brådska var rådande. Fabrikationen gjorde ett gott intryck. Bolagsmännen beskrivas som skötsamma och driftiga män, väl värda hjälp.

Löseegendomen är försäkrad i Försäkringsbolaget Fylgia för 10,000 kronor (Pol. nr 5554).

Förslag: Lån å kr. 10,000 att amorteras på 5 år.

Säkerhet: Förlagsinteckning.

Borgen av: Dr Ing. Johannes Ruths, ombudsman Seth Flodin, (Göteborgs bank) båda i Stockholm.»

Kommerskollegium anförde i yttrande den 23 februari 1934:

»Remissen avser dels en ansökning om lån ur industrilånefonden eller manufakturförslagslånefonden för beredande av kapital för fabrikation och försäljning av radioapparater med tillbehör, dels en ansökning om lån ur arbetslöshetsanslaget för samma ändamål.

Beträffande den förra ansökningen framgår av handlingarna, att företaget startades i juli 1932 och ännu icke förfogar över egna resurser av den storhetsordning, att den enligt Kommerskollegii mening skulle stå i skäligt förhållande till rörelsens planerade utvidgning med lånemedel.

Vidkommande den senare ansökningen torde sökandefirman icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser böra vara för handen för erhållande av lån ur de medel, riksdagen anvisat för budgetåret 1933/1934 till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kollegium erinra, att endast sådana företag ifrågakomma till åtnjutande av stöd, vilka på grund av konjunkturerna tvingats eller inom en icke avlägsen framtid bliva tvungna att nedlägga sin verksamhet.

Kommerskollegium finner sig därför icke kunna tillstyrka bifall till någondera ansökningen, under erinran att avgörandet av ärendet i den del det rör lån ur industri- eller manufakturförslagslånefonderna lärer närmast ankomma på Kungl. Maj:t i Handelsdepartementet.

Kommerskollegium hemställer, att de remitterade ansökningarna icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. Maj:t (27 april 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 5 år ur anslaget till lån till främjande av enskild företagsamhet. Säkerhet: Förlagsinteckning å 12,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av S. Flodin och J. Ruths.

22) *Arvid Wiman med firma Arvid Wimans Borstträfabrik i Norra Solberga, Jönköpings län*, ansökte om lån å 15,000 kr. och subvention med 5,000 kr. till fortsättande och utökning av fabrikationen av borstträ m. m.

Årsproduktionen utgjorde 28,863:76. Företaget sysselsatte 9 man och en minderårig. 3 st. vore permitterade och en sjuk. I händelse av bifall till ansöknings kunde de permitterade återtagas och personalen ytterligare utökas med 4 man och 2 minderåriga. I händelse av avslag måste de permitterade avskedas och ytterligare 2 å 3 man permitteras. Antalet arbetslösa i socknen vore 110. Orsaken till kapitalbristen vore att ett lån uppsagts. Utbetalda arbetslöner per år utgjorde 13,050:24 kr. Inneliggande orderstock är 460 kronor. Svår konkurrens funnes, men avsättningsmöjligheterna vore dock goda. Lånet skulle användas till att med 6,050 kr. lösa uppsagt lån, inköpa ytterligare maskiner för c:a 2,500 kr., öka virkeslagret med 5,000 kr. samt verkställa om- och nybyggnad för c:a 3,000 kr. samt resten till rörelsekapital.

Följande utdrag ur räkenskaper företeddes:

»Ingående Balanskonto 1 jan. 1934.

An Intecknings Konto . . .	6,050: —	Per Kassa Konto . . .	333: 31
» Kreditorers » . . .	3,803: 58	» Fastighets » . . .	11,737: 35
» Div. Personers » . . .	5,655: 92	» Invent. » . . .	10,621: 75
» Kapital » . . .	11,896: 46	» Varu » . . .	3,785: 25
		» Div. Pers. » . . .	928: 30
	<hr/>		<hr/>
	27,405: 96		27,405: 96

Utgående Balanskonto 31 dec. 1933.

An Kassa Konto . . .	428: 95	Per Kred:s Konto . . .	3,590: 20
» Fastigheters » . . .	13,089: 02	» Div. Pers. » . . .	18,089: 75
» Inventarie » . . .	10,846: 75	» Kapital » . . .	13,170: 03
» Varu » . . .	6,850: 89		
» Div. Personers » . . .	3,634: 37		
	<hr/>		<hr/>
	34,849: 98		34,849: 98

Vinst- & Förlustkonto.

Dec. 31			
An Omkostnads Konto . . .	4,777: 76	Per Varu Konto	21,509: 02
» Avlönings » . . .	14,288: 73		
» Privat » . . .	1,168: 96		
» Kapital » . . .	1,273: 57		
	<hr/>		<hr/>
	21,509: 02		21,509: 02»

I promemoria anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Efter att i många år hava konditionerat i borstbinderiyrket, därav åtskilliga år i Tyskland, igångsatte sökanden år 1925 fabrik för tillverkning av trä

för borstar av olika slag vid Solberga i Solberga socken av Jönköpings län. Ifrån en ringa början har företaget utvidgats och sysselsätter nu 14 personer, därav en minderårig.

Wiman vitsordas såsom varande en mycket redbar, arbetsam och skötsam man.

Fabriken levererar borsträ till ett flertal blindföreningar. Konkurrensen uppgives vara hård. Meningen är att, om lån kan erhållas, utöka tillverknin- gen för export.

Fastigheten är taxerad för kr. 10,500 och graveras av en in-teckning å kr. 6,500, belånad i Nässjö sparbank för kr. 6,050. Långgivaren har nu uppsagt lå- net, under motivering, att försträckning till industriella företag ligger utanför bankens verksamhetsområde.

Brandförsäkring:	Fastighet:	Löseendom:
Försäkringsbolaget Göta nr 149,468 A	12,000: —	13,000: —
Försäkrings AB Fylgia nr B 56,840		5,000: —

S:a kronor 12,000: — 18,000: —

Antalet arbetslösa inom kommunen utgjorde enligt senaste rapporten 109.

Förslag:

att sökanden beviljas ett lån å kr 10,000: —
amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 10 års amortering och

5 % ränta.

Säkerhet:

Fastighetsinteckning i läg. Stensborg nr 2 (botten) å kr. 6,500: —
Förlagsinteckning (botten) å » 3,500: —

Kronor 10,000: —

Villkor:¹

Stockholm den 17 januari 1934.

¹ Senare: Med hänsyn till den betydelse företaget har för orten synes kommu- nen (Solberga) böra lämna sitt stöd åt företaget genom tecknande av borgen å ett lån i bank av förslagsvis 5,000 kr. Sthlm $\frac{5}{3}$ 1934.»

Kommerskollegium avstyrkte framställningen under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande be- stämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främ- jande av enskild företagsamhet.»

Kungl. Maj:t (27 april 1934) beviljade till förstärkning av firmans rörelse- kapital ett lån å 10,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorterings- fria. Säkerhet: Fastighetsinteckningar å tillhopa 6,500 kr. med bästa för- månsrätt samt förlagsinteckning å 3,500 kr. med bästa förmånsrätt.

23) Aktiebolaget Järnforsens Möbelfabrik, Järnforsen, Kalmar län.

Bolaget ansökte i februari 1934 om lån å 10,000 kr. och subvention med 5,000 kr.

Bolaget hade till verksamhet att tillverka och försälja möbler; normal års- produktion c:a 75,000 kronor. Vid tiden för ansökningen sysselsattes 12 man; vid bifall till ansökningen beräknades kunna återanställas förut tillåtna eller nyanställas 6 å 7 man. Vid avslag å framställningen beräknades detta komma att medföra en minskning av personalen med minst hälften, möjligen måste driften inställas.

»Balansräkning den 31 december 1931.

Tillgångar:	
Kassa	kr. 300: 82
Byggnader	» 20,366: 02
Maskiner	» 7,656: 35
Fastigheter	» 17,000: —
Redskap & Verktyg	» 1,211: 45
Möbellager	» 24,277: 01
Materialier	» 3,172: 47
Virkeslager	» 15,710: 18
Kontorsinventarier	» 813: 72
Fordringar	» 9,571: 69
Inneliggande accepter	» 6,104: 25
Förlust	» 2,968: 27
	Kronor 109,152: 23

Skulder:	
Aktiekapital	kr. 29,000: —
Reservfond	» 365: 81
Växlar	» 16,743: 37
Skulder enl. reskontra:	
Lån mot reverser	kr. 33,500: —
Checkräkning i	
Sydbanken	» 20,359: 74
Skand. Kredit A/B	» 2,984: 97
Div. personer	» 6,198: 34
	» 63,043: 05
	Kronor 109,152: 23

Balansräkning den 31 december 1932.

Tillgångar:	
Kassa	kr. 16: 47
Byggnader	» 20,366: 02
Maskiner	» 7,656: 35
Fastigheter	» 17,000: —
Redskap & Verktyg	» 1,211: 45
Kontorsinventarier	» 813: 72
Möbellager	» 25,868: 40
Materialier	» 3,467: 81
Virkeslager	» 10,910: 58
Fordringar	» 3,247: 63
D:o osäkra kr. 2,568: —	» —: —
Förlust	» 25,228: 30
	Kronor 115,786: 73

Skulder:	
Aktiekapital	kr. 29,000: —
Reservfond	» 365: 81
Accepter	» 10,302: 72
Skulder enl. reskontra:	
Lån mot reverser	kr. 34,190: 46
Checkräkning i	
Sydbanken	» 20,549: 60
Skand. Kredit A/B	» 3,178: 63
Div. personer	» 18,199: 51
	» 76,118: 20
	Kronor 115,786: 73

Balansräkning den 31 december 1933.

Tillgångar:	
Kassa	kr. 78: 63
Byggnader	» 12,000: —
Maskiner	» 4,000: —
Redskap & Verktyg	» 500: —
Kontorsinventarier	» 500: —
Möbellager	» 14,211: 04
Materialier	» 2,377: 26
Virkeslager	» 8,477: 71
Fordringar	» 2,314: 77
Förlust	» 251: 22
	<hr/>
	Kronor 44,710: 63
Skulder:	
Aktiekapital	kr. 10,150: —
Accepter	» 2,232: —
Skulder enl. reskontra:	
Lån mot revers	kr. 1,600: —
Checkräkning i	
Sydbanken	» 17,948: 10
Diverse personer	» 12,780: 53
	<hr/>
	» 32,328: 63
	<hr/>
	Kronor 44,710: 63.»

Ur förvaltningsberättelsen för 1933 inhämtas bl. a. följande:

»Sedan bolaget den 15 december 1932 nödgats inställa betalningarna, inleddes underhandlingar med samtliga oprioriterade fordringsägare om ett 20 % ackord, vilket antogs under loppet av mars månad 1933, och erlades sista utbetalningen å ackordet den 30 december.

I enlighet med bolagsstämmans beslut den 29 april och Kungl. Patent- och Registreringsverkets registrering den 19 juni 1933, har bolagets aktiekapital nedsatts från kr. 29,000 till kr. 10,150 med kr. 18,850 genom att sistnämnda belopp överfördes till reservfond och därefter enligt beslutet använts till följande avskrivningar:

Byggnaders konto	kr. 8,366: 02
Inventariers konto	» 4,681: 52
Varors konto	» 5,761: 12
Div. personers konto	» 41: 34
	<hr/>
	Kronor 18,850: —.»

I promemoria den 5 mars 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget, som är beläget vid Järnforsens station å järnvägslinjen Vetlanda—Målilla i Järeda socken av Kalmar län, bedriver tillverkning av möbler av bättre kvalitet. Fabriksbyggnaden av trä i två våningar jämte ångcentral, torkhus samt kontors- och lagerbyggnad är uppförd vid Emån på av Kronan arrenderad mark. Drivkraft erhålles från i forsen monterad turbin å 20 hkr. Arrendeaftalet löper till år 1940. Arrendet utgår med 1,500 kr. per år, men pågå underhandlingar om nedsättning till 1,000 kr.

Antal arbetare 12 (varav 11 familjeförsörjare) normalt 20. Ingen arbetslöshet f. n. i socknen. Årsomsättningen år 1933 kr. 25,000, normalt c:a 75,000 kr. Inneliggande order 5,000 kronor.

Tillfölje stora förluster på norska och danska firmor nödgades bolaget i slutet av år 1932 inställa betalningarna. Efter överenskommelse med de oprioriterade borgenärerna genomfördes 20 % ackord, varigenom skulderna minskades med c:a 37,000 kr., samtidigt nedsattes aktiekapitalet från kr. 29,000 till 10,150 kr. Efter denna sanering har bolagets fastighet, inventarier och lager kunnat nedskrivnas till lämpliga värden, men rörelsekapital saknas. Möjlighet att genom nyemission utöka aktiekapitalet förefinnes icke. Huvudparten av aktiestocken innehas av vid företaget anställda, som sakna medel att ytterligare stödja företaget. Ej betalda avlöningar till personalen utgör kr. 7,401:76.

Mot tillgångar å kr. 44,359:41 svara följande skulder:

Räntor och skatter	514:65			
Varuaccepter	1,232:—			
Varuskulder	1,698:40			
Div. kreditorer	3,613:82	(Härav bolagets disponent kr. 2,000:—)		
Låneaccepter	1,000:—			
Innestående avl.	7,401:76	(» » » »	3,600:—, arb.	3,801:76)
Checkräkning (A. B. Sydbanken)	17,500:—	Förlagsint. å kr. 20,000:—	med borgen	
Privatlån	1,600:—			
Aktiekapital	10,150:—			

S:a kr. 44,710:63

Den av sökanden erbjudna säkerheten, förlagsinteckning å kr. 10,000 efter kr. 20,000, kan icke föreslås till godkännande även om styrelsen tecknar borgen. - Brandförsäkring: Brandförsäkrings A.-B. Skandia nr 232 å lösegendom för kr. 69,900. Såväl ledaren som arbetarna få vitsord såsom respektabla, kunniga och arbetsamma män, väl värda ett handtag. Med hänsyn till vad som vid undersökningen framkommit får jag avlämna följande:

Förslag: att sökanden beviljas ett statslån å kr. 18,000 amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 10-årig amortering och 5 % ränta.

Säkerhet: Förlagsinteckning med bästa rätt å kr. 20,000 samt borgen av bolagets styrelse, hrr Ernst Johansson, Helge Nilsson och Edvin Lundin.»

Bland handlingarna finnes ett brev från A.-B. Sydsvenska Banken av följande lydelse:

»Järnforsen den 2 mars 1934.

Herr Disponenten Ernst Sundell, Socialdepartementet, Stockholm.
Angående AB Järnforsens Möbelfabrik, Järnforsen.

Bekräftande vårt samtal vid Edert besök hos oss den 28 pto, få vi härmed meddela, att vårt Huvudkontor medgivit oss utlämna rubr. bolags hos oss hypotiserade förlagsinteckning å kr. 20,000:— med bästa rätt mot,

dels att bolagets anhållan om stödlån å kr. 18/20,000:— beviljas, så att rörelsekapital erhålles, och

dels att bolaget å sin checkräkning hos oss å kr. 17,500:— avbetalar kronor 10,000:—.

Vi medgiva alltså bolaget omsätta ovannämnda checkräkning till kr. 7,500:— med hypotek av dels förlagsinteckning å kr. 20,000:—, inom kr. 40,000:—, och dels samma borgen som förut, under förutsättning att bolagets anhållan bifalles.

Högaktningsfullt

Aktiebolaget Sydsvenska Banken,
Oläsligt namn /E. Carlson».

I yttrande den 5 april 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

Den 16 april 1934 återkallade bolaget sin förenämnda ansökan och ingav samtidigt ny ansökan om lån å 18,000 kr.

Kungl. Maj:t (20 april 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 18,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Förlagsinteckning å 18,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av hemmansägaren Teodor Jonsson, förre disponenten P. W. Johansson och disponenten Ernst Johansson.

24) *Föreningen Norra Björke Nya Möbelfabrik u. p. a., Norra Björke, Älvsborgs län.*

Föreningen ansökte den 6 nov. 1933 om ett lån å minst 22,000 kr. Lånebehovet uppgavs huvudsakligen bero därpå att borgensmannen på ett banklån å 16,000 kr. sagt upp sin borgen.

Av handlingarna inhämtas bl. a., att en möbelfabrik startats i Norra Björke 1920 men kommit på obestånd 1923, att rörelsen hade fortsatts av borgensmännen och arbetarna genom bildande av en kooperativ förening, att denna drivit rörelsen till 1926, då den måst träda i likvidation, samt att rörelsen därefter övertagits av sökande-föreningen.

Balansräkningar.

		31 dec. 1930	31 dec. 1931	31 dec. 1932
An	Kassa	1,503: 16	377: 23	295: 37
	Postgiro	261: 16	76: 13	18: 65
	Fastighets	11,140: —	10,600: —	10,600: —
	Inventarie	7,745: —	7,000: —	7,000: —
	Låne	77: 96	81: 86	85: 95
	Varu	19,043: 91	24,128: 73	25,047: 03
	Div. Debitorers Konto	7,714: 57	8,504: 52	7,121: 82
	Årets förlust	—	—	424: 39
		45,152: 91	50,768: 47	50,593: 21
Per	Andelars Konto	12,400: —	12,400: —	12,400: —
	Låne	24,471: —	24,471: —	23,721: —
	Div. Kreditorers Konto	2,676: 10	4,605: 63	3,764: 76
	Obet. räntor och avlöningar	—	—	1,415: 61
	Balanserad vinst	3,733: 12	9,291: 84	9,291: 84
	Årets nettovinst	4,235: 54	1,323: 18	—
		45,152: 91	50,768: 47	50,593: 21

Föreningen inskränkte sedermera sin ansökan att avse lån å 16,000 kr.

I promemoria den 2 januari 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Ett kooperativt företag, som förefaller att skötas med skicklighet och omtanke. För närvarande äro 16 anställda, varav 9 äro delägare.

Den genomsnittliga försäljningssiffran håller sig omkring 50,000 kronor och med undantag för år 1932 har man varje år kunnat redovisa en mindre vinst.

Orsaken till låneframställningen är att en av föreningens stöttepinnar, hemmansägaren J. Magnusson, vill bli fri från borgen på lån å 20,000 kronor, som han i många år stått på. Då ingen annan borgensman har kunnat anskaffas, begärdes först ett lån på 22,000 kronor, men sedan Wenersborgsbanken gått med på att öka sitt engagement med kr. 6,000, begärdes i en ny ansökan kr. 16,000.

Jag anser alla skäl tala för ett tillstyrkande av denna framställning, då dessa män äro duktiga och skötsamma arbetare, som offrat allt vad de äga för att få sitt företag i gång. För orten har också företaget stor betydelse, då det är den enda industrien där.

Som säkerhet för lånet erbjudes förlagsinteckning med bästa rätt jämte styrelsens borgen.

Den ekonomiska ställningen är sund och några risker finnas ej, så att ett statslån på 16,000 kronor helt säkert tryggar företagets fortbestånd.

Förslag: Lån 16,000, löpande 2 år ränte- och amorteringsfritt, därefter 10 år med 5 % ränta.

Säkerhet: Förlagsinteckning kr. 16,000 med bästa rätt jämte borgen av styrelsen.»

Kommerskollegium hemställde i yttrande den 22 januari 1934, att ansökan icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt får Kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.»

Kungl. Maj:t (16 febr. 1934) beviljade föreningen till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 16,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Förlagsinteckning å 16,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av föreningens nuvarande styrelsemedlemmar, handlanden Oscar Welén, lantbrukaren Hilmer Andersson, verkmästaren David Bergstrand samt snickarna Ernst Andersson, Johan Jonsson, Johan Olsson och Ernst Wennberg.

25) A.-B. Möbelfabriken Waria i Flen

anhöll om lån å 60,000 kr.

»Balansräkning den 31 december 1932.

Tillgångar:

Kassa	Kr.	173: 50
Fastigheten Waria, taxv. Kr. 109,600: —	»	90,572: 29
Verkstads- och kontorsinventarier	26,496: 95	
Ritningar och modeller	1,187: 35	27,684: 30

Varulager	kr.	186,697: 30
Utestående fordringar	»	46,825: 69
		Kronor 351,953: 08

Skulder:		
Fastighetslån	Kr.	50,000: —
Övriga lån	»	24,520: 88
Varuskulder och diverse personer	»	27,025: 07
Växelskulder	»	147,702: 22
Outdelade vinstmedel	»	332: —
		249,580: 17
Aktiekapitalet	»	75,500: —
Reservfonden	»	25,000: —
		100,500: —
Balanserade vinstmedel	»	1,872: 91
		Kronor 351,953: 08

Balansräkning den 31 december 1933.

Tillgångar:		
Kassa	Kr.	315: 35
Fastigheten Waria, taxv. Kr. 90,000: —	»	89,666: 57
Verkstads- och kontorsinventarier	»	24,978: 78
Ritningar och modeller	»	1,068: 61
		26,047: 39
Varulager	»	165,630: 38
Utestående fordringar	»	49,197: 89
		Kronor 330,857: 58

Skulder:		
Fastighetslån	kr.	50,000: —
Övriga lån	»	23,188: 93
Varuskulder och diverse personer	»	26,121: 74
Växelskulder	»	130,206: 56
Outdelade vinstmedel	»	280: —
		229,797: 23
Aktiekapitalet	»	75,500: —
Reservfonden	»	25,000: —
		100,500: —
Balanserade vinstmedel	»	560: 35
		Kronor 330,857: 58»

Bolagets bank anförde i skrivelse den 22 november 1933:

»Undertecknad bank, som förlagt Aktiebolaget Möbelfabriken Waria med rörelsemedel sedan bolagets bildande år 1922, får härmed intyga, att bolaget alltid, trots en tidvis ansträngd ställning, fullgjort sina förbindelser till banken. Banken ser sig under nuvarande förhållanden icke i stånd att försträcka bolaget ytterligare behövtligt förlagskapital men har heller icke för avsikt att vidtaga någon åtgärd, som kan skada bolagets rörelse, givetvis under förutsättning att bolaget även i fortsättningen fullgör sina förbindelser till banken och att banken icke finner, att säkerheten för bolagets förbindelser försämrats.

Vi hava den uppfattningen, att bolagets ledning är skicklig och energisk och att bolagets svårigheter att upprätthålla sin rörelse är beroende på konjunkturen och brist på likvida medel.»

Kommerskollegium avstyrkte ansökningsen under anförande, att bolaget icke syntes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser syntes böra vara för handen vid utlämnande av lån eller subventioner. Särskilt erinrade kollegium om föreskriften, att den hjälp, som lämnades ett företag, icke

finge bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för annat företag.

I promemoria den 7 mars 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Bolaget bedriver tillverkning av möbler av bättre kvalitet samt även något skolmöbler i Flens municipalsamhälle av Södermanlands län.

Antalet anställda uppgår till 57, därav 8 kvinnor och minderåriga. Årsomsättningen c:a 300,000 kr.

Orsaken till kapitalbristen är att söka i för litet aktiekapital i förhållande till det stora varulagret, uppgående till kr. 165,630:38, varigenom bolaget måst i största möjliga utsträckning anlita krediten. Skulderna uppgå till c:a 229,797:23 och det egna kapitalet till endast 101,060:35, vilket gör att ställningen är synnerligen ansträngd. Växelansvaret uppgår till c:a 150,000 kronor.

Då bokföringen är alltför summarisk har det icke varit möjligt att göra någon mera ingående utredning, men ha kompletterande uppgifter infordrats, men tills dato icke inkommit.

Ehuru företaget är av mycket stor betydelse för samhället, anser jag ställningen vara alltför svag för att ett ev. lån å så högt belopp, att detsamma säkerställer företagets framtida bestånd, skall kunna tillstyrkas.»

Kungl. Maj:t (5 oktober 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 50,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 30,000 kr. med förmånsrätt efter 50,000 kr., förlagsinteckning å 30,000 kr. med förmånsrätt efter 70,000 kr. samt borgen av verkställande direktören D. Lengqvist.

26) H. Abrahamsson i Smålands Taberg

anhöll om lån å 25,000 kr. I ansöknigen anfördes bland annat:

»Min fabriksverksamhet, under firma Abrahamssons Snickerifabrik i Smålands Taberg började år 1926 och bedriver tillverkning och försäljningar av byggnadssnickerier, svarvad träarmatur och specialmöbler, samt hyvleri.

Årsomsättningen för sålunda tillverkade och försålda artiklar har uppgått till, för år 1929—1933 respektive kronor 88,693:32, 117,413:98, 127,639:54, 95,801:27 och 117,933:99.

För närvarande sysselsättas 26 personer, därav 23 män över och 3 under 18 år.

Vid bifall till denna ansökan beräknas att nyanställning kan beredas för fem personer, därav 2 yrkesmän och 3 lärlingar.

Ett avslag på låneansökan kommer att medföra entledigande av 8 man, beroende på att jag i brist på nödvändigt rörelsekapital måste minska tillverkningen i förhållande till de ekonomiska resurserna.

Antalet arbetslösa inom kommunen är 8 personer, enligt arbetslöshetskommittens rapport av $\frac{1}{4}$ 1934, men kommer med säkerhet att avsevärt ökas mot hösten.

Föreliggande kapitalbrist är beroende på, att det egna rörelsekapitalet är för litet i förhållande till rörelsens omfattning. Särskilt för svarveriets bibehållande och utökning med åtföljande nödvändig kreditgivning, tillika med ekonomiska inköp av virke, är ökat rörelsekapital ett oeftergivligt villkor.

För år 1933 utbetalda löner fördelas sålunda:

a) verkmästare och kontorsbiträde	Kr. 5,160:—
b) arbetare	» 34,612:07
c) provisioner till försäljare.	» 2,070:—

Balansräkning för senaste räkenskapsåret bifogas.

Inneliggande orderstock uppgår för närvarande till kr. 24,378:—.»

Följande utdrag ur räkenskaperna återopades:

»Utgående Balans Konto.

den 31 december 1933.			
An Kassa k:o	253: 34	Per Inteckningars k:o	7,000: 00
Fastighetens k:o	10,834: 00	Bank k:o	4,910: 26
Dv. Inventariers k:o	526: 50	Låne k:o	2,050: 00
Maskiner & Verktygs k:o	13,990: 00	Dv. Personers k:o	8,527: 85
Lagervarors k:o	2,215: 00	Växel k:o	23,572: 92
Virke & Material k:o	9,908: 40	Kapital k:o	11,738: 94
Dv. Personers k:o	20,072: 73		
	Kr. 57,799: 97		Kr. 57,799: 97

Vinst & Förlustkonto.

den 31 december 1933.

An Fastighetens k:o	303: 00	Per Tillverknings k:o	59,847: 56
Dv. Inventariers k:o	58: 50		
Maskiner & Verktygs k:o	1,370: 00		
Dv. Personers k:o	1,297: 50		
Frakters k:o	2,528: 52		
Avlöningars k:o	39,772: 07		
Räntors k:o	1,767: 62		
Omkostnads k:o	8,059: 36		
Proprie k:o	3,159: 02		
Kapital k:o	1,531: 97		
	Kr. 59,847: 56		Kr. 59,847: 56

I särskild promemoria anförde den för biträde vid ifrågavarande ärendens handläggning särskilt tillkallade sakkunnige:

»Sökanden bedriver sedan 1926 tillverkning av byggnadssnickierier, väsentligen för behovet i fabriks samhällena vid Smål. Taberg, Norrahammar etc. i Jönköpingstrakten. På senaste år har dessutom från ett nedlagt företag i orten upptagits tillverkning av svarvad träarmatur, vilken uppgives vara ekonomiskt mycket fördelaktig. Som specialitet tillverkas i det i en särskild mindre byggnad inrymda svarveriet även tillverkning av rökbord. Slutligen har firman nyligen anskaffat och i ett virkesskjul uppställt en mindre 5-kuttig hyvelmaskin, som uppgives vara väl sysselsatt för köparna av byggnadssnickerierna, vilka köpare gärna på en hand söka erhålla mesta möjliga av erforderligt byggnadsmaterial. Fabriksbyggnaderna äro mycket enkla sådana av trä under papptak och hela anläggningen har tydligen kommit till och utvecklats tämligen planlöst i den mån avsättning och ekonomiska förhållanden i övrigt medgivit. Den maskinella uppsättningen, till stor del levererad av Hjortöströms verkstad, är fullt tillräcklig, av god kvalitet, och mestadels nyanskaffad under senaste åren. Ägaren Abrahamsson gör ett gott och redbart

intryck. Han biträdes av två söner, som icke äro delägare i firman, men som äga villafastigheter dock högt belånade i samhället. Antalet arbetare är 25—30.

Emot bokföringsvärdena synes föga vara att erinra. På huvudparten av maskiner och inventarier har årligen avskrivits 10 % av bokförda värdet. Fastighetens bokförda värde 10,137:— kr. överensstämmer nära med taxeringsvärdet 10,000 kr. (markvärde 900 kr., byggnadsvärde 9,100 kr.) och kan anses lågt. Fordringarna uppgivas vara säkra och äro fördelade på ett flertal småposter.

Av skulderna enligt balansräkningen äro 'inteckningar' skuld mot revers och fastighetsinteckning (botten) till privatperson i samhället 'lånekonto' skuld mot reverser utan säkerhet till tre privatpersoner samt 'bankkonto' skuld på checkräkning i Smålandsbanken emot förlagsinteckning (första på 12,000 kronor) och borgen. Skulderna till 'div. personer' gälla blott varuräkningar. Egna växlar äro med ett undantag varuväxlar. Undantaget är en växel på 1,500 kr. till sonen Birger Abrahamsson.

Sökanden kan icke ställa annan säkerhet än förlagsinteckning. Förlaget är värt c:a 25,000 kr. och inteckning däri användbar som säkerhet för högst 15,000 kr., varav dock Smålandsbanken torde allt fortfarande förbehålla sig 5,000 kronor.»

Kommerskollegium avstyrkte ansökningen under anförande:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, under vilka enligt gällande bestämmelser lån må utlämnas av de medel, som å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisats för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. Särskilt torde företagets svårigheter i väsentlig mån bero på andra omständigheter än konjunkturerna.»

Genom beslut den 26 oktober 1934 beviljade Kungl. Maj:t till förstärkning av företagets rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Förlagsinteckning å 12,000 kr. med bästa förmånsrätt.

27) AB. Lamhults stol- och snickerifabrik, Aneboda socken, Kronobergs län.

Bolaget anhöll om lån å 30,000 kr. och subvention med 7,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.

»Företagets tillverkning består av möbler och därmed jämställda alster. Storleken av normalårsproduktionen utgör c:a 120—150,000:— kronor.

Antalet i företaget anställda personer utgör 39 st.

I händelse av bifall till framställningen kunna vi behålla samtliga anställda.

Skulle avslag på framställningen meddelas måste inskränkning i driften och permittering av arbetsanställda bliva följden.

Enligt uppgift från arbetslöshetskommittén utgör dags dato de arbetslösa antal i Aneboda socken 35, av vilka en del beretts tillfälligt arbete.

Företagets brist på rörelsekapital är i första hand beroende på nu rådande depression. Bristen är ävenledes i hög grad beroende på den nödtvungna utvidgningen av fabriksbyggnaden samt ty åtföljande nyanskaffningen av maskiner, vilket förorsakade ett icke föraktligt kapitals fastlåsnad. I samband med övergången från specialtillverkning av pinnstolar till möbler måste ett betydligt större lager av råmaterial och halvfabrikat hållas, vilket även förorsakar större tillgång på rörelsekapital än tidigare.»

Under år 1933 utbetalda löner till arbetare utgjorde 44,961:40 kr.

Balansräkningar.

	31 dec. 1931.	31 dec. 1932	31 dec. 1933
An Kassa Konto	298: 69	—	—
Reskontrans Konto	29,903: 46	31,634: 94	42,804: 76
Materialers »	32,510: 64	42,924: 86	51,749: 30
Inventarie »	11,861: 65	12,486: 79	14,815: 60
Fastighetens »	16,888: 18	17,203: 55	22,747: 69
Varu »	3,322: —	10,065: —	6,379: 87
Vinst- & Förlust Konto	3,124: 92	Postg. 5: 39	Postg. 3: 53
	Kronor 97,909: 54	114,320: 53	138,500: 75
Per Aktiekapitalets Konto	12,400: —	30,400: —	42,700: —
Låneräknings »	14,000: —	7,600: —	7,350: —
Avlönings »	3,681: 23	300: —	3,232: 28
Omkostnads »	900: —	1,500: —	700: —
Reskontrans »	10,470: 68	23,247: 86	19,964: 56
Växlars »	52,383: 47	47,581: 95	59,474: —
Checkräknings »	4,074: 16	3,690: 72	4,590: 70
			¹ 489: 21
	Kronor 97,909: 54	114,320: 53	138,500: 75

Räkenskaperna utvisade för 1931 en vinst av 30:26 kr. efter avskrivningar å 2,584:50 kr., för 1932 en vinst av 3,124:90 kr. efter avskrivningar å 2,640:22 kr. och för 1933 en vinst av 489:21 kr. efter avskrivningar å 2,264:20 kr.

I promemoria den 16 juni 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Bolaget, som äges av de anställda, konstituerades år 1926, och bedriver tillverkning av möbler, speciellt stolar. Den normala årsproduktionen c:a 175,000 kr.

Antalet anställda f. n. 38. Arbetslösheten i Aneboda kommun den 31 sisl. maj var 33.

Orsaken till kapitalbristen är att medel bundits genom utvidgning av fabriken samt nyanskaffning av maskiner.

Orderstocken uppgår för dagen till cirka 30,000 kr. Till England har under årets fem första månader exporterats möbler o. d. för c:a 16,000 kr. och till Danmark för 3,300 kr. Order för reguljär leverans föreligga å stolar för c:a 1,000 kr. pr vecka till England. Beträffande avsättning inom landet synes någon bättring vara för handen och priserna någon aning bättre.

Kommunalbidrag icke tänkbart.

Fordringsägarna villiga lämna bindande överenskommelse betr. fortsatt kredit.

Balansräkning pr ³¹/₁₂ 1933.

Debet.		
Bankräkning (spärr.)	3,995: 39	5 % av diskonterade växlar.
Varufordringar (utl.)	1,646: —	Härav 446 kr. osäker fordran.
» (Sverige)	37,166: 90	» c:a 5,000: — »
Färdiga varor	6,379: 87	Tillv. pris
Varor i arbete	30,740: —	» »

¹ Vinst- och Förlust Konto.

Råvaror	20,000: —	Inköpspris
Emballage	1,009: 30	»
Verktyg, mod., Kont. inv.	1,300: —	
Maskiner	14,815: 60	10 % årlig avskrivning
Byggnader (t. v. 20,000: — kr.)	21,447: 69	
	<u>Kronor 138,500: 75</u>	

Kredit.

Varuaccepter och omsättningsväxlar	43,314: 70	
Varuskulder	19,964: 56	
Utdelning till aktieägarna	290: 28	Styrelsen
Obetalda avl. och omkost.	3,932: 28	Såsom säkerhet härför samt
Låneaccepter	16,250: —	för diskonteringskredit å
Bankskulder: checkräkning	4,500: —	c:a 60,000: — kr. innehar
» borgenslån	7,350: —	A/B. Sydsvenska banken.
Aktiekapital	42,700: —	Fastighetsinteckning å kr.
Reservfond	100: —	20,000: —. Förlagsinteck-
Övriga kapitalreserver	98: 93	ningar å kr. 35,000: — för-
	<u>Kronor 138,500: 75</u>	stärkt med styrelsens borgen.

Brandförsäkring.

		Fast	Lös	
Brand-Livförs. A/B. Skåne Brev nr. 277		9,500: —	26,000: —	35,500: —
nr. 345		5,000: —	12,000: —	17,000: —
(hyreskontrakt) nr. 364			5,000: —	5,000: —
nr. 346	12,000: —		23,000: —	35,000: —
nr. 383			12,000: —	12,000: —
	Kr. 26,500: —		78,000: —	104,500: —
nr. 284			5,000: —	5,000: —
	<u>Kr. 26,500: —</u>		<u>83,000: —</u>	<u>109,500: —</u>

Säkerhet. Vid samtal med kamrer Dahl, AB Sydsvenska banken, Lamhult meddelas, att följande inteckningar eventuellt kunna frigöras, om borgensmännen medgiva det.

Fastighetsinteckning med bästa rätt å kr. 20,000: —, förlagsinteckning med bästa rätt å kr. 10,000: — samt styrelsens borgen.

Förslag att sökanden erhåller ett statslån å kr. 25,000: —, amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 10-årig amortering och 5 % ränta.

Styrelsens borgen är icke mycket värd, ekonomiskt, då det endast är en av styrelseledamöterna, som äga nämnvärt kapital, men torde dock vara av ett visst moraliskt värde.»

Genom beslut den 7 september 1934 lämnade Kungl. Maj:t ansökningsen utan bifall; enligt anteckning å akten syntes anledningen härtill vara den, att det syntes sannolikt, att den kreditgivande banken avsåg att i samband med överlåtandet av inteckningarna täcka en stor del av sin fordran medelst statslånet.

Den 12 sept. 1934 inkom bolaget med ny ansökan, avseende lån å 25,000 kr. Vid denna ansökan fanns fogat ett brev till bolaget från Sydsvenska banken av följande lydelse:

»Åberopande dagens telefonsamtal få vi härmed meddela, att disponerandet av ifrågasatta inteckningar i och för erhållande av ev. stödlån från staten

icke kommer att inverka på bolagets diskonteringsrätt och ej heller på några andra av bolagets krediter.

Diskonteringsrätt kommer sålunda att som hittills medgivas av goda varu-accepter, dock under förutsättning att samma procentuella avdrag av 5 % få göras å nya varudiskonteringar till i första hand säkerhet för bolagets förlagsväxlar, och att alltid det överskott, som kan erhållas, sedan staten vid ett ev. stödlån gjorts betald, pantförskrives till banken för bolagets förbindelser.»

I yttrande den 4 okt. 1934 anförde kommerskollegium:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1934/1935 anvisats till lån till främjande av enskild företagsamhet Särskilt får kommerskollegium i sådant avseende erinra om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag. Kommerskollegium hemställer, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. Maj:t (14 dec. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 25,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Inteckning å 20,000 kr. med bästa förmånsrätt i bolagets fastighet »Lamhults villaområde nr 62», förlagsinteckning å 10,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av fabriksarbetaren Gunnar Berggren, poleraren Åke Sandin, snickaren Elof Svensson, Erik Classon och Gunnar Magnusson.

28) *S. Målkvist med firma Simon Målkvist, snickerifabrik, i Aneby, Bredestads socken, Jönköpings län.*

Målkvist anhöll den 21 nov. 1933 om lån å 20,000 kr. och subvention med 5,000 kr. I händelse av avslag härå ansåg Målkvist sig nödsakad att nedlägga rörelsen. I annat fall skulle 16 personer kunna sysselsättas.

Ansökningen tillstyrktes av Målkvists arbetare och kommunalnämndsordföranden.

Kommerskollegium förklarade sig i yttrande den 4 dec. 1933 icke kunna tillstyrka bifall till framställningen, enär företaget icke fyllde de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser borde föreligga för lån eller subvention. Särskilt erinrade kollegiet om att den hjälp, som lämnades ett företag, icke finge bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.

I promemoria den 19 dec. 1933 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Företaget (beläget i Aneby municipalsamhälle, Bredestads socken av Jönköpings län) tillverkar byggnadssnickerier samt enklare möbler och sysselsätter 12 arbetare.

I Bredestads socken finnes f. n. anmälda 63 arbetslösa.

Orsaken till kapitalbristen är förluster på vid depressionens inbrott befintligt lager av möbler samt på insolventa kunder.

Kommunen är icke tillfrågad om bistånd, men i anseende till att dess eko-

nomi är hårt ansträngd, torde någon hjälp icke vara att påräkna enligt sökandens mening. Kommunalskatten för år 1934 är kr. 8:50.

Fabriksbyggnaden, av kalksandtegel, i två våningar, är inredd till kontor och två fabrikslokaler på nedre botten samt målarverkstad och bostad om två rum, hall och kök på ö. b. Maskinparken bra. Fabriken byggdes år 1922. Taxeringsvärde 16,000 kr.

Brandförsäkring i 'Allmänna Brand' Pol. n:r 3 b.

Fastigheten kronor 25,000:—

Maskiner, lager och inv. » 25,000:—

Personlig lösegendom » 5,000:—

Kronor 55,000:—

Balansräkning pr ³¹/₁₂ 1932.

Tillgångar:

Kassa 367: 52

Varukonto 9,574:—

Inventarietkonto (maskiner) 4,050:—

Div. debitorer 4,291: 44

Fastighetskonto 14,000:—

Kronor 32,282: 96

Ej högt

t. v. kr. 16,000:—. Bra byggnad.

Skulder:

Hallaryds sparbank 3,500:—

» » 5,000:—

Privat 6,000:—

Summa Kr. 14,500:—

Amort. lån. Borgen.

Stående lån. Fast. int. nr 2 å 6,000 + borgen.

Fast. int. nr 1 å kr. 6,000:—.

Diskont. Kredit å kr. 10,000:—

(Småland Ensk. Bank, Aneby.)

Förf. räntor 170:—

Låneväxlar 2,500:—

Div. kreditorer 9,325: 44

Kapital 5,787: 52

Kronor 32,282: 96

Förlagsint. (botten) å kr. 10,000:—

Tidigare har fabriken haft stor avsättning för byggnadssnickrier till Eksamjö och som nu upphört, sedan en konkurrerande fabrik därstädes igångsatts. Konkurrensen på möbelmarknaden uppgives vara hård. Fabriken ämnar nu upptaga tillverkning av radiolådor, som nu i stor utsträckning importeras.

Då sökanden är en ordentlig och driftig man, som genom sin fabriksrörelse skaffar arbete åt 12 arbetare (därav 10 familjeförsörjare) är det av stor betydelse för samhället att företaget kan fortsätta sin verksamhet. En viss tvekan kan råda beträffande värdet av erbjudna säkerhet å förlagsinteckning å kr. 10,000.

Förslag: att sökanden beviljas statslån å kr. 10,000. Amorterings- och räntefritt under två år, därefter 10-årig amortering och 5 % ränta.

Säkerhet: Förlagsinteckning (botten) å kr. 10,000 med borgen av antingen Bredestads kommun eller två vederhäftiga personer å kr. 5,000.»

Kungl. Maj:t (19 jan. 1934) beviljade till förstärkning av företagens rörelsekapital ett lån å 8,000 kr. på 12 år, varav de 2 första åren ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Förlagsinteckning 8,000 kr. med bästa förmånsrätt.

I skrivelse den 29 juni 1934 meddelade Målkvist, att det beviljade lånet ej komme att av honom tagas i anspråk, emedan han ej för så litet belopp kunde binda hela sin säkerhet.

29) *Alviks träförädlingsaktiebolag, Alnö.*

Bolaget beviljades genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 juli 1933 ett lån å 30,000 kr. Detta lån hade använts för utbyggnad av bolagets plywoodfabrik samt för inköp av maskiner för densamma.

I framställning den 30 juli 1934 anhöll bolaget om ytterligare lån å 30,000 kr. för inköp av ytterligare maskiner för plywoodfabriken, vilka vore nödvändiga för att fabriken skulle till fullo kunna utnyttjas. Till stöd för ansöknings framhölls bl. a., att Alnö med sin talrika industriebefolkning, för vilken under de senaste 10 åren hälften av dess arbetstillfällen omintetgjorts genom nedlagda sågverk, ej i fortsättningen kunde existera utan att ersättning i någon form skapades.

Av styrelseberättelsen för 1934 inhämtas, att bolaget, som balanserade en förlust å 63,000 kr., under 1933 haft en nettovinst av 1,445:67 kr. efter avskrivningar å 22,300 kr.

Balansräkningen per ³¹/₁₂ 1933 hade följande utseende:

»Tillgångar:			
Alviks Såg & Lastageplats	51,184: 98		
Fabriksanläggningens konto	232,346: 53		
Nyanläggningens konto	7,554: 42		
Hyvleriets konto	7,261: 91		
Pråmars konto	6,000: —		
Div. Invent. konto	18,000: —		
Kontorsinventariers konto	500: —		
Timmers konto	34,730: 85		
Träv. Hack & Spåns konto	4,973: 46		
Fanérs konto	43,784: 22		
Fanérförbrukningsart. konto	14,803: 84		
Andelars konto	880: —	422,020: 21	
Kassa konto		407: 40	
Diverse debitorer		50,922: 56	
Vinst- och Förlust konto		61,554: 33	
		<hr/>	
	Kronor	534,904: 50	
Skulder:			
Aktiekapitalets konto	240,000: —		
Reservfondens konto	1,015: 14		
Egna Accepters konto	39,694: 32		
Egna Reversers konto	225,000: —		
Badhusbyggnadens konto	259: 75		
Diverse Kreditorer	28,935: 29	534,904: 50	
		<hr/>	
	Kronor	534,904: 50	

I yttrande den 22 aug. 1934 anförde kommerskollegium, att de av bolaget åberopade omständigheterna enligt kollegii mening icke syntes innebära tillräckliga skäl att öka låneunderstödet, varför kollegium hemställde, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd.

I promemoria den 11 sept. 1934 anförde den för biträde vid ifrågavarande ärendens handläggning särskilt tillkallade sakkunnige:

»Den med hjälp av det den 28 juli 1933 beviljade lånet verkställda utbyggnaden av plywoodfabriken besiktigades. Arbetet föreföll solitt och ändamålsenligt och har ökat fabriken golvyta med drygt en tredjedel. Från den brunna fabriken i Kristinehamn hade inköpts en 2-meterssvav, för vilken även fundament iordningställdes. Det nu begärda anslaget avser anskaffandet av hjälpmaskiner för fanértillverkningen från nämnda svarv.

Under innevarande år har bolaget inköpt området emellan kontoret och sågen för 3,000 kronor.

Avlöningslistorna genomgås, varvid framkom, att under första halvåret 1934 arbetarantalet successivt stigit till 70—75 man, varav c:a 37 i plywoodfabriken. Under juli—augusti månader ökades sågens personal ytterligare, så att totala antalet arbetare vid besöket nådde c:a 100. Hyvleriet hade god systerställning, bland annat för Hovids sågverk. Vid sågen hade utöver legosågningen även försågsats några tusen stockar eget virke.

Företaget synes hava arbetat med fördel och full kapacitet under större delen av innevarande år ehuru detta ej kunde styrkas med bokslutssiffror. Emot beviljandet av ett nytt lån talar väsentligen den svaga säkerhet som kan erbjudas. På taxeringsvärdet för fastigheten 136,000 kr. ligger inteckningar om 125,000 kr. före det tidigare statslånet och likaså på ett bokfört förlagsvärde om 123,000 kr. förlagsinteckningar på 100,000 kr. före statslånet.

Emellertid ligger fabriksanläggningens verkliga värde avsevärt över taxeringsvärdet och uppnår sannolikt — efter vederbörlig hänsyn till erforderliga avskrivningar — numera minst 230,000 kr. Då företaget har stor betydelse för den av arbetslösheten drabbade kommunen torde fordringarna på säkerheten för lånet böra hållas i underkant. Det synes sålunda motiverat att lämna det begärda beloppet 30,000 kr. emot för det tidigare lånet lämnade inteckningar jämte fastighetsinteckning på ytterligare 30,000 kr. näst efter 155,000 kr.»

Kungl. Maj:t (26 okt. 1934) beviljade bolaget för anskaffande av maskiner till bolagets fabrik ett lån å 30,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet för detta och det tidigare lånet: Fastighetsinteckningar å 60,000 kr. med förmånsrätt efter 125,000 kr. samt förlagsinteckning å 30,000 kr. med förmånsrätt efter 100,000 kr.

30) Firma Träförädlingen, Gustafstorp, Johnn Bengtsson, i Mörrums socken, Blekinge län.

I framställning den 23 nov. 1933 anhöll Bengtsson om lån å 45,000 kr. till avlöningar och framforsling av timmer samt subvention med 10,000 kr. för reparation och igångsättande av 2 sågverk. Av ansökningshandlingarna inhämtas bl. a., att årsomsättningen under åren 1930—1933 varit resp. 295,000 kr., 255,000 kr., 197,000 kr. och 175,000 kr. samt antalet under samma tid sysselsatta män resp. 38, 25, 15 och 13, att vid avslag 6 måste avskedas, medan

vid bifall 20—25 kunde nyanställas, att antalet arbetslösa i Mörrum utgjorde 430, att order för cirka 100,000 kr. finnes samt att ansökan gjorts om lån från manufakturförlags- och industrilånefonden men avslagits.

Boksluten för 1931 och 1932 hade följande utseende:

»Utgående Balans Konto:

Tillgångar:	31 dec. 1931	31 dec. 1932
Kassabehållning	853: 15	141: 60
Bankräkning	3,025: 84	3,783: 11
Fastigheter	96,400: —	96,400: —
Inventarier	48,886: 97	52,823: 87
Husgeråd	5,000: —	5,000: —
Värdepapper	3,050: —	3,050: —
Försäkringar	2,000: —	2,000: —
Fordringar	48,228: 34	34,152: 59
Varulager jämte skogsparker	83,792: 14	94,250: 84
	<hr/>	<hr/>
	Kronor 291,236: 44	291,602: 01
 Skulder:		
Lån och reverser	43,175: —	47,725: —
Växlar	161,159: 04	166,421: 16
Varuskulder	36,148: 66	25,104: 04
Kapitalbehållning	50,753: 74	52,351: 81
	<hr/>	<hr/>
	Kronor 291,236: 44	291,602: 01

Vinst- & Förlust Konto:
för 1932.

Inkomster:		
Bruttovinst å rörelsen		72,684: 37
Hyror		340: —
	<hr/>	<hr/>
	Kronor	73,024: 37
Utgifter:		
Transport- och omkostnader		14,531: 89
Räntor		13,966: 15
Avlöningar		36,950: 67
Försäkringar och skatter		2,986: 78
Privata utgifter		2,990: 81
Nettovinst		1,598: 07
	<hr/>	<hr/>
	Kronor	73,024: 37»

Över framställningen inkom följande yttrande den 8 dec. 1933 från Smålands och Blekinge Hantverksdistrikts låneförmedling i Jönköping:

»Sökanden har vitsordats såsom en synnerligen rättskaffens man, som sköter sin affär lugnt och metodiskt. Han har en utmärkt omsättning och sysselsätter 3 lastbilar (utom personbil), har ganska goda varor och skäliga priser, samt behandlar sina kunder reelt. Hans rörelse gagnar trakten, enär han tidvis sysselsätter ganska många arbetare. Utom virkesaffär driver han tillverkning av byggnadssnickrier, och sysselsätter för detta ändamål 4 man ävensom sågare, maskinist och brädgårdsarbetare, inalles c:a 10 man. Dessutom köper han skog ibland, då han utom avverkare och sågpersonal (han har även haft två sågar) skaffar arbete även åt körare. På så sätt har han vissa tider under vintrarna sysselsatt direkt och indirekt upptill 30 man och fler. Utom virke

säljer han alla slag av byggnadsmateriel, såsom spik, beslag, glas, papp, kakelugnar, beklädnads- och isoleringsmedel, tegel, eternit, cement o. s. v. Han köper en massa virke från Småland, förädlar (hyvlar) och säljer. Hela rörelsen kan betecknas som en byggnadsaffär kombinerad med industriell rörelse. Bengtssons ekonomi betraktas som solid, vilket icke utesluter att ett lån vore för honom tacknämligt, men synes det givetvis böra avvägas efter hans industriella rörelse och icke efter hans handel som sådan.

I fråga om storleken av de belopp, ansökningen gäller, vill Förmedlingen icke göra något uttalande.

Ansökningen tillstyrkes att bifallas i den utsträckning och efter de grunder, som i motsvarande fall tillämpas. Sökanden har förklarat sig vara angelägen om snarast möjliga avgörande, så att han åtminstone före jul kunde få disponera 10,000 kr.»

I promemoria den 16 jan. 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Rörelsen omfattar sågverk (klingsåg och hyvleri) och snickerifabrik jämte byggnadsmaterialaffär.

Antalet sysselsatta arbetare på platsen utgör 15, (vartill kommer 10 man för utdrivning av timmer). Därest lån erhålles skulle sågen i Fredlersta igångsättas med 8—10 man.

Orsaken till kapitalbristen är att söka i fallande pris å virkeslager, utvidgning av fabriken och inköp av maskiner, varigenom alltför stort kapital bundits i rörelsen.

Balansen per den ³¹/₁₂ 1933 har följande utseende.

Tillgångar:		Skulder:	
Kassa bankräkning	4,003: 69	Varuaccepter	82,430: 16
Fordringar	34,333: 56	Varuskulder	37,329: 68
Aktier, försäkringar	2,050: —	Låneaccepter	75,450: 47
Lager o. avverkn.-rätt	97,384: 56	Reversskulder o. banklån	42,890: —
		Kronor	238,100: 31
Verktyg, invent. och maskiner	54,508: 87	Balanserad vinst	52,351: 81
Husgeråd	7,500: —	Årets vinst	2,808: 56
Byggnader (t.v. 81,000)	93,400: —		55,160: 37
Kronor	293,260: 68	Kronor	293,260: 68

Lån och säkerheter:

Mörrums sparbank	17,500: —	Fastighetsinteckning (botten)	
Mjölby . . . »	3,500: —	Borgen.	
Mörrums »	5,800: —	»	
Skand. Kredit A.-B.	9,000: —	»	
Privat	10,000: —	Borgen	
Disk. kredit (Skand. Kredit A.-B.)		{ Fastigh.int. kr. 30,000: — ¹ (efter kr. 17,500)	
		{ Förlags » » 15,000: — ¹	

Taxeringsvärdet å fastigheten kr. 81,000: —.

Då företaget är av betydelse för orten och ägaren är en redbar och driftig man, får jag härmed avlämna följande:

Förslag: att sökanden beviljas ett lån å kronor 30,000.

¹ Kr. 10,000 frigöres och ställes som hypotek för ev. statslån.

Säkerhet: Fastighetsinteckning å kr. 10,000 efter kr. 37,500: — inom 59 % av taxeringsvärdet. Förlagsinteckning å kr. 20,000 (botten).

Anmärkning: Då företaget i genomsnitt icke torde sysselsätta mera än 20 arbetare, anses ansökta lån å kr. 45,000: — icke motiverat.

Ansökan om subvention kan icke tillstyrkas.»

Kommerskollegium avstyrkte framställningen i yttrande den 17 mars 1934:

»Sökandens behov av ökade medel härleder sig av att rörelsens omfattning får anses vara alltför stor i förhållande till det egna kapitalet, varigenom finansieringen i avsevärd omfattning måst ske genom växelkredit. Av företagen utredning framgår, att med hänsyn till antalet sysselsatta arbetare m. m. större understöd genom lån än 30,000 kronor knappast kan komma i fråga. Ett kapitaltillskott av denna storlek torde emellertid knappast vara tillräckligt att i högre grad säkerställa företagens bestånd under rimlig framtid, vadan sökanden icke synes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån och subvention ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet.»

Kungl. Maj:t (20 april 1934) beviljade Bengtsson till förstärkning av företagets rörelsekapital ett lån å 30,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Inteckning å 30,000 kr. i lägenheterna Träförädlingen 1¹ och Bykulla 1¹, gällande i sistnämnda lägenhet med bästa förmånsrätt och i förstnämnda efter inteckningar å 17,500 kr.

Bengtsson har sedermera försatts i konkurs.

31) *Mariannelunds Träförädlingsförening u. p. a., Mariannelund, Jönköpings län.*

Den 12 sept. 1933 försattes Mariannelunds träindustri i konkurs, varefter fabriksanläggningen inköptes av 2 inteckningshavare, driften nedlades och 12 arbetare blevo arbetslösa. Arbetarna bildade emellertid en ekonomisk förening för driftens återupptagande och anhöllo i jan. 1934 om lån å 20,000 kr. och subvention med 5,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.: 20—25 arbetare skulle kunna sysselsättas i rörelsen. (Antalet arbetslösa i Mariannelund utgjorde 25.) Den förutvarande fabriksbyggnaden hade man försökt få arrendera, men villkoren hade ej varit antagbara. I stället hade annan tomt inköpts för uppförande av ny fabriksbyggnad. Någon risk för att tillverkningen ej skulle finna köpare föreläge ej, när den till sin huvudsakligaste del kunde vinna avsättning till England. Tillverkningen avsåge närmast s. k. engelska dörrar, varav 70 st. per dag komme att tillverkas, motsvarande en årsomsättning av 115 å 125,000 kr.

Ansökningen tillstyrktes av bl. a. kommunalstämman och kommunalnämndens ordförande.

Vid ansökningen voro fogade bl. a.

1:o Följande uppställning:

Kapitalbehov:		Finansieringsplan:	
Tomt	3,000: —	Första inteckning	10,000: —
Byggnader och maskiner	32,000: —	Insatser	6,000: —
Driftskapital	6,000: —	Statslån och subvention	25,000: —
	<hr/>		<hr/>
	Kronor 41,000: —		Kronor 41,000: —

Att driftskapitalet satts så lågt som till 6,000 kr. berodde — anförde sökandena — på att de genom avtal med Gullrings träförädling förbundit sig att till en början med erhållande av erforderligt virke utföra beställningar åt denna firma.

2:o) Detta intyg:

»Härmed förklarar jag mig villig att, i händelse den under bildning varande föreningen Mariannelunds Träförädling u. p. a. kan erhålla sökt statssubvention, av sagda förening inköpa deras produktion av snickerier, avsedda för export till England, samt vidare att till gällande dagspriser hålla föreningen med för nämnda tillverkning erforderligt virke.

Som min firma sedan många år tillbaka är synnerligen väl inarbetad med de engelska snickeriimportörerna, förefinnas alla utsikter för att jag för framtiden skall kunna hålla föreningen med arbete i full utsträckning.

Gullringen den 3 januari 1934.

Ansgarius Svensson.»

I yttrande den 19 febr. 1934 anförde kommerskollegium:

»Ansökningen avser beredande av medel genom lån och subvention för uppförande och drivande genom en under bildning varande ekonomisk förening av en snickerifabrik.

Då medel, som å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet, i regel icke torde böra lämnas såsom understöd för igångsättande av ett nytt företag, finner sig kommerskollegium icke kunna förorda bifall till framställningen.»

I anledning av låneansökningen inkom följande skrivelse till kommerskollegium från Sveriges snickeriexportförening u. p. a.:

»Med anledning av denna framställning tillåta vi oss att påpeka, att i vårt land redan finnas allt för många snickeriexportfabriker för den starkt begränsade exportmarknad som existerar.

Tidigare hade de svenska exportfabrikerna en betydande avsättning på ett flertal marknader, som nu äro helt och hållet stängda eller som på grund av höjda tullar endast möjliggöra en bråkdel av den export, som en gång varit rätt så anseelig.

Exporten av dörrar till Tyskland var före kriget av ungefär samma storlek som exporten till England, men har denna export under de senare åren helt och hållet omöjliggjorts.

På Holland, Sydamerika och Australien har all export förhindrats och på Sydafrika har genom tullförhållanden och lokala fabriker den tidigare exporten reducerats till så gott som ingenting.

Det enda land, som ännu tillåter en dörrexport, är England, och då man torde kunna anse, att de redan existerande snickerifabrikerna skulle vara tillräckliga även för det fall, att de ovan nämnda förlorade exportmarknaderna kunnat återvinnas, varom inga som helst förhoppningar finnas, så är det tydligt, att den engelska marknaden endast till en del kan giva sysselsättning för våra många redan existerande fabriker.

Ett finansiellt stöd för uppförande av ny exportfabrik kan enligt vårt förmenande endast ske på bekostnad av de redan existerande. En lindring i arbetslöshet på ett håll måste medföra en ökning av arbetslöshet på andra håll, och samtidigt skulle tillkomsten av en ny fabrik genom en ökning av konkurrensen underminera den redan mindre tillfredsställande ekonomiska ställning, som torde vara utmärkande för flertalet snickeriföretag.

En annan sak, som även talar emot varje utökning av vår exportindustri, är osäkerheten i fråga om en fortsatt avsättning på den engelska marknaden. En sådan artikel som dörrar och övrigt exportsnickeri ingår nämligen icke i det med England träffade avtalet, och är den nu gällande höga tullen i England icke ens säkerställd för de tre åren, som handelsavtalet avsett, utan kan vara föremål för ändringar efter en helt kort notis. Önskemål om dylika ändringar ha också framkommit från den lokala industrien i England, och skulle säkerligen eventuellt vidtagna ändringar bliva i hög grad ödesdigra för vår näring.

Med framhållande av våra allvarsamma farhågor tillåta vi oss anhålla att Kungl. Kommerskollegium måtte söka förhindra att genom statligt understöd åt nya fabriker i vår bransch ytterligare svårigheter beredas redan i branschen existerande fabriker.»

Sedermera inkommo sökandena med skrivelser, vari de bl. a. meddelade, *dels* att de inköpt den gamla fabriken maskiner och verktyg samt att den förutvarande fabriksbyggnaden komme att användas till annat ändamål, varför deras rörelse endast vore en fortsättning av den gamla och icke utgjorde någon konkurrens för andra träindustrier, *dels* att medlemmarna beslutat insätta 1,000 kr. var, varigenom driftskapitalet ökades från 6,000 kr. till 11,000 kr.

Kungl. Maj:t (18 maj 1934) beviljade föreningen till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 20,000 kr. på 11 år, varav det första ränte- och amorteringsfritt. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 10,000 kr. med förmånsrätt efter 10,000 kr., förlagsinteckning å samma belopp med bästa förmånsrätt samt borgen för ett belopp av 2,000 kr. av envar av föreningens elva medlemmar.

32) Snickeriaktiebolaget Lundgren & Co, Norrköping.

Bolaget ansökte den 1 mars 1934 om lån å 20,000 kr. och subvention med 10,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.: Den normala årsproduktionen vore 160,000—200,000 kr. Huvudsakligen på grund av byggnadskonflikten syssetsattes f. n. endast 5 personer. Vid bifall kunde 15 man ny- eller återanställas. I händelse av avslag finge rörelsen troligen nedläggas. Antalet arbetslösa i staden uppginge till 2,300. Under 1932 hade i löner till arbetare utbetalats 38,024:62 och under 1933 kr. 9,952:66. Inneliggande order funnes på 16,000 kr.

Räkenskaperna utvisade följande driftsresultat: för 1931 vinst 1,073:34 kr. efter avskrivningar å 1,408:53 kr., för 1932 bokförd förlust 24,118:52 kr. och för 1933 förlust 14,716:14 kr.

Ur revisionsberättelsen för 1932 inhämtas följande:

»Den under året rådande bristen på beställningar och fallande trävarupriser göra, att man ej kunnat vänta någon nämnvärd vinst av årets rörelse. De angivna omständigheterna synas dock ej kunna förklara den uppkomna förlusten, kr. 24,118:52. Härtill kommer att bolaget har en bokförd fordran hos byggnadsfirman Jonson & Journath, stor kr. 9,498:25, jämte diskonterade växlar med samma firma som acceptant å tillsammans kr. 9,724:07. Alltså

en fordran å tillsammans kr. 19,222:32, som i räkenskaperna upptagits till sitt fulla belopp. Då firman Jonson & Journath åtnjuter moratorium till den 5 juli 1933 kan ej nu avgöras, huruvida och till vilket belopp förlust kommer att uppstå. Tillrådligt vore dock att i 1932 års bokslut avsätta kr. 10,000:— för mötande av event. förlust.

Under dessa omständigheter anser jag mig böra tillråda, att bolagsstämman ajournerades beträffande frågan om ansvarsfrihets beviljande och att räkenskaperna undergå detaljgranskning av någon revisionsbyrå eller auktoriserad revisor. Därest detta ej blir bolagsstämmans beslut och således frågan om ansvarsfrihet företages till avgörande, kan jag för närvarande ej tillstyrka ansvarsfrihet åt styrelsen för 1932 års förvaltning.»

I yttrande den 17 mars 1934 hemställde kommerskollegium att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»Sökandebolaget synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet. Av handlingarna i ärendet framgår icke med visshet om bolagets påbörjade rekonstruktion kan genomföras. Därjämte synes tvivelaktigt om antagbar säkerhet kunde ställas för det sökta lånet.»

I promemoria den 17 april 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Företaget driver snickerifabrik, cirkelsågverk, hyvleri och trävaruaffär i Norrköping och har existerat sedan 25 år tillbaka. Tidigare har rörelsen drivits i större omfattning, men dels på grund av depressionen och dels på grund av mindre god ledning under en följd av år har ställningen nu blivit sådan, att en rekonstruktion är av nöden, om icke bolaget skall nödgas likvidera.

Med hänsyn till de gamla arbetarna, som vid en eventuell bolagsupplösning bli arbetslösa, vore önskvärt att en sanering av företaget kunde komma till stånd, som säkerställer detsamma framtid. Utom denna fabrik finnes endast en snickerifabrik, varför god avsättning kan påräknas för företagets produktion, som är mycket efterfrågad på grund av god kvalitet.

Bolaget har av sina fordringsägare fått moratorium till den 1 oktober 1934.

Ställningen pr ³¹/₁₂ 1933.

Tillgångar:		Skulder:	
Kassabehållning	121: 38	Div. Personer	18,242: 05
Fordringar av div. personer	4,110: 27	Kreditivräkning	28,325: 31
Varulager	17,803: 08	Ränta	3,316: 67
Inventarier	20,000: —	Int. i fabr.	59,000: —
Fastigheten i Lundsberg	37,769: 03	Ränta	1,003: 17
Fastigheten i kv. Slakthuset	116,687: 27	I Lundsberg	29,000: —
	154,457: 03		30,003: 17
		Ränta	2,047: 50
		Förl. inteckn.	31,500: —
			33,547: 50
Livförsäkring (på Disp. Lundgrens liv)	3,226: 80	Aktiekapital	42,000: —
Förlust	14,716: 14		
	Kr. 214,434: 70		
			Kr. 214,434: 70

Antalet arbetare f. n. 10, men beräknas kunna intagas ytterligare 15 à 20 man, om rörelsekapital kan erhållas.

Prioriterade skulder:

Lån i Skand. Kredit A.-B. kr.	59,000 + 3,316: 87,	fast. int. å kr. 59,000 t. v.
		88,700 = 66,5 %
» » » » » »	29,000 + 1,003: 17	fast. int. å kr. 29,000 t. v.
		33,000 = 88 %
» » » » » »	31,500	Förl. int. å kr. 45,000 med
		bästa rätt samt borgen av
		disp. Lundgren (ingen för-
		mögenhet).
Kreditiv » » » »	27,000	Förl. int. å kr. 30,000 efter
	<u>146,500</u>	kr. 45,000 samt borgen av
		disp. Lundgren,* byggmä-
		stare David Jonsson (insol-
		vent) vaktm. Fredriksson,
		Fackbiblioteket, »ägare av
		några tusen kr.»
		* insolvent.

Saneringsplan.

- 1) Aktiekapitalet nedskrivs fr. kr. 42,000 till kr. 4,200 = 37,800: —, som användes för avskrivningar:

å fastigheterna fr. bokf. värde	Kr. 154,457: 03
till tax. värde	» 121,700: —
	<u>Kr. 32,757: 03</u>
å balanserad förlust fr. 14,716: 14 till kr. 9,673: 17	» 5,042: 97
	<u>Kr. 37,800: —</u>
- 2) Opr. fordringsägare med belopp över 200 kr. teckna aktier för 50% av sina fordringar i den mån. resp. belopp kan delas med 100
- 3) Anställda teckna
- 4) Skand. Kredit A.-B. avskriver å sina försträckningar mot förl. int. å kr. 58,500
- 5) Statslån erhålles

då förlagets värde vid realisation icke torde vara mera än högst räknat kr. 25,000: —

Detta belopp kr. 23,500 disponeras sålunda:

a) avskr. av balanserad förlust	Kr. 9,673: 17
b) » å inventarier	» 5,000: —
c) » å varulager	» 3,826: 83
d) » avsättes till reservfond	» 5,000: —
	<u>Kr. 23,500: —</u>

5) Statslån erhålles å Kr. 12,000: —

Om förestående program kan genomföras, framkommer följande

		Balansräkning:	
Tillgångar.		Skulder.	
Kassabehållning	121: 38	Div. personer	12,342: 05
Fordringar	4,110: 27	Skand. Kredit Ab.	130,692: 65
Varulager	13,976: 25	Aktiekapitalet	16,100: —
Inventarier	15,000: —	Reservfond	5,000: —
Fastigheter fabriks 88,700		Statslån	12,000: —
» bostads 33,000	121,700: —		
Livförsäkring	3,226: 80		
Förlust	—: —		
Innestående i bank			
12,000 + 6,000.	18,000: —		
	Kr. 176,134: 74		Kr. 176,134: 74

Växelansvar: Firma Jonsson & Journath Kr. 9,724: 07.

Bolaget uppmanat försälja bostadsfastigheten, varigenom bankskulden nedbringas till c:a kr. 97,000: —.

Av ber. disponibla medel kr. 21,000: — åtgå kr. 7,000: — till betalning av förfallna räntor, varefter resten kr. 14,000: — skulle utgöra rörelsekapital.

Förslag:

att bolaget beviljas lån å kr. 12,000: — amorterings- och räntefritt i 2 år, därefter 5 % ränta och 10-årig amortering.

Säkerhet:

Int. i fast. Slakthuset t. v. 88,700 kr. efter 59,000 å kr. 12,000 inom 80 %»

I en senare promemoria den 26 juni 1934 anförde den för biträde vid ifrågasvarande ärendens handläggning särskilt tillkallade sakkunnige:

»Förhandling med byggmästaren Jacobsson (styrelseledamot) samt bokföraren Pihlström.

Företaget är numera väl sysselsatt och har 17 man i arbete.

Disponenten Lundgren sjuk och vid badort. Torde icke kunna återinträda i tjänst. Pihlström har på senare tid skött företaget.

Det föreslogs, att, därest Skandivaniska Kredit A.-B. medger avskrivning av c:a 15,000 kr. enligt brev till Bosæus $\frac{7}{8}$, nu i fabriken anställda skola teckna nya aktier för 6,000 kr. och den nya företagsledaren för 10,000 kr. Som ny företagsledare har ifrågasatts dels en jägmästare Karsberg (son till f. d. skogschefen på Finspong) dels, och särskilt, en verkmästare Magnus Nilsson, Box 4, Slite, båda villiga att ekonomiskt intressera sig i företaget. Herr Pihlström och Jacobsson skulle omedelbart tillskriva Nilsson för vidare förhandlingar. Vidare framhölls, att det vore önskvärt att vaktmästaren Fredrikssons besparingar på sparbanksbok, c:a 7,000 kr., som lämnats som säkerhet till Skandinaviska banken, kunde återlösas av bolaget. Förhandling med bankdirektör Rydin den 25 juni.

Bankdirektör Rydin förklarade sig villig medverka till att vid en kommande uppgörelse Fredrikssons sparkassebok i första hand finge lösas mot inbetalning av motsvarande belopp. Därefter skulle även Lundgrens livbrev få frigöras, dock emot något belopp emellan nominella 10,000 kr. och matematiska värdet c:a 3,000 kr. eftersom bolaget vore skyldigt svara för de framtida premierna. I övrigt bekräftade bankdirektör Rydin bankens villighet att enligt brevet den 7 maj avskrivna c:a 15,000 kr. samt tillmötesgå andra rimliga önskemål.»

Elva vid företaget anställda arbetare hemställde om bifall till bolagets ansökan under särskild erinran att personalen själv tecknat aktier för 6,000 kr. vid den pågående rekonstruktionen.

Bolaget inkom senare med en tablå av ställningen per den 1 sept. 1934 efter vissa avskrivningar:

»Tillgångar:

Fordringar hos diverse personer	kr.	10,518: 46
Varulager	»	12,431: 70
Inventarier	»	20,000: —
Fastigheten Lundsberg	»	33,000: —
Fastigheten kv. Slakthuset 4—5	»	105,000: —
Livförsäkrings konto (inbetalda premier kr. 7,350: —), utföres återköpsvärdet	»	3,564: 39
Kontant i Kassan	»	79: 74
Förlust under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{1}{9}$ 1934	»	1,316: 65
	Kronor	185,910:94

Skulder:

Diverse personer	kr.	21,494: 63
Lån hos Skand. Kredit A.-B.:		
Lån mot inteckningar i Lundsberg	kr.	29,000: —
Upplupen ränta d. $\frac{1}{9}$ 1934	»	400: — » 29,400: —
Lån mot inteckningar i kv. Slakth.	»	59,000: —
Upplupen ränta den $\frac{1}{1}$ 1934	»	3,316: 67 » 62,316: 67
Förlagslån mot förlagsinteckn.	»	31,500: —
Upplupen ränta den $\frac{1}{1}$ 1934	»	2,047: 50 » 33,547: 50
Kreditivräkning	»	27,105: 56
Upplupen ränta den $\frac{1}{1}$ 1934	»	1,219: 75 » 28,325: 31
Aktiekapitalet	»	8,400: —
Reservfonden	»	2,426: 83
Bolaget är ansvarigt för Jonson & Journaths accepter för kronor 9,724: 07, vilket utgör c:a 50 % av bolagets ursprungliga fordran, varav erhållits 10 % samt avskrivits 40 %.		
	Kronor	185,910: 94

Kronor 185,910: 94

Samtidigt meddelade bolaget, att beslut fattats om aktiekapitalets ökning med 11,900 kr. till 20,300 kr. (5,900 kr. hade tecknats av fordringsägare mot kvittning och 6,000 kr. kontant av bokhållaren). Sedan registrering härav skett komme en ytterligare höjning ske med 6,000 kr. att tecknas av arbetarna. Bokhållaren skulle övertaga chefsplatsen under styrelsens överinseende. Arbetsstyrkan hade nu ökats till 18 man.

Kungl. Maj:t (5 okt. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 12,000 kr. med förmånsrätt efter 59,000 kr. Särskilt villkor: Att såväl bolaget rekonstruerats, som den förlagskredit, bolaget f. n. åtnjöte, bundits på sätt statskontoret efter samråd med kommerskollegium funne skäligt föreskriva till trygghande av rörelsens fortsatta bedrivande.

Enligt i akten befintlig promemoria skall, innan lånet utbetalas, styrkas:

»1:o) att aktiekapitalet nedskrivits till 8,400 kronor och därefter höjts till minst 26,300 kronor varav minst 12,000 kronor kontant inbetalats,

2:o) att av bolagets skulder ett belopp av minst 5,900 kronor likviderats genom aktier till enahanda belopp samt minst 15,000 kronor avskrivits utan motprestation,

3:o) att bolaget friskrivits från betalningsansvar för Jonson & Journaths accepter.»

33) Uddevalla tunnfabriks- och trävaruaktiebolag.

Bolaget anhöll den 21 april 1934 om lån å 100,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.: Årsproduktionen hade de sista åren varit mycket ringa men under 1934 hade en tydlig förbättring inträtt. (Antalet arbetslösa i Uddevalla vore 500.) Under år 1933 utbetalda löner och arvoden utgjorde 74,114: 62 kr. F. n. sysselsattes i rörelsen 45 man utom ledning och kontorspersonal. Order på kärl låge inne för 69,200 kr. Dessutom hade offerter lämnats på över 100,000 kr. För att en sådan beställning skulle kunna antagas måste dock arbetsstyrkan utökas med 30 å 35 man, vilket med bolagets penningtillgång vore helt uteslutet. Dessutom fordrades utvidgning av en del maskinella anordningar, vilket vore omöjligt utan kapitaltillskott.

Tillgångar.	Boksluten för 1931—1933.		
	31 dec. 1931.	31 dec. 1932.	31 dec. 1933.
Kassa och fordringar	25,048: 93	21,198: 91	26,841: 77
Aktier	1,000: —	1,000: —	1,000: —
Maskiner och inventarier	52,450: —	55,405: —	57,236: —
Lager	111,003: 85	86,674: 09	118,714: 14
Fastigheter	350,683: —	303,183: —	282,902: —
Vinst- och Förlust Konto.	14,150: 92	62,627: 65	61,628: 21
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	554,336: 70	530,088: 65	548,322: 12
Skulder.			
Aktiekapitalet	80,250: —	80,250: —	80,250: —
Preferensaktiekapitalet	50,000: —	50,000: —	50,000: —
Reservfond	10,000: —	10,000: —	10,000: —
Skulder till div. personer	414,086: 70	389,838: 65	408,062: 12
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	554,336: 70	530,088: 65	548,322: 12

Av räkenskaperna för dessa år inhämtas i övrigt, att från äldre år balanse- rades en förlust å 15,109: 30 kr., att under 1931 en bokförd vinst uppstått å 958: 11 men att vissa fordringsägare gått med på en avskrivning av sina fordringar till ett belopp av 53,949: 30, vilket belopp av bolaget använts till nedskrivning av fastigheter och lager, att under 1932 uppstått en förlust av 48,476: 73 kr., samt att under 1933 uppstått en vinst å 999: 44 kr.

I yttrande den 9 maj 1934 anförde kommerskollegium:

»Ansökningen avser beredande genom lån å 100,000 kronor av medel för driftskapital och komplettering av maskinella anordningar vid för sökandens tillverkning av laggekärl samt förädling av och handel med trävaror m. m. omfattande rörelse.

Gällande bestämmelser för utlämnande av lån ur medel, som å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet,

synas icke utgöra hinder för beviljande av understöd åt sökanden. Understödet torde företrädesvis böra lämnas i form av lån. Lånets storlek torde begränsas till det belopp, för vilket godtagbar säkerhet kan ställas, dock till högst 50,000 kronor, och lånetiden sättas till tio år. Beträffande lånebeloppets storlek torde särskild undersökning genom Kungl. Maj:ts försorg böra företagas, vilken undersökning även torde få omfatta den säkerhet, sökanden kan för lånet erbjuda, samt möjligheten att med sökandens hittillsvarande kreditgivare träffa avtal om fortsatt tillhandahållande av kredit i lämplig utsträckning under lånetiden.

Kommerskollegium hemställer, att Kungl. Maj:t måtte bevilja sökanden lån å högst 50,000 kronor av arbetslöshetsanslaget på angivna villkor.»

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att AB. Göteborgs bank som säkerhet för lån till bolaget å 302,750 kr. innehade

fastighetsinteckningar å	253,200
förlags- och fastighetsint. å	200,000
förlagsinteckningar å	100,000
	553,200

Kungl. Maj:t (10 aug. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 50,000 kr. på 10 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Borgen av disponenten Samuelsson samt fastighets- och förlagsinteckning å 50,000 kr. med förmånsrätt beträffande fastigheterna efter 275,200 kr. och beträffande förlaget efter 22,000 kr.

Av i akten befintligt brev framgår, att säkerheten bestämts som skett, sedan bolagets disponent meddelat, att Göteborgs bank gått med på att utlämna ifrågavarande inteckningar.

Den 4 dec. 1934 inkom bolaget med anhållan, att inteckningssäkerheten måtte få ändras till fastighetsinteckning å 50,000 kr. efter 200,000 kr. och förlagsinteckning å samma belopp efter 100,000 kr. Bolaget meddelade, att ett missförstånd uppstått mellan disponenten och banken angående vilka säkerheter banken velat utlämna. Efter underhandlingar med banken kunde bolaget emellertid i stället för de ursprungligen avsedda erbjuda nu angivna säkerheter. Enligt bolagets uppfattning vore dessa bättre och ur statens synpunkt mer tillfredsställande.

Bolagets fastigheter hade enligt ett den 15 okt. 1934 upprättat värderingsinstrument ett värde av 296,950 kr.

Genom beslut den 21 dec. 1934 medgav Kungl. Maj:t, att såsom säkerhet för lånet finge lämnas utom ovan angivna borgen fastighets- och förlagsinteckning å 50,000 kr. med förmånsrätt vad anginge fastigheterna efter 180,000 kr. och beträffande förlaget efter 125,000 kr.

Bolaget försattes i konkurs den 22 mars 1935.

34) AB. Träslöjd, Ång, Bankeryds socken, Jönköpings län.

Bolaget anhöll den 27 jan. 1934 om lån å 10,000 kr. och subvention med 7,000 kr. I ansökningen anfördes bl. a.:

»Tillverkning av tvättklämmor, s. k. Dolly Clothes Pegs, svarvade och utan fjädrar, c:a 28 å 30,000: — kronor.

12 man, därav två minderåriga, sysselsättas.

Någon vidare nyanställning, genom beviljande av ansökningen, kan ej beräknas.

Avslag på framställningen skulle innebära att de nu anställdas antal måste minskas med 5 personer.

Inom kommunen råder stor arbetslöshet, antalet hjälpsökande arbetslösa enligt vederbörande Arbetslöshets rapport för december, utgjorde 28 st.

Bolaget gjorde under år 1932 en kreditförlust å kr. 3,671:45, genom det att en kund, genom den svåra depression och valutafall på pundet, gjorde konkurs, kommer så här till att driftresultatet det gångna året givit underskott, beroende på den pressning av försäljningspriserna som varit rådande.

Har order inne på 2,000 duss. Bak- och brödbråden. Klädklämmor hava vi förfrågan på uppgående till mera än en årstillverkning, men har ännu ej träffat något bestämt avtal, beroende på att vi hoppas kunna få upp priserna något.

Avsättningsmöjligheterna hava under de tre åren, eller närmare fyra, som vi varit i verksamhet, ej varit svåra. Vi hava under denna tid arbetat oavbrutet och just nu synes efterfrågan på våra artiklar vara livligare. På inhemsk marknad föreligger ingen besvärande konkurrens. Det är oss nämligen ej bekant att det finnes någon mera fabrik inom landet som tillverka dessa bak- och brödbråden. Klädklämmorna tillverkas förutom av oss, av en fabrik i Norrfors (Västerbottens län) samt en i Torsby (Värmland). Efterfrågan å dessa är alltid större än tillgången. Däremot föreligger en mycket besvärande konkurrens å exportmarknaden, beroende på att England under förra delen av året 1932 pålade dessa artiklar en importtull av 20 %, då däremot Kanada, som tillverkar dessa klämmor, får införa dessa tullfritt.

Då vårt företag genast vid sin start kom in i dessa svåra depressionstider och ej några tidigare gjorda beräkningar höllo, ändock kunnat de första tre åren få tillverkningen att bära sig och även lämna något netto, skall, om denna ansökan om subvention bifalles, som ersätter förlorat rörelsekapital, äga förutsättning till dess framtida bestånd, kan ej råda tvivel om, helst då det nu förutses något uppgående konjunktur.

Som lån avses 10,000:— kr. Dessa skulle användas för att övergå från elektrisk drivkraft, vilket nu är fallet, till ångkraft. Vi taga nu vårt behov av energi från Smålands Kraft Aktiebolag Nässjö, och har hitintills betalat i genomsnitt 10 öre pr kwh. Sammanlagda summan som vi för år 1933 betalat för denna drivkraft utgör kr. 2,200:—. Vid vår tillverkning uppstår en väldig massa avfall, särskilt från svarvningen av klämmorna, detta har nu ej det ringaste värde utan kommer att försäka oss kostnader för bortskaffning, detta avfall skulle gott räcka att elda en ångpanna med och vi härigenom kunde erhalla vårt kraftbehov, vi anse därför en sådan övergång vara ekonomisk och främjande för företaget. Fackman har beräknat kostnaden för en sådan anläggning till kr. 10,000:—. Vi räkna då med 10 % som amortering och räntor på denna summa och komma då till den slutsatsen att vår kraftfråga sedan ej bleve mera än hälften så dyr sedan mot vad den nu är.»

Utbetalda arbetslöner uppgingo för 1933 till 10,324:34 kr.

Av räkenskaperna framgår, att bolaget för 1930 haft en vinst av 525:51 kr., för 1931 en vinst av 609:83 kr. efter avskrivningar å 760:18 kr., för 1932 en vinst av 281:70 kr. efter avskrivningar å 769:38 kr., varjämte emellertid förlust å en kund uppstått med 3,671:45 kr., och för 1933 en förlust å 1,403:40 kr.

Ställningen den 31 dec. 1933 var följande:

»An Fastighet & Maskiner. 18,066: 81	Per Lån	16,138: 89
Inventarier	Div. Debitorer	1,028: 93
Lager av råvaror	Accepters konto	1,683: 55
Banktillgodo & Kassa	Kapital Konto	
Hel- & Halvfabr.	Aktiekapitalet	10,500: —
Div. Kreditorer	Förnyelsefonden	1,529: 56
Vinst & Förlust 1932		
Balanserad förlust		Kr. 30,810: 93»
Vinst & Förlust Konto		
Förlust under året		1,375: 48

Till socialdepartementet inkom följande skrivelse:

»Betr. AB. Träslöjd, Äng, invid Nässjö.

Som framgått av tidningspressen har rubr. firma anhållit dels om subvention å kr. 7,000:— dels om statslån å kr. 10,000:— i och för sin tillverkning av tvättklämmor.

Häremot få vi vördsamt anföra följande: Då som bekant priset på omfrågade artikel är onaturligt lågt till följd av allt större svårigheter med exporten genom höjda tullar etc. och den därmed allt större konkurrensen mellan fabriker här i landet, föreligger risk för att, i händelse den framställda begäran om understöd beviljas, dessa medel användas i konkurrensyfte och därmed kan förorsaka arbetslöshet hos andra tillverkare i denna artikel.

Kungsör den 9 februari 1934.

Kungsörs Träindustri Axel Andersson & Co. Aktiebolag.»

Den 10 febr. 1934 härjades fabriken av eldsvåda.

I yttrande den 15 mars 1934 hemställde kommerskollegium att ansökningen icke för närvarande måtte föranleda någon åtgärd under anförande:

»I enlighet med beslut den 24 februari 1934 har kommerskollegium meddelat sökandebolaget, i anledning av en framställning från bolaget om utbekommande av brandförsäkringsbeloppet för bolagets nedbrunna fabriksanläggning, att kollegium medgivit, att beloppet finge för bolagets räkning insättas å konto i aktiebolaget Göteborgs banks avdelningskontor i Nässjö under förbehåll, att en summa av 8,700 kronor, tillsviðare intill dess annorlunda kunde bliva av kollegium bestämt, av banken innehölles såsom säkerhet för statsverkets fordran å två åt bolaget tidigare lämnade, av inteckningar skyddade försträckningar, nämligen dels hantverkslån nr 476 och dels lån från länefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare nr 101. Å det förra återstår oguldet i kapital 5,700 kronor, å det senare 3,000 kronor.

Kommerskollegii avsikt är att låta bolaget få tillgång till hela sagda lånebelopp 8,700 kronor, sedan fabriksanläggningen återställts i driftsdugligt skick, så framt icke särskilda omständigheter inträffa av natur att ur statsverkets synpunkt göra sådant förfogande över lånemedlen olämpligt.

Av handlingarna framgår, att den bolaget tillerkända brandstoden lämnar god tillgång till medel för iståndsättande av fabriken och till ersättning för lagerförluster. En utvidgning av anläggningen med understöd av ytterligare lånemedel från det allmänna synes Kollegium icke för närvarande böra ifrågakomma, då företagens lånebörda redan nu torde vara i högsta laget och staten två gånger beviljat ekonomiskt stöd genom lån.»

I anledning härav anförde bolaget bl. a.: Lånet vore ej avsett till någon egentlig utvidgning av anläggningen utan till en omläggning till ångkraft och till dessa kostnader räckte ej brandskadeersättningen. Om ej subventionen erhöles, måste 5 man avskedas, då rörelsekapitalet vore för litet.

I promemoria den 23 april 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningsharna:

»Bolaget har tidigare fr. o. m. år 1930 bedrivit tillverkning av tvättklämmor utan fjäder s. k. Dolly Clothes Pegs samt bakkbord m. m.

Antal anställda: 12 personer.

Efter den 1 februari övergångna eldsvådan är fabriken nu åter uppbyggd och vid tiden för besöket pågick montering av maskinerna.

Mycket hård konkurrens råder bland tillverkare av tvättklämmor och rörelsen lämnade år 1933 en förlust av kr. 1,403:40. Detta jämte förlust på en kund av kr. 3,671:45 har gjort, att rörelsekapitalet, från början litet, har blivit alltför reducerat.

Den erhållna brandstodsersättningen beräknas räcka till återuppförande av fabriken, men för vinnande av bättre ekonomiskt resultat är planerat inlägga ångpanna med maskin, varigenom billigare kraft skulle erhållas och samtidigt besvär och kostnader för avfallets bortskaffande bortfalla. Även är meningen insätta elektrisk generator.

Bolagets ekonomi framgår av följande pr dato uppgjorda råbalans, som av mig upprättats på basis av lämnade uppgifter.

Råbalans pr $21\frac{1}{4}$ 1934.

Debet.		
Banksaldo och kassa	3,328: 21	
Fordringar	173: 70	
Virkeslager	2,588: —	
Maskiner	12,814: —	
Fastigheten tv. 13,000	9,000: —	
	<hr/>	
	27,903: 91	
Underskott	10,981: 80	
	<hr/>	
	Kr. 38,885: 71	
Kredit.		
Hantverkslån nr 476 (Fast. int.)	9,030: —	
Förlagslån (Förl. int.)	3,067: 50	
Bankeryds kommun (Förl. int. och lån)	5,200: —	
Lån av bolagsmän	1,000: —	
» » Nässjö sparbank	915: —	
Varuskulder m. m.	3,743: 65	
Aktiekapitalet	10,500: —	
Förnyelsefond	1,529: 56	
Montering av ångpanna och maskin	1,600: —	
» » fläkt	800: —	
1 st. 3-fas generator	1,500: —	
	<hr/>	
	Kr. 38,885: 71	
Brandförsäkring.		
Försäkringsbolaget Allmänna Brand Fastighet	Kr. 12,000: —	
Löseegendom	» 20,000: —	
	<hr/>	
	Kr. 32,000: —	

Säkerhet.

Förlagsinteckning efter kr. 3,000: — $(15,400 \times 60 \% - 9,000)$. Kr. 6,000: —
 Fastighetsinteckning efter kr. 7,000: — $(13,000 \times 80 \% - 10,000)$ » 3,000: —
 Kr. 9,000: —

Ehuru säkerhet finnes anser jag mig icke kunna tillstyrka något lån, då företagets ställning är så svag att skyldighet torde föreligga träda i likvidation.

P. S. Åberopas senare samtal med Ing. Bosæus. I bal. är fast. upptagen 4,000 kr. under taxeringsvärdet. Insättning av ångpanna m. m. för kr. 2,900 höjer värdet av fastigheten och eventuellt företaget så mina farhågor beträffande företagens obestånd kanske överdrivna. ²⁴/₄»

I promemoria den 12 juni 1934 anförde den för biträde vid ifrågavarande ärendens handläggning särskilt tillkallade sakkunnige:

»Fabrikationen av tvättklämmor, bakbräden och brödbräden var nu i full gång. Den i ansökan omnämnda ångpanneanläggningen jämte ångmaskin hade installerats och fungerade tillfredsställande. Däremot saknades ännu elektriskt ljus samt dammsugningsanordningar, vilka sistnämnda ur hygienisk synpunkt äro ofrånkomliga. För dessa båda ändamål måste reserveras c:a 2,000 kronor. På byggnadskostnaderna efter branden resterar ännu c:a 3,500 kronor obetalda.

Vid upprättandet av råbalansen den 21 april 1934 hade flera misstag gjorts av sökanden, delvis på grund av svårigheten att fastställa vissa värden under pågående montagearbeten.

Den reviderade balansräkningen per 10. 6. 1934 har följande utseende:

Tillgångar.	
Banksaldo och kassa	605: 67
Fordringar	425: 25
Virkeslager	4,503: 50
Förbrukningsartiklar	315: 25
Färdigt och halvfärdigt fabrikat.	1,289: —
Maskiner	10,309: —
Fastigheten incl. ångpanna, ångmaskin, rör- och axelledn.	16,321: —
	<hr/>
	Summa Kronor 33,768: 67
Skulder.	
Hantverkslån och förlagslån i Statskontoret	8,700: —
Upplupna räntor därå	383: —
Lån av Bankeryds kommun	5,000: —
» » G. Gustavsson o. J. F. Westerlund	11,000: —
» » Nässjö sparbank	900: —
Upplupen ränta därå	20: —
Kassabalans	897: 67
Div. skulder	5,515: 64
Aktiekapitalet	10,500: —
	<hr/>
	32,916: 31
Överskott	852: 36
	<hr/>
	Summa Kronor 33,768: 67

Säkerheten för lånen i statskontoret äro fastighetsinteckning 7,000 kronor och förlagsinteckning 3,000 kronor, båda med bästa rätt. För lånet i Nässjö sparbank har lämnats borgen. Övriga lån utan säkerhet.

Beträffande driftsresultaten ha sammanställts kalkyler som ge vid handen att nuvarande försäljningspris äro synnerligen otillfredsställande. De torde utöver de direkta produktionskostnaderna icke kunna ge mer än c:a 7,500 kronor till administration, avskrivningar och räntor, vilket icke läser medge någon avkastning på det insatta egna kapitalet. Av synnerlig vikt är därför att ledningen söker finna fördelaktigare tillverkningar än särskilt tvättklämmorna. Vidare är ofrånkomligt att bokföringen och kassaförvaltningen skötes mera sakkunnigt än som hittills skett. Den föreliggande balansen uppgives härröra från ej vederbörligen bokförda utgifter i samband med nybyggnaden.

Med hänsyn till såväl kommunens visade betydande intresse för företagets upprätthållande som föreliggande arbetslöshetsförhållanden samt under förutsättning att medelsförvaltningen i framtiden behörigen skötes och kontrolleras synes ytterligare stöd från statens sida icke böra förvägras. Därvid är att iakttaga att företaget utöver diverse kortfristiga skulder om c:a 5,500 kronor samt utgifter för installation av belysning och dammsugning c:a 2,000 kronor har att räkna med ränta och amortering c:a 2,200 kronor förfallna den $\frac{20}{100}$ på lån hos statskontoret, inalles alltså 9,700 kronor att utgå under närmaste månaderna.

De säkerheter, som skulle kunna ställas för ett eventuellt lån äro:

Fastighetsinteckning efter 7,000 kr. (80 % av 13,000 kr.) . . .	Kr.	3,000: —
Förlagsinteckning efter 3,000 kr. (60 % av 17,000 kr.)	»	7,000: —
samt event. överhypotek på länen i kommerskollegium efter amorteringen c:a ¹	»	3,000: —
	S:a	Kr. 13,000: —

¹ Kommerskollegium (ing. Holmberger) upplyser, att förlagsint. 3,000 kr. är till fullo disponerad för förlagslånet, men att efter den förestående amorteringen 1,900 kr. på det f. n. till 5,700 kr. uppgående hantverkslånet överhypoteket där utgör 3,200 kr., varav åtminstone 2,000 kr. kunna bli säkerhet för annat lån.»

Kungl. Maj:t (6 juli 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 3,000 kr. med förmånsrätt efter 7,000 kr. samt förlagsinteckning å 7,000 kr. med förmånsrätt efter 3,000 kr. ävensom de säkerheter, som lämnats för de tidigare statslånen.

35) *Enköpings nya snickerifabrik, andelsförening u. p. a., Enköping.*

Föreningen anhöll den 3 febr. 1934 om lån å 15,000 kr. att användas dels till fullgörande av viss del av köpelikviden för rörelsen, som av föreningen förvärvats i jan. 1934, och dels till driftkapital. Tillverkningen avsåg byggnadssnickerier och sysselsatte 16 personer. Vid ansökningen fanns fogat bl. a.:

	1:o) »Balansräkning per $\frac{1}{2}$ 1934.		
Febr. 1		Febr. 1	
An Div. Pers. Konto . . .	33,279: 72	Per Div. Pers. Konto . . .	893: 53
» Andelars » . . .	315: —	» Varu Konto:	
» Kapital » . . .	4,438: 74	Lager . . .	1,300: —
		Under arb.	
		varande . . .	1,666: —
		Maskiner och inventarier	9,168: 50
		Fastighets Konto . . .	25,000: —
		Kassa Konto . . .	5: 43
	<hr/>		
	Kronor 38,033: 46		Kronor 38,033: 46»

2:o) Skrivelser från stadsfullmäktiges ordförande, drätselkammarens ordförande och ordföranden i Enköpings Fabriks- och Hantverksförening, vari låneansökningen tillstyrktes.

Av handlingarna inhämtas i övrigt, att föreningen är grundad på andelar om 100 kr., varav 50 kr. skall betalas kontant och återstoden inom 1 år från anmälningsdagen, samt att varje medlem skall teckna 5 andelar.

I promemoria den 14 mars 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshaverna:

»Verksamheten drevs tidigare av byggnadsfirman Ohlsson & Skarne, Stockholm, vilka dock ej kunde övervaka driften i behöflig grad. Efter några år med stora förluster, vilka påstås ha förorsakats av underslev, beslöto de överlåta rörelsen.

Arbetarna fingo då tillåtelse att arrendera fabriken och under de fem sista månaderna 1933, drevo dessa fabrikationen, som för denna tid gav ett obetydligt vinstresultat före avskrivningarna.

Den 1/1 1934 ha arbetarna inköpt fabriken av de föregående ägarna, men köpekontraktets fullgörande är helt beroende av det begärda statslånet. Själva ha arbetarna ej kunnat satsa mer än 315 kronor i avbetalning på köpeskillingen, som belöper sig till 10,000 kronor för maskiner och inventarier, att likvideras på 4 år. Beträffande ineliggande varulager har särskilt avtal träffats. Fastigheten har betingat 20,000 kronor och skall 1,000 kronor årligen jämte 5 1/2 % ränta amorteras.

Om köpeskillingens storlek är ingenting att säga, men det är fullkomligt otänkbart att föreningen skall kunna fullgöra kontrakterade likvider på överenskommen tid, även om driftresultatet skulle överträffa de mest sangviniska förhoppningar.

Då det dessutom efter 5 månaders försöksdrift är omöjligt att få ett begrepp om rörelsens framtidsutsikter hemställer jag, att ansökningen icke för närvarande måtte föranleda åtgärd.»

I en senare P. M. anfördes, att vid besök å platsen hade framgått, att rörelsekapitalet skulle kunna hållas relativt lågt genom att byggnadsfirman Ohlsson & Skarne i Stockholm såsom största köpare avsåge att kontant likvidera erhållna snickerier.

Efter förnyade undersökningar genom departementet blev köpeskillingen nedsatt från 10,000 kr. till 8,000 kr., varav 2,500 kr. skulle betalas, då statslånet erhöles, och därefter 1,000 kr. om året, samt räntan å den oguldna delen från 5 1/2 % till 5 %.

I yttrande den 9 maj 1934 anförde kommerskollegium:

»Sökanden synes icke uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur de medel, vilka å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisats till främjande av enskild företagsamhet.

Särskilt får Kommerskollegium framhålla, *dels* att lån av detta slag i regel icke torde böra lämnas såsom understöd för igångsättande av ett nytt företag, *och dels* att andelsföreningen synes vara alltför ekonomiskt svag för att företagets framtida existens skall kunna rimligtvis anses vara tryggad utan att understöd av ifrågavarande slag lämnas i förhållandevis alltför stor omfattning.

Kommerskollegium hemställer, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. Maj:t (24 maj 1934) beviljade föreningen till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 12,000 kr. på 12 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 4,000 kr. med förmånsrätt efter 20,000 kr., förlagsinteckning å 10,000 kr. med bästa förmånsrätt samt borgen av föreningens styrelse.

36) AB. Skagersviks ångsåg, Amnehärads socken, Skaraborgs län.

Bolaget ansökte i aug. 1934 om lån och subvention med 200,000 kr. Bolagets anläggningar hade den 19 juli 1934 förstörts genom eldsvåda och den uppburna brandskadeersättningen, 340,000 kr., hade helt åtgått till infriande av skulder. Lånet skulle användas till återuppbyggande av anläggningarna. Därest det ej beviljades, komme dessa att endast till mindre del återuppföras, varigenom antalet arbetslösa komme att ökas med 100 å 125 man.

Bokslutet för 1932 hade följande utseende:

»Tillgångar.	
Kassabehållning	5,975: 76
Fastigheter	228,200: —
Inventarier	125,031: 78
Trävaror	52,553: —
Diverse personer	61,407: 20
Checkräkning	520: 37
	Kronor 473,688: 11
Skulder:	
Aktiekapitalet	200,000: —
Reservfonden	16,602: 55
Inteckningar	125,000: —
Växlar	61,854: 46
Diverse personer	69,937: 20
Vinst- & Förlust-räkning	293: 90
	Kronor 473,688: 11»

Efter branden upprättades följande balansräkning (per ²⁹/₈ 1933):

»Tillgångar.		Skulder:	
Kassa	Konto 4,604: 93	Aktiekapitalets Konto . . .	200,000: —
Fastighets	» 125,000: —	Reservfondens »	16,602: 55
Inventarie	» 72,270: 09	Växlars »	20,555: 89
Varu	» 98,000: —	Diverse Personers »	2,615: 26
Brist	728: 20	Bank »	60,829: 52
	Kronor 300,603: 22		Kronor 300,603: 22»

Till styrkande av huru brandskadeersättningen disponerats företeddes följande brev från Skaraborgs enskilda bank:

»Härmed bekräftas att vi denna dag uppburit	
av Brand- & Lifförsäkrings A.-B. Svea	Kr. 326,888: 15
» Försäkrings A.-B. Skandia	» 12,359: 62
	Kr. 339,247: 77

Enligt överenskommelse skall beloppet för Eder räkning disponeras, som följer:

inlösen av accepter enligt särskild förteckning	Kr. 101,804:88
inbetalning till Domänverket enligt vår bankgaranti nr 340	» 51,565:23
lösen av Edert lån nr 12872/113	» 100,512:50
» » » » » 12918/172	» 50,122:22
insättning å Eder checkräkning	» 28,742:94
utbetalning till C. H. E. Johansson	» 2,500:—
kontant till Disponent Lehander	» 4,000:—
	<hr/>
	Kr. 339,247: 77

I yttrande den 29 sept. 1933 anförde domänstyrelsen:

»Med anledning av här bilagda framställning får domänstyrelsen i underdånighet meddela att det, ur avsättningssynpunkt för statsskogarna å ifrågavarande trakter, icke finnes anledning att från styrelsens sida tillstyrka bolagets framställning.

Vid den förbättring i prishänseende, som nu inträtt i jämförelse med prisläget för trävaror vid samma tidpunkt i fjol, torde man kunna förvänta en tillfredsställande virkesavsättning även på här ifrågavarande trakter utan något särskilt statsingripande. Med hänsyn härtill samt till i handlingarna förekommande uppgift om genom brandskadereglering lösgjort större kontantbelopp av ej mindre än 339,000 kronor torde man även kunna förvänta att den förlagsgivande banken eller annat enskilt kapital i sinom tid kommer att åter tillskjuta för företaget erforderliga medel.»

I anledning av detta yttrande inkommo skrivelser *dels* från bolaget, *dels* från arbetslöshetskommittén i Amnehärad.

Bolaget erinrade om hur brandskadeersättningen disponerats och meddelade, att sedermera 75,000 kronor upplånats i banken för återuppförande av standardhusfabrik och hyvleri samt anförde vidare:

»Beträffande Kungl. Domänstyrelsens förmodan, att den förlagsgivande Banken eller annat enskilt kapital *i sinom tid* kommer att åter tillskjuta för företaget erforderliga medel, vilja vi endast påpeka, att då inga garantier för detta finnes, måste i så fall frågan om återupptagande av driften framskjutas till en oviss framtid och därigenom arbetsmöjligheterna, för de genom drifts-avbrottet c:a 125 arbetslösa, utebliva för de närmaste åren.»

Arbetslöshetskommittén erinrade om att redan före branden stor arbetslöshet rått inom kommunen och att kontantunderstöd måste tillgripas, om ej bolagets framställning bifölles.

I promemoria den 21 dec. 1933 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»De genom branden den 9 sistlidne juli spolierade fabriksbyggnaderna hava nyuppförts och pågick vid besöket montering av maskiner och elektriska ledningar samt transmissioner.

För att få uttrönt ett blivande taxeringsvärde å fastigheterna hade jag föreslagit, att socknens taxeringsnämnd skulle värdera samtliga byggnader, vilket efter anlitanande av tillkallade sakkunniga, arkitekten F. A. Neuendorf, Skövde, och maskiningenjören C. Johansson, Töreboda, verkställdes vid mitt besök. I bifogade intyg, undertecknat av ordföranden samt krono-ombudet i Amnehäradsocknens taxeringsnämnd, hava fastigheterna, efter granskning och som nödig ansedd reducering av de sakkunniges värdering, åsatts ett värde av:

Byggnaderna	kr. 450,000:—
Markvärde	» 11,000:—
	<hr/>
	Summa kr. 461,000:—

vilket värde kommer att föreslås 1934 års taxeringsnämnd för fastställelse.

Företaget är beläget vid sjön Skagern i Amnehärads socken av Skaraborgs län. Fabriksbyggnaderna utgöras av sågverk, hyvleri, snickerifabrik, monteringshall för trähus samt wallboardfabrik. Dessutom finnas ångpannehus, pumphus, kontorsbyggnad och disponentbostad.

Sågverket avses för försågning av c:a 100,000 timmer pr år. Av det fallande virket beräknas de värdefullaste sortimenten försäljas, dels inom landet, dels för export, varemot övrigt kommer dels att förädlas i hyvleriet, dels förbrukas för tillverkning av s. k. standardhus, varav under året försålts ett 70-tal. Wallenboardfabrikens årskapacitet utgör 2,500 ton.

Vid besöket voro 110 personer anställda, dels vid igångvarande verk, dels vid pågående byggnadsarbete för ännu icke färdiga byggnader.

Antalet anmälda arbetslösa i kommunen 61. Anmärkas bör, att häri icke ingå c:a 50 arbetare vid Gullspångs Elektrokemiska AB., som varit arbetslösa sedan 1 maj på grund av rådande vattenbrist. Folkmängden 2,970. Kommunalskatten 1932 kr. 6:50 och 1934 kr. 8:—. Från bolagets huvudfordringsägare, Skaraborgs Enskilda Bank, föreligger utfästelse, att krediten icke under vissa förutsättningar kommer att uppsägas.

Tillförseln av råvara uppgives vara god, och då företaget har ett bra läge vid sjön Skagern nära Otterbäckens hamn samt Skagersviks järnvägsstation, torde under normala förhållanden finnas goda möjligheter för en lönande drift.

Det är att hoppas att bolaget icke genom en alltför forcerad byggnadsverksamhet binder ett i förhållande till tillgångarna för stort kapital, så att brist uppstår på behövligt rörelsekapital.

Förslag: att sökandebolaget beviljas ett statslån å kr. 75,000 med 10 års amortering och 5 % ränta.

Särskilt villkor: att kommunen tecknar borgen för ett lån i bank å kr. 50,000.

Säkerhet: Fastighetsinteckning å kr. 75,000 näst efter 200,000 kr., (t. v. 461,000 kr. inom 60 % = 276,600).»

Den 27 dec. 1933 beslöt Amnehärads kommun att teckna borgen å ett lån på 50,000 kr. till bolaget, under förutsättning att bolaget erhöle statslån å 75,000 kr.

Kungl. Maj:t (23 febr. 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 75,000 kr. på 10 år. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 75,000 kr. med förmånsrätt efter 200,000 kr.

37) Snickarbo ångsåg, Berglund & Karlsson, Hedemora socken.

Bolaget anhöll om lån å 12,000 kr. under anförande:

»Snickarbo Ångsåg uppfördes åren 1919—1921. På grund av de allt för höga byggnads- och anläggningskostnaderna, c:a 70,000 kronor, samt de omedelbart efter sågens igångsättande år 1921 inträffade lågkonjunkturerna, kom företaget redan vid dess första verksamhetsår i ekonomisk misär och måste efter att år 1928 försatts i konkurs helt nedläggas. De vid sågen anställda 15 st. arbetare avskedades och någon drift sedan nämnda år har icke förekommit.

Sågverket med dess fasta maskiner inköptes å offentlig auktion den 24 okt.

1933 av oss undertecknade för en summa av 3,250 kr. Dess taxeringsvärde för åren 1928—1933 har varit kr. 40,000 och 1934 15,000 kr.

Vi äro 4 st. sågverksarbetare, hittills anställda vid Thurbo såg tillhörig Vikmanshytte Bruks Aktiebolag i Hedemora socken, som, på grund av den osäkra arbetstillgången därstädes, genom eget förvärv velat förskaffa oss en framtida utkomstmöjlighet. Vi komma fördenskull att återupptaga driften vid det inköpta sågverket om ock i början i mindre omfattning. Oss inberäknade kommer 6 arbetare att beredas sysselsättning. Därtill kommer arbetstillfällen med huggning och framforsling av sågtimmer.

Sågverket, som omfattar en sågram samt kantverk, är beläget vid gränsen mellan Hedemora och Grytnäs socknar. Annan sågverksindustri finnes icke på denna trakt och är med anledning härav ortsbefolkningen synnerligen intresserade av att driften åter kan upptagas.

Då husbehovssågning åt traktens jordbrukare kan påräknas i rätt stor utsträckning och då goda förutsättningar finnas för försäljning av sågade och hyvlade trävaror, äro vi övertygade om att, därest nödigt driftkapital kan anskaffas, företagets framtida bestånd kan anses tryggat.

Fastigheten med maskiner och inventarier äro brandförsäkrade i Försäkringsaktiebolaget Skandia till ett belopp av 10,000 kronor, försäkringsbrev n:r 3518, i vars försäkringsvillkor enl. art. 47 in-teckningshavaren äger förmånsrätt till brandskadeersättning såvida brandskadan överstiger $\frac{1}{10}$ del av brandförsäkringsbeloppet.

Vår ekonomiska ställning är följande:

Tillgångar:

Erlagd köpesumma för fastighet och fasta maskiner	kr. 3,250: —
Inköpta förutvarande inventarier	» 250: —
Utförda reparationer och nyanskaffning av invent.	» 2,400: —
Erlagd handpenning å köpekontrakt av timmer	» 300: —
	<hr/>
	Summa kr. 6,200: —

Skulder:

inga

Men för inköp av hyvelmaskin och till driftskapital är ett lånebelopp av 12,000: — kronor nödvändigt.»

Antalet arbetslösa utgjorde i Hedemora socken 88 och i Gryt 154.

Vid ansökningen var fogad följande driftskalkyl, baserad på ett rörelsekapital av 6,200 + statslån 12,000 kr.

»Inkomster:

Virke till försäljning, enligt beräknat sågutbyte 70 %, 18,900 kbf. å 95 öre	17,955: —
Inkomst av legosågning och hyvling	1,000: —
Avfallsved till försäljning 400 m ³ å 2 kr.	800: —
	<hr/>
	Summa kronor 19,755: —

Utgifter:

Inköp av sågtimmer 27,000 kbf. å 35 öre	9,450: —
Försäkringar	250: —
Reparationer och underhåll av inventarier	275: —
Övriga driftskostnader	100: —
Utskylder för fastigheten	100: —
Arbetslöner	8,000: —
Räntor å i företaget insatt kapital. 18,200: — kronor å 4 %	728: —
Oförutsedda utgifter	852: —
	<hr/>
	Summa kronor 19,755: —»

I yttrande den 19 febr. 1934 hemställde kommerskollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon åtgärd, enär medel från anslaget till enskild företagsamhet i regel icke syntes böra lämnas såsom understöd för igångsättande av nytt företag.

I promemoria den 26 april 1934 anförde en av de för ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet anställda extra befattningshavarna:

»Sågen är belägen å fastigheten Källviken inom Hedemora socken alldeles vid gränsen mot Grytnäs socken, Kopparbergs län, c:a 10 km. från Avesta, och utgör en självständig lägenhet, areal: 1,2696 hektar tax.-värderad till kr. 15,000: — varav markvärde 2,000: — och byggnadsvärde 13,000: —.

Anläggningen består av sågverksbyggnad av trä med timmerbana från älven, timmerspel, 28" ramsåg av Bolinders äldsta modell, dubbelt kantverk och en kapsåg. Drivkraft erhålles från en 75 hkr. compound ångmaskin, tillverkad av Munktells mek. verkstad år 1897, med tillhörande undereldningstubbanna för 6 atm. tryck med sågspånsugn uppställda i särskild byggnad av tegel med tillhörande skorsten av tegel. Värdet av byggnaden och maskiner torde vara c:a kr. 20,000 så länge rörelsen drives, brandförsäkrat i Försäkringsaktiebolaget Skandia till kr. 10,000.

Arbetslösheten såväl i Hedemora socken som i Grytnäs socken är i förhållande till befolkningens storlek ganska stor och intresset för sågens igångsättning stort.

Företagarna syntes vara energiskt folk, var och en fullt inne i sin gren av rörelsen.

Någon större inverkan på den förefintliga arbetslösheten i orten kan dock sågens drivande ej hava, då utöver företagen endast 2 man beredas sysselsättning.

Sågen var i full gång och såväl sågat som osågat virke fanns på platsen. Det sågade var till största delen sålt till i genomsnitt c:a 1: — kr. kbfot.

Ett visst behov av en såg på trakten syntes sålunda föreligga trots såg finnes i det 10 km. avlägsna Avesta.

Bristen på rörelsekapital gör sig dock mycket kännbar och något lån i bankerna går ej att få mot in-teckningar i sågverket och några andra säkerheter kunna de ej bjuda.

Huruvida företaget, även om det begärda lånet kr. 12,000: — beviljas, kan för framtiden äga bestånd är helt och hållet beroende på konjunkturerna, då företaget med sitt ringa kapital ej gärna kan tåla några hårdare påfrestningar.

Mot beviljande av lånet talar det förhållandet, att företaget måste anses som nystartat, på vilken grund kommerskollegium även avstyrkt detta, att genom detsamma endast 6 personer vinna sysselsättning.

Ehuru företagarnes visade företagsamhet och arbetsiver kunde vara värd en uppmuntran, anser jag mig dock på grund av det ovan anförda böra föreslå avslåg å ansökningen.»

I en senare promemoria den 15 juni 1934 anförde den för biträde vid ifrågavarande ärendens handläggning inom socialdepartementet särskilt tillkallade sakkunnige:

»Besöket avsåg att undersöka, huruvida det av riksdagsmannen i orten hr E. Bjurström till understöd varmt rekommenderade företaget skulle kunna beredas hjälp trots de av direktör Ljungman i p. m. den 26 april 1934 uttalade betänkligheterna.

Sågverksanläggningen, som efter direktör Ljungmans besök ytterligare förbättrats av ågarna genom byggnad av högbana till brädgården, omflyttning

av kantverket m. m. befanns i värde väl motsvara av Ljungman angivna 20,000 kronor. Läget invid både flottled och järnvägsstation är gott, skogstillgången i orten fränsett flottleden för övrigt enligt uppgift tillräcklig för avsedda maximala försågningen 200—250 stds för avsättning till de närbelägna samhällena Avesta, Krylbo och Hedemora. Risken för rörelsens upphörande och därmed depreciering av anläggningen synes främst ligga i företagarnas brist på nödigt rörelsekapital.

Med hänsyn till kundkretsens beskaffenhet ansågs vara av synnerlig vikt för avsättningen att den maskinella utrustningen kompletterades med en mindre hyvel, som torde kunna erhållas i andra hand för 2,000—2,500 kronor.

Enligt uppgift äro ägarna ännu alltför nya i orten för att av skogsägande bönder därstädes kunna påräkna stöd genom borgen eller direkta insatser i företaget. Däremot kan i viss utsträckning påräknas kredit på inköpt timmer.

Efter ingående förhandling med ägarna och riksdagsman Bjurström föreslogs, att ansökningen t. v. skulle anses gälla blott 6,000 kronor lån emot första fastighetsinteckning samt en första förlagsinteckning på 5,000 kronor. Därmed skulle möjliggöras inköp av hyveln samt vissa första likvider på höstens timmerköp. Därest utsikterna för rörelsen alltjämt visade sig goda skulle sökandena fullfölja sin ansökan upp till 12,000 kronor, varvid det ökade lagervärdet beräknades kunna ge erforderligt ökat värde åt förlagsinteckning.»

Kungl. Maj:t (6 juli 1934) beviljade bolaget till förstärkning av dess rörelsekapital ett lån å 6,000 kr. på 7 år, varav de 2 första ränte- och amorteringsfria. Säkerhet: Fastighetsinteckning å 5,000 kr. med bästa förmånsrätt och förlagsinteckning å samma belopp med bästa förmånsrätt.

Innehållsförteckning till bilagan.

	Sid.
1) Subvention till väganläggningar i Västerbottens län	1
2) » » Larsberga hönsgård, förening u. p. a., Alnö	3
Lån till	
3) A/B. Skattkärrs tegel, Östra Fågelvik	5
4) Tekniska A/B. Nordstjernen, Söderhamn	10
5) Axel R. Hulterström, Norrköping	13
6) Grimsås nya torvaktiebolag, Nittorp	15
7) Choklad-, Karamell- & Konfektfabriken Farris, A/B., Malmö	21
8) Gabriel Nordgren, Söderhamn	25
9) A/B. Kläder, Stockholm	26
10) Hugo Bengtsons A/B., Stockholm	30
11) Skjortfabriken Bore A/B., Trollhättan	32
12) A/B. Oscar G. Eliasson, Göteborg	34
13) A/B. Nils Lindes bokbinderi, Göteborg	36
14) Bröderna Lagerström A/B., Stockholm	40
15) Köpings armaturfabrik, Berg & C:o	44
16) Bröderna Malmströms metallvarufabrik, Malmö	46
17) Carl Hejdeman, Malmö	50
18) A/B. Kalmar konservfabrik, Loverslund	51
19) A/B. Stockholms skofabrik, Stockholm	54
20) A/B. Gylling & C:o, Stockholm	59
21) Handelsbolaget Flodin-Ruths, Stockholm	62
22) Arvid Wimans borsträfabrik, Norra Solberga	64
23) A/B. Järnforsens möbelfabrik, Järnforsen	65
24) Föreningen Norra Björke nya möbelfabrik u. p. a., Norra Björke	69
25) A/B. Möbelfabriken Waria, Flen	70
26) Abrahamssons snickerifabrik, Smålands-Taberg	72
27) A/B. Lamhults stol- och snickerifabrik, Aneboda	74
28) Simon Målkvist, Aneby	77
29) Alviks träförädlings A/B., Alnö	79
30) Träförädlingsföretaget, John Bengtsson, Gustafstorp, Mörrum	80
31) Mariannelunds träförädlingsförening u. p. a., Mariannelund	83
32) Snickeri A/B. Lundgren & C:o., Norrköping	85
33) Uddevalla tunnfabriks- och trävaru A/B., Uddevalla	90
34) A/B. Träslöjd, Äng	91
35) Enköpings nya snickerifabrik, andelsförening u. p. a., Enköping	96
36) A/B. Skagersviks ångsåg, Skagersvik	98
37) Snickarbo ångsåg, Berglund & Karlsson, Hedemora	100